

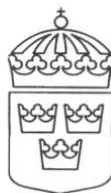
Riksdagens protokoll

1993/94:68

Onsdagen den 2 mars

Kl. 9.00 – 18.00

19.00 – 22.06

Protokoll
1993/94:68

1 § Information från regeringen om avtalet med EU

*Information från
regeringen*

Anf. 1 TALMANNEN:

Det blir nu information om avtalet med EU.

Informationen inleds av statsminister Carl Bildt.

Därefter kommer partiledarna eller andra ledande företrädare för övriga partier att få ordet för deklarationer om cirka fem minuter. Partiföreträdarna talar i storleksordning med början av Ingvar Carlsson.

Sedan kommer statsrådet Ulf Dinkelspiel att lämna kompletterande information.

Ledamöterna får därefter tillfälle att ställa frågor till statsministern och statsrådet Ulf Dinkelspiel enligt de regler som gäller för informationsstund med regeringen.

Anf. 2 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det är med den allra största tillfredsställelse som jag i dag kan informera riksdagen om den politiska överenskommelse som i går ingicks mellan Sveriges regering och regeringarna i de tolv EU-staterna om villkoren för Sveriges medlemskap i den europeiska unionen. Detta avtal är utan tvekan det viktigaste internationella avtal som Sverige har förhandlat fram under detta århundrade.

Genom att vi nu helt och fullt får en möjlighet att bli en del av det europeiska samarbetet öppnas vidgade politiska horisonter och nya ekonomiska möjligheter för Sverige och för oss svenskar. Detta innebär en avgörande förbättring av våra möjligheter att forma vår egen framtid på det sätt som den moderna tiden kräver.

Strävan efter bra villkor för ett svenskt medlemskap i det fulla europeiska samarbetet har burits upp av en bred majoritet här i riksdagen. Det var i december 1990 som riksdagen i bred enighet fattade beslut om att uppdraga åt den dåvarande socialdemokratiska regeringen att lämna in Sveriges ansökan om medlemskap. Detta gjordes också av dåvarande statsminister Ingvar Carlsson den 1 juli 1991.

I den regeringsförklaring som jag avgav den 4 oktober 1991 angavs arbetet med att föra in Sverige som fullvärdig medlem i det europeiska samarbetet som den första av de avgörande uppgifter som denna regering avsåg att lösa under denna mandatperiod. Vi sade också att vi i denna fråga strävade efter

ett så brett nationellt samförstånd som möjligt och att målet var att göra ett svenskt medlemskap från den 1 januari 1995 till en möjlighet.

Arbetet med Europapolitiken har under dessa år varit en mycket central del av regeringens arbete och av det arbete som bedrivits här i riksdagen. Genom kontinuerliga och intensiva politiska kontakter med företrädare både för den europeiska unionen själv och för de olika medlemsländerna, har vi målmedvetet sökt att såväl visa vår klara vilja att spela en aktiv och pådrivande roll i det europeiska samarbetet som skapa respekt och förståelse för de speciella krav som vi skulle komma att ställa under medlemskapsförhandlingarnas gång.

När förhandlingarna inleddes den 1 februari förra året deklarerade vi som vår avsikt att de borde kunna avslutas inom loppet av något mer än ett år. Sedermera kom EU-staterna själva att sätta upp den 1 mars 1994 som den tidpunkt vid vilken avtal skulle föreligga.

Jag avser inte här att i detalj redogöra för förhandlingarnas förlopp – det har löpande redovisats för riksdagen under den här perioden. Det räcker med att konstatera att ett noggrant förhandlingsarbete i förening med de politiska kontakter vi haft, som lett till en större förståelse för Sveriges roll och betydelse i det europeiska samarbetet, har bäddat för de två stora förhandlingsgenombrotten, först den 21 december och därefter i går den 1 mars, som tillsammans innebär att vi kan säga att vi har fått gehör för samtliga våra viktiga synpunkter.

Det vi eftersträvat och det vi uppnått är en svensk lösning för Sverige. Andra nationer har sina krav och sina önskemål, utifrån sina intressen och sina värderingar. Vi har förhandlat utifrån Sveriges intressen och med Sveriges bästa för ögonen. Självfallet har vi gjort det i medvetande om inte minst det mycket stora värde också för oss som ligger i att det europeiska samarbetet nu kan komma att utsträckas till praktiskt taget hela Norden.

Redan 1972 vann Danmark medlemskap, och man har sedan dess funnit att man långt bättre tillvaratar sina intressen innanför än utanför det europeiska samarbetet.

Med den goda överenskommelse som Finlands regering kunde ingå bara timmar efter den svenska överenskommelsen i går och med de betydande framsteg som också gjorts i de norska förhandlingarna, skapas nu helt nya möjligheter, inte bara för det nordiska samarbetet som sådant, utan också för våra nordiska länders möjligheter att påverka den vidare europeiska utvecklingen.

Jag är övertygad om att denna nya dimension i det nordiska samarbetet kommer att stå i centrum för de diskussioner som äger rum i just denna kammar under kommande vecka under Nordiska rådets session. Redan på söndag samlas de nordiska statsministrarna här i Stockholm för att diskutera dessa för oss alla nya och lovande perspektiv.

Förhandlingsresultatet i detalj kommer att redovisas för riksdagen. En fullständig redogörelse för avtalets innehåll kommer att föreligga inom kort i en s.k. departementspromemoria, och den politiska överenskommelsen kommer Ulf Dinkelspiel snart att kunna redogöra för.

Avgörande för framgången har varit att EU-sidan på varje enskilda punkt har visat en klar vilja att gå våra önskemål till mötes. Det har inte inneburit

att de på varje enskilda punkt har tagit varje enskilda del av våra krav. Så går inte en förhandling till, och på sådan grund kan aldrig ett förtroendefullt samarbete heller byggas. Men inte på någon enda punkt har våra önskemål avvisats, och på samtliga punkter har det funnits en genuin vilja att konstruktivt finna bra lösningar i det ömsesidiga och gemensamma intresset.

Förhandlingsresultatet ligger mycket väl inom de ramar som jag själv hade föreställt mig och som regeringen senast förra onsdagen, inför den avgörande förhandlingsomgången, diskuterade och lade fast. Förhandlingarna har förts med den realism som har gjort framgångarna möjliga.

Det har också varit möjligt inte minst därför att man i de olika EU-länderna blivit övertygade om Sveriges vilja och förmåga att aktivt och engagerat bidra till samarbetets vidare utveckling på alla områden, och att man mer och mer kommit att se betydelsen av de bidrag som Sverige och alla vi svenskar kan lämna till samarbetets framtid.

Det är inte vår tvekan inför det europeiska samarbetet, utan i stället vårt engagemang för detta, som bäddat för de genombrott som gjort att vi först av de länder som ansökt om medlemskap kunnat sluta detta viktiga och historiska avtal. I en kort sammanfattning kan det beskrivas på följande sätt.

Vi ges en möjlighet att fullt ut vara med och bygga en ny fredsordning i Europa genom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Det ger också oss ökad trygghet, samtidigt som vi alltså förblir militärt alliansfria.

Vi får nya möjligheter till investeringar, jobb och tillväxt genom att vi fullt ut kan vara med i arbetet med att bygga en ekonomisk och monetär union. Våra möjligheter att bekämpa arbetslösheten ökar påtagligt.

Vi blir en del av ett Europa som satsar på tillväxt, förnyelse och omvandling i en värld där utvecklings- och konkurrensförutsättningarna förändras dramatiskt, inte minst genom den teknologiska revolutionen.

Vi får nya möjligheter i miljöpolitiken genom att vi nu kan vara med och påverka, samtidigt som vi bibehåller våra egna höga skyddsnivåer och högt ställda ambitioner.

Vi har kvar våra fulla rättigheter att forma vår välfärd och vår sociala trygghet på det sätt som vi själva finner bäst. Det inkluderar också fackliga rättigheter, som rätten till kollektivavtal.

Vi slår helt och fullt vakt om vår egen regionalpolitik, samtidigt som vi ges möjlighet till ett inte obetydligt extra Europastöd till svagare delar av vårt land. Vi ger trygga och bra villkor för svenskt lantbruk och fiske. Detta har betydelse inte minst för att hela landet skall kunna leva.

Vi bibehåller våra möjligheter till skydd för hälsa, miljö och säkerhet. Det borgar för god livsmedelskvalitet också i framtiden.

Vi får som nation och som individer rösträtt i det nya Europa, där man nu bygger upp ett nytt samarbete. Våra demokratiska rättigheter och våra demokratiska möjligheter kommer inte längre att göra halt vid nationsgränsen. Vi blir ingen randstat.

Det som ligger bakom oss, i form av de viktiga politiska förberedelserna för förhandlingarna och sedan det noggranna arbete som ledde fram till gårdagens avgörande genombrott, har varit viktigt. Men det som ligger framför oss är av ännu större betydelse.

De olika avtalen om medlemskap skall nu godkännas av EU, i första hand

i form av Europaparlamentet, av de olika ansökarländerna och av de tolv nuvarande medlemsländer som vi har ingått avtal med. Vårt eget avtal skall godkännas av inte mindre än fjorton olika parlament innan det kan träda i kraft.

Med de förändringar som skett i och med den s.k. Maastrichttraktaten har Europaparlamentet fått ökad betydelse. Det är en utveckling som vi har anledning att välkomna och som jag hoppas kommer att kunna fortsätta sedan vi inträtt som medlemmar.

Det innebär också att avtalet måste godkännas av Europaparlamentet innan det formellt kan undertecknas. Vår förhoppning, grundad på de kontakter som vi har haft, är att detta skall kunna ske vid Europaparlamentets sista session inför de förestående valen. Den sessionen äger rum i början av maj.

Som ett led i parlamentets behandling av denna fråga avser Europaministern och jag själv att besöka Europaparlamentet redan i april för att direkt på plats kunna informera om avtalet som vi ser det från vår svenska utgångspunkt.

Här i Sverige råder enighet om att avtalet inte slutgiltigt skall godkännas av riksdagen innan det har godkänts av en folkomröstning. Nu har tiden kommit för att på allvar inleda dialogen om tidpunkt och villkor i övrigt för denna. Jag håller redan på att kalla riksdagspartiernas ledare till en första överläggning i dessa frågor på fredag klockan 12.

Det är ett antal olika frågor som måste avgöras under dessa överläggningar. Tidpunkten är en av dessa, och rösträtt och villkor i övrigt är andra. Det är min avsikt som statsminister att noggrant lyssna på samtliga partier i riksdagen, oavsett vilken uppfattning de företräder i själva sakfrågan, innan jag är beredd att säga vilka förslag i dessa olika avseenden som regeringen avser att förelägga riksdagen.

Det enda som i dag bör slås fast vad gäller tidpunkten för folkomröstningen är att den självfallet bör äga rum så att vårt medlemskap kan bli verklighet vid kommande årsskifte på det sätt som vi själva har strävat efter och som de tolv EU-staterna också är angelägna om.

I denna för vår gemensamma framtid så viktiga omröstning är det två alternativ som kommer att ställas mot varandra. Det ena är att Sverige deltar i samarbetet i Europa på de villkor som nu är klara. Det andra är att Sverige ställer sig utanför och definierar sina relationer till EU på något annat sätt.

Jag tror att det är viktigt att vi ser det som två olika alternativ. Båda har konsekvenser. Båda måste diskuteras. Det finns inget status quo i ett Europa som befinner sig i förändring.

Inte minst kräver ärligheten gentemot alla som skall ta ställning att vi granskar utealternativets alla konsekvenser för vår framtid med samma noggrannhet som vi naturligen kommer att granska och diskutera innealternativets alla konsekvenser och möjligheter.

Under de överläggningar som inleds på fredag är det också viktigt att vi uppnår ett brett samförstånd om de villkor som skall gälla för ekonomiskt stöd till politiska partier och företrädare för de båda meningsriktningarna under den kampanj som skall följa.

Men vi måste också börja diskutera andra frågor. Dit hör hur vi skall utse dem som vid ett ja i folkomröstningen skall representera olika delar av Sve-

rige och olika politiska meningsriktningar i Europaparlamentet. Det måste ske genom ett direkt Europaval, som kan äga rum antingen i år eller under de närmaste två åren.

Redan i och med gårdagens överenskommelse kommer Sverige att börja få möjligheter att informellt medverka i det europeiska samarbetet inom EU. Jag kan nämna att utrikesminister Margaretha af Ugglas nu är inbjuden till de europeiska utrikesministrarnas traditionella s.k. Gymnichmöte den 27 mars. Där kommer man att diskutera politiken såväl i den bosniska konflikten som inför omvandlingen av och osäkerheten i centrala och östra Europa.

Steg för steg räknar vi med att våra möjligheter till informell medverkan kommer att förbättras. Sedan avtalet har undertecknats kommer de att vara goda. Informellt får vi därmed säte i det europeiska samarbetet. Men stämman och rösträtt får vi självfallet först den dag vi är medlemmar. Om folkomröstningen skulle leda till att vi i stället skall stå utanför kommer vi naturligtvis att lämna samarbetet med allt vad det innebär.

Det förhandlingsresultat som i dag kan redovisas hade inte varit möjligt utan hängivna och skickliga insatser av alla dem som på ett eller annat sätt varit engagerade i denna stora förhandling. Det gäller, för att nämna några, inte minst Ulf Dinkelspiel och alla hans medarbetare, chefsförhandlaren Frank Belfrage och vår EU-ambassadör Lars Anell.

Jag vill på detta sätt uttala den uppskattning som vi känner för det som de alla har gjort, ibland i offentligheten men många gånger anonymt och bakom kulisserna. Detta gäller också det politiska stöd som vi hela tiden har haft i detta arbete. Samrådet mellan regering och opposition har varit mycket nära.

Det innebär inte att vi alltid från början har gjort gemensamma bedömningar. Men som jag sade inledningsvis har det från regeringens sida hela tiden funnits en strävan efter nationellt samförstånd. Och jag har upplevt att motsvarande strävan i de avgörande ögonblicken funnits också hos den socialdemokratiska oppositionen. Jag är övertygad om att detta har varit en nationell styrka som har uppmärksammats också i andra länder. Det har också lett till att vi – som moderater, socialdemokrater, folkpartister, kristdemokrater, centerpartister eller nydemokrater – kan stå här och känna samma tillfredsställelse med det resultat som regeringen nu kan redovisa.

Det här är också ett tillfälle för partiföreträdarna att göra en deklaration. Låt mig därför säga att gårdagens avtal har en speciell betydelse också för Moderaterna. Moderaterna har varit Europapartiet i den svenska politiken kanske alltsedan den dag då Gunnar Heckscher i början av 1960-talet gick så långt att han förde en kommunal valrörelse under devisen "Ja till Europa". Sedan dess har frågan spelat en central roll i vår politiska gärning.

För oss, men också för många andra, har det varit en självklarhet att vårt Sverige en dag skulle ta sin naturliga plats i den fredsallians som steg för steg håller på att forma en ny framtid för vårt Europa. Nu ligger det historiska avtalet klart. Det är det viktigaste vi har förhandlat fram under detta århundrade. Vi ser vägen framåt.

Nu gäller det att informera, förklara och övertyga. Den uppgiften ligger lika på oss alla. Det handlar inte främst om att redogöra för de undantag, bidragsregler eller olika anpassningar som gör att vi alla kan säga att vi har

fått ett bra avtal – en svensk lösning för Sverige. Det handlar ytterst om att visa på visionen om ett Europa i samarbete för fred och frihet, om ett Sverige som inte ser sin framtid i isolering utan i samverkan och om ett Europa som utvecklas till ett allt närmare förbund mellan folken. Därmed lägger man det förgångnas rivaliteter och konflikter åt sidan och förmår i stället fullt ut att utnyttja och ta till vara alla framtidens hisnande nya möjligheter.

Ensam är inte stark i en värld där gränser rivs och broar byggs. Det är i samverkan som framtiden kan vinnas.

(Applåder)

Anf. 3 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Det är för Sveriges framtid en ytterst viktig förhandling som nu i stort sett har kunnat avslutas.

Den grundläggande frågan är om Sverige aktivt skall delta i arbetet med att utveckla Europa eller om vi skall isolera oss från det samarbetet.

Jag är för min del övertygad om att möjligheterna att förverkliga socialdemokratiska idéer och mål ökar om vi blir medlemmar. Därför har jag ansett att förhandlingarna och resultatet av dessa är ytterst viktiga.

Vi insåg från både regeringens och den socialdemokratiska riksdagsgruppens sida att ett väl fungerande samarbete mellan oss om förhandlingarnas uppläggning och genomförande var i nationens intresse. Regeringssidan har accepterat att den socialdemokratiska oppositionens förhandlingskrav har fått ett rejält genomslag i de svenska positionerna. Det vill jag vitsorda.

Jag kan i dag med tillfredsställelse konstatera att vi tillsammans har klarat av denna uppgift. På så sätt har vi i en svår och komplicerad förhandling nått goda, på vissa punkter mycket goda, resultat.

Givetvis finns det också områden där vi hade önskat större förståelse från motpartens sida för de svenska kraven. Jag tänker särskilt på storleken av det svenska budgetbidraget. I praktiken återstår det nu att klara en ansvarsfull och rimlig finansiering.

Det är inte bara svenska önskemål som har kunnat tillgodoses. Vi har också kunnat avvärja sådant som många av våra medborgare har upplevt som hot och risker med ett medlemskap. Med hänsyn tagen till helheten finner jag anledning, fru talman, att från denna talarstol uttala ett tack till Ulf Dinkelspiel och hans medarbetare för konstruktiva och helhjärtade insatser.

Jag vill också deklarera att det under förhandlingarna har underlättat för Sverige att så många inom den europeiska unionen positivt har önskat Sverige som medlem. Det har glatt mig att vi har så många trofasta vänner ute i Europa och att alla undersökningar har visat att det finns ett starkt folkligt stöd i Europa för att Sverige skulle bli en fullvärdig medlem.

Samtidigt är det som nu har hänt endast en etapp på vägen. Låt oss inte glömma det i dag! Den viktigaste delen av den demokratiska processen återstår. Jag anser att det är utomordentligt viktigt att förutsättningarna för medborgarna i vårt land att bilda sig en uppfattning om fördelar och nackdelar med ett medlemskap blir de bästa tänkbara. Jag vill varna för att man inte ger dem tillräckligt utrymme för att inhämta kunskap, för diskussion och för eftertanke. Därför är det min förhoppning att vi inom kort skall kunna nå enighet mellan partierna om en lämplig dag för folkomröstningen.

Framför allt ser jag i dag fram emot en saklig, men engagerad debatt, om Sveriges möjliga medlemskap i den europeiska unionen, nu när resultatet av förhandlingarna föreligger.
(Applåder)

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

Anf. 4 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Som glada vikingaättlingar har förhandlarna återvänt från Bryssel med ett avtal i handen. För det avtalet har Ulf Dinkelspiel, Anne Wibbe, Karl Erik Olsson, Börje Hörnlund, Frank Belfrage, Carl B Hamilton och deras många skickliga medarbetare gjort sig förtjänta av vårt varma tack. Avtalet är bra. I flera avseenden är det t.o.m. mycket bra.

Avtalet ger Sverige många fördelar – fördelar för jobben, jordbruket, Norrland och glesbygderna. Det rymmer bestämmelser om stort och smått, om frihandel, regionalstöd, miljö, salmonellabekämpning, alkohol, snus och kobidrag. Allt detta är nödvändigt och bra.

Men frågan om den europeiska unionen, om vår roll i Europa, handlar om något annat och mycket större. Den innehåller långt mer än det som ryms inom avtalets paragrafer.

Europa är en dröm, en dröm om frihet och fred. Ur ruinerna av de många krigens Europa – av förtyckets, despotins och rasismens Europa – reser sig en ny byggnad. Den är inte färdig. Mycket återstår att göra, men konturerna är klara. Drömmen är på väg att förvandlas till verklighet.

Grunden för det nya Europa är demokrati. Endast demokratier får delta i byggprocessen, och den sammanhållning deras gemensamma ansträngningar skapar bidrar i sin tur till att stärka demokratin.

Demokratier för inte krig mot varandra. De stora och små stater som bildar Europaunionen har under århundraden härjat och förött varandra. Nu samverkar de för sina folks bästa, och krig mellan Spanien och Portugal, mellan Frankrike och Tyskland är i dag helt otänkbart.

Europatanken är i grunden liberal. Dess utgångspunkt är tilltron till individen, till varje människas förmåga att i ett fritt samhälle göra egna, fria val och att i samverkan med andra forma något av värde också för kommande generationer.

För Folkpartiet liberalerna har svensk medverkan i det europeiska samarbetet alltid varit en ledstjärna.

Det dagliga arbetet inom den europeiska unionen präglas *inte* av de stora visionerna. I arbetsgrupper och organisationer, i förvaltningar och departement, i ministerråd och riksdagar kämpar man, på samma sätt som vi gör i Sverige, för det som man uppfattar som sina intressen, gruppens, regionens och landets intressen. Frågorna är mångskiftande och ofta inte ett dugg mera spännande för den stora allmänheten än frågan om kobidragen. När Sverige en dag blir medlem av den europeiska unionen kommer vi svenskar att medverka i denna process på samma sätt och på samma villkor som andra europeer.

Men då är vi med – på samma sätt och på samma villkor – där besluten tas. Som nation slipper vi att i efterhand anpassa oss till vad andra redan bestämt. Då har också vi rösträtt i Europa!

Det var riksdagen som beslöt att Sverige skulle söka medlemskap i den

européiska unionen. Förhandlingarna har förts av regeringen i nära samverkan med riksdagen. Fram till "mållinjen" har samtliga riksdagspartier varit fullt informerade om förhandlingarnas gång och kunnat påverka resultatet.

Nu har vi fått ett avtal – ett avtal om svenskt medlemskap i den europeiska unionen. Riksdagen, regeringen och våra förhandlare har gjort vad på dem ankommer. Dörren till Europa står öppen. Nu ligger det i våra händer som medborgare att tillsammans med alla andra svenska medborgare avgöra om vi vill ta vara på de möjligheter Europa öppnar för Sverige!

(Applåder)

Anf. 5 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Gårdagens beslut om att Sveriges förhandlingar med EU lett fram till ett avtal var ett glädjens besked. Jag vill inledningsvis instämma i den kö av gratulanter som framfört ett tack till de svenska förhandlingarna för ett väl genomfört förhandlingsarbete.

Inför förhandlingarna ställde Centern ett antal viktiga krav på förhandlingarnas inriktning. Till de viktigaste kraven hörde att vi inte skulle behöva göra avkall på miljöpolitiken och vår egen ambition att slå vakt om miljövärden. Vi ville ha möjlighet att driva en aktiv regionalpolitik. Vi ville inte heller vara tvungna att ansluta oss till en gemensam valuta. Våra möjligheter till fortsatt alliansfrihet skulle inte heller få naggas i kanten.

Nu ser vi hur avtalet blev. Det innebär att vi inte behöver sänka våra miljökrav. Avtalet innehåller dessutom åtaganden från EU:s sida om att man skall närma sig de krav som vi har ställt upp när det gäller miljön. Vi tillförsäkras rätten att bedriva en aktiv regionalpolitik i minst nuvarande omfattning på nationell nivå. Vi får dessutom en möjlighet till betydande regionalekonomiskt stöd från EU:s regionalpolitiska fonder. Vi har också förbehållit oss rätten att i Sveriges riksdag pröva frågan om en gemensam valuta när det blir aktuellt. Vi har också klargjort att den svenska alliansfriheten består. Det har inte heller krävts några åtaganden som skulle inkräkta på vår suveränitet i det avseendet.

Jag vill rikta ett tack till Ulf Dinkelspiel som lett förhandlingarna med Frank Belfrage. Jag kan också instämma i gratulationskän till Börje Hörnlund för hans sätt att förhandla fram ett bra avtal vad gäller regionalpolitiken. Karl Erik Olsson vill jag gratulera när det gäller resultaten för jordbrukspolitiken och livsmedelskvaliteten och Olof Johansson när det gäller miljöfrågan. Jag vill naturligtvis också tacka alla andra som har varit engagerade i dessa frågor.

Nu kan vi konstatera att de krav som vi har ställt i förhandlingarna i allt väsentligt har tillgodosetts. Från Centerns sida har vi sagt att framgång för de krav som Centern har ställt inför förhandlingarna är avgörande för att man skall kunna skapa en bred folklig förankring. Vi har önskat att förhandlingsresultatet skulle bli så bra som möjligt så att svenska folket i den kommande folkomröstningen kan besluta att Sverige skall bli medlem i den europeiska unionen.

När nu avtalet är klart skall vi gå ut till svenska folket och informera om avtalet och dess olika beståndsdelar. Med ödmjukhet – jag vill understryka

det – skall vi infomera om avtalet och föra en dialog med svenska folket om denna för Sverige så viktiga fråga.

Det vore fel om vi inför folkomröstningen framställde ett svenskt EU-medlemskap som något fyllt av glamour och paradisiska lösningar. Men det är också fel att inte framhålla Sveriges möjligheter i det nya Europa som vi nu ser växa fram. Det finns hotbilder, men det finns också betydande möjligheter som vi skall ta till vara.

Jag vill varna för att man, vilket ibland görs i debatten, framställer den europeiska unionen som en väg till socialdemokratisk eller moderat politik. För mig och Centern är det en väg för att vi tillsammans med andra stater och andra människor i Europa skall kunna skapa ett fredens, gemenskapens och framtidens samhälle. Det var fredstanken som en gång var grunden för EG och som nu också är en bärande del i detta projekt.

Inför den kommande folkomröstningen tror jag att det är viktigt att vi också skapar ordentliga ekonomiska resurser till olika sidor så att man kan informera om avtalet och föra en bred dialog med svenska folket. I den andan och med den ambitionen tror jag att vi kan få en saklig diskussion om denna för Sverige så viktiga fråga. Avtalet är naturligtvis en bra grund att stå på. Tack till förhandlarna.

(Applåder)

Anf. 6 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Århundradets viktigaste avtal, Sveriges viktigaste fördrag – omdömena från olika håll markerar den vikt EU-avtalet har. Många har sett avtalet som möjligheten att nå en marknad – krämarnas marknad hävdar de som är negativa.

Jag tror att vi svenskar, som har haft fred i nära 200 år, ibland har svårare än många andra att förstå bakgrunden till det som blivit EU. Den idé som "the founding fathers", EG:s grundläggare, bars av när de började plädера för EG var fredens och samförståndets. Grundarna hade färsk erfarenheter av två världskrigs vanvett och ändlösa rader av kors över stupade i tre fransk-tyska krig på mindre än 100 år.

De som nu ute i Europa starkast motarbetar freden och samförståndet är fascismens och supernationalismens följeslagare. Vad sådana splittringar kan åstadkomma kan vi se i det forna Jugoslavien.

Jag vill påminna om vad FN:s utvecklingsorgan skriver i årsboken Human Development Report: "Nationalstaten är för liten för de stora problemen och för stor för de små". Nu kan vi med större effekt samverka kring att lösa t.ex. Europas miljöproblem. Det är också hög tid för en samlad attack mot den för miljoner människor förlamande arbetslösheten. Också andra problem kräver gemensamma lösningar. Från juli i år till årets slut är Tyskland ordförandeland i EU, nästa halvår är det Frankrike. Då har vi stora möjligheter att påverka flyktingfrågorna. Dessa länder har också engagerat sig inom det här området. En humanitär lösning för flyktingarnas bästa kan verkligen inget enskilt land klara på egen hand.

Det är i fråga efter fråga vi kan söka åsiktsfränder, påverka och samverka. Våra samtal, våra överenskommelser och diskussioner sopar undan den

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

gränstrakternas misstänksamhet som tidigare fött ängslan, som vuxit till hat, som lett till krig.

De lokala problemen löser vi lokalt. Förhandlingsresultatet ger stödet till problemlösning i glesbygden, i jordbruket osv. Det är subsidiaritetsprincipen i aktion. Problemen skall lösas och besluten skall fattas nära människorna. Men stödet, subsidierna, kan komma från gemensamma organ. Det blir en styrka för en utveckling av regionalpolitiken, för ett vitaliserat och än mer livskraftigt jordbruk. Paradoxen är att samtidigt som vi blir mer av européer, blir Sverige alltmer svenskt.

Uppgåelsen är i flera avseenden bättre än vad vi kristdemokrater vågat hoppas på. Svenska krav på alkoholpolitikens område har vunnit gehör. När vi så småningom är framme vid beslutsborden kan vi slå vakt om jämställdheten och värna individens integritet. Jag är övertygad om att vi dessutom kommer att finna större förståelse för de små gemenskapernas, familjens, behov och betydelse. Detta är självklarheter för kristdemokraterna i Europa, och det är därför vi känner en stor gemenskap med det Europa som präglats av kristen tradition och västerländsk klassisk humanism. På den grunden har kristdemokraterna i EU framhållit att unionen skall präglas av en social och ekologisk marknadsekonomi. Man betonar alltså korrekturen, gränserna, för marknaden.

När Europa läkt samman är det vår största utmaning att gemensamt göra insatser för de fattiga folken på södra halvklotet. Vi som arbetar med det svenska biståndet har redan i EU:s biståndskommittéer funnit att där finns en stor glädje och stark vilja att tillsammans med oss vidareutveckla och samordna biståndsinsatserna.

Fru talman! Nu går vi in i en valrörelse inför folkomröstningen om EU. Vi skall ärligt visa både fördelar och nackdelar med ett inträde i unionen. Vi skall respektera alla dem som är tveksamma och lyssna på varandras argument. Jag vill för min del uppmana alla som träter om snus, gurkors form, eller vad det kan vara, att inte glömma visionen. Det är fråga om en gemenskap som skall bevara freden och samförståndet i Europa.

Jag vill också passa på och tacka den svenska förhandlingsdelegationen, med Ulf Dinkelspiel i spetsen, för ett kompetent och framgångsrikt arbete.

Låt oss nu inte bara debattera och fundera över vad EU kan göra för oss svenskar, utan låt oss själva ägna några tankar åt vad vi kan göra för varandra i fredens och frihetens Europa.

(Applåder)

Anf. 7 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det mesta är sagt. Jag är en av dem som har tyst åhört detta och applåderat varje inlägg. Något lättsamt skulle man kunna tillägga att "seiern er vår". Visst kan man raljera i ett sådant läge och säga att spritmonopolet har räddats. Det blev en liter i påsen. Snuset är räddat. Carl Bildt och Ingvar Carlsson ser glada ut. Frågan är bara vem som skrattar sist.

Man kan se på allt detta med humor, liksom man kan med alla frågor. Men man kan se väldigt allvarligt på detta.

Vi har ett helt annat tempo i Sverige än vad man har i Norge. Norrmännen

är litet vildare än vad vi är. Men det synes mig som om den svenska fanan vajar sakta i draget från våra flinka förhandlare.

Det viktiga är att vi i riksdagen visar att vi är glada över resultatet. Jag kan tänka mig en bild i tidningen där det syns att riksdagen är glad. Då sitter folk och läser och konstaterar att riksdagen ser riktigt glad ut. "Det är kanske trevligt med Europa." Då har det hela börjat.

Förhandlingarna är alltså färdiga. Men inom kort skall svenska folket avgöra frågan. Svenska folket kommer att avgöra om vi har framtiden för oss eller bakom oss. För första gången någonsin skall vi visa om vi verkligen är internationella i vår syn och visa om vi är europeer i våra hjärtan eller bara så där litet lätt geografiskt, vidare om vi är starka nog här i Sverige att "gripa" de möjligheter ett medlemskap innebär.

Den valrörelse som kommer inför folkomröstningen kommer säkert att bli intressant. Gnällspikar, rödstrumpor, nykterister och gitarrister kommer säkert att förklara hur farligt det är att "gripa" möjligheterna och att det är farligt att göra saker. Andra med litet mer nostalgisk läggning kommer att vilja köra bilen vidare med blicken koncentrerad i backspegeln. Andra åter vill säkert finna tryggheten genom att dra upp vindbryggan, kratta löv i nationalparken och stå där när tåget går. Den sista gruppen kallas för kratorna.

Vilken utmaning är inte detta för er som tänker fortsätta inom politiken och ser politik som ett yrke! Det slår mig, nämligen, att Sveriges politiker, när Sverige kommer in i den europeiska gemenskapen, plötsligen kan bli mycket bättre. Varför då? Jo, därför att då kommer svenska politiker att se till det svenska allmänintresset och inte bara representera olika särintressen – som det kan bli för mycket av här inne.

År 1993 var det stora nej-året i Sverige. Vi sade nej till allting. Man t.o.m. skojade internationellt om hur negativa svenskarna var. Låt 1994 bli det stora ja-året. Då kan denna dag betyda mer för Sverige än hur många guldmedaljer som helst.

Detta kan bli året då vi säger ja till framtiden, men också året då vi säger ja till vår egen förmåga och ja till Europa.

Nu har vi en uppgift. Den uppgiften är gemensam för oss alla – regeringen är kanske något viktigare än övriga. Vi skall stå upp för våra åsikter, argumentera öppet och begripligt och på allvar tänka framåt.

Den svenska demokratin kommer att kräva ledarskap vid detta tillfälle som så många säger är det största och viktigaste i Sveriges historia. Utan ledarskap har inga länder tagit stora steg – i varje fall inte framåt.

Men förhandlade Sverige bra nog, frågar någon? Men detta sägs framför allt inte nu, eftersom tillfället är litet högtidligt. Men det kommer väl att sägas senare. Ja visst, alla kan väl förhandla bättre – så småningom, när de tänker efter – eftersom alla är så duktiga. Det är en demokratisk frihet att tycka så.

Jag tycker att gjort är gjort. Vi kan tydligen alla enas om att det är bra gjort. Eftersom det ofta missuppfattas om någon eventuellt skulle applådera efter ett anförande som jag har hållit, vill jag föreslå att de applåder som nu följer kommer att bli stående och riktas till Ulf Dinkelspiel och hans medar-

betare som har genomfört dessa förhandlingar så förträffligt. En applåd från riksdagen – vi säger väl så, fru talman!
(Applåder)

Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag kommer inte att låta lika optimistisk som de andra. Men jag kan gratulera till att förhandlingarna är slutförda. Jag tror säkert att ni har gjort ett bra jobb. Jag är också övertygad om att det finns delar av förhandlingsresultatet som är bra. Kanske har de blivit bättre än väntat. Andra delar kan ha blivit sämre än väntat. Hittills har inte någon av oss sett förhandlingsresultatet. Det är bara några få som har fått se det än så länge. Uppgifterna finns ju inte på bordet i tillräcklig omfattning för att vi här och nu skall kunna göra någon helhetsbedömning.

Men för att i denna stund i kammaren vara litet saklig är det intressant att konstatera att det som hittills framkommit är att Sverige i förhandlingarna inte fått några juridiskt bindande undantag på några punkter, utom när det gäller snuset. I övrigt handlar det om övergångsbestämmelser med nya förhandlingar om två, tre eller fyra år och i några frågor om fem år.

Vi vet också att flera av de överenskommelser som träffats under förhandlingarnas gång kan komma att ifrågasättas av EU-domstolen. Förmodligen kommer de att ifrågasättas när det blir anmälningar i frågor som bl.a. Systembolagets vara eller inte vara. Flera av de politiska överenskommelser som är gjorda inom ramen för förhandlingarna kommer alltså att överprövas av den europeiska unionens domstol, och besluten kommer till syvende och sist att fattas av de jurister som sitter där.

Men det mest intressanta är ju de frågor som över huvud taget inte har förhandlats. De stora och avgörande frågorna har ju inte varit uppe till förhandling. Den första frågan gäller den ekonomiska och monetära unionen. I den frågan har Sveriges förhandlare inte begärt några undantag från några delar av den ekonomiska och monetära unionen. Det innebär att Sverige genom att säga ja till ett medlemskap säger ja till en gemensam valuta, en gemensam centralbank med målsättningen inflationsbekämpning och prisstabilitet för den ekonomiska politiken.

I dagens konjunkturläge går det helt på tvärs med målet full sysselsättning. Detta förbinder sig Sverige vid ett medlemskap att arbeta för, dvs. inflationsbekämpning i stället för full sysselsättning. Vi lyfter besluten om den ekonomiska politiken från denna församling, Sveriges riksdag, över till en riksbank som skall stå fri från allt inflytande och all kontroll över folkvalda församlingar – en separation av ekonomin från politiken. Frågan om inflytandet över den ekonomiska politiken är mycket avgörande för många människor i Sverige. Detta har det inte förhandlats om!

Den andra stora frågan som inte varit uppe till förhandling gäller Sveriges medverkan i den utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska gemenskapen. Förhandlarna säger helt enkelt att vi träder in i detta och förbinder oss att medverka till utvecklingen av en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik inklusive en försvarspolitik. Det innebär för de flesta uttolkare – utom en del förhandlare och politiska företrädare – att Sverige säger upp sin alliansfrihet och träder in i ett försvarspolitiskt och ett utrikespolitiskt samarbete som

omöjliggör en egen röst för Sverige i utrikespolitiken. Det omöjliggör även för Sverige att föra en annan utrikespolitik än den man kommer överens om i ministerrådet.

Dessa två stora och avgörande frågor, nämligen frågorna om det militära samarbetet och om vem som skall bestämma om den ekonomiska politiken, har inte varit uppe till förhandlingar. Dessa frågor är de frågor som i dag bildar grunden för det motstånd mot ett medlemskap i den europeiska unionen som finns så rikligt företrätt i Sverige i dag, utanför denna kammare.

Den grundläggande frågan är faktiskt inte, som Ingvar Carlsson sade – om jag inte missminner mig – om vi skall delta eller inte. Nej, den grundläggande frågan är: På vilka villkor skall Sverige i framtiden samarbeta med de 12 västeuropeiska länder som i dag utgör unionen?

Vänsterpartiets inställning är att grunden för vårt samarbete skall vara nationell suveränitet, självbestämmanderätt, i förhållande till unionens medlemsländer och övriga europeiska länder samt i förhållande till de andra länder, makter och pakter som finns i världen i övrigt. Ett nationellt självbestämmande som grund i det internationella, nödvändiga, samarbetet möjliggör en röst också för små länder, i stället för att de enbart skall behöva rätta sig efter stormakterna. Vår position innebär ett ja till en utvidgad demokrati och ett självbestämmande.

(Applåder)

Anf. 9 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Jag kommer alltid att minnas den välkomsthälsning i ord och applåder som företrädare för den europeiska unionen riktade till vår förhandlingsdelegation när vi efter långa nattmanglingar kunde konstatera att vi nått en överenskommelse.

Den hälsningen präglades av en uppriktig glädje och värme, som så klart visade att Sverige är välkommet som medlem i den europeiska unionen. Det fanns ett klart uttryck för att man hoppades att Sverige, genom att snart komma in i EU-kretsen, skulle bli del av den europeiska familjen.

Fru talman! Jag har i olika sammanhang varit med i förhandlingar om EES, EG och EU under loppet av 25 år. Den första gången, under frihandelsförhandlingarna 1970–1972, var jag portföljbärare åt den dåvarande chefsförhandlaren Sverker Åström. Den andra gången var jag chefsförhandlare under EES-förhandlingarna, förhandlingar som ledde fram till ett avtal år 1991. Nu, den senaste gången, handlade min medverkan om medlemskap i EU.

Alla gånger har jag känt den härliga tillfredsställelse som man känner efter att ha lyckats nå fram till en allomfattande överenskommelse efter långvariga förhandlingar. Ändå tyckte jag att det jämfört med tidigare tillfällen förelåg en skillnad i går.

Tidigare har det mer handlat om en förhandling med en motpart. Det har varit fråga om ett samarbete med andra parter. Denna gång handlade förhandlingarna mer om att delta som likställd och på likvärdiga villkor i ett brett internationellt samarbete. Det kändes!

Fru talman! Efter ett års förhandlingar har vi nått en uppgörelse om ett avtal med EU. När förhandlingarna inleddes i februari 1993 var det många

som hävdade att vår tidtabell var alltför optimistisk. Visst är det så, att det inte finns några garantier i någon förhandling, i synnerhet inte om man i alla lägen skulle ställa sakfrågorna i fokus, vilket vi var helt inställda på. Visst visste vi att det skulle bli tufft. Ett år är en kort tid och förhandlingarna har varit omfattande, i synnerhet som de omfattat alla delar av alla fördrag som det europeiska samarbetet bygger på. Vi har gått igenom rättsakt för rättsakt.

Nu har vi trots allt kunnat hålla tidsplanen. Det är en tidsplan som vi och EU-länderna haft gemensamt. Det är resultatet av ett målmedvetet arbete från alla inblandade länders sida och av inte minst en stark politisk vilja.

Ibland har den bild som tecknats av förhandlingarna och förhandlingsledningen kommit att fokuseras på förhandlingsledningen. Det vet jag, men ni förstår säkert att den bilden i grunden är felaktig. Utan de fantastiska och mycket engagerade insatser och det enorma lagarbete som har gjorts av ett stort antal människor som har varit inblandade i förhandlingarna – det må gälla regering och riksdag, departement och myndigheter, vår Brysseldelegation eller andra utlandsmyndigheter – hade vi i dag inte varit där vi är. Det tack som har riktats till mig och vår förhandlingsdelegation tillkommer var och en som har varit inblandad i dessa förhandlingar. Och jag vill framföra ett tack på mina egna och deras vägnar.

I det sammanhanget vill jag också säga att den breda politiska enighet som har funnits bakom förhandlingarna under hela förhandlingarna fram till dess att de avslutades har varit en stor styrka och verksamt bidragit till ett bra förhandlingsresultat.

Fru talman! Statsministern sade i sitt anförande att detta är det viktigaste avtal som Sverige har uppnått under detta århundrade. Jag håller med om det.

Eftersom jag vid tidigare informationer har redogjort för de resultat som Sverige har uppnått i förhandlingarna, skall jag här inskränka mig till att i allra största korthet redovisa de viktigaste elementen.

När det gäller regionalpolitiken nådde vi i slutförhandlingarna – och jag begränsar mig till dessa – överenskommelser som avspeglar svenska prioriteringar och möjliggör en fortsatt aktiv regionalpolitik. Dessutom har vi tillförsäkrat oss ett rejält tillskott från EU:s strukturfonder på 2,4 miljarder per år. Det ger möjligheter till förstärkta insatser i särskilt utsatta områden.

När det gäller jordbruk och fiske innebär överenskommelsen att Sverige fullt ut skall medverka i den gemensamma jordbrukspolitik. Detta är en klar fördel, därför att svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri är konkurrenskraftiga på den europeiska marknaden.

När det gäller skyddet mot salmonella har Sverige fått igenom sina krav på skydd av livsmedel för att därmed förhindra att livsmedel, foder och levande djur förs in i landet är salmonellasmittade. Över huvud taget gäller att de överenskommelser som har nåtts på olika områden innebär att vi har fått genomslag för vad som har varit en grundlinje, nämligen inga sänkta normer och att den fria rörligheten självfallet inte får innebära en fri rörlighet för sjukdomar.

När det gäller resandebestämmelser får Sverige även i fortsättningen ha

särskilda regler för införsel av sprit, vin och tobak. En översyn förutses 1996, men ändringar förutsätter i grunden enhällighet.

När det gäller fritidsfastigheter har Sverige fått igenom en femårig övergångsordning för nuvarande lagstiftning. Den syftar till att förhindra överexploatering av särskilt utsatta områden. Till detta fogas dessutom en särskild deklaration i vilken det konstateras att EU:s regelverk inte hindrar enskilda medlemsländer att av miljö- och planeringsskäl vidta icke diskriminerande åtgärder.

När det gäller budgetbidraget har vi åstadkommit en infasning av vårt bidrag över fyra år, och det är en reduktion av kostnaderna med nästan 10 miljarder. Det innebär framför allt att nettokostnaderna för de första två åren kommer att vara mycket begränsade, sett från samhällsekonomisk synpunkt.

Fru talman! Nu återstår två frågor. Den första gäller institutionerna. Hur många röster i ministerrådet skall Sverige ha? Hur många platser i Europaparlamentet? I det sammanhanget blir det också aktuellt att behandla offentlighetsprincipen.

Den andra frågan handlar om att avsluta kapitlet om EMU, där EU för närvarande har interna problem som lägger hinder i vägen.

Dessutom återstår det att slutföra arbetet med de olika legala texterna för att på så sätt kunna överlämna avtalet till Europaparlamentet för godkännande samt till riksdagar och parlament för ratificering.

Nu har också de andra länderna gått i mål. Det gäller Finland, Österrike och inom den närmaste tiden kan vi räkna med att detta också kommer att gälla Norge. Låt mig säga att samarbetet mellan kandidatländerna har varit av mycket stort värde i det här sammanhanget, och det gäller inte minst det nordiska samarbetet. Jag vill hävda att det nordiska samarbetet aldrig tidigare har varit så intensivt som just under de nuvarande förhandlingarna. Ett medlemskap för de nordiska länderna öppnar vägen för ett fördjupat nordiskt samarbete.

Fru talman! Nu har förhandlingarna nått sitt slut. Tiden har kommit för att lyfta blicken till de stora frågorna. Vi har tillsammans med EG-länderna arbetat fram ett avtal i en anda som har präglats, inte av antagonism, inte av att två parter har stått mot varandra utan av att man gemensamt sökt lösa problem av gemensamt intresse, och man har tagit särskild hänsyn till våra speciella problem. Denna anda har präglat förhandlingarna.

Nu kan vi lyfta blicken och tillsammans med de andra EU-länderna fundera över de stora frågorna. Vi kan fundera över vad ett EU-medlemskap betyder för Sverige, vad det betyder för jobben och välfärden, för freden och säkerheten i Europa, för möjligheterna att med gemensamma krafter möta gemensamma problem, när det gäller ekonomiska, sociala och politiska områden, när det gäller miljöproblem, när det gäller knarket och internationell brottslighet, när det gäller flyktingfrågor – för att bara nämna några exempel. Inte minst kan vi fundera över vad ett medlemskap i EU betyder för möjligheterna att påverka vår europeiska omvärld och därmed också vår egen utveckling.

Fru talman! Låt oss aldrig glömma grundtanken, att genom ett närmare samarbete mellan Europas länder och folk trygga freden och friheten i vår

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

del av världen. En av Europasamarbetets fäder – och det var Jean Monnet – sade en gång att vi bygger inte koalitioner mellan stater utan vi förenar människor. Det är detta som det ytterst handlar om.
(Applåder)

Anf. 10 TALMANNEN:

Ledamöterna kan nu begära ordet för inlägg om högst två minuter. Sedan statsministern eller statsrådet Ulf Dinkelspiel svarat på inlägget kan ledamöten om tiden medger det få ordet för ett ytterligare inlägg om högst en minut. Statsministern eller statsrådet Dinkelspiel kan då få ordet för ett kompletterande svar. Ledamöterna talar från bänkarna medan statsministern och statsrådet Dinkelspiel talar från talarstolen.

Anf. 11 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag vill vända mig till statsministern. Han sade att vi har fulla rättigheter att forma vår välfärd som vi själva vill. Statsministern talade också om möjligheterna att arbeta för den europeiska unionens olika mål, bl.a. den monetära unionen.

Jag hörde också Carl Bildt i går tala om att det enbart återstår tekniska aspekter på frågan om hur Sverige skall infogas i den monetära unionen.

Då vill jag för det första fråga statsministern: Vilka är de tekniska aspekterna som återstår? För det andra: Är det inte så, att vi med detta avtal förbinder oss att arbeta aktivt för den monetära unionen med den dynamik som den europeiska unionen själv avgör? Eller har Sverige fått igenom några danska undantag, dvs. några annorlunda villkor vad gäller förhållandet till den monetära unionen än vad andra EU-medlemmar – förutom Danmark – har fått? Eller är det rent av så, att statsministern anser att danskarna är lurade när de tror att de har fått annorlunda villkor än andra EU-medlemmar inkl. eventuellt Sverige om vi blir medlemmar?

Till sist vill jag ställa ytterligare en fråga som gäller kostnaden för medlemskapet, och då talar jag enbart om budgetbelastningen. Hur skall man finansiera dessa mycket stora belastningar på statsbudgeten, som är väl i klass med de sparprogram som har genomdrivits här i riksdagen under senare år. Hur skall ni klara av att finansiera dessa mycket starka belastningar på Sveriges statsbudget med de väldiga underskott som vi lever med redan i dag?

Anf. 12 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Till Johan Lönnroth beträffande frågan om vi har förhandlat om några danska undantag. Svaret på frågan är nej. Det har vi som bekant inte gjort. Vi har förhandlat från svenska utgångspunkter därför att vi har velat ha svenska villkor, inte danska. Det danska är bra för Danmark, det svenska är bra för Sverige.

Beträffande de konkreta frågorna handlade den första frågan om tekniska eller andra svårigheter som fortfarande föreligger, vilket gör att vi inte har slutit kapitlet, som det så vackert heter, om den ekonomiska och monetära unionen. Också Ulf Dinkelspiel refererade till detta.

Det handlar i grunden om en intern diskussion mellan de tolv länderna om beslutsordningen i samband med övergången från det andra till det tredje

steget, där det framför allt från spansk sida finns vissa synpunkter som berör de existerande medlemsstaterna. Detta är något som måste lösas mellan dem. Jag är också absolut övertygad om att det kommer att lösas ut mellan dem under den närmaste tiden.

Den andra frågan var väl närmast ett påstående. Det är självklart att vi har en möjlighet att delta fullt ut i arbetet med den ekonomiska och monetära unionen. Jag och regeringen har gjort bedömningen, som jag tror har stöd av denna riksdag, att det är ett svenskt intresse att delta i denna. Om vi sedan har möjlighet att göra det fullt ut, t.ex. när man går mot en tilltagande valutastabilitet i Europa, är beroende av att vi klarar av vår egen ekonomiska politik och vår egen ekonomiska utveckling. Men vi har ett mycket starkt intresse av att bekämpa inflationen, hålla räntorna nere, se till att tillväxten blir bra och att sysselsättningen blir bra. Vi får bättre möjligheter att klara detta genom vårt medlemskap i den framväxande ekonomiska och monetära unionen.

Lyckas vi med detta samtidigt som ett antal andra av EU-medlemsstaterna – förhoppningsvis så många som möjligt – skapas automatiskt förutsättningarna för den valutastabilitet i Europa som ligger i allas intresse. Det är inte en bra bestående tingens ordning att ha valutor som för evigt flyter mot varandra eller en situation där vi inte vet vid vilken tidpunkt vi kan drabbas av ny finansiell eller monetär instabilitet av den art som vi upplevde under hösten 1992.

Därför är vår strävan att vi skall sköta vår ekonomi så bra som möjligt. Andra skall också göra det. Därmed skapas förutsättningar för valutastabilitet. Detta är essensen i arbetet för den ekonomiska och monetära unionen.

Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag har begripit att vi har möjligheter att delta i arbetet med den monetära unionen. Det var inte detta frågan gällde.

Det har rasat en mycket stark debatt om de grundläggande principerna i den monetära unionen, som de uttrycks i Maastrichtavtalet och som Gudrun Schyman här tog upp för en stund sedan. När det gäller centralbankernas oberoende ställning i förhållande till parlamenten har det också rasat en svensk debatt i samband med Riksbanksutredningen. Jag tolkar statsministern så, att Sverige därmed har förbundit sig att arbeta för principerna inflationsmålets överhöghet och Riksbankens oberoende ställning, som såvitt jag förstår är djupt kontroversiella frågor i den svenska riksdagen. Det är inte bara Vänsterpartiet som har invändningar.

Till sist svarade inte statsministern alls på min fråga om hur de stora belastningarna på statsbudgeten skall finansieras.

Anf. 14 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag ber Johan Lönnroth om ursäkt på den senare punkten. Jag ber att få återkomma till frågan.

Jag vill bara påminna om att vi strävar efter att få en oberoende centralbank också i Sverige. Det är inte riksdagen och inte regeringen som fattar centralbanksbeslutet, utan vi har en i förhållande till regering och riksdag

oberoende Sveriges Riksbank om vilken det råder en betydande enighet i denna kammare.

Sedan vet vi själva att denna oberoende ställning är relativt relativ i det europeiska sammanhanget, därför att vi är så beroende av vad som inträffar i det övriga Europa. Vi kan ju se vad som inträffar på den svenska penningmarknaden varje gång det uppstår ens ett rykte om att den tyska centralbanken skall göra ditt eller datt och hur beroende vår egen ränteutveckling är av vad t.ex. den tyska centralbankens eller Storbritanniens diskonto egentligen är.

Vi är en del av ett Europa som är finansiellt integrerat. Vi har ett starkt intresse av att medverka till att det finns insitutioner där vi kan vara med och påverka och i någon mån också styra denna fortsatta finansiella och monetära integration.

Detta innebär inte att det finns någon automatik. Det europeiska samarbetet är icke utrustat med autopilot utan det är under manuell styrning. Det innebär att vi i regering och riksdag fortsatt kommer att ta ställning till hur de olika stegen för detta samarbete skall utvecklas. Det är viktigt, och det har vi klargjort under dessa förhandlingar.

När det sedan gäller medlemsbidraget är det självklart att vi betalar ett sådant. Jag vill understryka att vi inte har förhandlat om medlemsbidragets storlek utan om infasningen mot bakgrund av de förhoppningsvis temporära budgetproblem som Sverige kommer att ha under 1990-talet. Vi har där fått en i allt väsentligt tillfredsställande lösning som minskar budgetbelastningen under de närmaste åren.

Johan Lönnroths fråga kan besvaras i två perspektiv. Det ena är det långsiktiga perspektivet, där vi fullt ut betalar den medlemsavgift som vi självfallet skall betala, vilket man gör vid varje form av samarbete. Då hoppas jag att den samlade ekonomiska politiken har lett till att detta som är en relativt begränsad del av statsbudgeten inte heller skall vara något problem i det stora hela.

När det gäller de närmaste åren skall regeringen be att få återkomma. Men det är bara att notera att med de förhandlingsinsatser som har gjorts under de senaste dygnen är den ytterligare belastningen, dvs. de medlemsbidrag som vi skall betala under de närmaste åren, så pass begränsad att den alls inte går att tillmäta någon avgörande statsfinansiell betydelse.

Anf. 15 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag vill först passa på att uttrycka min glädje över det förhandlingsresultat som har uppnåtts och min beundran för de insatser som har gjorts av våra förhandlare i Bryssel. Jag tycker att det är en imponerande förhandlingsprestation. Det bådär gott inför framtiden att vi är bra på att förhandla, eftersom ett medlemskap i EU väldigt mycket handlar om att kunna förhandla.

Jag vill rikta några frågor till Ulf Dinkelspiel, eftersom de handlar om preciseringar av avtalet. Frågorna bygger på den debatt som nu förs med anledning av förhandlingsresultatet och de farhågor som framförs.

Den första frågan gäller den svenska alliansfriheten. En av de kritikpunkter som har framförts är att denna fråga inte har förhandlats. Därför vill jag

be Ulf Dinkelspiel att mycket exakt redovisa för riksdagen om det finns något i detta avtal som skulle kunna förhindra oss att fortsätta att föra en säkerhetspolitik präglad av alliansfrihet i fred för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av krig i vårt närområde. Finns det något i detta avtal som skulle kunna förhindra oss att föra en sådan politik?

Min andra fråga gäller en sak som även Johan Lönnroth tog upp, nämligen den monetära unionen. Jag vill fråga mycket precist: Finns det något i detta avtal som kan leda till att vi tvingas överge kronan och gå in i en gemensam valuta, även om vi själva inte bedömer det önskvärt vid den tidpunkt då det skulle kunna bli aktuellt?

Den tredje kritikpunkten är att detta avtal inte innehåller några permanenta undantag med undantag av snuset. Jag ber Ulf Dinkelspiel redovisa vilka möjligheter vi har att långsiktigt upprätthålla de många undantag som vi har fått när det gäller miljö och säkerhet, om inte EU inom en nära framtid kommer i kapp den skyddsnivå som vi har i Sverige.

Anf. 16 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Jag skall besvara Pär Granstedts frågor i den ordning de ställs.

När det gäller den första frågan om utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik vill jag klargöra att Sverige kan, vill och har intresse av att fullt ut medverka i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Beträffande försvarspolitik är det viktigt att lägga fast att EG/EU i dag inte har någon gemensam försvarspolitik. Men i förlängningen bortom 1996 finns det planer på att utforma en sådan gemensam försvarspolitik. Mot denna bakgrund har Sverige i den deklaration som jag avgav den 1 februari konstaterat att den militära alliansfriheten alltså består. Detta är en förklaring som högtidligen har avgivits. Alla beslut i hithörande frågor kräver enhällighet. Det betyder när det gäller försvarspolitiskt samarbete att Sveriges regering och Sveriges riksdag suveränt bestämmer huruvida Sverige skall delta. Ingen kan tvinga oss att delta i ett sådant samarbete.

När det gäller den andra frågan om utvecklingen mot en ekonomisk och monetär union, speciellt frågan om en gemensam valuta, skall först sägas att det finns en tidsplan, som dock inte innebär att alla EU:s medlemsländer kommer att medverka. Snarare vill jag säga att man kan utgå från att inte alla EU:s medlemsländer kommer att delta, även om unionen kommer att etableras före sekelskiftet.

Man diskuterar fortfarande hur den gemensamma valutan skall utformas. Många varianter finns. Men detta hör till det tredje steget, och vi har i avtalet klart deklarerat att det i slutändan är Sveriges riksdag som skall besluta om ställningstagandet till en övergång från det andra steget till det tredje steget i det ekonomiska och monetära samarbetet inom unionen.

På den tredje frågan om Sverige har fått några permanenta undantag vill jag svara att allt som har lagts fast i avtalet är juridiskt bindande. Att avtalet kan underställas domstols prövning är ju ingenting som motsäger att avtalet är juridiskt bindande. Varje form av avtal kan prövas juridiskt. Vi har på en rad områden utverkat juridiskt bindande utfästelser, som ger oss möjlighet att avvika från de nuvarande reglerna och – med den tolkning som har givits

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

reglerna – fortsätta med vår nuvarande ordning. Vi har infört nya ordningar typ arrangemanget för särskilt stöd till de nordliga delarna av Sverige, Norge och Finland. Jag kan gå vidare. På område efter område har vi förhandlat fram lösningar i olika former, som innebär att Sverige kan fortsätta med sin politik. Vad som där har lagts fast är juridiskt bindande.

Anf. 17 MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill gratulera Ulf Dinkelspiel och hans medarbetare till en mycket skickligt genomförd förhandling. Jag vet att det är en uppfattning, som delas även av en rad bedömare i andra länder.

Det finns ingen motsättning mellan å ena sidan principer, visioner och värderingar och å andra sidan de detaljresultat där vi måste uppnå för oss godtagbara villkor. Det är likadant här i vår riksdag. Vi har värderingar och principer, som sedan omsätts i detaljbeslut. På båda områdena måste vi ägna samma energi åt att föra ut Europavisionen och att – som ni har gjort – föra ut detaljresultaten.

Under de senaste dagarna har framför allt regionalpolitiken stått i fokus. De stora pengar som vi får från EG:s fonder kommer inte från det i och för sig utmärkta nya nordiska målområdet 6 utan från de andra fonderna, de som handlar om industriområden, arbetsmarknadspolitik och landsbygdsutveckling. Här är det kommissionen och inte ministerrådet som bestämmer om projekten tillsammans med länderna. Jag har i detta sammanhang en fråga till Ulf Dinkelspiel: Kan vi i diskussioner med kommissionen få en grov indikation på vilka regioner i Sverige som får del av de andra fonderna? Det har stor praktisk betydelse för vår egen regionalpolitik. Det är viktigt att vi i god tid före folkomröstningen i vårt land får ett klarläggande på denna punkt, ett klarläggande som vi av naturliga skäl inte har kunnat få hittills.

Anf. 18 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! När det gäller regionalpolitiken vill jag bekräfta vad Mats Hellström sade. Hur viktigt detta högt prioriterade område, målområde 6, än är, är det angeläget att slå fast att bara cirka en femtedel av det totala belopp som avsätts för regionalpolitik är avsedd för just detta ändamål. Jag säger detta på förekommen anledning, eftersom det förekom felaktiga uppgifter i Ekot i morse också på denna punkt.

För regionalpolitiska ändamål och strukturinsatser har vi anvisat ett belopp på totalt ungefär 2,5 miljarder kronor. Av dessa medel kommer – men här har vi inte precisa uppfattningar – en femtedel att gå till mål 6, en del till regionala insatser och strukturinsatser i egentlig mening och en del till arbetsmarknadspolitiska insatser i särskilt utsatta regioner. Exakt hur dessa medel i framtiden kommer att fördelas återstår – som Mats Hellström också sade – att gradvis diskutera fram med EG-kommissionen. Men här gäller att de medverkande länderna har mycket stora möjligheter att själva påverka fördelningen utifrån en gemensam uppfattning om vilka regioner som behöver särskilt stöd. Utan att detta ännu är helt utklarat med kommissionen är inriktningen av arbetet att utgångspunkten skall vara de regioner i Sverige som för närvarande kan få regionalpolitiskt stöd genom nationella insatser.

Ytterligare en regionalpolitisk fråga återstår att klara ut med EG-kommis-

sionen – alltså inte i förhandlingar – nämligen utrymmet för nationella insatser. Men vi har redan kommit så långt i de diskussionerna att jag vågar förutskicka att vi kommer att få fullt utrymme för att föra en nationell regionalpolitik med nuvarande inriktning.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

Anf. 19 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Vi befinner oss i en situation där en majoritet av partierna är positiva till ett EU-medlemskap medan folket, som vi ju skall representera, i huvudsak är emot. Vi skall nu gå ut i en kampanj där vi skall diskutera för- och nackdelar. Men det finns också i riksdagen företrädare för nej-sidan. Jag vill påpeka det, eftersom vi har blivit uppmanade att gå ut och övertyga folket. Möjligen är det så att folket kommer att övertyga sina företrädare i det här huset.

När vi nu skall gå ut i den här kampanjen är det oerhört viktigt att vi har ett faktaunderlag som vi är överens om. Jag har med mig Maastrichtfördraget här. Min fråga är: Gäller detta fördrag?

Maastrichtfördraget är mycket användbart i folkkampanjen för eller emot och faktiskt mycket lättläst.

Jag har så en konkret fråga som gäller den monetära unionen och det ekonomiska samarbetet. I artikel 104 c. talas det om vad som skall göras med de medlemsstater som har stora offentliga underskott. Det finns en mängd punkter här. Jag skall inte läsa upp allt, därför att det inte finns tid för det. Men jag rekommenderar alla att läsa vad som står skrivet under dessa punkter. Man baxnar när man läser detta.

Gäller Maastrichtfördraget för oss om vi blir medlemmar i unionen, eller kommer det att vara så att det inte gäller på några punkter? Vet vi i så fall vilka punkter det är fråga om?

Jag har hört att vi själva har sagt att vi förbehåller oss rätten att ta ställning till om vi skall vara med när det gäller det tredje steget. Jag har också hört kommentarer om att man inte kan göra så – är man med, så är man med. Jag är väl litet för luthersk, så jag tror på att det som är skrivet gäller.

Gäller alltså Maastrichtfördraget och då framför allt beträffande det ekonomiska området? Gäller det som står skrivet om banken? Gäller det som står skrivet om vad kommissionen har rätt att göra med länder som inte rättar till detta med offentliga underskott?

Anf. 20 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Självfallet gäller avtalet. Men låt mig säga att det inte bara är det avtalet som gäller. Jag hoppas att det inom en inte alltför avlägsen framtid skall finnas möjligheter att ta del av den samlade avtalstexten, dvs. det som är en kombination av Romfördraget, av den europeiska enhetsakten och av Maastrichtavtalet. Det är detta samlade fördrags- och avtalsverk som vi ansluter oss till och som styr samarbetet på olika punkter.

Vad gäller det som åberopades om nationer som har ekonomiska problem finns det mekanismer också inom den europeiska unionen för att hjälpa sådana nationer på olika sätt. Det finns en förpliktelse inbyggd i detta samarbete, nämligen att vi skall se till att vi har våra finanser, vår tillväxt och våra räntor i någorlunda ordning.

Detta är i och för sig inga avgörande nyheter. Vi har ju motsvarande förpliktelser i samband med att vi är medlemmar i IMF, den internationella valutafonden, och i OECD, de industrialiserade västländernas samarbetsorganisation. Inom ramen för detta är det som bekant så att vår ekonomiska politik nagelfars, granskas, bedöms och, ibland, kritiseras. Vi får rekommendationer om vad vi skall göra. Ytterst är det vi själva som fattar besluten. Men det säger sig självt att vi har ett mycket starkt intresse av att se till att vi för en ekonomisk politik enligt de riktlinjer som anges i Maastrichtavtalet och som är desamma som de riktlinjer som gäller för den nationella ekonomiska politik som denna kammare har fastställt.

Det finns mycket få här som tror att inflation löser några problem, som tror att budgetunderskott är bra, som vill ha högre räntor i Sverige än vad som är fallet i andra länder eller som vill ha mindre tillväxt eller lägre sysselsättning. Vi går in i en gemenskap där vi får hjälp och stöd när det gäller att genomföra det i den ekonomiska politiken som vi i alla fall själva vill genomföra.

Anf. 21 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Jag vill bara deklarera att jag inte är enig med statsministern om att vi i denna kammare har samma mål för den ekonomiska politiken som det som framgår av det här traktatet.

Anf. 22 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Nej, men jag gjorde också en reservation – det gällde alltså så gott som alla. Det är klart att det kan finnas undantag – när jag lyssnade på Gudrun Schyman var det uppenbart att så var fallet.

Den som tror att inflation ger jobb och tillväxt rekommenderas studier av länder som har tillåtit sig en långsiktigt inflationistisk politik. Det leder till förfall, elände och arbetslöshet.

Genom att hålla inflationen stången skapar vi långsiktigt sunda förutsättningar för företagande, för tillväxt och för den sysselsättningsökning som måste komma. Det är bara låginflationsländer som på sikt har god tillväxt och god sysselsättning. Att påstå någonting annat är att visa att man inte har kunnat läsa sin ekonomiska historia.

Anf. 23 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Fru talman! Jag instämmer i den kör som lovordar förhandlingsdelegationens arbete. Självt har jag suttit med i EG-delegationen och har haft tillfälle till en nära kontakt. Jag är alltså mycket nöjd med detta arbete.

Jag vill emellertid ställa en fråga som jag tror att Ulf Dinkelspiel bör besvara. Sverige synes mig ha lagt ned väldigt stor möda på de s.k. resandebestämmelserna, dvs. när det gäller att begränsa rätten att ta med sig beskattat vin och beskattad sprit över gränsen. Det förefaller mig vara ett stort slag i luften med tanke på att gränskontrollen försvinner. Så min fråga:

Hur har man tänkt sig att efterlevnaden av bestämmelserna skall kunna kontrolleras ifall gränskontrollen tas bort?

På samma sätt förhåller det sig med den internationella narkotikahandeln. Det sägs att EU:s yttre gränskontroll skall skärpas. Vad betyder det för Sve-

rige, som ju inte har någon gräns mot EU, ifall Norge inte är med? Vilken betydelse får alltså detta jämfört med hur det är i dag?

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

Anf. 24 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! När det gäller resandebestämmelserna är det riktigt att vi tillsammans med de andra nordiska länder som nu förhandlar om medlemskap och i likhet med Danmark som är medlem av EU har utverkat särbestämmelser som innebär vissa begränsningar i fråga om möjligheterna att införa vin, sprit och tobak från andra länder.

I ett läge där gränskontrollen avskaffas – det är tanken – skall vi använda oss av ett system som kan komma att likna det danska systemet. I Danmark har man en typ av deklarationsförfarande vid gränspassage samt stickprovskontroller.

Vi vill emellertid studera både det danska exemplet och andra exempel. Vi har tillsatt en särskild utredning för att kunna göra det och för att just kunna komma med konkreta förslag till hur kontrollen skall utformas i anslutning till gränserna.

När det gäller kontrollen vid de yttre gränserna är jag inte helt säker på att jag uppfattade om Christer Windén med sin fråga avsåg ett förhållande där vi står utanför EU och vilka konsekvenser detta skulle få. Där är det enkla svaret att det kommer att innebära en gradvis skärpning av kontrollen gentemot alla utomstående länder. Om vi å andra sidan är medlemmar av den europeiska unionen innebär det att vi medverkar i ett samarbete som syftar till att förstärka kontrollen för att motverka narkotika och annan internationell gränsöverskridande brottslighet.

Anf. 25 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Fru talman! Min fråga baseras delvis på ett EP-meddelande som kom i morse från Ja till Europa. Där står det efter en beskrivning av vad jag tidigare talat om: "Därför inför EU nu andra sätt att bekämpa smugglingen på." Dessutom står det: "Exempelvis skärps de yttre gränskontrollerna så att det blir svårare att föra in narkotika i EU. Tullen i EU-länderna inriktar sig nu på spaning i stället för att fylla i blanketter."

Min fråga är alltså: På vilket sätt får det här betydelse för den svenska gränskontrollen – givetvis i perspektivet av ett fullvärdigt medlemskap?

Anf. 26 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Nu förstår jag frågan bättre. Jag vill gärna utveckla mitt svar i den andra delen.

Tanken är att utveckla samarbetet mellan alla EU-länder både när det gäller kontrollen av yttergränserna och när det gäller kontrollen inom EU för att så långt det någonsin är möjligt motverka knarket. Här syftar man till en rad olika åtgärder. En åtgärd är helt enkelt en striktare granskning vid gränserna. För den händelse vi avskaffar gränskontrollerna internt kan vi sätta in ökade resurser på just bevakning av våra yttergränser.

Men det finns en rad andra kompletterande åtgärder. Det upprättas en särskild internationell narkotikaenhet som syftar till att bygga ut det internationella samarbetet när det gäller spaning mot narkotika. Det prövas nya

modeller för spaning på färjor med goda resultat, exempelvis mellan Storbritannien och kontinenten. Det vidtas olika insatser mot tvättning av svarta pengar, som är en integrerad del av den här verksamheten. Det finns en rad andra åtgärder, inte minst på området internationellt samarbete, som just syftar till att angripa det som är ett gemensamt gissel för alla, både innanför och utanför den europeiska unionen, nämligen just narkotikan.

För några veckor sedan presenterade vi från regeringens sida ett aktionsprogram med sikte på just medlemskapet i EU. Det tar upp många av de tankar som finns här. För ytterligare information vill jag gärna hänvisa till det materialet.

Anf. 27 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Ulf Dinkelspiel nämnde i förbigående offentlighetsprincipen. Tidigare har Ulf Dinkelspiel sagt att den inte är förhandlingsbar. Enligt vad jag förstår skulle man göra en särskild deklaration.

Nu undrar jag: Vart har deklarationen om offentlighetsprincipen tagit vägen? Kommer man att göra den senare? Vilken juridisk bindning får den i så fall? Jag skulle gärna vilja ha ett klargörande på den punkten.

Anf. 28 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Som jag sade i mitt inledande anförande är offentlighetsprincipen en av de frågor som jag räknar med kommer upp i samband med institutionsfrågan, förmodligen nästa vecka.

Vi har redan tagit upp offentlighetsprincipen i ett sammanhang. Det var när förhandlingarna inleddes, då jag avgav en deklaration av innebörden att offentlighetsprincipen – och för den delen även meddelarskyddet – är en omistlig del av vårt politiska och kulturella arv. Det vi funderar över och diskuterar är just att i en eller annan form upprepa den typen av förklaring på ett sådant sätt – detta är viktigt, och Ingela Mårtensson var inne på det – att det inte därmed uppstår någon kontraktuell förbindelse av något slag med den europeiska unionen.

En sak är given, den politik man för när det gäller offentlighetsprincipen och meddelarskyddet är varje deltagande lands egen sak. Det finns olika regler och bestämmelser på det här området i olika länder. Vi skall inte, lika litet som något annat land, binda upp oss gentemot EU på ett sådant sätt att exempelvis EU-domstolen skulle kunna tolka våra bestämmelser i detta hänseende. Detta är en nationell fråga och skall så förbli.

Anf. 29 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Det har i debatten från socialdemokratiskt håll hävdats att EU-medlemskapet är ett socialistiskt projekt. I dag har vi hört att det i grunden är en liberal historia. Då blir min fråga till statsministern: Varför är statsministern i så fall så ivrig att vi skall bli medlemmar i EU? Är avtalet som nu föreligger i grunden politiskt neutralt?

Anf. 30 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Även jag har noterat att retoriken ibland far i väg. Det sägs saker som självfallet leder till den typ av frågor som Björn Samuelson ställde.

Låt mig dra en parallell. Det går inte riktigt att hävda att Sveriges riksdag vare sig är en liberal, en moderat eller en socialdemokratisk institution. Men det går mycket väl att hävda att riksdagen är en förutsättning för att man bättre skall kunna driva socialdemokratisk, liberal eller moderat politik, för så är det. På samma sätt är det självfallet med Europaparlamentet, unionens ministerråd och kommissionens arbete. Detta är en ram och ett system för politisk samverkan mellan nationer som vi sedan har en skyldighet att fylla med politiskt innehåll allt efter tycke och smak, höll jag på att säga.

När detta är sagt skall samtidigt tilläggas att detta är ett samarbete som bygger på vissa värderingar som är gemensamma mellan de Västuropeiska nationerna. Det är inte ett alldeles värderingsneutralt projekt. Demokratin, respekten för de medborgerliga fri- och rättigheterna, är fundamental i Romfördraget och i alla de därpå följande fördragen. Så är också respekten för marknadsekonomi och den fria ekonomin. Det är inget planhushållningsprojekt, utan ett projekt som bygger på fria samhällen och på fria ekonomier.

Inom denna ram ser vi i Europaparlamentet t.o.m. företrädare för De gröna engagera sig för att bygga ut samarbetet. Vi ser hur även kommunisterna, som numera inte längre kallar sig kommunister, utan försöker att klä sig i alla möjliga dresser, är pådrivande för samverkan. Socialdemokrater är för det, liberaler är för det, kristdemokrater är för det, konservativa och moderata är för det. Alla är övertygade om att det bara är genom mer samverkan mellan de europeiska nationerna, mellan de europeiska politiska partierna som man kan driva sina värderingar och sina åsikter, oavsett vilka dessa är. Men det gives inget utrymme för dem som vill avskaffa demokratin, trampa medborgerliga eller mänskliga rättigheter på tårna, införa planhushållning eller vad det kan vara av de förvillelser som tidigare funnits i den europeiska historien.

Anf. 31 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Av det svaret kan jag dra slutsatsen att det avtal som nu är framförhandlat i varje punkt innebär en total enighet mellan moderater och socialdemokrater när det gäller dess politiska innehåll.

Anf. 32 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Avtalet reglerar framför allt villkoren för det svenska medlemskapet. Där har vi utifrån en position som regeringen har fastställt i samverkan med riksdagen, icke minst med oppositionen, verkat för att det skall bli så bra villkor för Sverige som möjligt.

Sverige inkluderar människor som har litet olika politiska uppfattningar, som bekant. Tack och lov, höll jag på att säga. Mångfalden är trots allt en styrka både i Sverige och i Europa i dess helhet. Jag tycker att det är en stor styrka att vi har kunnat få denna nationella politiska uppställning. Vi har i dag från olika politiska utgångspunkter sagt att detta är ett bra avtal för Sverige, alldeles oavsett vad vi sedan råkar ha för partipolitisk etikett. Vi står inför en ekonomisk-politisk debatt om några minuter eller någon timme, där måhända samförståndet kommer att framstå som mindre kompakt än vad det har gjort när det gäller Europapolitiken. Men det visar det som är bra.

Man kan vara enig om ramar, man kan vara enig om sådant som är nationellt viktigt. Sedan kan man i alla fall ha en hård politisk batalj om hur man skall fylla dessa ramar med konkret politiskt innehåll.

Anf. 33 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Man häpnar över en del av de svar som har givits. Jag häpnade särskilt över det svar som Carl Bildt gav Lena Klevenås, där han hävdar att en stor majoritet i denna kammare skulle vara överens om den ekonomiska politiken. Jag rekommenderar Carl Bildt att stanna och lyssna på debatten. Då måste han kanske revidera sin uppfattning.

Carl Bildt sade vidare att avgiften är så pass begränsad att den inte är av avgörande betydelse. Ulf Dinkelspiel sade att kostnaden är mycket begränsad. – I ett samhällsekonomiskt perspektiv, tillade han. I en situation där både oppositionen och, antar och hoppas jag, regeringen faktiskt räknar miljoner för att komma till rätta med budgetunderskott och en mycket stor statsskuld är inte 20 miljarder några små summor, även om vi får en infasning. Efter fyra år är det sagt att avgiften skall vara 20 miljarder. Därtill kommer enligt regeringens egna konsekvensbeskrivningar de skatteharmoniseringar som vi tvingas göra på grund av s.k. handelsläckage. Därtill kommer vissa höjda tullavgifter för varor från tredje land. Därtill kommer, som man inte har kunnat beräkna i kronor, den ökning av sjukvårdskostnaderna som följer av en eventuell skattelindring på tobak och alkohol. Detta står att läsa i regeringens egna konsekvensutredningar.

Återflödet till Sverige kommer att gå till jordbruk och regionalpolitik.

Jag vet inte den exakta siffran men det har tidigare rört sig om mellan 7 och 11 miljarder. Detta är alltså pengar som inte går in i statskassan. När det gäller jordbruket går de i huvudsak till de stora spannmålsodlarna i Syd- och Mellansverige.

Jag har tre frågor. För det första vill jag veta mera exakt hur avgiften skall finansieras. För det andra: Hur stort skattebortfall räknar ni med på grund av skatteharmonisering? För det tredje: Hur mycket av nationella pengar måste man lägga in i regional- och jordbrukspolitiken i de delar där EU bara delfinansierar?

Anf. 34 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Låt mig först säga till Margareta Winberg att jag inte har några illusioner om att vi är eniga med Socialdemokraterna om varje detalj i den ekonomiska politiken. Jag skall inte utnyttja detta tillfälle till att polemisera om den saken ytterligare. Jag hoppas att vi trots allt fortfarande är eniga om strävan att ha en låginflationspolitik, hög tillväxt, hög sysselsättning, sanera offentliga finanser och att ha räntor som inte är högre än vad de är i andra europeiska länder. Detta är de principer för den ekonomiska politiken som vi ånyo – det har vi redan gjort nationellt – nu förpliktigar oss till att följa. Sedan kan vi ha litet, eller t.o.m. mycket, delade meningar om hur man gör för att åstadkomma detta. Ibland kan den populistiska frestelsen leda i väg åt olika håll.

När det gäller medlemsavgiftens storlek säger Margareta Winberg att det rör sig om väldigt mycket pengar. Jag skall nu bortse från det som inträffar

under de närmaste åren, då vi har fått väsentliga reduktioner som högst avsevärt reducerar problemet, i den mån som man ser det som ett problem. Men när vi i slutskedet betalar den fulla medlemsavgiften motsvarar det ungefär 1,2 % av bruttonationalprodukten. Vi har nu offentliga utgifter som motsvarar väl över 60 % och t.o.m. har varit över 70 % av BNP. Dessa utgifter kommer förhoppningsvis inte att vara fullt så stora. Vi måste ha en överensstämmelse mellan skattetryck och utgiftstryck. Av detta framgår att det handlar om en mycket liten del av de offentliga utgifterna. Det är enstaka procent av de offentliga utgifterna.

Vad får vi då tillbaka? Framför allt får vi tillbaka en ekonomi som fungerar bättre, som ger ökad tillväxt och som därmed ger ökade skatteintäkter. Då bortser jag från bidrag och subsidier av olika slag, även om de kan vara betydelsefulla inte minst för Jämtland, för att ta ett konkret och näraliggande exempel. Det finns inte en kalkyl som är gjord som inte visar på plus för Sverige som samhällsekonomi och som därmed också visar på plus för den svenska statsbudgeten. Den svenska statsbudgeten, och detta kan fru finansministern utveckla länge, är ytterst beroende av att vi har tillväxt i ekonomin. Om vi inte har tillväxt i ekonomin får vi inga intäkter. Indirekt är det också svar på den fråga som Margareta Winberg ställde angående skattebortfallet. I den utsträckning som vi gör skatteharmoniseringar gör vi det för att värna skattebaser. Om vi inte gör skatteharmoniseringen så försvinner skattebasen och därmed skatteintäkter. Skatteharmoniseringens syfte är att bibehålla skattebaserna inom landets gränser. Vi har inte något större intresse av att driva det som skall beskattas utomlands. Då betalas det ingen skatt alls. Därmed är även detta ytterst någonting som gör att vi skapar förutsättningar för sundare offentliga finanser. Det finns ingen ekonomisk kalkyl av medlemskap som kan göras som inte slutar på annat än mycket betydande plus för Sverige.

Anf. 35 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag skulle vara intresserad av att få reda på vad det är för kalkyler som slutar på så stora betydande positiva belopp. Det som man som riksdagsledamot kan få tillgång till är de konsekvensutredningar som regeringen själv har gjort. I den del som handlar om tillväxt och investeringar sägs det ganska snart, på s. 10 i boken, att detta skall ses som en illustration och inte som en prognos. Det som ses som en illustration är en skillnad mellan ett EES-avtal och ett EU-medlemskap på 0,5 % i ökad tillväxt, dvs. litet drygt 7 miljarder. Om statsministern har andra, säkrare kalkyler skulle jag vara väldigt intresserad av att få reda på det.

Anf. 36 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det ligger i sakens natur att det aldrig går att göra absolut säkra kalkyler. Det kan alla f.d. finansministrar, kandidater eller nuvarande finansminister som är närvarande i denna kammare intyga. Vad vi kan bedöma är hur förändringarna i förutsättningarna för ekonomin påverkar förutsättningarna för tillväxt. Inte minst de kalkyler som Margareta Winberg har tagit del av i konsekvensutredningen visar att förutsättningarna för tillväxt förbättras högst avsevärt med ett medlemskap, i förhållande till med

ett EES-avtal. Skillnaden blir ännu tydligare om man skulle riva upp EES-avtalet. Då handlar det om ett recept för en betydande ekonomisk nedgång.

När det gäller kvantifierandet skall man nog hålla sig till illustrationen. Men låt oss ta den illustration som gäller de beräkningar som har gjorts i konsekvensutredningarna och som Margareta Winberg åberopar, dvs. 0,5 % ökad tillväxt per år. Det ger mycket pengar. På fem år ger det väl i storleksordningen 35 miljarder. På tio år, procent på procent, är vi säkert uppe i väl över 100 miljarder kronor i ökade tillgångar för det samlade folkhushållet.

Sedan har Margareta Winberg och jag, hoppas jag, olika uppfattningar om hur högt skattetryck vi skall ha i framtiden. Men även med det moderata lägre skattetrycket hamnar en betydande del av dessa ytterligare tillgångar som kommer till hela folkhushållet i den offentliga budgeten. Jag har mycket svårt att se att det ens med uppbåd av betydande skepsis, gränsande till illvilja, skulle gå att få fram någon kalkyl av ett medlemskap som med fem- eller tioårsperspektivet slutade i något annat än ett mycket massivt plus för Sverige samhällsekonomiskt och offentligeekonomiskt.

Anf. 37 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Utan att på något vis förringa förhandlarnas betydelse och deras genomförda arbete vill jag säga att knappast någon trott att utfallet av förhandlingarna skulle bli något annat. Självfallet hoppas jag, utan att vara personligt bekant med det europeiska politiska etablissemangen, att man där är så pass klok att man uppskattar och gärna vill ha medlemmar som är rika, välskötta och som dessutom betalar för sig. Mot den bakgrunden störde mig alla dessa ryggdunkningar nu under morgonen. Det som glädjer mig i sammanhanget är att Vänsterpartiet verkar vara minst sagt sökande i sina försök att attackera dessa ryggdunkningarnas brödraskap.

Min fråga gäller betalningen. Utifrån ett mycket klart vänsterperspektiv tycker jag att det är alldeles självklart och förträffligt att de som har mer skall betala mer, alltså en progressiv avgift. Min fråga är i två delar: Anser inte statsministern att avgiften egentligen är skatt till Europa som kommer att bli alltmer etablerad och demokratiskt förankrad på sikt? Borde vi inte betrakta den som en skatt som är progressivt uttagen? Vore det inte i så fall möjligt för regeringen att tänka sig att denna skatt betalas med ett progressivt uttag även här hemma? Vore det inte tänkbart att se det som en progressiv skatt till den gemensamma sektorn i Europa som betalas enligt en progressiv skala, dvs. att de som har mer i Sverige betalar mer än de som har mindre?

Anf. 38 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det handlar ju om en medlemsavgift som vi betalar i samband med detta samarbete. Det är i och för sig inte alldeles unikt. Vi betalar medlemsavgifter när det gäller internationellt samarbete även i andra sammanhang. I min inledande presentation erinrade jag om att vi skall ha Nordiska rådets session här nästa vecka. Vi betalar en ganska betydande medlemsavgift, som vi beslutar om varje år här i riksdagen, till Nordiska rådet.

I det nordiska sammanhanget har det också förts en diskussion om vi skall

ha något slags nordisk skatt för att finansiera detta samarbete. Jag tror personligen inte det.

Jag tror att det också i det europeiska sammanhanget är bättre att man bibehåller den nuvarande ordningen, dvs. att man har ett system där de stater som är företrädare inom den europeiska unionen träffar överenskommande gång på gång, normalt femårsperioder, om hur finanserna skall utvecklas.

Om vi inrättar något system med automatisk tillförsel av resurser, utan att det är under kontroll av medlemsstaternas regeringar, finns det risk för att det leder till en okontrollerad utgiftsutveckling på den europeiska nivån. Vi skall hålla tummen på finanserna i Europa på samma sätt som vi gör det i Norden och på samma sätt som vi gör det i Sverige nationellt och på samma sätt som vi gör det i landsting och kommuner. Det tycker jag är en självklarhet.

Medlemsavgiften är ju progressiv endast i den meningen att det är klart att de rika betalar mera, eftersom det är procent det handlar om. Betalar vi 1,2 % av BNP, så är det mera pengar i Sverige än vad det är i Grekland. Men avgiften är inte progressiv i den bemärkelse som Widar Andersson lägger in i begreppet.

Sedan hamnar vi då på frågan: Hur skall det svenska skattesystemet se ut när det gäller att finansiera offentliga åtaganden, oavsett om vi talar om medlemsavgiften till det nordiska samarbetet eller till den europeiska unionen eller vad det nu kan vara som vi skall finansiera? Det är en annan, mer ideologiskt färgad fråga, där min grundläggande inställning som bekant är att proportionell beskattning som princip är bättre därför att progressiv beskattning är tillväxtdämpande, och ytterst är det tillväxten som skapar välfärden.

Anf. 39 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Den första timmen fick vi höra ganska mycket retorik om Europasamarbetet. När vi som parlamentariker nu får börja ställa frågor, blir diskussionen litet mera konkret, och vi får fram litet mer av vad avtalet egentligen innehåller.

När jag träffar våra kolleger i Europaparlamentet, säger en del till mig så här: Vi lämnade ifrån oss makten hemma i våra parlament och vi fick den aldrig tillbaka när vi kom hit till Europaparlamentet. Det är ett uttryck för det demokratiska underskottet i det här Europasamarbetet.

De säger att man inte får ordentligt beslutsunderlag. Man får nöja sig med muntliga föredragningar från tjänstemän som har berett ärendet – under icke offentlighet naturligtvis – som experter under kommissionen, som har monopol på beredningen. Ni kommer som parlamentariker successivt också i Sverige att upptäcka att ni dras in i ett likadant system. Vad har ni t.ex. nu för inflytande över beredningen och utvecklingen av den aquis som tas inom ramen för EES-systemet?

Det pratades en del om offentlighetsprincipen här. Jag tycker att vi har anledning att fundera litet grand över den. Det har gång på gång försäkrats att svensk lagstiftning om offentlighetsprincip gäller i Sverige, och i EG gäller den som har beslutats där. Nu säger en företrädare för det nya organet

ESA i ett anförande vid Norrbottens handelskammare att när de skickar handlingar från ESA till Konkurrensverket i Sverige så gäller i Sverige EU:s offentlighetslagstiftning.

Det är alltså ett exempel på hur den information som vi tidigare har fått är vilseledande. Naturligtvis kommer den lagstiftning som utarbetas i EU också i det här avseendet att påverka förhållandena hos våra myndigheter. Det här är ett problem som borde ha lösts på ett annat sätt än vad som nu kommer att ske.

Anf. 40 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Bengt Hurtig talar om svårigheten att få information om avtalet och liknande saker. Jag tar upp den frågan, eftersom Gudrun Schyman var inne på den tidigare. Jag vill säga att det finns redan ganska fylliga pressmeddelanden om vad som överenskomts i går, och inom den närmaste veckan kommer fylligare material.

Nu till Bengt Hurtigs två kommentarer.

När det gäller inflytandefrågorna är det väl först och främst viktigt att konstatera att när vi överlämnar suveränitet är det fråga om en sammanläggning av suveränitet, att vi med gemensamma krafter löser gemensamma problem och att när vi fattar besluten samlat inom den europeiska unionen är det fråga om att gemensamt bereda och fatta beslut.

Den ordning som används bygger i mycket stor utsträckning på skriftligt material som är tillgängligt för alla. 99 % av all dokumentation, har det sagts mig, kommer med de nya offentlighetsregler som har antagits att bli offentliga i EU:s institutioner. Utvecklingen, som dock lämnar en del övrigt att önska – där håller jag med Bengt Hurtig – går klart i rätt riktning.

Det uttalande som Bengt Hurtig pekar på känner jag inte till, men rent allmänt vill jag säga att i Sverige gäller svensk offentlighetslagstiftning. Andra länder må ha sin lagstiftning på det området, och det respekterar vi. Sedan är det en annan sak att i delar av internationellt samarbete – det må gälla EU, det må gälla FN, det må gälla vilken annan internationell organisation eller vilket bilateralt avtal som helst – finns det en del handlingar som är hemliga och där båda parter respekterar just detta och därigenom tillämpar ett sekretesskydd.

Anf. 41 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag skall gärna lämna Ulf Dinkelspiel en kopia på uttalandet. Det finns anledning att titta på hur det här kommer att fungera.

Vi kommer att få andra konfliktområden. Anta att en svensk journalist intervjuar en tjänsteman i Bryssel och denne läcker sekretessbelagt material. Då kanske EU:s myndigheter, som vill skärpa kontrollen av sina tjänstemän, vill förhöra den svenska journalisten om hur han har kommit över materialet. Jag tycker för min del att det är en öppen fråga hur den konflikten skall lösas.

EU skall rekrytera 900 tjänstemän med svenskt ursprung som skall arbeta i EU:s institutioner. Hur kommer riksdagen och regeringen att kunna styra vilka beslut dessa tjänstemän kommer att ta och hur kommer de att väljas ut?

Anf. 42 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Vad beträffar den första frågan gäller att en tjänsteman som är anställd i EU:s institutioner är underkastad EU-institutionernas regler för exempelvis meddelarfrihet. Det har vi inte att göra med på annat sätt än vad vi har den dag vi blir medlemmar i EU:s institutioner, lika litet som något annat land har att göra med hur vi tillämpar vår offentlighetslagstiftning, vårt meddelarskydd.

När det gäller det konkreta exempel som Bengt Hurtig ger känner jag inte till att det någonsin skulle ha uppstått någon sådan konflikt. Ibland kan det uppstå jurisdiktionsfrågor, men i Sverige gäller svensk lag och i andra länder gäller annan lag. I EU:s institutioner gäller EU:s bestämmelser.

Så till frågan om rekryteringsförfarandet till EG/EU:s olika institutioner den dagen Sverige är medlem av institutionerna. Vi kommer att utarbeta förslag inom regeringskansliet till hur rekryteringen skall gå till. Det förslaget, det vet Bengt Hurtig, kommer vi bl.a. att diskutera med EU-delegationens medlemmar. Sedan är tanken att i ljuset av olika synpunkter som inhämtas fastställa formerna för ett rekryteringsförfarande. Till det finns många förebilder i andra länder som vi kan hämta inspiration från.

Anf. 43 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Arbetslösheten är ett fruktansvärt problem i EU. Också under högkonjunkturer är den så hög som upp till 10 % i genomsnitt. Det är ett problem som man verkligen uppmärksammar och är mycket förtvivlad över också inom EU-länderna.

Nu finns det erfarenheter av hur denna arbetslöshet har utvecklats i jämförelse med den låga arbetslösheten i Sverige. Det finns också fromma förhoppningar och planer för hur man skall kunna gå vidare. Men erfarenheten säger följande:

Danmark hade en mycket låg arbetslöshet i början på 70-talet. När man gick med i EU fick man lika hög arbetslöshet i genomsnitt som EU-länderna – upp mot 10 %. Sverige, som då valde att avbryta sina förhandlingar och stanna utanför medlemskapet, behöll en låg arbetslöshet under hela 70- och 80-talet. Under de centerledda regeringarna på 70-talet – en verkligt svår period av omställning med energikriser, lågkonjunktur i världen osv. – behöll vi vår låga arbetslöshet. Men så fort vi började anpassa oss till EU-politik i slutet på 80-talet, i vilken man premierar inflationsbekämpning framför arbetslöshetsbekämpning, steg vår arbetslöshet upp till EU:s nivå.

Nu har man förhoppningar om att vi plötsligt skall kunna klara vår arbetslöshet om vi binder oss, släpper vår självständighet som land, går in i denna union och därmed tvingas att lyda en hel del av de saker som bestäms nere i Bryssel när det gäller ekonomisk politik osv. Är inte detta en egendomlig och from förhoppning? Vad har regeringen för säkra ekonomiska prognoser som säger att vi verkligen kan lösa våra arbetslöshetsproblem genom att bli medlemmar och ge upp vår rätt till självbestämmande?

Anf. 44 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det finns inga garantier för att någonting löser våra arbetslöshetsproblem om vi inte är beredda att göra det själva genom en sund, stram och riktig ekonomisk politik.

Det vi vet är att förutsättningarna för att vi skall kunna klara detta förbättras dramatiskt av att vi kan samverka med andra länder. Birgitta Hambraeus kan vända och vrida på siffrorna på litet olika sätt, men om hon tittar på det europeiska mönstret är det inte på något sätt enhetligt. Det finns länder utanför detta samarbete som har drabbats av arbetslöshet som är mycket betydande och som inte på något sätt kan skyllas på någon anpassning. Låt oss ta Finland som ett konkret exempel, och låt oss ta vår egen erfarenhet.

Vi vet att dagens ekonomiska kris har sin grund i misslyckanden på 70- och 80-talen. Ett av dessa misslyckanden var att vi inte klarade av inflationsbekämpningen. Om vi hade hållit en striktare låginflationslinje under 70-talet och framför allt under 80-talet – det var då skillnaderna började komma – hade förutsättningarna för svensk sysselsättningsutveckling varit klart bättre.

Vi fick vår arbetslöshet utanför det europeiska samarbetet. Att gå in i samarbetet är i sig ingen garanti för att vi klarar av det, men det förbättrar avsevärt våra förutsättningar för att klara denna alldeles avgörande uppgift. Det finns icke en regering i Europa som tror att man klarar tillväxt och arbetslöshet utan mer av samarbete också på den ekonomiska politikens område.

Fru talman! Det sägs retoriskt att vi ger upp självständighet och går in i en union. Vad är det för självständighet Birgitta Hambraeus talar om? Varje form av samarbete – jag hoppas att även Birgitta Hambraeus är för samarbete – innebär i någon utsträckning att vi gör avkall på självständigheten. Robinson Crusoe var förvisso väldigt självständig intill dess att Fredag dök upp på hans ö och de fick samarbeta. Inte ens Robinson Crusoe kunde göra precis som han ville.

Vi skall inte vara några isolerade vildar på några isolerade öar. Vi vill samverka med varandra i Sverige och med andra nationer. Detta innebär ett givande och tagande. Vi är inte de isolerade vildarna. Vi är de samverkande nationerna, och det är bara så vi kan lösa gemensamma problem. Allt annat är och förblir en illusion.

Anf. 45 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Anser Sveriges statsminister att Sverige har varit isolerat under 1900-talet ända till den tidpunkt då vi började anpassa oss till EU? Det anser inte jag.

I en skrift från Finansdepartementet står det t.ex. att Sverige tillhör de tio länder på jorden som har mest internationellt samarbete. Vi tillhör faktiskt 3 754 internationella organisationer enligt denna rapport från Finansdepartementet. Vi samverkar. Frågan är inte *om* vi skall samverka med Europeiska unionen utan *hur*.

Varför skulle vi bli isolerade för att våra grannländer bildar en union? Det finns ingen logik i detta. Jag ser det som ren och skär propaganda. Jag tycker att det är tragiskt att debatten skall ha den nivån.

Anf. 46 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det gläder mig att också Birgitta Hambraeus är för samverkan. Då måste Birgitta Hambraeus inse att medlemskap i alla dessa internationella organisationer innebär ett mått av avkall på vår självständighet. Vi

har inte varit den isolerade vilden på den isolerade ön, utan vi har suttit i den ena organisationen efter den andra och argumenterat och förhandlat och kommit fram till gemensamma lösningar därför att vi tycker att gemensamma lösningar är bättre. De är effektivare.

Det som har inträffat är ju att vår värld har internationaliserats alltmer. Allt från ekonomi och miljöproblem till medier internationaliseras. Gränserna betyder tack och lov allt mindre. Då måste vi bygga demokratin också över nationsgränserna. Vi måste skapa fastare samverkansformer mellan nationer och folk för att lösa gemensamma problem och säkra freden.

Låt mig säga att det som stör mig något i Birgitta Hambræus argumentation är frontställningen mot samverkan och tron att det i en värld av gemenskap finns någonting som heter "den totala självständigheten". Det är en argumentation som leder till att vi blir den isolerade vilden på den isolerade ön. Det gläder mig att inte ens Birgitta Hambræus vill det.

Anf. 47 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag vill vända mig till statsministern och anknyta till den diskussion han just nu har haft.

Det är angeläget att framhålla vikten av alleuropeiskt samarbete och vikten av alleuropeisk kollektiv säkerhet. Men kan statsministern säga någonting annat än att Europaunionen under överskådlig tid kommer att stanna vid att vara ett västeuropeiskt projekt?

Den andra frågan gäller försvars- och utrikespolitiken. Ulf Dinkelspiel sade här för ett drygt år sedan att Sverige inte skulle motsätta sig en utveckling mot ett gemensamt försvar. Jag undrar då hur statsministern har tänkt sig att upprätthålla den alliansfria politiken, syftande till neutralitet i krig, om man på det sättet från början har givit upp?

Jag är något förvånad över att vi fortfarande inte har fått ett besked om hur regeringen tänker sig lösa frågan om garantier för offentlighetsprincipen. Vi har haft diskussioner gång på gång här i kammaren och blivit utlovade besked. Nu skriver regeringen på ett avtal utan att vi vet någonting om detta!

Jag vill erinra om att Hollands regering med skärpa har vänt sig mot hemlighetsmakeriet i en anmälan till Europadomstolen. Skall det vara hemlighetsmakeri i hemlighetsmakeriet, statsministern?

Anf. 48 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det skall det inte vara.

Garantin för den svenska offentlighetsprincipen ligger i den svenska grundlagen. Jag tänker inte förhandla om den svenska grundlagen med andra länder. Däremot är det viktigt att de respekterar och vet om de bestämmelser som gäller i Sverige. Det kommer att ske på det sätt som Ulf Dinkelspiel har redogjort för.

Så till en av de andra viktiga frågor som Hans Göran Franck tar upp: perspektivet Västeuropa–Öst- och Centraleuropa. Jag tror mig veta att Hans Göran Franck läser de anföranden som jag har hållit under de senaste ett och ett halvt åren i olika europeiska församlingar. Jag har redogjort för min och – tror jag – också Hans Göran Francks vision av det europeiska samarbe-

tet. Han kan se att jag hela tiden har sagt att den utvidgning som nu förhoppningsvis sker med fyra länder, där de 12 länderna blir 16 och det västeuropeiska samarbetet därmed blir komplett, är nödvändigt framför allt därför att det stärker och förbereder inför den stora och alldeles avgörande uppgift som på 90-talet innebär att integrera de central- och östeuropeiska länderna i detta samarbete. Det vill de själva. Jag tror att flera av de centraleuropeiska länderna kommer att ha ansökt om medlemskap redan innan vi har blivit medlemmar den 1 januari 1995.

Därmed kommer frågan om nästa stora utvidgning av samarbetet mycket snabbt upp på dagordningen. Jag hoppas och tror att Sverige kommer att tillhöra de nationer som driver på. Säkerheten i Europa kan inte isoleras till enstaka delar av Europa. Det handlar om hela Europa.

Den andra frågan handlade om den militära alliansfriheten kontra det att vi har sagt att vi inte vill bromsa en utveckling. Nej, det vill vi inte. Om andra vill gå vidare t.ex. inom ramen för den västeuropeiska unionen har vi ingen anledning att bromsa detta. Det är deras val. Vi tar själva självständigt ställning till i vilken utsträckning vi vill vara med. I samband med medlemskapet skall vi definiera vår ställning till den västeuropeiska unionen. Det finns ingen konflikt mellan det som Ulf Dinkelspiel sade den 1 februari och det faktum att den svenska militära alliansfriheten alltså består.

Anf. 49 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Det måste ju ligga en motsättning i att man, när man inleder förhandlingarna, säger att man går med på ett gemensamt försvar eller att man i varje fall inte skall förhindra eller motsätta sig det. Därmed har man ju intagit en ståndpunkt. Jag vill fråga statsministern: Varför tror statsministern att Danmark har begärt ett uttryckligt undantag på den här punkten? De har inte gjort det för intet. Varför väljer inte Sverige samma linje som Danmark gjorde i försvarsfrågan?

När det gäller offentlighetsprincipen är jag fortfarande förvånad över att statsministern här gör uttalanden i den frågan utan att komma med något förslag om hur detta skall lösas. Först har vi fått höra att det skulle bli någon form av ömsesidighet. Vi har fått höra att det skulle lösas gemensamt med de nordiska länderna. Ingenting av detta har dock skett innan avtalet underskrivs.

Anf. 50 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Den sista frågan gav ju Ulf Dinkelspiel svar på tidigare. Han talade om vad som skulle komma där. Den yttersta garantin för svensk grundlag ligger i Sveriges riksdag och i grundlagen själv. Det är en mycket viktig princip. Vi skall aldrig lita på någon annan än oss själva när det gäller våra grundlagar. Vi skall aldrig göra våra svenska grundlagar till föremål för andras beslutsfattande eller för andras medverkan. Svensk grundlag gäller i Sverige. Beslut om svensk grundlag fattas av Sveriges riksdag. Därmed sätter vi punkt i den delen. Detta respekteras av andra. Det är viktigt att få det fastlagt. Det redogjorde Ulf Dinkelspiel för.

Låt mig sedan gå över till frågan om militärallians igen. Konkret var det frågan om Danmark. Frågan om varför Danmark begärde undantaget skall

ju ställas till de danska företrädarna. Det är ett faktum att den danska positionen är fundamentalt annorlunda. Danmark är ju faktiskt redan medlem i en militärallians. NATO är en fullt integrerad militärallians. Den europeiska unionen är det inte och kommer enligt min mening inte att bli det heller.

Däremot kommer det att ske en allt närmare samverkan i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor i den europeiska unionen. Denna samverkan kan också innehålla, och kommer säkert att innehålla, försvarspolitiska komponenter. Vi får vara med och ta ställning till i vilken utsträckning detta skall ske och i vilken utsträckning vi skall medverka i detta. När det gäller den delen av vår säkerhetspolitik är detta fortfarande nationella avgöranden som vi träffar själva.

Anf. 51 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Mot bakgrund av de senaste timmarnas diskussion skulle jag gärna vilja ansluta mig till Tage Danielsson när han säger: Den som inte tvivlar är inte riktigt klok.

I den deklaration som Ulf Dinkelspiel gav den 1 februari 1993 sade han, när det gäller den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, att vi är beredda att ikläda oss samma fördragsmässiga rättigheter och skyldigheter som gemenskapens nuvarande medlemmar. Sedan sade han: Som den svenska riksdagen nyligen har deklarerat består Sveriges militära alliansfrihet alltså. Samtidigt inser vi att utformningen på lång sikt av en gemensamt försvarspolitik som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar är ett mål för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken som kommer att diskuteras vidare 1996. Vi avser inte hindra den europeiska unionens utveckling på vägen mot detta mål.

Min fråga till Ulf Dinkelspiel är då: Har inte Sverige redan avstått från att säga nej till ett gemensamt försvar genom denna deklaration?

Tidigare fick vi höra, på en fråga från Lena Klevenås, att Maastrichtavtalet gäller. Det är också min erfarenhet av internationellt arbete att det alltid är den skrivna avtalstexten som gäller och inte aldrig så välvilliga tolkningar. I Maastrichtavtalet i artikel J 4.1. står det att den gemensamma säkerhetspolitiken skall inkludera alla frågor som är relaterade till unionens säkerhet inkluderande det eventuella formandet av en gemensamt försvarspolitik som kan komma att leda till ett gemensamt försvar.

Enligt internationell juridisk expertis ger denna paragraf unionen full makt att handskas med all försvarspolitik och med ett gemensamt försvar. Man behöver ingen som helst utvidgning av Maastrichtavtalet för att kunna göra detta. Man har också gett WEU i uppdrag att utforma och jobba med ett gemensamt försvar. Min andra fråga är då: Vilket land har en utrikes- och säkerhetspolitik som inte inrymmer ett försvar? Jag känner inte till något sådant land. Det kunde vara intressant att få veta om det finns.

Anf. 52 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Den första frågan som Maj Britt Theorin ställde, nämligen om vår egen inställning till en medverkan i en försvarsallians, har statsministern redan berört i ett tidigare svar. Jag har också i tidigare debatter med Maj

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

Britt Theorin hänvisat till vad som står i deklarationen från den 1 februari. Sveriges militära alliansfrihet består alltså.

Det är riktigt, och statsministern sade det alldeles nyss, att vi icke avser att lägga hinder i vägen för en utveckling mot en gemensam försvarspolitik inom ramen för den västeuropeiska unionen. Men därmed har vi icke på något sätt förpliktat oss till ett sådant samarbete. Det finns i dag ingen gemensam försvarspolitik inom den europeiska unionen. Varje beslut på det här området fattas med enhällighet. Ingen kan tvinga in Sverige i ett sådant samarbete.

Visst gäller Maastrichtavtalet och för övrigt alla de fördrag som Sverige skall skriva under. Men det gäller också att läsa dessa fördrag på ett riktigt sätt. Dessa fördrag förpliktar icke Sverige på något sätt, jag upprepar det, att medverka i en eventuell framtida gemensam försvarspolitik, än mindre i ett gemensamt försvar om detta över huvud taget skulle aktualiseras.

Det är Sveriges regering och Sveriges riksdag som suveränt beslutar i dessa frågor. Jag vet inte heller att det finns något annat land som är utan försvar. Det är varje enskilt land som självt bestämmer hur man vill utforma sitt försvar och om man vill samarbeta med andra. I vårt fall har vi valt vår linje. I dagsläget är den linjen den militära alliansfriheten. Den består alltså.

Anf. 53 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag har läst mycket noga vad Ulf Dinkelspiel sade vid inledningen av förhandlingarna. Han sade tydligt och klart att vi är beredda att ikläda oss samma fördragsmässiga rättigheter och skyldigheter som gemenskapens nuvarande medlemmar. Det gällde just utrikes- och säkerhetspolitiken. Enligt avtalstexten och internationell juridisk expertis inrymmer detta i sig också det gemensamma försvaret. Det krävs ingen som helst ändring av Maastrichtavtalet för ett gemensamt försvar.

Det är inte så underligt att man blir tveksam inför vad regeringen egentligen vill när man lyssnat till vad Carl Bildt har sagt internationellt. Jag är inte ensam om min tvekan och mitt tvivel. Vi har hört en hel del internationella forskare säga: Allt tal om att denna paragraf och detta avtal inte innehåller ett gemensamt försvar är ingenting annat än politisk propaganda.

Ett fredens Europa är för mig någonting positivt, men det kan aldrig gälla ett gemensamt försvar. Innehåller avtalet enligt expertis bindningar till ett gemensamt försvar är det för mig omöjligt att acceptera.

Anf. 54 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Fru talman! Jag uttryckte mig tydligen inte helt klart. I varje fall tycks inte mitt budskap ha gått fram.

Genom medverkan i den europeiska unionen ikläder vi oss samma rättigheter och skyldigheter som andra medlemmar i unionen. Men detta innebär inte – Maj Britt Theorin – någon förpliktelse att delta i något försvarssamarbete eller ett gemensamt försvar. Det avgörande är att fördraget icke binder.

Maj Britt Theorin må komma dragande med än den ene, än den andre eller än den tredje internationella experten; de skall inte tolka vår politik. Den politik som vi står för redovisades i den deklaration som jag gjorde den

1 februari inför EU:s medlemsländer. Det är den politik som gäller. Den politiken är fast förankrad här i riksdagen, och den är utgångspunkten.

Skall vi ändra på den politiken gör vi detta suveränt. Det gör Sveriges regering och Sveriges riksdag, ingen annan.

Anf. 55 TALMANNEN:

Informationen om avtalet med EU är nu slut, och vi tackar statsministern och statsrådet Dinkelspiel.

(Applåder)

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Information från
regeringen*

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:153 och 181 till skatteutskottet

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 februari

UU21 Situationen i det tidigare Jugoslavien

Mom. 5 (Bosnien-Hercegovinas folkrättsliga status)

Yrkanden:

1. utskottet

2. mot. U631 yrk. 1 (fp)

Votering:

281 för utskottet

25 för mot.

1 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 73 m, 13 fp, 27 c, 20 kds, 21 nyd, 3 -

För mot.: 14 fp, 2 kds, 9 v

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 4 c, 3 kds, 2 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 6 (vapenembargo och sanktioner)

Yrkanden:

1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till
mot. U631 yrk. 3 och 4 (fp, s)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU28 Upphävande av vissa författningar
Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU14 Internationella oljeskadefonden
Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU15 Ändring i växtförädlarrättslagen
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU3 Lokalkostnader vid universitet och högskolor
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU4 Sveriges lantbruksuniversitet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

4 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1993/94:FiU10 Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m.
(prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 56 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Vi har denna förmiddag ägnat oss åt en diskussion om det nyligen träffade avtalet med EU. Det är ett exempel på en bra samverkan mellan regeringen och oppositionen. Vi har känt att man har lyssnat på våra synpunkter och att man har tagit hänsyn till våra krav. Resultaten i förhandlingarna har blivit bra. Det är en framgång för Sverige.

Tyvärr är inte samma attityd närvarande från regeringens sida när vi diskuterar den ekonomiska politiken. Där uteblir resultaten, och det är inte bra för Sverige. En summering av den ekonomiska politik som Anne Wibble bär ansvar för slutar i ett tydligt budskap: Man har åstadkommit efterkrigstidens största politiska misslyckande. Massarbetslösheten har fått fotfäste i vårt land. Så ser det ut.

Till det här skall läggas att detta resultat inte har kommit av sig självt utan är en konsekvens av en medveten politik, som Anne Wibble är den främsta ekonomisk-politiska exponenten för. Det är fråga om ett nyliberalt systemskifte, som skulle genomföras i Sverige på samma sätt som det hade genomförts i USA och i England.

Kommer ni ihåg valrörelsen 1991, då Ny start för Sverige lanserades? Alla skulle få det bättre. Ingen skulle få det sämre. Skatterna skulle sänkas. Privatiseringarna skulle sjösättas. Det var ingen hejd på fördelarna. T.o.m. hyrorna skulle sänkas.

När den politiken så småningom mötte en verklighet visade det sig att den var ihålig. Då övergick man inom det nyliberala lägret till att säga: Vi måste nog först få det sämre innan vi får det bättre. Vi skall gå igenom stålbadet. Och så följde man den argumentationslinjen ett tag.

Nu lyfter de dominerande ideologerna i det nyliberala lägret fram positionerna och säger: Det är nog så att inte alla kan få det bättre. Några i vårt framtida Sverige måste räkna med att permanent få det sämre. Några lämnar vi efter oss. En ny arbetsmarknad skall växa fram med underbetalda jobb, med en servicesektor som bygger på att de två tredjedelar som har det bra skall ha råd att efterfråga tjänsterna från den tredjedel som får finna sig i att det i nyliberalernas Sverige har blivit sämre.

Så har man gått cirkeln runt, från det att man startade i valrörelsen 1991, då alla skulle få det bättre, till att nu visa på en utveckling framför oss där några alltid kommer att få det sämre. Så kan det ideologiska tillkortakommandet i Anne Wibbles ekonomiska politik formuleras och beskrivas.

Vi kommer att följa Anne Wibble under hela detta år och fram till valrörelsen med påminnelser om samtliga de löften som de nuvarande regeringspartierna ställde ut för att erövra regeringsmakten och för att använda denna till att börja bryta ned välfärdssamhället. Det blir en hård och lång valstrid, och den är viktig, eftersom det handlar om ett vägval.

Mot det här ställer vi socialdemokrater ett politiskt alternativ som utgår från en ideologisk grundsyn som bygger på solidaritetsbudskapet. Det sammanfattas enklast i ett politiskt program i två punkter: 1) Sätt människor i arbete. 2) Fördela bördorna rättvist.

Vi har lanserat det programmet i riksdagen vid flera tillfällen och konkretiserat det på punkt efter punkt. Det representerar också vårt ställningstagande här i dag. Det innehåller en satsning i detta konjunkturläge på investeringar.

Den första hörnpelaren är investeringar i människors kunskaper. Det är inte rätt att använda samhällets resurser till passiva bidrag i ett läge då vi borde kunna använda dem mer aktivt för kompetensuppbyggnad.

Den andra hörnpelaren är att låta industrin i detta läge bygga ut sin produktionskapacitet och att införa direktavskrivningar, så att vi i det konjunkturläge som vi nu har framför oss slipper flaskhalsarna och därmed undviker inflationstendenserna.

Den tredje hörnpelaren är att vi nu skall få fart på byggandet. Det är fel att låta en hel näringsgren ligga i malpåse och riskera att den långsiktigt avvecklas, när samhället har så stora behov. Alla ser ju hur skolhusen förfaller och att sjukhusbyggnader och daghem skulle behöva repareras. Alla inser risken för en kommande bostadsbrist, och många begriper att de äldre måste ha en anpassning av sina lägenheter. Resurserna för att göra detta använder vi i dag i Sverige till att vänta och återigen vänta på bättre tider.

Vi lägger också fram ett program för att satsa på miljöinvesteringar, på sådant som gör att vårt samhälle blir bättre att leva i. Vi för i vårt alternativ resonemang om penningpolitiken, om krisens bakgrund och om det statsfinansiella förfallets orsaker, bl.a. om arbetslöshetens förtärande verkan också på statsfinanserna.

Det här är känt, det är presenterat, och vi möter ett oerhört gott gensvar ute i landet när vi far runt i bygderna och pratar om vår politik. Här i riksdagen har däremot vår politik vid flera tillfällen dömts ut av den borgerliga majoriteten, såsom varande icke hållbar, ett alternativ som är för lättviktigt. Det må så vara att man tycker så, men när vi nu ser vad som händer denna

vår i Sveriges riksdag, blir den kritik från de borgerliga som kommer att följa här i talarstolen litet märklig.

Vad gör vi just nu i riksdagen? Jo, vårt resonemang om att det statsbidragssystem som infördes för kommunerna inte var hållbart motsvaras nu av att en statlig utredning har tillsatts för att just titta på den saken. På den punkten fick vi rätt.

Vårt resonemang om att det är fel att nu skicka ut 20 000–30 000 kommunalt anställda, sjuksköterskor och lärare, i öppen arbetslöshet möts nu av att man i arbetsmarknadsutskottet börjar försöka hitta lösningar som innebär att situationen åtminstone denna vår inte förvärras. Där får vi rätt.

Vårt resonemang om att inte låta byggandet gå i botten utan att nu satsa på ROT, reparationer, ombyggnad och tillbyggnad, möts av ett gensvar från riksdagen som innebär att regeringen körs över. Där har vi fått rätt.

Vårt långa resonemang i denna kammare om penningpolitiken har kanske inte förts så mycket i utskotten och i riksdagen utan mest av Anne Wibbles föregående statssekreterare, han som under åtminstone två år skötte Finansdepartementets dagliga verksamhet, Olle Wästberg, som på ledarplats i Expressen har uttryckt samma kritik av regeringen på den här punkten som vi.

Så kan jag gå igenom område efter område och konstatera att det vi har sagt till delar accepteras av denna riksdag. När varje utskott var för sig hanterar vår politik vinner vi framgång, men när helheten skall beskrivas av finansutskottets representanter, då döms den ut. Detta kan vi bära. Det tragiska är att denna saktfärdighet från regeringens sida och från majoritetens sida i denna kammare gör att människor kommer i kläm och att Sverige förlorar möjligheter. När man väl kommer till skott är det för sent, det är för svagt, det är för snålt. Det är ett bra sammanfattande omdöme om den ekonomiska politik som regeringen förmår samla sig till.

På ett område når vi inte regeringen. Det gäller den del som rör rättvisefrågorna. Där är det stumt. Vi ser där hur Moderaterna dominerar regeringsarbetet genom att de har skaffat sig kontroll över det viktiga i systemskiftets Sverige, nämligen skattepolitiken, den del av Finansdepartementet som står för intäkterna. Där finns Tobissons doktrin: Låt oss först göra neddragningarna i statens intäkter, och sedan tvingas besparingarna fram.

Nu genomför man dessa skatteförändringar – ofinansierade i stor utsträckning, finansierade till en del. De genomförs i Finansdepartementet, men i den del som Moderaterna själva hanterar. Det är orättvisor. Det är löntagare och pensionärer som får höjd skatt, och det är kapitalägare och andra som får sänkt skatt. Det är klart att bitterheten över denna orättvisa är stor i det svenska folkdjupet.

Sedan förklarar Moderaterna den här skatteförändringen med att det totala skattetrycket på något sätt trots allt har minskat och att varje hushåll därmed i genomsnitt har fått en skattesänkning på 4 000 kr. Man tar sig för pannan. Den genomsnittliga bedömningen av fördelningspolitiken rymmer ju två extremer: Vissa människor t.o.m. i regeringskretsen får 7 miljoner kronor i skattesänkningar, medan läraren, sjuksköterskan, den vanlige inkomsttagaren får 6 000 kr i skattehöjning. Väger man ihop detta hittar man naturligtvis förr eller senare ett snitt, men det säger ingenting om fördelningen.

När skattesänkningen motsvarar 4 000 kr per hushåll innebär det ju att vi i det statsfinansiella moras som vi befinner oss i har tagit bort statliga intäkter, och när de tas bort försvinner också förutsättningarna för att bedriva en politik som utjämnar med hjälp av den offentliga sektorns verksamhet. Sjuksköterskor, lärare och andra ser nu sin egen skatt höjd därför att man från regeringen trumpetar ut att statsfinanserna kräver det, men samtidigt pågår för andra grupper skattesänkningar, som sammantaget innebär att besparingar drabbar den egna verksamheten. Lärare och sjuksköterskor som varje dag arbetar med att minska klyftorna i samhället ser detta dubbla tal.

Förstår ni varför bitterheten växer i det svenska samhället? Och förstår ni som är socialliberaler varför människor som kanske traditionellt har känt en viss samhörighet med de värderingarna nu frågar sig vad Folkpartiet sysslar med? Anne Wibble har tillsammans med Per Westerberg blivit den främsta exponenten, symbolen för detta systemskifte. Är det att undra på att socialliberalerna flyr?

Denna högerpolitik är möjlig att genomföra därför att vi i Sveriges riksdag i dag har ett högerparti som står utanför regeringen och som lojalt stödjer förslagen. Vi får se hur länge detta parti blir kvar. Regeringen har sedan ytterligare ett litet parti inom sig, som aktivt bidrar till Moderaternas dominans, nämligen Kristdemokraterna. Kds ligger i dag till höger om Moderaterna. Kds är det parti som gör att Moderaterna inom regeringen har kraft nog att driva fram systemskiftet. För detta bär kds ett ohyggligt stort ansvar.

När vi har kritiserat fördelningspolitiken har vi mötts av människor som har sagt att Bengt Westerberg ju ändå har ett inflytande i Socialdepartementet. Ja, det är rätt. Vi gillar mycket av det Bengt Westerberg säger, men i sin dagliga gärning har han ju spänts framför uppgiften att dra de sociala reformer i land som kännetecknas av Alf Svenssons systemskifte inom jämställdhetspolitiken.

Kvinnorna förlorar på den utveckling vi har i Sverige i dag. De är de stora förlorarna genom neddragningarna i kommunerna, attackerna på fördelningspolitiken och ovanpå detta detta vårdnadsbidrag som nu Bengt Westerberg skall driva genom i riksdagen. Det är ingenting annat än ett systemskifte också det, likvärdigt med de andra systemskiftena som vi har sett under de senaste åren. Det blir inte mindre allvarligt, riksdagsledamöter, av att det systemskiftet beledsagas av fagert tal om rättvisa och solidarisk fördelning.

När vi nu går ut i valrörelsen kommer två tydliga alternativ att stå mot varandra. Det ena är Socialdemokraterna, som sätter rätten till arbete främst på den politiska dagordningen. Vi hävdar att vi inte som regeringen vill kan vänta till 1996 med att minska arbetslösheten, utan det måste göras nu, för annars exploderar långtidsarbetslösheten som en socialbidragsbomb ute i kommunerna.

Jag var häromdagen i Göteborg. Där kommer socialbidragen nästa år att kosta 1 miljard kronor. Arbetslösheten är orsaken.

Nu har regeringen sagt att vi skall leva med den arbetslösheten fram till 1996. Sedan kan vi börja minska den – om vi får en tillväxt som råkar ligga på 4 %. Hur det skall gå till har man ingen uppfattning om. Det besked som de arbetslösa får av regeringen är: Vänta och se, det kanske blir bättre! Me-

dan man väntar föröds statsfinanserna och fördäras det som är grunden i välfärdssamhället.

Ingen kommer undan arbetslöshetens kostnader, ingen! Ni som sitter här och har era arvoden, vi som är ute i samhället och möter människor som har jobb, alla kommer vi förr eller senare att drabbas av arbetslöshetens gissel, eftersom den skär rakt igenom. När de stänger daghemmet Blåkullan, när platserna på ålderdomshemmen blir sämre och färre, när skolans resurser tas bort, är det ett uttryck för det statsfinansiella förfall som har sin rot i arbetslösheten. Ingen kommer förbi detta. Den drabbar oss alla.

Samhalls framgångsrike chef Gerhard Larsson skrev i Dagens Nyheter i veckan följande beskrivning av Sverige i dag. Jag vill läsa in detta till riksdagens protokoll, för det är en utmärkt sammanfattning av det problem vi gemensamt har att lösa.

Gerhard Larsson säger:

”I vår kommer i stort var femte svensk i arbetsför ålder att stå utanför arbetslivet, 375 000 öppet arbetslösa, 250 000 i olika tillfälliga åtgärder och 410 000 förtidspensionärer. I högre åldersgrupper blir siffrorna än mer svindlande. I gruppen 60–64 år är det hela 55 %, alltså mer än varannan, som står utanför arbetslivet. Det senare är ett oerhört slöseri med kunskaper och erfarenheter.”

Det är också ett sätt att beskriva Sverige. Härifrån talarstolen beskrivs Sverige annars som ett land där vändpunkten nu har kommit.

Dessa människor skådar ingen vändpunkt. De har fått beskedet att arbetslösheten kanske börjar gå ner 1996. Visst har vändpunkten kommit på börsidorna – det har vi alla sett, och det gläds vi åt – men den har inte kommit vid köksbordet där hemma. Svenskarnas vardag är fortfarande präglad av arbetslöshet, och vi upplever stora orättvisor i fråga om hur bördorna fördelas.

Det är den verklighetsbilden, den gigantiska arbetsuppgiften, som den politiska debatten handlar om och som valrörelsen kommer att gälla. Jag är glad att vi inför valrörelsen har med oss den förutsättning som ett Europaavtal ger oss. Jag är nämligen övertygad om att vi kommer att kunna lösa dessa stora uppgifter, men vi skall göra det tillsammans med andra i Europa. Jag tror att det är en förutsättning för att vi snabbt skall kunna pressa tillbaka arbetslösheten.

Det innebär inte att nationell politik är oviktig – tvärtom. Den nationella politiken måste skärpas, just därför att vi förhoppningsvis får tillgång till ytterligare ett redskap. Och i den nationella politiken står alternativen mot varandra: regeringen säger att man skall vänta till 1996, och vi säger att man skall börja att minska arbetslösheten nu.

(Applåder)

Anf. 57 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Ibland tror jag att jag sitter i kyrkan när jag är här, och jag undrar varför. Det är inte bara därför att man får höra samma gamla psalmer, utan det är också därför att man mera hör tonen från politikens biskopar. En av dem hörde vi alldeles nyss.

Jag tänkte avbryta den här seansen och tala om Sveriges finanser i denna finansdebatt.

Statsskulden galopperar. De som är intresserade kan titta i tidningarna i dag. I Svenska Dagbladet finns beloppet utskrivet – ni hickar nog till när ni ser det. Statsskulden galopperar vidare mot 2 000 miljarder år 1998! Det talar ni inte så gärna om.

Budgetunderskottet är förmodligen den största av alla ungdomsfrågor. Det talar ni inte om.

Vad tror ni att ungdomarna säger om några år? De kommer att säga: Vad sysslade ni med 1994? Då kommer ni att säga: Vem? Jag? När då? Vi var ju överens! Ja, men vem var ansvarig? Det var ingen som var ansvarig. – Eller hur?

Ni har fått rapporter från OECD, Lindbeckkommissionen, ESO, IMF, Världsbanken och vad ni vill. Den ena efter den andra säger samma sak, och alla vettiga människor som tittar på Sveriges finanser säger samma sak: Höj inte skatten, men sänk utgifterna! Det är absolut nödvändigt. Och det måste ske nu!

Lyssnar ni? Absolut inte. I en ganska tragikomisk budget, som finansministern har lagt fram, finns besparingar på 3,5 miljarder kronor, samtidigt som utgiftsökningarna är av ungefär samma omfattning. Det är ingenting. Allt detta sker medan skulden galopperar vidare.

Den ekonomiska profeten Gudrun Schyman brukar tala om att ”vi tar de pengar vi har och satsar dem någonstans”. Det är tvärtom riksdagens allvarligaste uppdrag att inte ta de pengar som vi inte har och inte satsa dem på en massa saker som vi inte har råd med. Så ser det ut.

Vi har från Ny demokrati riktat en uppmaning till regeringen, att komma igen och visa hur man skall kunna spara 30 miljarder kronor, att få ned utgifterna från 531 till 500 miljarder kronor. Är det omöjligt? Eller hur är det, fru finansminister? Kan ni inte, orkar ni inte, eller vill ni inte? Är det fysiskt omöjligt att göra en sådan sak? Varför är det bara alla andra, utom Sveriges politiker, som kan tala om hur det är och hur det skall gå till?

Det är klart att det inte är omöjligt att spara 30 miljarder, om man driver en rörelse som hela Sverige med 170 miljarder i förlust.

Tror inte ni i regeringen och ni socialdemokrater att man måste återställa budgetbalansen inom en konjunkturcykel? Vad säger t.ex. P-O Eriksson, ordförande i finansutskottet? ”Då säger vi så”, brukar han säga och svinga sin klubba när utskottet har möten. Kom igen nu och säg något vettigt här! Det skulle jag gärna vilja höra.

Vi har föreslagit besparingar på 38 miljarder kronor. Titta på dem! Det är vår broms. Vi har visserligen gasat också, så att nettot blir mindre. Min personliga uppfattning är den att dessa gasningar kanske inte behövs nu, därför att konjunkturen vänder. Där finns det alltså 38 miljarder kronor. Om vi inte bromsar nu blir det nödbroms sedan, och då kommer det att vara någon annan som drar i den.

Vid ett tidigare tillfälle gick jag igenom vad 172 miljarder kronor är, och det är kanske tröttande för kammaren att åhöra detta igen. Men jag kan redovisa det i den här formen:

Det är 17 miljarder i barnbidrag, 7 miljarder i bostadsbidrag, 39 miljarder

i kommunal barnomsorg från staten, 18 miljarder för föräldraförsäkring, 14 miljarder för arbetsskadeförsäkring, 17 miljarder för den statliga delen av sjukförsäkringen, 10 miljarder för polisen, 3 miljarder för domstolarna, 16 miljarder för universitet och högskolor samt 31 miljarder av försvarets ca 40 miljarder.

Det är 172 miljarder. Det är det som vi går back med, herr talman.

Detta underskott på 172 miljarder kan bli vår räntekostnad om ett par år. När vi har 2 000 miljarder i statsskuld är de 172 miljarderna räntekostnad. Då skall svenska folket betala lika mycket i räntor som kostnaden för allt det som de får i dag. Så allvarlig är situationen.

Jag tycker att man här inne skall ägna mer uppmärksamhet åt folket, åt skattebetalarna. Det är de som står för fiolerna. Det är ingen lösning att gå till dem och säga: Ni skall stå för fler fioler, ni skall betala mer, era rackare! Kom loss nu! Än har ni pengar kvar! Det finns ett sätt: Höj skatten för alla med 28 procentenheter för hela svenska folket! – Då dör ju landet. Det måste alltså sparas i stället.

Jag har ställt frågor, och jag brukar aldrig få svar. Men jag kan försöka ställa dem fyra gånger, så kanske jag får svar.

Skall fru Wibble få balans i statens affärer genom att spara 3,5 miljarder om året? I så fall skulle hon få sitta kvar i 100 år.

Skall ni komma med de tuffa åtgärderna efter valet, som socialdemokratiska regeringar och andra brukar göra? Före valet är ni skraja och säger att det är så tjustigt, men efteråt kommer det fram, att ni kanske har ett program. Eller kommer det någonting i kompletteringspropositionen?

Finansministern beskylls ju för att vara så tuff och inte flumliberal, och det skall hon ta som beröm. Vi skall höra om hon har någonting att komma med.

Vi skall också höra om Socialdemokraterna har någonting att komma med. Jag lyssnade på herr Persson en kvart, men jag hörde inte så mycket just då. Men det kanske klarnar under dagen.

Har ni tänkt på att Ny demokrati har rätt? Det är tur att det inte är så många i kammaren nu – det här är ju så pinsamt. Vi har haft rätt i den finansiella politiken – den som finansministern sade var så usel när vi föreslog att man skulle sänka räntorna, släppa kronan loss och göra starka finansiella besparingspaket samtidigt osv. Ni har inte bekymrat er för sådana saker. Jag är rädd för att vi i Sverige, med nuvarande typ av politiker, kommer att dö av vår godhet. Det är med ett leende fyllt av godhet som man iakttar det som sker i landet. Snacka om Snövit! Hon förbleknar, om detta över huvud taget är möjligt i sammanhanget.

Vi hade rätt vad gäller flyktingpolitiken. Det är också en stor finansiell fråga. Kom ihåg det! I dag vet jag inte vad ni har att anmärka på den flyktingpolitik vi har lanserat, men vi har blivit beskyllda för allt mellan himmel och jord under tiden.

Nu säger vi en annan enkel sak: Ge dispens från LAS, arbetsrätt m.m. för alla företag som har mindre än 25 anställda! Det kostar ingenting. Men ni vågar inte göra en sådan sak. Ni tar inte chansen att komma i gång med detta. Kan någon svara på frågan, vad det vore för fel att göra det försöket?

På samma sätt som vi har öst på om flyktingpolitiken kommer vi att driva

frågan om organisationsbidraget, både inifrån denna kammare och utifrån. Vi kommer att vinna den frågan också – det kan jag tala om för er! Den är ju sjuk!

Vi ger 14 miljarder kronor i stöd till organisationer. Det har kommit avslöjanden som borde få många i den här kammaren att verkligen skämmas. Vi kan ju se vart dessa pengar går och vilka metoder man använder för att få tag i dem. Det är era egna organisationer som har gjort det, ungdomsorganisationer, t.ex.

Jag känner en skäggig gammal man som hela tiden får post från Grön ungdom. Han anses vara med i Grön ungdom för att den organisationen skall få bidrag. Detta är förfärligt! Det är stöld av medel, en stöld som begås av organisationer som står er nära. Det är ytterst anmärkningsvärt!

U-hjälpen är en liknande fråga som vi har tagit upp. När vi för en debatt om Sveriges finanser – vad är det som säger att vi skall göra som regeringen har gjort och öka biståndet? Sverige är ett så rikt land, säger någon. Vad är det för definition på ett rikt land? Hur kan det vara rikt med en galopperande statsskuld? Vi lånar ju till detta!

Jag vet inte om det handlar om hybris, dumhet eller ekonomiskt oförstånd. Man gör faktiskt inte så. Man borde inte få ge bort det man inte har, helt enkelt. Vi är satta här att representera Sveriges intressen, allmänintresset Sverige. Det har vi diskuterat tidigare i dag.

Sedan har vi frågan om pengar till arbetsmarknadspolitiken. Det är så vi löser problemen. Vi löser problemen genom utbildning osv. – tror vi. I själva verket skapar vi en massa hopplöshet. Om man frågar människor som utsätts för dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder visar det sig att de i allmänhet inte blir så väldigt uppeppade av dem.

Vi talar om kompetenshöjande åtgärder. På det viset skaffar vi oss mer kompetenta arbetslösa. I själva verket är det andra saker som behövs: Europa, något som är högaktuellt, arbetsrätten, som jag tidigare har nämnt, och marknadsmässiga löner. Vad tror ni det beror på att arbetslösheten bland ungdomar är 25 % och mer på sina håll? Det är klart att det har något att göra med lönerna. Vi behöver också fungerande banker, och vi behöver vara ett attraktivt etableringsland över huvud taget.

Om det inte vore på det här sättet så skulle vi ju kunna lösa Sveriges problem och gå hem härifrån efter att ha hållt en massa miljarder över Börje Hörnlund, eller hur? Då skulle han ordna det genom att skotta ut pengar genom fönstret för att bli av med dem. Han kan ju inte ens bli av med pengarna, men nästa år skall han få ännu mer. Han värjer sig mot dessa pengar.

Att hålla på med sådant är givetvis ingen lösning. Inom arbetsmarknadspolitiken håller vi faktiskt på att bygga upp världens senaste och mest komplicerade planekonomi.

Ta ROT-sektorn! Efter att ha snackat, förlåt, talat heter det, om ROT i två år börjar man komma i gång. Nu skall det bli av, minsann! Nu händer det antagligen litet grand, men det kommer för sent! Varför sker saker så ofta för sent? Jo, därför att det beror så mycket på vem som kommer med förslaget.

En gång hade Socialdemokraterna och Ny demokrati samma förslag. Man skulle försöka komma överens, men det gick ju inte. Inte kan Socialdemo-

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

kraterna göra upp med Ny demokrati, Göran Persson? Man måste gå ut i valrörelsen och säga att man aldrig har gjort det. Vad spelar det då för roll om 20 000 människor blir utan jobb?

Politikerna rör sig här i kulvertarna. Nu skall man bygga ut kulvertsystemet så att politiker inte skall synas över huvud taget när de kommer in i riksdagen och springer omkring här. Det skall byggas ut över Mynttorget också. Jag skall komma tillbaka dit så småningom och bära banderoller, och då skall vi se vilka som kommer ut.

Hur är det då med den svarta marknaden? Fusk för 150 miljarder kronor, och ingen vågar göra någonting åt det! Det finns ingenting i det italienska samhället som inte finns i Sverige. De ingriper, men det gör inte vi. Vi vågar inte ingripa. Kom ihåg att maffiavärlden uppstår genom att samhället, dvs. de demokratiska institutioner man har, inte fungerar!

Herr talman! Vi måste rationalisera den offentliga sektorn. Då säger alla: Stoppa rationaliseringarna där! Det är farligt! Men tittar man på statistiken ser man att det inte är i den offentliga sektorn vi har rationaliserat utan inom den industriella sektorn.

Varför måste man då rationalisera inom den offentliga sektorn? Jo, tänk på vilka det är som betalar den! Det är en skattefinansierad sektor. Vi måste hushålla med människornas, skattebetalarnas, pengar. Vi måste se till att de får mer för pengarna. Svårare än så är det inte.

Vi har för många monopol. Hur många skall vi ha? kan man fråga sig. Svaret är mycket enkelt: Staten skall inte ha monopol på någonting utom på myndighetsutövning. Det är det staten är till för. Det tycker jag borde stå i grundlagen.

I vårt utskott pågår just nu diskussioner – vi har sällan debatter – om konsekvensanalyser. Ny demokratis synpunkt är att varenda proposition som regeringen förelägger riksdagen skall vara försedd med en konsekvensanalys. Det skall alltså klart och tydligt framgå vad all tillgänglig expertis anser att konsekvenserna av det föreslagna beslutet skulle bli. Detta är oerhört viktigt.

Dessutom har vi nu yrkat på att det inom finansutskottets ram skall finnas vad man skulle kunna kalla ett ekonomiskt råd, eller liknande. Det skulle vara en instans dit man skulle kunna skjuta över frågor av ekonomisk natur för att få dem bedömda och för att få konsekvenserna granskade. Det är just konsekvenserna av vårt handlande vi måste se mest på. Detta instrument skall naturligtvis vara tillgängligt för minoriteten. Majoriteten kan ju alltid pressa igenom sina grejer på sedvanligt sätt.

(Applåder)

Anf. 58 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var ett engagerat anförande som herr Wachtmeister höll. Jag slås bara av bristen på konsekvens och logik. Det finns mycket av det han säger, i hans kritik av regeringen, som faktiskt är riktigt.

Men alla i denna kammare vet ju att regeringen sitter kvar just för att Wachtmeister har stött den. Den ekonomiska politik som han dömer ut har varit möjlig att få igenom i riksdagen just därför att Wachtmeister har röstat ja till den. Så ser det ut.

Alla minns hur det var i höstas när regeringen var trängd. Då sprang Wachtmeister nattetid till Finansdepartementet för att förhandla fram en lösning, som gjorde att regeringen fick igenom sina förslag. Wachtmeister är Wibbles springpojke. Så har det varit hela tiden. Sedan kan han stå i talarstolen och gasta.

Det finns dock en fråga där Wachtmeister ännu inte har fallit pladask. Det är frågan om vårdnadsbidraget. Jag fick ett mycket tydligt besked av Dan Eriksson i Stockholm i den allmänpolitiska debatten. Jag skulle vilja ha det beskedet upprepat av Wachtmeister, eftersom man ju inte kan vara tvärsäker på att Ny demokrati är en homogen grupp.

Kommer Ny demokrati att släppa igenom det vårdnadsbidrag som regeringen planerar, eller tänker Ny demokrati stå fast vid uppfattningen att vårdnadsbidraget skall vara finansierat innan det går till riksdagen?

Anf. 59 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Herr Persson slås av bristen på konsekvens. Så småningom kommer han, i något slags resonemang, fram till att regeringen inte borde sitta kvar, eftersom Ny demokrati på ett felaktigt sätt har hjälpt regeringen att sitta kvar.

Jag försöker alltid att vara tydlig, herr Persson. Låt mig därför säga: Regeringen sitter kvar därför att ni är sämre.

Jag vill erinra om den 10 mars förra året. Det är nästan prick ett år sedan. Då var det kalabalik här inne, vill jag lova. Alla gömde sig bakom att det handlade om delpensionen, men det handlade om att vi yrkade avslag på hela regeringens ekonomiska politik. Vilka var det då som sprang runt som skållade råttor och till sist föreslog att ärendet skulle återremitteras till utskottet? Jo, det var Socialdemokraterna. Förlåt uttrycket, det är Socialdemokraterna som brukar tala om skållade råttor.

Göran Persson säger att jag är Wibbles springpojke. Då kan jag bara säga att hon i så fall har ett väldigt otrevligt sätt mot sina anställda.

När det gäller vårdnadsbidraget har vårt besked gång på gång varit det samma. Vårdnadsbidraget skall i pengar och i tid totalt finansieras inom familjepolitikens ram. Jag nämner tiden, eftersom det finns planer från regeringen på att finansiera åtgärder som börjar gälla 1994 med sparåtgärder som i sin tur börjar gälla 1996 osv. Det är helt oacceptabelt.

Vi är kristallklara på den punkten, herr Persson. Jag svarar gärna på fler frågor.

Anf. 60 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ställer gärna fler frågor till Ian Wachtmeister. Av replikens stapplande inledning att döma verkade han litet överraskad över att bli tillfrågad, men så småningom tog det sig. Det blev ett något så när klart besked.

Jag vill också av Wachtmeister veta hur det ligger till med nivån på vårdnadsbidraget. Regeringen har talat om 2 000 kr. Ni har sagt att det minst skall vara 4 000 kr. Är också det ett oomkullrunkligt ställningstagande av Ny demokrati?

Anf. 61 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag är inte särskilt överraskad över att få frågor. Jag tycker att det är trevligt. Om herr Persson vill lära mig hur man skall tala kan vi talas vid efteråt. Om jag får några lektioner kan även jag låta som en biskop, även om det nu är litet sent påtänkt för min del.

Innan jag svarar på frågorna vill jag, herr talman, leda i bevis ett annat karaktärsdrag, nämligen min försumlighet. Jag glömde tidigare att yrka bifall till våra reservationer 2, 4 och 6. Detta säger jag inte för att förvirra herr Persson. Jag skall svara på hans fråga som handlar om huruvida vårdnadsbidraget skall vara 2 000 kr eller 4 000 kr.

Vi tycker att det är bättre att höja bidraget till 4 000 kr och att det fortfarande totalt skall finansieras inom familjepolitikens ram. Det är fullständigt fel att öka kostnaderna inom familjepolitiken. Vi har däremot inte ställt detta som ett villkor och sagt att bidraget skall höjas till 4 000 kr och att vi i annat fall inte går med på det. Vi har sagt att det vårdnadsbidrag som föreslås till hundra procent skall vara finansierat inom familjepolitiken. Det är det tillnärmelsevis inte. Därför kan jag inte tänka mig att något vårdnadsbidrag går igenom.

Anf. 62 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag har nu hört liknelser. Man har kallat varandra olika saker, t.ex. för biskop. När jag satt här och lyssnade tyckte jag att föregående talare också lät religiös, som en väckelsepredikant i ett tält.

När jag sedan tänkte efter tyckte jag egentligen att de båda föregående talarna lät som helt vanliga politiker. Det var en mycket traditionell socialdemokrat och en mycket traditionell högerman, med den skillnaden att han är litet roligare än högerpolitikerna brukar var. Politiken är dock inte rolig. Den är allt annat än skojig.

Själv är jag en vanlig vänsterpolitiker. Jag skall vara litet trist i början; jag skall inleda med en sammanfattning av vad vänstern står för just nu. Vi har ett mycket enkelt och rakt budskap: Behåll de viktiga jobben! Skär inte ned på vård, skola och omsorg!

Detta är en uppmaning som jag riktar till riksdagens ledamöter i kammaren och i rummen framför TV-apparaterna. Kanske riktar jag uppmaningen allra främst till Sveriges kommunpolitiker. De flesta av de kommunpolitiker som styr i Sverige är borgerliga.

Det är riktigt att behålla de viktiga jobben i vården, skolan och omsorgen. Det är en uppfattning som jag tror att jag delar med det svenska folket. Det finns säkert flera politiker i flera partier i denna kammare som har samma uppfattning som jag har. Men när det gäller konkreta förslag är Vänsterpartiet mer ensamt. Vi behöver bli fler som säger det självklara, dvs. att det är dags att slå vakt om de viktiga jobben i skolan, vården och omsorgen. Detta är ett viktigt och trist budskap för vissa, men det är ett oerhört glädjerikt budskap för dem som behöver denna omsorg och omtanke, detta stöd och de jobb vi då kan bevara.

Herr talman! I förra veckan avlöste opinionsundersökningarna varandra. Höstens val skulle bli en rysare, enligt instituten. Det är i värsta fall lika spännande som OS-finalen i ishockey. Det är en spänning som gäller guld-

medaljen, finansministerposten, och vilka som skall spela i politikens A-grupp.

Vi utgår från att vi kommer att spela i A-gruppen i den här kammaren på ett konstruktivt sätt. Vi gör det inte genom att vara bäst i den gren som vi kan kalla läktarkritik utan genom att vi har förslag som ger Sverige möjlighet att bygga välfärd.

Herr talman! Vi politiker behöver inte frossa i beskrivningar av arbetslöshet och budgetunderskott. Väljarna känner till de problemen. Jag behöver inte recensera regeringens politik. Den talar för sig själv. I lagsporterna sägs det att man skall se målet och inte målvakten. Det var den inställningen som gav guldmedaljen i Lillehammer. Det är den inställningen som är Sveriges framtid.

På 1980-talet sade man att Sverige skulle harmoniseras med Europa. Riksdagen såg till att det blev så. Måluppfyllelsen är nästan total. I dag har Sverige samma arbetslöshet och lika stora underskott som man hade i EG-länderna. I dag, när vi står på randen till EU, lanseras nya idéer. Nu föreslås det att vi skall kopiera USA-modellen. Det är en lösning med låga skatter, en liten offentlig sektor och en stor privat tjänstesektor med låga löner. Den lösningen har gett många i USA ett stort välbefinnande och relativt låg arbetslöshet. Det är riktigt, men bakom statistiken döljer sig förfärande orättvisor och fattigdom, ett kallt samhälle helt enkelt.

Vi i vänstern litat på det sunda förnuft – det är en annan här i kammaren som brukar använda det ordet – som säger att det statistiska välbefinnandet av att ha en fot på spisen och en fot i issörjan inte är något att ha.

Vi har en annan modell. Det är en modell som bygger på en uthållig utveckling och en ekonomisk tillväxt som inte förbrukar människor och miljö. Då gäller det att utnyttja tillgångarna klokt. Vår viktigaste tillgång, herr talman, är inte längre malmen och skogen; det har det kanske aldrig varit. Sveriges viktigaste tillgång är vi själva.

På en valaffisch skrev VPK en gång: varje människa är en tillgång. Den insikten står fast. Därför är arbetslösheten ett sådant slöseri. Varje människa i arbete innebär att vi bygger välfärd, både för den enskilde och för helheten. Varje människa i arbete är ett slag mot budgetunderskottet. Detta är utgångspunkten för våra förslag i den ekonomiska politiken.

Den borgerliga majoriteten skriver:

”Utskottet ser förslagen i motion Fi206 (v) som typiska exempel på traditionell vänsterpolitik.”

Herr talman! Utskottets ordförande! Jag får tacka för detta beröm. Vi står nämligen för en traditionell vänsterlinje. Men vi står inte för någon repositionspolitik. Vi ställer inte ut några löften om snabba genvägar, någon stor plan, någon ny plan eller någon kvickfix som skall lösa alla svåra problem. Vi håller i stället en traditionell vänsterlinje anpassad till ett nytt samhälle. Vi tror inte att stat och kommun är lösningen på alla problem. Vi längtar inte tillbaka.

Vi vill ge svängrum för det man kallar det civila samhället. Men vi vägrar att riva ned bara för nedrivandets egen skull för att ge plats för nyliberala experiment. Det finns en sak som sägs i EU som är ganska klok – det hörde

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

säkert Anne Wibble när hon var i Bryssel –, nämligen att man inte skall laga saker som inte är sönder. Därför skall man sluta riva ned i kommunsektorn.

Vår politik utgår från klassiska begrepp – frihet, jämlikhet och broderskap. Det är en utgångspunkt som håller än i dag. "Broderskap" borde dock kanske bytas ut mot det bättre begreppet "solidaritet". Vi tror att demokrati och delaktighet skapar ett bättre samhälle. Vi tror inte att en rättvis fördelning bara är en lyx för goda tider utan en grund för en effektiv produktion. Det betyder att marknadens frihet är bra, men inte överallt och inte jämnt.

I dag kommer riksdagen säkert att godkänna regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Det är fråga om riktlinjer från en regering som säger att man fortfarande går den enda vägen. Det är en regering som tycks ha tagit till sig kampsången från ishockeylaget: Vi gjorde rätt, vi gjorde rätt. Skillnaden är att allt gick snett.

Det är snett nu. Vi har redovisat ett alternativ. Det är ett alternativ både för akut krisbekämpning och för en långsiktigt hållbar utveckling. På grund av ännu en devalvering går industrin nu mot goda konjunkturer. Men på andra områden syns ingen ljusning. Det gäller sjukvården, skolan och byggsektorn. Därför föreslår vi mera pengar till kommunerna – ungefär fem miljarder. Vi föreslår mera pengar till byggsektorn i form av ett s.k. ROT-program på cirka tre miljarder. Detta är vad vi föreslår.

Regeringen talar om att det skall bli fler "riktiga" jobb. Man talar om att kommunsektorn måste minska. Jag anser att det är riktiga jobb att vårda, utbilda och bygga. Det är riktiga jobb även om arbetet inte sker i privat regi och i vinstsyfte. Det är viktiga jobb som utförs inom förskolan, grundskolan och äldreomsorgen. Jag tror inte att någon vare sig vågar eller vill säga emot mig i den här frågan. Därför skall ni i finansutskottet sluta med att i riksdagshandlingarna benämna vissa jobb som riktiga och vissa andra jobb som något annat. Det här språkbruket skall bort från både propositioner och betänkanden.

Herr talman! I dag behöver vi en arbetsmarknadspolitik som satsar på att aktivera för framtiden genom utbildning i stället för att passivisera genom kontantstöd. När majoriteten skriver att en begränsad ersättningsperiod innebär ett "incitament" för den arbetslöse att söka arbete är det direkt cyniskt. Det är ungefär lika begåvat som att säga att bästa sättet att lära någon simma är att slänga vederbörande i sjön. Vissa lär sig då att simma medan andra sjunker.

Vi behöver också en näringspolitik. I dag driver AMS i praktiken den näringspolitik som återstår, medan Näringsdepartementet i det närmaste fungerar som ett försäljningskontor. Vi i Vänsterpartiet ser småföretagen som en viktig del i näringspolitiken. Vi kräver att riksdag och regering agerar mot bankerna så att småföretagen får rimliga kreditmöjligheter. Vi säger att AP-fonderna bör få ökad rätt att placera i aktier. I vår motion har vi anvisat en miljard för att stödja Sveriges mindre företag.

För att trygga en uthållig utveckling krävs förnyelse. Vi behöver en ny industristruktur. Vänsterpartiet har föreslagit framtidsfonder för en återindustrialisering av Sverige. Det krävs en ny arbetsorganisation, demokrati i arbetslivet och en miljöomställning av industriproduktionen. Det nya kun-

skapssamhället som vi går in i kräver storsatsningar på utbildning och investeringar i en ny infrastruktur för informationsteknologi.

Om vi skall klara av att få ned arbetslösheten på en rimlig nivå så måste arbetstiden kortas. Regeringen säger att arbetslösheten kan halveras ungefär med fyra procents tillväxt under andra halvan av 1990-talet. Men hur skall arbetslösheten kunna halveras samtidigt som allt fler friställs från kommunerna, den genomsnittliga arbetstiden ökar och allt fler träder ut på arbetsmarknaden? Det är förvisso, herr talman, en tuff uppgift att förkorta arbetstiden. Men det är nödvändigt med en reducering för att varaktigt få ned arbetslösheten. Därför föreslår Vänsterpartiet en fond på en miljard för att börja finansiera försök med kortare arbetstid.

När det gäller budgeten för 1994/95 har vi redovisat ett radikalt och realistiskt alternativ. Vi har förslag för 150 000 nya jobb och 30 000 utbildningsplatser. Vi har redovisat finansiering för återställd A-kassa, höjt pensionstillskott och 80 % i ersättning till långtidssjuka.

Vi kan redovisa samma utfall på statsbudgeten som regeringen. Vi har gjort det utan att, som Socialdemokraterna har tvingats göra, ha kalkylerat med extra skatteinkomster från s.k. dynamiska effekter.

Vår budgetpolitik för resten av 1990-talet kommer att följa samma princip – en politik för att skapa fler jobb och för att minska underskotten. Men man kan inte förlita sig på att mindre arbetslöshet skall lösa budgetproblemen. Det behövs också skattehöjningar och besparingar. Skattehöjningar skall läggas ut så att tillväxten inte hämmas, och besparingarna skall fördelas så att de som har det sämst inte drabbas. När det gäller insikten om att det behövs besparingar är alla riksdagspartier överens. Vi är oense om när det gäller hur och när. Det råder ingen tvekan om att det behövs besparingar.

Vi är också oense i skattepolitiken. Vi i Vänstern säger att det krävs högre skatter på kapitalinkomster och bolag. Vi talar om en skatteväxling där högre skatt på energi och miljöpåverkan används för att sänka skatten på arbete. Att skapa utrymme för att allmänt sänka skatten på arbete är vida bättre än avdragsrätt för privata tjänster, s.k. pigavdrag.

Herr talman! En grundbult i regeringens politik när man fick makten var sänkt skatt. I praktiken har regeringen inte sänkt skatterna. I stället har man fördelat om skattebördan från kapital till arbete. Vad säger regeringen i dag? Är det slut på talet om sänkta skatter? Vad säger Socialdemokraterna om skattepolitiken under 1990-talet? Det är lika oklart.

Det tycks dock växa fram en enighet mellan regeringen Bildt och Socialdemokraterna om att man skall genomföra ett slags skatteväxling under 90-talet. Det skall vara en växling där skatter och arbetsgivaravgifter byts mot egenavgifter. Ett sådant byte är vi i Vänsterpartiet starkt kritiska till.

Att byta skatt mot egenavgift innebär att man tar in pengar från löntagarna på ett sätt som gynnar höginkomsttagare och missgynnar låginkomsttagare. Då är skatter och vanliga arbetsgivaravgifter ett mycket rättvisare system. Jag kan inte förstå varför inte också Socialdemokraterna inser denna enkla sanning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets meningsyttring under mom. 1,2,3,7 och 8.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Herr talman! Denna debatt är en avstamp för valdebatten. Vilka alternativ kan vi se?

I dag finns ett mått av samsyn mellan Socialdemokraterna och oss i Vänsterpartiet på den ekonomiska politiken. Vi skiljer oss på många punkter. Det gäller t.ex. EU och Öresundsbron, och vi har skilda uppfattningar om nivån på arbetslöshetsförsäkringen. Men på viktiga områden finns en tillräcklig grund för att vi skall kunna samverka kring en radikal politik. Jag hoppas och tror på en sådan samverkan efter valet i höst.

Det finns också andra alternativ. Men mera av regeringen Bildt är inget bra alternativ. Så finns det de som hoppas på ett mellanting – en samverkan mellan Socialdemokraterna och Westerbergs folkparti. Men finns det någon grund för en sådan samverkan? Det får den här debatten utvisa. Jag betvivlar det, om man skall döma av debattinläggen.

Jag får hoppas att Göran Persson blir finansminister efter valet. Jag kommer inte att känna mig trygg och lugn då, men jag kommer att känna mig något tryggare för att de viktiga jobben skall finnas kvar. Diskussionen mellan oss, Göran Persson, kan vi inleda redan i dag. Vad anser ni socialdemokrater om kommunernas ekonomi? Hur skall kommunerna kompenseras för den höjning av grundavdraget som ni föreslår?

Anf. 63 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill instämma i ett viktigt avsnitt i Bäckströms anförande. Det gäller det slappa talet som regeringen sprider omkring sig om "riktiga" jobb. Det är naturligtvis djupt kränkande för de människor som finns i den offentliga sektorn och för dem som befinner sig i olika arbetsmarknadspolitiska insatser. De gör också en samhällsgärning och nog så goda dagsverken. Det är oerhört viktigt att det talet förs åt sidan.

Vidare har vi frågan om kommunernas ekonomi. Regeringen skall återkomma i kompletteringspropositionen i denna fråga. Vi kommer vid det tillfället att redovisa vårt alternativ till regeringens förslag. Dessutom finns det en parlamentarisk utredning som nu ser över statsbidragssystemet för såväl kommuner som landsting. Där räknar jag med att de långsiktiga förslagen blir klara i höst.

Vidare har vi frågan om vårt förslag att inte höja skatten för löntagare under 1994. Det sker genom att vi går emot regeringens förslag till försämrat grundavdrag. En partikamrat till Bäckström tog upp denna fråga i debatten i februari månad. Men förslaget skall kompenseras fullt ut för kommunerna genom att det får bli en statlig kostnad. Detta finns redovisat i vårt budgetalternativ.

Anf. 64 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är bra om detta sker. Men i Socialdemokraternas motion kan jag se att det har räknats med 3 miljarder. När regeringen införde sänkningen av grundavdraget räknade de med en nivå på drygt 4 miljarder – som man lät kommunerna behålla. Det finns en differens på 1 miljard som är nog så viktig för kommunsektorn. Vi kan alltså förutsätta att ni från socialdemokratins sida kommer att lägga fram förslag som fullt ut kompenserar kommunerna. Det är det mest viktiga. Men det vore också klokt och bra att få reda

på hur detta skall gå till. Detta är inte något som regeringen avser att göra, utan detta är något som redan har trätt i kraft för innevarande år.

Jag är nöjd med denna sak. Men jag konstaterar att vi i Vänsterpartiet i våra förslag om kommunsektorn anslår mer pengar. Jag har hört att Socialdemokraterna delar uppfattningen i vår argumentation om vikten av att behålla de kommunala jobben. Men jag har inte hittat några medel i den socialdemokratiska motionen för att stärka kommunernas ekonomi. När kommer sådana medel?

Vidare har vi frågan om egenavgiften. Är inte egenavgifterna, som de nu är konstruerade, sämre fördelningsmässigt än traditionella skatter och arbetsgivaravgifter? Instämmer inte Göran Persson i min analys på den punkten? Jag tror det, men jag är inte säker.

Anf. 65 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Bäckström har läst rätt i vår motion. Det finns inga löften i den motionen om ytterligare pengar till kommunerna. Där verkar Bäckström ha tillgång till mer pengar än vad vi har. Det gemensamma hot som finns mot kommunernas utveckling framöver ligger i den s.k. Nathalieplanen. Regeringen har som hörnpelare i sparprogrammet ytterligare stora nedskärningar i den kommunala verksamheten. Vi får väl anledning att senare i debatten återkomma till regeringsföreträdarna för att få svar på hur de tänker hantera Nathalieplanens besparingar på 35 miljarder fram till 1997/98 i den kommunala sektorn. Det är det verkligt stora hotet mot kommunerna.

De olika typerna av egenavgifter måste skiljas ut. Vi har fört fram tanken att sjukförsäkringssystemet skall finansieras med hjälp av egenavgifter. Regeringen har satsat på egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen. Där har vi tyckt att arbetsgivaravgiften är ett bättre instrument och en bättre metod. Hur man klarar att utforma egenavgifterna, hur de görs avdragsgilla respektive hur förmåner i systemet beskattas kan ha stora fördelningspolitiska effekter. Vi är inte okunniga om det. Vi har också pekat på detta i vårt resonemang. Vi ser också att det i vissa försäkringssystem kan vara en fördel att ha en försäkringsmässig lösning med en egenavgift. På den punkten intar vi en resonerande attityd, hela tiden med utgångspunkten att slå vakt om det fördelningspolitiskt rimliga och riktiga.

Anf. 66 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är klokt att inta en resonerande attityd. Det försöker jag också att göra. Jag kan inte kategoriskt säga att vi aldrig kan komma till lägen där vi måste acceptera en egenavgift. Men jag menar att vi inte är där ännu. Den sjukförsäkringsavgift som ni socialdemokrater var med om att ta fram är ju avdragsgill. Då får den en dålig fördelningseffekt. Detta borde ni inte ha medverkat till. Det finns tid att backa och driva ett mer analytiskt arbete innan ni binder upp er till den typ av egenavgift som vi har sett. De egenavgifter vi har sett i sinnevärlden, och som ni har stött, är sämre än traditionella skatter och arbetsgivaravgifter. Detta är min poäng i denna debatt.

Egenavgifter är till sin natur skattehöjningar. Det finns möjligheter att konstruera dem på annat sätt. Men de egenavgifter vi hittills har sett till är rena skattehöjningar.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Vidare sägs det att vi har mer pengar. Ja, vi har föreslagit något högre skattehöjningar än Socialdemokraterna – men inte påtagligt. Vi har föreslagit ungefär 10 miljarder för det kommande budgetåret. Men framför allt har vi föreslagit att våra pengar skall användas på annat sätt. Ni har föreslagit att stora resurser skall läggas på direktavskrivningar i industrin. Vi har sagt att vi kan tänka oss att resonera om det. Vi anser att det är ett trubbigt instrument. Det gäller investeringar som i alla fall skulle göras och även extra insatta sådana. Ni använder 5 miljarder till detta. Vi vill använda 5 miljarder till kommunsektorn. Vi tror att det går att få ut fler i arbete med hjälp av våra insatser och därmed mer social trygghet. Sedan har vi föreslagit andra insatser för industrin, t.ex. 1 miljard i riktade insatser för småföretag.

Anf. 67 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! De senaste dagarna kommer att gå till historien. Först blev det ett blå-gult OS-guld i ishockey. Sedan var det gårdagens glädjande besked om att EU-förhandlingarna nu är i hamn.

Jag har tidigare i dag haft möjlighet att ge en eloge till de svenska förhandlingarna för ett mycket gott resultat. Fru finansministern har ju ingått i förhandlingsgruppen.

Inför förhandlingarna ställde Centern upp tydliga krav inom bl.a. miljöområdet och regional- och jordbrukspolitiken. Inom alla dessa områden har mycket goda resultat uppnåtts.

Om den kommande folkomröstningen resulterar i ett ja – vilket jag hoppas – tar Sverige steget in som fullvärdig medlem i EU. Det kommer att stärka den svenska ekonomin. Den uppgång vi redan nu ser i ekonomin kommer att få ytterligare fart med hjälp av ett svenskt EU-medlemskap.

Herr talman! Dagens finansdebatt inleddes med ett anförande av Göran Persson. På sedvanligt sätt var det en enda lång klagosång. Vi har tidigare hört Göran Persson hålla anföranden i kammaren och lärt känna hans klagosång och hans retorik. Men, herr talman, det är inte med retorik vi bygger framtidens samhälle. Jag tycker att i många delar av debatten har Göran Persson blivit retorikens fånge, men han har inte blivit lösningarnas försvarare eller idékläckare. Det är förresten roligt att se Göran Persson i riksdagen. Han dök ju upp när allt var klart i finansutskottet angående detta viktiga betänkande.

De senaste årens dystra och nedåtgående trender har vänt till det positiva. Opinionsundersökningar visar att svenska folket har återfått framtidstron. Det visas på många sätt; bl.a. ökar försäljningen av nya bilar. Det brukar vara ett tecken på att folk vågar börja konsumera och investera. Allt fler villor och bostadsrätter finner nya ägare – mycket tack vare en låg räntenivå. Investeringarna ökar. Företagens orderböcker fylls på nytt.

Under 1980-talet levde många hushåll på lån och skulder. Nu sparar svenska folket, och de amorterar av skulderna från 1980-talet. Vi kan se att kronkursen har stärkts. Budgetunderskottet minskar. Detta visar Riksrevisionsverkets senaste budgetprognos, som presenterades förra veckan.

Inflationen är låg. Tidigare var inflationen 8–10 %. Nu är den 2–3 %.

Tidigare var räntorna höga. Nu är de på den lägsta nivån sedan tiden efter andra världskriget. Marginalräntan har sjunkit sedan sommaren 1992. Ban-

kernas utlåningsräntor har sjunkit, och det underlättar investeringar i bostäder, företag och maskiner. Ansvaret för villalånen blir lättare att bära för villaägarna.

Tidigare flyttade företag och investerare utomlands. De trodde inte på Sverige som företagsnation. Nu flyttar företagen hem produktionen, och investeringarna tar fart.

Sverige har bytt fil vad gäller den ekonomiska politiken. Förutsättningarna för en fortsatt förbättrad ekonomi är nu bättre än på mycket länge. Därför är det så viktigt att vi håller fast vid den strategi som regering och riksdag lagt fast för den ekonomiska politiken för åren framöver.

Det finns dock allvarliga problem i ekonomin. Det ljusnar visserligen för Sverige, men den höga arbetslösheten förmörkar bilden. Men även på arbetsmarknaden kan vi skönja ljuspunkter; varslen minskar och antalet nyanställningar ökar. Inte minst visar de förändringar som gjorts vad gäller småföretagspolitiken goda resultat.

Ett annat orosmoln är statsskuldens utveckling. Det är mot den bakgrunden nödvändigt med reformering av ekonomin, av transfereringssystemen, med det saneringsprogram som riksdagen har lagt fast att det skall genomföras fullt ut. På så sätt kan vi minska budgetunderskottet, minska upplåningen och därmed också minska statsskulden.

Vi behöver en uthållig ekonomisk tillväxt. Det är nödvändigt för att vi skall kunna minska budgetunderskottet, betala av på statsskulden och klara välfärdssamhällets åtaganden.

Bruttonationalprodukten utvecklas nu åter i positiv riktning, efter några år med minustecken. Enligt samstämmiga beräkningar av bl.a. Finansdepartementet, banker och Konjunkturinstitutet växer BNP. Under 1994 väntas ökningen bli ca 2,5 %, och för 1995 väntas ytterligare ökning. Jag ser gärna att den blir större än förväntat.

Utan ekonomisk tillväxt får vi inte resurser till sjukhus, daghem, skola eller hemservice. Men, herr talman, ekonomisk tillväxt får inte vara ett mål i sig utan bör vara ett medel för att slå vakt om välfärdssamhället. Det är viktigt!

Hög ekonomisk tillväxt får inte gå ut över miljön eller ändliga energi- och naturresurser. Den högre tillväxt som vi eftersträvar måste vara miljömässigt riktig för att vi skall få en stabil och uthållig ekonomisk utveckling, som det står i finansplanen: En minskad statsskuld får inte bytas mot en ökad miljöskuld! Centern värnar miljön.

Herr talman! Den viktigaste politiska frågan på både kort och lång sikt är att skapa riktiga och bestående jobb. För att åstadkomma riktiga, varaktiga arbeten krävs ett ordentligt företags- och investeringsvänligt klimat i vårt land.

Vi ser nu hur företagandet börjar komma i gång igen. Förra veckans rubriker i massmedia var exempelvis "Nickan behöver nyanställa". Det kunde vi läsa i Smålandsposten. En annan rubrik löd: "20 nya jobb på Autoliv". Det var Göteborgs-Posten som skrev det. Sådana rubriker ser vi nu dag efter dag i våra tidningar. Märker inte Göran Persson det när han åker runt i landet, vilket han ju gör när han inte är här i riksdagen? Märker han inte det när han ser rubriker och läser tidningar runt om i landet, eller är han bländad

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

och bedövad av kampsångerna från Socialdemokraternas Folkets hus landet över?

Under den här mandatperioden har regering och riksdag skapat nya regelverk och bättre förutsättningar för företagen, förutsättningar som framför allt främjar de mindre och medelstora företagen – egenföretagarna. Det är där tillväxten i näringslivet i hög grad ligger.

Regeringen har gjort genomgripande förändringar för att förbättra klimatet för företagen. Riskkapitalförsörjningen har förbättrats. Nyföretagarlån har införts. Hämmande lagar och regelverk har tagits bort. Utvecklingsfonderna har omvandlats för att kunna ge småföretagen ännu bättre service och hjälp i framtiden.

Vi har genomfört skatteförändringar som gjort upp med Socialdemokraternas tidigare så småföretagsfientliga skatteförslag och -politik. Det ger nu resultat, även om de stora framgångarna kommer att märkas först om något år; detta förutsatt att Göran Persson icke blir finansminister efter årets val – i så fall skall ju det mesta återgå till 1980-talets gamla politik.

Förvisso blir det lönsammare att äga aktier, men det är ju så vi vill få fram nytt riskvilligt kapital, inte via löntagarfonder eller avgifter på annat sätt. Förvisso blir det lönsammare att genomföra generationsskiften i företag. Det är ju så vi vill att det skall gå till, inte genom att företagen vid generationsskiften säljs till investmentbolag eller köps upp på annat sätt, eller att företagen i värsta fall läggs ned. Det är viktigt!

Nu möter vi 2000-talet med en politik för företagande, utveckling och investeringar i industrier, i ny teknik, i kommunikationer, i infrastruktur samt i utbildning och forskning. Det skapar trygghet för människorna, såväl för löntagarna som för företagarna. Det skapar livskraft i hela landet, både i storstaden och på landsbygden. Det är en politik som bygger på långsiktighet och stabilitet.

Det behövs mycket i politiken för att en ekonomisk politik skall vara framgångsrik och hålla över tiden. Det krävs att den är stabil. Vi får inte byta fot från den ena dagen till den andra.

Ibland undrar jag vilken verklighetsbild Socialdemokraterna har. Deras förslag saknar ofta långsiktighet och konsekvens. Beskeden från Socialdemokraterna är exempelvis ofta: Stoppa! Riv upp! Återställ! Tillsätt en kommission! Tillsätt en utredning! Ibland talar de förvisso om behovet av stramhet i finanspolitiken. I deras förslag ser vi ofta något helt annat.

I fråga efter fråga ger Socialdemokraterna motsägelsefulla besked. Det gäller t.ex. arbetslöshetsförsäkringen. Först säger de nej till varje förändring, sedan kommer en rejäl demonstration med löften om att förändra de nivåer i arbetslöshets- och sjukförsäkring som riksdagen har fattat beslut om. Sedan säger de ja, och därefter är "bortförklaringskarusellen" i full gång.

Arbetsrätten är ett annat område. Först har man en socialdemokratisk småföretagarriksdag med löften om förenklningar, därefter säger man nej till varje förändring. Sedan kommer uttalanden som: Vi river upp tidigare fattade beslut om vi kommer till makten.

Ena året skall momsens höjas. Sedan skall den sänkas. Socialdemokraternas många och olika förslag om momsens liknar en färd på en berg- och dal-

banan. Är det någon som tror att det är med en sådan politik som Sverige får i gång jobben, får i gång investeringarna och skapar välfärd, stabilitet och uthållighet?

Mycket av Socialdemokraternas politik, som vi i dag ser den presenterad, går igen till 1980-talet. Konsekvenserna av den politiken har svenska folket fått känna av tidigare. Svenska folket känner av den även i dag. Vi vet vad den betyder, nämligen koncentration, avfolkning av landsbygden, inflation och höga räntor.

Att nu, i en starkt förändrad värld, åter söka föra samma politik ter sig inte särskilt genomtänkt. För att låna ett citat från en högt uppsatt EU-politiker som kan vara aktuell under dessa dagar: "Att synda en gång är mänskligt, men att fortsätta synda är okristligt."

Nya, riktiga jobb skapas inte genom att vi höjer skatterna för företagen eller genom att vi försämrar villkoren för riskkapitalförsörjningen, vilket Socialdemokraterna föreslår. Det fungerade inte under 1980-talet; det fungerar inte heller under 1990-talet.

Inte heller är ökad konsumtion genom nya lån med höga ränteavdrag och minskat sparande rätt väg för att skapa nya jobb i framtidens Sverige. Inte heller skulle Göran Perssons förslag om direktavskrivningar av investeringar leda till några fler arbetstillfällen. Det skulle bara leda till ett ökat budgetunderskott.

Risken skulle vara uppenbar att främst de stora och vinstrika exportföretagen skulle dra nytta av avskrivningsmöjligheten. Det skulle ytterligare förstärka tadelningen mellan de utlandsinriktade företag som redan i dag arbetar under gynnsamma betingelser och de företag som arbetar på hemmamarknaden.

Direktavskrivningar skulle i princip bli en skattekredit i jätteformat till företagen. Varken pensionärer, ensamstående mammor eller förskolebarn gynnas av en sådan skatterabatt till företagen.

Finansutskottet tillstyrker regeringens ekonomiska politik. Den ekonomiska politiken måste eliminera obalansen i ekonomin och skapa en hög, stabil och uthållig tillväxt för att därigenom åstadkomma nya riktiga jobb och trygghetssystem som är hållbara över tiden.

En hög och uthållig tillväxt i näringslivet i kombination med en minskande arbetslöshet är nödvändiga förutsättningar för att de offentliga finanserna skall komma i balans.

Det kommer att ta tid att återskapa starka offentliga finanser. Finansutskottet delar därför regeringens uppfattning att nya reformer som leder till utgiftsökningar måste kombineras med utgiftsminskningar inom lägre prioriterade områden. Likaså bör man nu när den ekonomiska situationen lättar överväga att genomföra besparingsprogrammet i snabbare takt än planerat.

Genom en fast ekonomisk-politisk kurs ger vi också rätt signaler till omvärlden. Ett tydligt politiskt agerande bidrar till att stärka trovärdigheten för Sveriges ekonomi – detta är inte minst viktigt mot bakgrund av det avtal som Sverige i går träffade med EU. Det ger i sin tur möjlighet för fortsatta räntesänkningar och en förstärkning av kronkursen, vilket vi gärna ser.

En bibehållen låg ränte- och inflationsnivå garanterar riktiga jobb, boende

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

till rimliga priser och en god välfärdsutveckling. Det är på det viset som Centern vill skapa trygghet, genom rättvis fördelning och en välfärd för alla.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer och på meningsyttringen från Vänsterpartiet.

Anf. 68 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att detta är den femte eller sjätte debatten som jag och Per-Ola Eriksson för i denna kammare sedan jag blev vice ordförande i finansutskottet. I varje sådan debatt har Per-Ola Eriksson haft åsikter om min retorik. Vid några tillfällen har han t.o.m. fällt några berömmande ord om retoriken som sådan.

Efter att ha lyssnat till Per-Ola Eriksson vid dessa fem sex tillfällen måste jag säga att jag kan tänka mig en mer kompetent censor – milt uttryckt. Per-Ola Eriksson lämnar varken någon retorisk efterklang eller några sakliga upplysningar när det gäller vad Centern avser att göra med den politiska makt som man nu förfogar över i högerregeringen. Centern sitter ju med där som Moderaternas ombud. Det är uppenbart. Ni ansvarar för arbetsmarknadspolitiken, Per-Ola Eriksson, som är det viktigaste avsnittet i den reala ekonomin. Det finns ingenting om denna i Centrerns finanspolitiska talesmans deklaration här i kammaren. Varför? Kan det bero på att Börje Hörnlund sade att han aldrig skulle sitta kvar i en regering och administrera en arbetslöshet på 6 %? Nu är arbetslösheten 14 %. Fiaskot är så uppenbart att man väl tiger om detta inom Centern.

I den finansplan som Per-Ola Eriksson nu ställer sig bakom står det mycket tydligt att regeringen tänker återkomma med förslag om att förändra reglerna för arbetslöshetskassan. Förändringen innebär att 300 dagar skall ge möjlighet till en ny period om 150 dagar, och sedan är det socialbidrag som gäller. Så står det i den finansplan som Per-Ola Eriksson genom dagens betänkande ställer sig bakom.

För en månad sedan pressade jag Per-Ola Eriksson på den här punkten. Jag fick då inget besked. Han gled undan och gav ett intryck av att regeringen kanske inte skulle lägga fram denna proposition. Jag frågar igen: Kommer Centern att medverka till en förändring av a-kassareglerna som innebär att det efter 300 plus 150 dagar är kommunens socialtjänst som gäller? Det som står i dagens betänkande har Per-Ola Eriksson tidigare förnekat. Har han ändrat uppfattning, eller har han inte förstått vad det är som han har skrivit under? Det är frågan.

Anf. 69 PER-OLA ERIKSSON (c) replik :

Herr talman! Jag börjar med den senare delen av Göran Perssons replik. Jag tror att Göran Persson läser detta utskottsbetänkande på sitt speciella sätt. Betänkandet är i den del som berör arbetslöshetsförsäkringen ett referat av de förslag som fanns med i den proposition som riksdagen tidigare har behandlat. Riksdagen har fattat två beslut, dels om en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, dels om finansieringen av denna.

Om Göran Persson drar sig till minnes förra gången då vi debatterade, vet han att det i propositionslistan finns upptaget en proposition om reglerna

för arbetslöshetsförsäkringen. Göran Persson får ge sig till tåls och vänta på förslagen i denna proposition. Det är det besked som jag och alla övriga från regeringspartierna har att lämna till Göran Persson i dag.

Göran Persson frågade vilken politik vi i Centern har. Jag trodde och hoppades att det hade framgått att den politik som vi i den här regeringen står för och som vi kommer att kämpa för i den stundande valrörelsen går ut på att få i gång jobben, slå vakt om företagen, skapa ett investeringsvänligt klimat och se till att resurserna för att investera – inte konsumera – Sverige ur den ekonomiska krisen ökar.

Jag noterar att Göran Persson i sitt inledningsanförande tidigare sade att delar av den socialdemokratiska politiken vinner gehör i vissa utskott, men att helheten döms ut i finansutskottet. Göran Persson skulle kanske fundera över vad detta kan bero på. Det kan hända att de olika delar som Göran Persson ibland får igenom i olika utskott inte hänger ihop.

I finansutskottet har vi att bedöma helheten. Är det så, att Göran Persson har haft framgång på något enskilt område i något annat utskott, beror det inte på att finansutskottet haft någon avvikande mening i det avseendet. Däremot har de förslag som Göran Persson har presenterat i finansutskottet – eller rättare sagt de förslag som hans partivänner har argumenterat för, eftersom han själv inte har varit närvarande – inte hållit för en sammanhållen och trovärdig ekonomisk politik. Det är därför, herr talman, som jag yrkar avslag på de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 70 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Detta var egentligen en bekräftelse på det underkännande av Per-Ola Erikssons sätt att sköta finansutskottets samordnande roll som jag tidigare i debatten har pläderat för. Det förekommer uppenbarligen rörelser i riksdagen som på punkt efter punkt godkänner våra förslag. När sedan Per-Ola Eriksson, som är den som skall hålla ihop den borgerliga riksdagsfraktionen, skall göra en sammanvägning tycker han inte att det är hållbart. Antingen beror det på att Per-Ola Eriksson inte sköter sitt uppdrag eller på att andra tycker att han har fel. Någon annan tolkning går faktiskt inte att göra. Därmed bekräftas kritiken.

Men när det gäller den allvarliga frågan om a-kassan är alltså Centerns besked till de 700 000 arbetslösa: Ni får ge er till tåls. Detta är ett bra, sammanfattande omdöme om Börje Hörnlunds arbetsinsatser och Centerns bedrifter i arbetsmarknadspolitik: Ni får ge er till tåls. Är det vad Per-Ola Eriksson säger också i Norrbotten när han träffar de tiotusentals arbetslösa där som snart skall stämpa ut, därför att Hörnlund skall lägga fram sin nyliberala systemskiftesproposition? Ge er till tåls. Ni får kanske sälja villan eller sommarstugan. Ni får kanske göra er av med besparingarna, men ni får ge er till tåls, därför att vi i den centerpartistiska riksdagsgruppen måste invänta det nyliberala systemskiftet.

Kan Per-Ola Eriksson inte ge ett klart besked på den här punkten? Kommer Centern att medverka till denna stora förändring av a-kassans regelsystem och skicka människor, som aldrig tidigare har varit beroende av någon annan än sin egen arbetsinkomst, direkt till kommunernas socialförvaltningar? Det är ju det som det handlar om. Den proposition som regeringen

har förutskickat har Per-Ola Eriksson genom detta betänkande skrivit under. Men Per-Ola Eriksson glider undan och säger: Ni får ge er till tåls.

Vad är Centerns klara besked?

Anf. 71 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Till att börja med tror jag att någon annan än Göran Persson skall bedöma mina insatser i riksdagen. Det överlåter jag nog till den egna partigruppen och andra att göra. Även om Göran Persson varit skolminister tror jag inte att han är den bäst lämpade att sätta betyg på andra.

När det sedan återigen gäller arbetslöshetsförsäkringen borde Göran Persson, som själv suttit med i en regering, veta vilka regler som gäller innan en proposition är framlagd. Då går man inte ut och talar om vad den innehåller. Tids nog skall Göran Persson få besked på denna punkt.

Eftersom Göran Persson tog upp arbetsmarknadspolitiken finns det skäl att säga att vad vi, och inte minst Börje Hörnlund, nu får göra är att städa upp på arbetsmarknaden efter de problem som Socialdemokraterna skapade under den tid som Göran Persson också ingick i den socialdemokratiska regeringen. Det var då vi fick överhettningen och de stora ekonomiska problemen. Det är det som nu kostar mycket pengar att reparera.

Göran Persson sade tidigare att han ute i bygden möter ett positivt gensvar för sin politik. Jag tror att han möter gensvar hos de egna medlemmarna som han träffar i Folkets hus när de sjunger sina kampsånger. Visst kan det kanske vara lätt att lova saker som man inte vill ta ansvar för.

Men om jag minns rätt, Göran Persson, var det väl inte så stort gensvar som Göran Persson mötte från de egna människorna vid sin resa i Norrbotten eller när hans egen partiordförande åkte runt i norra Sverige där människor krävde besked på en rad punkter. Ni hade lovat att riva upp beslutet om besparing på arbetslöshetsförsäkringen, sänkt sjukersättning och beslutet om föräldraförsäkringen. Hur blev det? Ni fick inga applåder på den punkten.

Jag anklagar inte er för att ni nu har ställt in er i ledet bakom Centern när det gäller att reformera transfereringssystemen. Jag tycker att det har skett en tillnyktring på den punkten och hoppas att ni fortsätter att stå fast vid den, så att ni inte sprider oro och skapar instabilitet i den politiska debatten.

Herr talman! Det var ishockeyfinal i söndags. En del får sitta i omklädningsrummet, en del på avbytarbänken och en del spela. Jag tycker att Göran Persson passar i omklädningsrummet. Han passar ännu inte för avbytarbänken, och han passar definitivt inte som spelare. Jag tycker att han bör agera åskådare ytterligare en tid.

Anf. 72 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag vet inte var jag platsar i ishockeylaget – i omklädningsrummet kanske.

Vi skall ta itu med helheten, sade P-O Eriksson i finansutskottet. Detta kan inte nog understrykas.

För det första har jag här ställt förslaget och frågan, och jag upprepar den: Vore det inte rimligt att detta finansutskott tar sitt ansvar och lägger upp ett program som skapar budgetbalans inom en konjunkturcykel, dvs. på fyra

år? Vore det inte rimligt att ett sådant finansutskott skulle kunna komma fram till besparingar på 30 miljarder när statsskulden nu galopperar?

Det behövs besparingar, sade t.o.m. den franska revolutionens utsände, herr Bäckström, visserligen utan att Schyman visste om det, men i alla fall. Alla vet att det behövs besparingar.

Min fråga till P-O Eriksson är: Vilka besparingar kan han tänka sig utöver de som ju i det närmaste inte finns längre? Är det inga alls? Anser han att det här grejar sig av sig självt?

Nästa fråga: Hur är det med organisationsstödet, denna alltmer skandalsusade verksamhet? Den är ju sjuk. Vad säger han som är övergripande ansvarig om den?

P-O Eriksson är mycket nöjd med saneringsprogrammet och dess 81 miljarder kronor. Men under regeringens sanering ökar statsskulden från 1 000 till 2 000 miljarder kronor under de fyra närmaste åren. Så ni får nog kalla det för något annat än saneringsprogram. Programmet har ju visat sig inte räcka. Var finns då det utskott, om det inte är finansutskottet, som skall göra någonting åt detta som räcker? Jag påstår, herr talman, att det man har gjort inte räcker.

Herr talman! Jag är beredd att slå vad om detta, inte med talmannen utan med herr Eriksson.

Anf. 73 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Ian Wachtmeister undrade var han hör hemma i ishockeylandet. Detta kan han själv bäst svara på, men det har ibland funnits anledning att utvisa honom till utvisningsbåset efter det att han gjort en och annan votering här i riksdagen. Om jag har förstått rätt kommer Ian Wachtmeister att i en inte alltför avlägsen framtid sitta på åskådarläktaren som kommentator för politiken. Visserligen sade han i sitt inledningsanförande att han skulle springa med banderoller här i kulverten. Jag vet inte vad som kommer att stå på banderollerna. Ännu finns det väl möjlighet att ha texten: Det är jag som styr i Ny demokrati. Men det finns ju alltid en risk att det efter en banderoll med en sådan text kommer en banderoll som bärs av Bert Karlsson med texten: Avsätt Ian!

Frågan om finansutskottets roll, som Ian Wachtmeister tog upp, tycker jag är både viktig och intressant. Men som Ian Wachtmeister känner till, föreligger nu ett förslag här i riksdagen om att reformera budgetarbetet och att finansutskottet får ett övergripande ansvar för att skapa budgetramar. De förslag som har diskuterats, inte minst i finansutskottet, där Ian Wachtmeister själv ingår, är att ge ramar till varje utskott som sedan riksdagen fastställer efter prövning i finansutskottet. Varje utskott får sedan hålla sig till ramarna. Jag tror att det är viktigt för att strama upp budgetprocessen, annars finns det risk för vilken regering som helst att möta nederlag i olika utskott. Det är betydligt lättare för utskotten att komma med förslag till utgifter än besparingar.

När det gäller förslag till besparingar är saneringsprogrammet ambitiöst. Vi har i finansutskottets majoritetstext sagt, att om ytterligare åtgärder behövs så finns det inget som hindrar det. Vi tycker tvärtom att det finns anledning att snabba upp besparingarna, i synnerhet när konjunkturen vänder och

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

utrymme skapas för detta. Det finns många områden som man med fördel kan titta på. Jag skall i dag inte, herr Wachtmeister, avslöja mina olika recept på den punkten. Tids nog kan vi återkomma i frågan.

Anf. 74 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar för platsen i utvisningsbåset.

Jag skulle springa omkring med banderoller i kulverten. Nej, vad jag försökte säga var att ni kommer att springa omkring i kulverten och inte visa er för folk. Jag brukar faktiskt röra mig ovanpå kulverten i friska luften.

Till frågan om var Bert Karlsson befinner sig är ett säkert; här befinner han sig sällan.

Med de frågor jag ställde menade jag inte organisatoriska frågor, exempelvis att finansutskottet delar ut uppgifter eller liknande, utan initiativ och åtgärder i en situation där man kan se att de propåer som kommer från regeringen inte håller. Vad jag konkret frågade om var detta med 30 miljarder ytterligare för att få balans över en konjunkturcykel, och jag frågade hur P-O Eriksson ställer sig till organisationsstödet, som sprids ut på det mest förfärliga sätt. Det är en fråga som kommer att pysa och jäsas tills konservburken exploderar rakt i ansiktet på många av er här. Jag vill gärna ha ett svar rakt på sak.

Anf. 75 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i Ian Wachtmeisters konstaterande att Bert Karlsson sällan befinner sig i kammaren. Men nu är det inte han utan svensk ekonomi som är huvudämnet för dagens debatt.

Jag skall svara konkret och direkt på de frågor som Ian Wachtmeister tog upp i slutet av sitt inlägg, nämligen organisationsstöd och den typen av besparingar.

Det är viktigt att i en demokrati ha starka folkrörelser, starka ungdomsorganisationer, starka idrottsrörelser och ett ordentligt fungerande föreningsliv som skapar engagemang och som får in ungdomar i föreningsverksamheten. Det fungerar fostrande i en demokrati och det skapar engagemang. Vi vet också att många människor har fått sin första skolning i olika organisationer – många i ungdomsorganisationer, ideella och politiska organisationer etc.

Jag tror att det vore farligt att i första hand ge sig på den typen av organisationer när man ska spara. Det finns i så fall andra områden som man i första hand kan göra besparingar på. Det finns förslag här i riksdagen som innebär ett naggande i kanten också på den typen av organisationer genom ändrade utbetalningsrutiner osv. Det är ändå viktigt att komma ihåg att ungdomsorganisationer och ideella organisationer är viktiga i en levande demokrati. Det vore synd om de inte fick goda ekonomiska förutsättningar att arbeta.

Sedan finns det många andra områden som vi kan spara på. Jag har pekat ut dem i saneringsprogrammet. De räcker en bra bit på vägen. Men när det gäller områden som kan bli föremål för besparingar prövar vi förstås sakligt alla förslag som kommer från de politiska partierna.

Anf. 76 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag vill ställa fyra frågor till Per-Ola Eriksson. Den första frågan, som gäller EU-bidraget, EU-skatten, är väldigt kort och rak: Hur mycket skall Sverige betala år 2000, och hur skall detta finansieras? Jag tänker på statsbudgeteffekten. Det är kanske inte enkelt att besvara den frågan, men den är enkel att förstå.

Den andra frågan gäller finansutskottets betänkande, där majoriteten beskriver oppositionens politik. Ni i majoriteten har varit elaka mot Socialdemokraterna. Kammarens ledamöter kan själva läsa på s. 56 och 57, där det sägs tämligen elaka ord om Socialdemokraterna. Men om oss vänsterpartister sägs det inga elaka ord när det gäller beskrivningen av budgeteffekterna på saldot. Det kan bero på olika saker. Det beror inte på att ni tycker att vi har bra förslag, men det kan bero på att vi har räknat rätt. Det kan bero på att ni har glömt att kontrollräkna eller något annat. Jag tror att det beror på att vi har räknat rätt och att vårt angivna budgetsaldo stämmer med god politisk bokföringssed. Har Per-Ola Eriksson några andra tankar om denna fråga? Har vi i Vänsterpartiet räknat rätt? Det är en sak som det kunde vara intressant att utröna i denna debatt.

Den tredje fråga som jag vill ställa till Per-Ola Eriksson lyder: Vad är falska jobb? Per-Ola Eriksson talade gång på gång om riktiga jobb. Det vore bra om vi kunde reda ut vad som är falska jobb, så att vi kan identifiera de jobb som vi inte skall ha.

Per-Ola Eriksson sade att allt går bra i Sverige och använde idrottstermer. Då slår det mig: Varför går det bra i Sverige? Jo, det beror på devalveringen. Jag tänker åter på hockeylandslaget. Vi gjorde rätt fast allting gick snett. Devalveringen gick ju snett. För att tala i idrottstermer har ju Sverige gång på gång använt sig av doping. Gång på gång tar man till en rejäl devalveringskur. Men skulle det ske en kontroll, skulle vi – ursäktat uttrycket, herr talman – gå torsk på detta. Det anses inte lagligt i den internationella ekonomin att ständigt bloddopa sig eller ta anabola devalveringspiller. Men det gjorde ni, och allting gick snett. Det bör ni besinna. Det är inte er förtjänst utan era misslyckanden.

Det talas om att man skall få fart på småföretagsamheten. Vi i Vänsterpartiet vill anslå en miljard till småföretagen. Det förslaget avstyrks, för det har man inte råd med. Ni har råd med att betala 18 miljarder till EU men inte en miljard till svenska småföretag. Ni säger att vi har råd med pengarna till EU, eftersom vi får så stora bidrag från EU till småföretagen. Men varför inte ge en miljard direkt till småföretagen, vilket vi har föreslagit, i stället för att gå omvägen över Bryssel? Man skall inte gå över ån efter vatten.

Anf. 77 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag lyssnar alltid med stort intresse på Lars Bäckström. Han är en rolig debattör. Han är stringent och ställer spetsfundiga frågor och använder spetsfundiga formuleringar. Jag skall försöka besvara de frågor som Lars Bäckström ställde.

Jag kan självfallet för dagen inte exakt ange hur stor avgiften till EU år 2000 blir. Jag tror att det är viktigare att se vad vi får för den svenska medlemsavgiften. Vi kommer ju med i en större marknad. Vi får ett återflöde

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

till regionalpolitiken, till jordbruket, till forskningen, till utvecklingen och till infrastruktursatsningarna. Premien för detta vill Lars Bäckströms parti inte vara med och betala. Kanske Lars Bäckström själv vill vara med? Jag vet inte riktigt var han står i den frågan, men jag vet att det finns sådana sympatier också i Gudrun Schymans parti.

Lars Bäckström tyckte att vi hade varit elaka mot Socialdemokraterna men snälla mot Vänsterpartiet. Om jag uppfattade debatten riktigt i finansutskottet tyckte socialdemokraterna i utskottet att vi hade varit för elaka mot Vänsterpartiet. Men vi har tydligen inte varit så elaka att Lars Bäckström har tagit illa upp. Vi har gjort nödvändiga påpekanden beträffande de förslag som han hade kommit med, t.ex. om inrättande av en ny form av de gamla löntagarfonderna. Det var ett typiskt vänsterpartistiskt förslag som inte höll tidigare heller.

Lars Bäckström talade om doping och devalvering. Men svensk ekonomi har aldrig varit så dopad som under 80-talet. Då var det verkligen fråga om överhettning och doping i ekonomin. Den fulla avregleringen, utvecklingen på kreditmarknaden, överhettningen och koncentrationen fick följder som alla känner till. Höginflationspolitiken medförde luft i systemet. När luften sedan gick ur detta system, fick vi många problem. Dem lever vi fortfarande med, men vi skall komma till rätta med dem.

Steg för steg reparerar vi nu Sverige. Vad Centern, Folkpartiet, Moderaterna och kds ägnar sig åt är ett enda stort ekonomiskt ROT-program för att reparera, bygga till och förstärka efter 80-talet. Men vi bygger också nytt för att möta framtiden med en starkare ekonomi.

Anf. 78 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Nu förstår jag euforin här i kammaren över EU-avtalet. Man vet vad man får, men man har ingen aning om vad det kostar. Man är på ett bra kalas. Man har skojigt. Man vet vad man får, men kostnaden får man se senare. Jag förstår alltså glädjeeuforin, men det blir dock litet kalassjuka dagen efter. Det brukar ju bli så.

Jag tycker att utskottets majoritet har varit alldeles för hård i sin kritik över våra förslag, som jag tycker är utmärkta. Men utskottet anför inte till någon del den klassiska kritiken mot Vänsterpartiet: Överbud! Däremot får Göran Perssons parti hårda snubbor. Majoriteten talar om överbud och felräkningar på punkt efter punkt. Men inte på någon punkt säger finansutskottets borgerliga majoritet att vi i Vänsterpartiet har räknat fel. Det är bra för oss. Det är ett slags indirekt beröm som jag noterar.

Per-Ola Eriksson vill ha riktiga jobb. Men vad är då falska jobb? Klargör detta för kammaren, annars vet vi inte vad Per-Ola Eriksson menar med riktiga jobb. Riktiga jobb har vi i Sveriges småföretag och i Sveriges kommuner. Jag vill anslå mer pengar till Sveriges småföretag så att de kan skapa riktiga jobb. Jag vill anslå mer pengar till Sveriges kommuner så att de kan skapa riktiga jobb. Småföretagen kan producera varor som kan säljas. Då får vi pengar så att vi kan importera. I kommunerna kan man skapa riktiga jobb genom att ta hand om gamla och sjuka. Det skulle bli ett bra samhälle. Jag vill anslå 5 miljarder till kommunerna. Det säger ni i Centern att vi inte har råd med. Jag vill anslå 1 miljard till Sveriges småföretagare. Det säger

ni i Centern att vi inte har råd med. Men ni har råd med x miljarder till EU, eftersom det skulle medföra utveckling. Vi får ju jobb för mina 6 miljarder, men det har vi inte råd med. Varför har vi råd med att skapa jobb bara via Bryssel? Det är min fråga.

Detta är en ekonomisk debatt, men det står helt klart att vi när det gäller ekonomin får allt vad vi behöver genom EES-avtalet. Vi får även ett annat inflytande, men det är en annan sak. På det ekonomiska området får vi alla fördelar och får t.o.m. åka gratis en rejäl sträcka. Sedan kan man diskutera om man skall göra det, men sådant är läget. Det går inte att förneka.

Varför har den borgerliga majoriteten i finansutskottet inte råd med att anslå 1 miljard för att utveckla Sveriges småföretag? Varför har ni inte råd med att anslå 5 miljarder till Sveriges kommuner för att skapa riktiga jobb?

Anf. 79 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har aldrig talat om falska jobb. Det är en omskrivning som Lars Bäckström debattekniskt ägnar sig åt.

Riktiga, varaktiga, jobb menar jag är sådana jobb som består över tiden. Inget ont sagt om sysselsättningsfrämjande åtgärder av olika slag som vi måste ägna oss åt i reparationsarbetet på grund av 80-talets ekonomiska politik, men det blir inte någon långsiktighet och stabilitet på lång sikt. Jag är glad att höra att Lars Bäckström värnar om småföretagen. Det har ju förekommit förslag från Vänsterpartiets sida som när det gäller synen på småföretagen betytt att man mera instämt i Centerns politik än vad Socialdemokraterna någon gång har gjort. Det gäller synen på skatten på arbetande kapital i småföretag. Där har Vänsterpartiet instämt. Andra partier i riksdagen var dock inte lika insiktsfulla på den punkten.

Varför avstyrker vi Vänsterpartiets förslag när det gäller småföretagen? Men, Lars Bäckström, om det är något område som verkligen har fått nya pengar under den här mandatperioden är det just småföretagen. Vi ser till att utvecklingsfonderna kan ha kvar sina pengar – pengar som den socialdemokratiska regeringen ville dra in. De pengarna ligger alltså kvar som arbetande kapital runt om i landet. Vi har också åstadkommit en bättre riskkapitalförsörjning. Dessutom har vi inrättat egenkapitalhjälp i form av nyföretagarlån osv. Listan skulle kunna göras mycket lång när det gäller kommunerna.

Just för att rädda jobben i kommunerna medverkade Centern våren 1993 till att kommunerna fick 4,2 nya, friska miljarder. Jag noterar nu när det gäller kritiken mot Göran Persson och Socialdemokraterna – där får Lars Bäckström en poäng – att deras förslag skulle innebära att pengar drogs in från kommunerna på grund av att grundavdraget skall återställas. Vi har nu gett kommunerna pengar för att de skall kunna ha kvar vårdpersonal och för att de skall kunna satsa på skolan, på tryggheten för gamla och sjuka osv.

Genom initiativ från regeringens sida har Arbetsmarknadsverket nu möjlighet att sluta avtal med kommuner och landsting för att höja kompetensen bland de anställda och för att se till att uppsägningar skjuts upp som annars kanske skulle ha genomförts. Det är faktiskt värt att notera att ytterst få människor i landets kommuner och landsting har blivit uppsagda under de senaste åren. I flertalet fall har det handlat om s.k. naturlig avgång.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Anf. 80 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Överlägset störst betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling under överskådlig tid framöver får gårdagens framgång i förhandlingarna beträffande vårt lands medlemskap i den europeiska unionen. När jag gör denna bedömning är det inte mjölkkvotens storlek eller det regionala stödet till Norrland som jag tänker på. I stället tänker jag på den klarsignal som det innebär för Sverige att fullt ut delta i det europeiska samarbetet. Den i sin tur kommer att fungera som en signal för företagare – här hemma och utomlands – när det gäller att utnyttja det gynnsamma näringsklimat som den borgerliga regeringen har skapat och att förlägga investeringar på svensk botten. Den investeringsökning som väntas bli följd är många gånger mera värd än det nettobidrag som Sverige får betala till EU.

Att omsätta det förbättrade ekonomiska sparandet i investeringar är just vad som behövs för att de nya företag och de nya jobb skall komma till stånd som krävs för att vi skall få bukt med arbetslösheten. Det går inte längre att bygga ut den offentliga sektorn eller att med offentliga subventioner driva fram en expansion i skyddade branscher. Framför allt duger inte det gamla socialdemokratiska receptet att höja skatter och att styra näringslivet med bidrag och regleringar.

Med hänsyn till Europafrågans stora vikt för Sveriges framtid som industri- och välfärdsnation är Göran Persson påfallande ointresserad. Jag har tidigare påpekat att han ägnar detta ämne ett minimalt utrymme vid sina framträdanden i denna kammare. Likadant var det med hans anförande här i dag.

Än mera märkligt och karakteristiskt är att Göran Persson inte var med när vi samlades här i kammaren i morse kl. 09.00 för en diskussion om och en manifestation kring det uppnådda EU-avtalet. Han kan knappast skylla på tvingande engagemang annorstädes. Han skulle ju själv ha stått här kl. 09.00 och ha talat inför en möjligen mindre välfylld kammare än den som han några timmar senare mötte.

Göran Perssons tomma bänk vid EU-presentationen får – vare sig det var avsikten eller ej – karaktären av demonstrativ frånvaro. Efter någon inledande pliktskyldig fras om enigheten kring EU-avtalet övergick Göran Persson till att tala om efterkrigstidens största ekonomisk-politiska misslyckande – det nyliberala systemskiftet, som han kallar det. Det spårar han tillbaka till programmet Ny start för Sverige.

Jag vill då bara påminna om att det första, det viktigaste och det högst prioriterade kravet i nämnda program var just att Sverige skulle bli medlem i vad som då hette EG. Det är någonting som vi inom ramen för detta tydligen nyliberala systemskifte tycks vara överens om att genomföra, även om Göran Persson inte precis lägger på så många kol i det arbetet. Jag har ännu inte hört Göran Persson säga någonting om att han tror att det här får betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling. Det vore skönt om han i alla fall ägnade så många ord åt detta.

I stället bjuder oss Socialdemokraternas demagogiske talesman på vänsterpopulistiska betraktelser av tillbakablickande karaktär. Men tror verkligen Göran Persson innerst inne att traditionell socialdemokratisk högskattepolitik och mer av statlig styrning är rätta sättet att lösa Sveriges problem?

Det borde vara uppenbart att den politik som förde oss in i krisen inte kommer att kunna föra oss ut ur den.

Lika uppenbart är det att det var den dåvarande socialdemokratiska regeringens ekonomisk-politiska felgrepp under 1980-talet som orsakade djupet i den långvariga nedgång som brutits. Nu har det börjat vända uppåt igen. Industriländernas samarbetsorgan OECD skrev i sin Sverigerapport nyligen att misstagen då bäddade för problemen sedan dess. Jag får kanske påminna om att det var Kjell-Olof Feldt som medan han ännu var finansminister varnade för att misslyckandet med inflationsbekämpningen måste leda till ett "arbetslöshetens stålbad".

Sedan den borgerliga regeringen lagt om politiken i produktionsstimulerande och arbetsbefrämjande riktning talar nu prognoserna samfällt om ljusare tider. Orderingången ökar starkt. Utrikeshandeln går med stort överskott, och även hemmamarknaden visar tecken på tillkviknande. Konkurserna och varslen blir färre och de lediga platserna fler.

Förbättringen beträffande de ekonomiska utsikterna går inte att bestrida. Enligt Socialdemokraterna sker uppgången trots, inte tack vare, regeringens politik. Är det kanske så att de anonyma marknadskrafterna hotar att spolia det planerade valbudskapet om regeringens oförmåga på det ekonomiska området? Att döma av den snabba och smärtfria behandlingen av finansplanen i utskottet verkar Socialdemokraterna i alla fall ha övergett den angreppsvinkeln. Göran Persson dök ju själv inte upp vid utskottsbordet förrän vid själva slutjusteringen.

Han gav förklaringen till detta när han antydde att man egentligen inte hoppas på framgång i finansutskottet. Man satsar i stället på "utgiftsutskottet". Där drar man sig inte – trots vad Göran Persson sade när han betecknade Ny demokrati som ett utpräglat högerparti – för samarbete med Nydemokraterna.

Litet senare i dag skall vi behandla kulturutskottets betänkande nr 14, Stöd till trossamfund m.m. Jag måste säga att det var med en viss förvåning som jag konstaterade att det har bildats en ohelig allians i utskottet mellan socialdemokrater och nydemokrater. De har bildat en majoritet för en skrivning på ett område som man möjligen kunde föreställa sig låg regeringen litet närmare med hänsyn till att kds ingår i regeringen.

När man studerar betänkandet litet närmare finner man att framställda yrkande går tillbaka till en socialdemokratisk partimotion. Det handlar om 13 miljoner kronor extra till byggande av lokaler. Till bostads-ROT, kommunal-ROT och miljö-ROT skall det också fogas kyrko-ROT. Det är märkligt på många sätt. Jag vänder mig nu till nydemokraterna. Efter att ha hört dessa långa föreläsningar i dag och tidigare om farorna och de fruktansvärda följderna av det stora organisationsstödet kan vi alltså konstatera att Ny demokrati i kulturutskottet förenar sig med Socialdemokraterna om ytterligare 13 miljoner till samfunden.

Den här bilden har sina poänger. Jag kan tillägga att regeringen torde klara den ekonomiska politiken och undvika den ökade utgiften därför att Vänsterpartiet har markerat att man ansluter sig till de borgerliga reservanterna, kanske i grunden mer trogen sin åskådning.

I stället för att analysera och diskutera den ekonomiska utvecklingen och

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

den ekonomiska politiken skjuter oppositionen nu in sig på den eftersläpande faktor som arbetslösheten alltid utgör i ett uppgångsskede. Gång på gång upprepar socialdemokraterna att arbetslösheten är regeringens fel och att regeringen gör för litet åt den. Själva rekommenderar de – förutom klassisk skattehöjnings- och regleringspolitik – stimulansåtgärder av olika slag. Tillfällig momssänkning har visserligen fått utmönstras ur arsenalen, men så snart det hotar att bli pengar över på något utgiftsanslag i statsbudgeten måste de spenderas på något annat ändamål som tros ge sysselsättning.

Jag är rädd att de satsningar som nu påyrkas från många håll i form av ROT-program, nu senast kyrko-ROT, åtgärder för att undvika uppsägning av kommunalanställda m.m., kan komma att motverka sitt syfte. Det är inget onaturligt att AMS-anlagen, på samma sätt som de överskreds när ekonomin försvagades, när den blev sämre än väntat, inte förbrukas fullt ut när utvecklingen går i rätt riktning. Risken är stor att de insatser som nu diskuteras mest kommer att fungera som extra statsbidrag till kommunal verksamhet och därmed motverka den nödvändiga strukturförändringen inom denna sektor.

Den även från sysselsättningssynpunkt bästa användningen av överblivna anslagsmedel är enligt min mening att låta dem förstärka den krympning av budgetunderskottet som nu pågår och som faktiskt går snabbare än vad som förutsetts. Därmed skulle förtroendet för den ekonomiska politiken stärkas, kronans värde stiga och räntan kunna sänkas. Det är onekligen ett oroande tecken att – trots att inflationen också den tycks underträffa prognoserna – den långa räntan på sistone har visat en stigande tendens. Jag är förvånad över att ingen har kommenterat detta i dag. Det är dock en ekonomisk-politisk debatt.

Avkastningskurvan har förskjutits uppåt, särskilt i sin högra del. Detta kan visserligen åtminstone till en del skyllas på internationella faktorer, som den amerikanska centralbankens höjning av den korta räntan för en månad sedan och upprevideringen senast i går av den redan höga tillväxstsiffran i USA för fjärde kvartalet 1993, något som har fått inte minst de långa räntorna att gå kraftigt uppåt på marknaderna i dag, både i Sverige och ute i världen.

Men vi kan ändå påverka detta här i Sverige. Tydligare tecken på att svenska politiker i allmänhet – alltså även på oppositionssidan – är medvetna om nödvändigheten att minska det stora offentliga upplåningsbehovet genom utgiftsbesparingar skulle betyda åtskilligt för att nedbringa dagens höga realränta. Och lägre räntor betyder i sin tur mer för tillkomsten av nya, riktiga jobb än alla de AMS-åtgärder som tänkas kan.

Lägre räntor spelar likaledes större roll för investeringsviljan än olika tillfälliga manipulationer av den skattemässiga avskrivningsrätten. I den allmänpolitiska debatten påpekade jag att näringslivets investeringar förutses växa med ca 10 % och industrins med ca 20 % i år och nästa år – detta utan någon rätt till direktavskrivning. Sedan dess har rapporter influtit om en än snabbare uppgång i verkstadsindustrins maskininvesteringar – 30–40 % i år. Att då medge extra avskrivningsrätt för sådana investeringar just nu skulle bara betyda att man beviljar en tillfällig likviditetsförstärkning åt företag som ändå har det väl förspänt. Och det skulle väl i och för sig kunna passera,

om det inte vore för att resultatet blir en kraftig – om än tillfällig – budgetförsvagning just nu, när de finansiella marknaderna söker efter signaler om motsatsen. Återigen alltså ett fall där en tilltänkt stimulansåtgärd tenderar att motverka sitt syfte.

Herr talman! Den svenska ekonomin befinner sig nu i ett skede där den utvecklas bäst om den lämnas i fred inom de ramar som regeringen har dragit upp med sin politik. Det är ett klassiskt fel att fortsätta med stimulansåtgärder även efter det att återhämtningen inletts och därmed framkalla en överhettning som leder till begränsande ingripanden tidigare än vad som annars hade varit nödvändigt. Den dag kommer ändå tids nog, då korrigerande åtgärder behöver sättas in i restriktiv riktning. Men vi kan skjuta den tidpunkten på framtiden genom att inrikta den ekonomiska politiken på att avhjälpa de strukturproblem som ännu kvarstår i viktiga avseenden.

I dagens läge är dessutom ekonomisk psykologi långt mera verkningsfull än social ingenjörskonst. Vi vet redan att medborgarna är mer optimistiska än någon gång tidigare under de senaste 20 åren vad beträffar både landets ekonomi och den egna. Vad som nu behövs för att beslutsfattarna i näringslivet skall övergå från ord till handling är besked på två viktiga punkter. Det ena gäller Sveriges medlemskap i EU. Det räcker då inte med ett avtal i Bryssel; det behövs också en snabb folkomröstning med ett positivt utfall. Det andra handlar om landets politiska utveckling. Ju förr det står klart att det inte blir någon socialdemokratisk valseger med åtföljande skattehöjningar på sparande och företagande samt stopp för privatisering och avreglering, desto snabbare får vi den starka framtidstro i svenskt näringsliv som behövs för satsningar på nya företag och nya jobb.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 10.

Anf. 81 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson har fått problem. Vi som hörde honom för en månad sedan här i kammaren lyssnade till en person som var jublande glad och beskrev allt i rosenrött. I dag har han sansat sig något och är så desorienterad om utvecklingen att han använder huvuddelen av sitt anförande till att diskutera ett ROT-program för kyrkan i storleksordningen 13 miljoner kronor. Det säger en del om Moderaternas situation och om Lars Tobissons ställning.

Inte blir det bättre av att han försöker ta EU-frågan som någonting som skulle vara speciellt till fördel för Moderaterna i den partipolitiska debatten. Han nämnde något som stod i skriften *Ny start för Sverige*. Det var inte kontroversiellt. Den socialdemokratiska regeringen hade lämnat in en ansökan om medlemskap. När Lars Tobisson plitade ned de formuleringarna var jobbet redan gjort.

Nu skall vi socialdemokrater som är engagerade för ett medlemskap se till att vi får ett ja också i folkomröstningen. Det här har jag sagt förut och det säger jag också i dag: I den kampanjen är Lars Tobisson en belastning, ett av de största hoten mot ett svenskt medlemskap, en tillgång för nej-kampanjen. Att sätta likhetstecken mellan Lars Tobissons ensidiga lovsång av den samhällsutveckling som nyliberalismen står för och ett EU-medlemskap är

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

att begära ett svenskt nej i folkomröstningen. Om Lars Tobisson skall göra en insats i den kampanjen, skall han hålla sig inom de moderata partiföreningarna och försöka att låta oss andra, som träffar en folkmajoritet och en folkopinion som är skeptisk, förklara varför det är nödvändigt med ett svenskt medlemskap. Det är min fasta övertygelse.

Anf. 82 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det var inte mycket till replik, Göran Persson. Att påstå att jag ägnade huvuddelen av mitt anförande åt ett utgiftsanslag som föreslås gå till trossamfunden var väl att ta i. Men jag tycker att det förtjänar en plats här.

Det är betecknande. När Göran Persson med emfas förklarar sig helt fri från beröring med Ny demokrati innebär det inte att man i utskotten gör upp så fort man kan få gehör för förslag om ökade utgifter. Detta är då någonting som inte behöver passera finansutskottet.

Vad som pågår i många utskott – kanske kulturutskottet är det viktigaste exemplet på det – understryker verkligen betydelsen av att man får en mer sammanhållen budgetprövning här i riksdagen. Annars blir det en utveckling som möjligen kan glädja utgiftshungriga socialdemokrater. Hur det skall gå ihop med predikan från andra håll – som Göran Persson ibland kan bekänna sig till – om att vi skall reducera budgetunderskottet förstår jag inte.

Angriper man Ny start för Sverige för att vara genomgående nyliberalt är man ute på fel väg. Ny start för Sverige är, som jag har påpekat, första programpunkten för medlemskap i EG. Jag kommer att göra de insatser jag kan för att se till att det också blir ett ja i folkomröstningen. Jag begär inte annat av Göran Persson än att han gör detsamma. Tyvärr är det parti han företräder inställt på att inte satsa sitt partis resurser, om nu Göran Persson räknar sig till dessa, på kampanjen inför folkomröstningen. Det tycker jag är synd, för det är ett gott syfte även om det var den viktigaste punkten i Ny start för Sverige.

Anf. 83 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var intressant att få bekräftat att Ny start för Sverige var ett nyliberalt dokument. Det har vi sagt länge, och det var bra att också Lars Tobisson sade det.

Det fanns en annan tråd i hans anförande. Vi har klarat av frågan om kyrko-ROT och Tobissons partipolitiserande kring EU. Vi kan lägga det åt sidan och ta upp det andra, den reala ekonomins utveckling. Herr Tobisson kanske inte riktigt förstår allvaret i situationen. Som ledande borgerlig politiker i riksdagens finansutskott talar han om att budgetunderskottet nu sjunker och att de prognoser vi nu har fått är bättre. Men det beror på att staten säljer ut sin egendom. Det är därför som saldot har blivit bättre. När Lars Tobisson så vårdslöst hanterar statens ekonomiska ställning, reagerar de som bedömer Sverige.

Den här veckans allvarliga händelse var att Stadshypotek fick en förändrad rating, utöver dagens utomordentligt allvarliga men förhoppningsvis tillfälliga händelser på marknaden. Stadshypotek fick av internationella bedömare betyget A -, ett stadshypotek som har en statlig garanti i botten. Varför

gör dessa internationella bedömare en sådan förändring? Ja, man tycker att den samhällsekonomiska utvecklingen i Sverige inte är tillfredsställande. Och då hör man den ledande borgerliga representanten i riksdagen tala om att det nu har vänt och att det går åt rätt håll. Alla kan av siffrorna se att det inte gör det. Vad skall man då tro om vårt arma land, detta fina land som faktiskt rimligen är värt någonting bättre? Det är det spektaklet Lars Tobisson bidrar till mer än någon annan i denna kammare. Därför är han också i den meningen en belastning för den ekonomiska politiken.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Anf. 84 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Lars Bäckström frågade tidigare varför vi möjligen kan behandla Socialdemokraternas budgetalternativ annorlunda än Vänsterpartiets. En förklaring till detta är i så fall den förljugenhet med vilken Socialdemokraterna uppträder. De försöker göra gällande att man sparar mera trots att man blåser på med utgifter och lägger på en del begränsade skattehöjningar, som är sådana att de definitivt kommer att knäcka landets ekonomiska utveckling. Förklaringen till sjunkande budgetunderskott skulle enligt dem vara privatiseringar. Det är alldeles gripet ur luften. Så är det inte. De har varit medkalkylerade tidigare. Det intressanta är, att när Socialdemokraterna vill privatisera Atle och Bure räknas det in i det socialdemokratiska budgetalternativet. Därmed räknar man inte bort den post som finns för privatiseringen av t.ex. Assi Domän i det av regeringen framlagda budgetförslaget. Det är sådana här svagheter i er budgetpolitik som markerar att ni inte förstår ekonomisk politik.

När Göran Persson talar om oron på marknaden vill jag gärna fråga honom: Vad menar Göran Persson med sitt tal om djärvare penningpolitik? Det skall väl tolkas så att man mer kraftfullt skall sänka den korta räntan. Något överraskande sänkte Riksbanken den korta räntan för en tid sedan. Men det hjälper inte; det innebär inte att man kan kontrollera den långa räntan. Den hade redan då börjat stiga och har gått upp de senaste dagarna. Det leder till höjda boräntor. Det är betydligt allvarligare än förändringar i Stadshypoteks rating. Den var förutsedd – jag sitter själv i Stadshypoteks styrelse – beroende på de svagheter som vi för närvarande har på bostadskreditområdet.

Vad vill Göran Persson göra – braka på med fler räntesänkningar, som bergsäkert ytterligare försvagar kronan och driver de långa räntorna, bostadsräntorna i höjden? Det kan väl aldrig vara meningen? Det är återigen floskler som man drar till med därför att man tror att det låter bra och verkar imponerande. Det tycker jag är beklagligt.

Jag vet att Göran Persson inte har någon möjlighet att svara nu, men jag skulle bra gärna vilja höra hans inställning till det jag anser vara nyckelfrågan för trovärdigheten för den ekonomiska politiken och för en konsekvent men kanske inte alltid så djärv penningpolitik, nämligen frågan om Riksbankens självständiga ställning. Där har ni socialdemokrater tyvärr blockerat den reform som vi kommer att få genomföra om vi skall klara den ekonomiska politiken i framtiden.

Anf. 85 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Lars Tobisson var väldigt glad över EU-avtalet. Det skulle innebära en stor öppning för Sveriges ekonomi. Det är säkert sant att det var huvudpunkten i Ny start för Sverige. Jag kan kanske förstå varför det gått så dåligt i ekonomin: det är först nu avtalet är i hamn. Men det avtalet påverkar inte Sveriges reala ekonomi mer än EES-avtalet. Medlemskap i sig är av ringa eller av ingen betydelse i förhållande till EES-avtalet. Men, herr Tobisson, för medlemskap betalar vi en mycket hög avgift, en mycket hög skatt. Hur mycket, Lars Tobisson, kommer Sverige att betala år 2000? Hur skall detta finansieras? Det är en rak, konkret fråga till en EU-anhängare.

Sedan säger herr Tobisson att oppositionen vill förbruka varje konto som inte är förbrukat. Nu råkar det finnas litet pengar över på AMS-anslaget på grund av att konjunkturen vände. Det är inte därför det finns pengar över på AMS. Man har pengar över på grund av att människor nu hellre tar kontantstöd och går på ALU än på arbetsmarknadsutbildningarna. Man har ju skurit ned ersättningarna i utbildningarna. Det är därför det blir pengar över på vissa konton. Det är på grund av en av era incitamentsfrämjande åtgärder.

Lars Tobisson säger att svenskarna nu tycker att de har fått det bättre. De svenskar jag träffar säger inte det. De klagar. Jag funderar då varför de klagar; har de fått det så mycket sämre? De flesta är inte sjuka, de flesta är inte arbetslösa. Ändå tycker många människor att de har fått det sämre. Vad kan det bero på? Reallönerna går ju hyfsat upp med tanke på den låga inflationen. Ändå tycker folk att de har fått det sämre under er regeringsperiod.

Det beror på skattehöjningar, Lars Tobisson. Det är skattehöjningarna på arbete, på löneinkomster som gör att folk upplever att de har fått mindre att handla för. Ni har ju sänkt skatten på kapital och höjt den på arbete. Ni har inte alls klarat av att sänka skatterna, Lars Tobisson. Det kan Lars Tobisson vara besviken över, men faktum är att ni inte sänkt några skatter under de år ni har suttit i regering. Ni har bara fördelat om skatterna. Det är ett dystert bokslut, men det är sanningen. Svara på frågan.

Lars Tobisson beklagar att vi vill ha ROT. Det vill vi absolut ha för att rädda produktionskapaciteten, som hotar att slås ut. Det byggs för få bostäder nu. Byggsektorn går rätt ner. Då behövs insatser. Vi kommer att behöva en byggindustri även när konjunkturerna vänder. Något måste vi kunna sätta in för att bevara riktiga jobb för framtiden.

Anf. 86 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Många skulle ha fått det sämre, enligt Lars Bäckström. Ja, har det blivit sämre i vissa avseenden så beror det ju på att vi lider igenom efterverkningarna av den socialdemokratiska politiken under 80-talet, något som även kommunisterna var med och bidrog till. Men om man ser på bedömningen av vad som kan bli fallet nu, finner man en större optimism bland de enskilda hushållen än vad vi har sett någonsin i mätningarna, och det är efter att människor har sett hur den borgerliga politiken verkar.

Lars Bäckström hade synpunkter på min förtjusning över Europa. Det viktiga, som aldrig går att bestrida, är att de som skall bestämma var någonsans de skall göra sina investeringar ser till vårt medlemskap. För dem

räcker inte EES. Det gäller svenska investerare, som är noga med att placera sig innanför EG-gränsen, om inte Sverige är med, men det gäller kanske i ännu större utsträckning utländska investerare, som direkt räknar bort Sverige om vi inte skulle tillhöra den europeiska unionen. Det här är för mig av oerhört stor betydelse.

I det sammanhanget kan man om finansieringen säga att det kommer att kosta, på samma sätt som det kostar oss att vara med i FN. Vi skickar bidrag till FN varje år, stort som bara den, och mera troget än andra länder. Hur finansieras det? Jo, det finansieras naturligtvis inom ramen för den statliga budgeten. Jag är övertygad om att även med den kostnad det här skulle innebära får vi på sikt bättre ekonomi i landet och därmed också bättre balans i budgeten.

Sedan kan man inte på det här lättvindiga sättet säga att bara för att det finns anslagsmedel över skall de förbrukas. Den viktigaste användning vi kan få av överblivna anslagsmedel är en minskning av det budgetunderskott som Lars Bäckström oroar sig för när han antyder att bidraget till EG/EU skulle bli alltför stort och krävande.

Slutligen byggsektorn: Det finns en uppgift i finansplanen om att byggsektorns normala omfattning under de senaste 20 åren är ungefär 15 % av vår totala ekonomi. I slutet av 80-talet, under överhettningen, var den uppe i över 20 %. Nu är siffran 14 %, alltså något under genomsnittet. Det är inte så att vi skall åter till den situation som vi hade i slutet av 80-talet, för det var en överstor byggsektor.

Jag tror att vi med de många bostäder och inte minst kontorslokaler och industrilokaler som byggdes då får räkna med en svacka inom det här området innan det blir balans igen. Att försöka så att säga bygga över är samma villa än en gång, alltså att med subventioner dirigera byggandet och inte få sunda produktionsförhållanden att återvända till denna plågade bransch.

Anf. 87 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Lars Tobisson har rätt i att det finns problem med subventionssystem. Jag vet att ROT-systemet har berikat många privata fastighetsägare. Det är kanske rent av så att Lars Tobisson själv skulle kunna bli gynnad av det. Det skulle smärta mig, måste jag erkänna.

Men vi får ta de här problemen för att kunna behålla en byggarbetarkår, för att behålla kompetensen inom sektorn. Det har skett ett fall på 29 % under de senaste åren – 110 000 jobb har försvunnit – och det hotar att fortsätta. Då behöver vi ha ROT-insatserna, ca 3 miljarder i omfattning från staten, som vi har sagt.

Sedan säger jag att hade vi inte haft något EES-avtal hade vi fått problem med investeringarna. Men nu har vi ett sådant avtal, och då kommer vi inte att få de problemen. Naturligtvis fyller företagsledarna i med hjärtat när de svarar på enkäten att de gärna vill vara med i EU. De flesta är ju moderater i storindustrin och många småföretagare också, förvisso. Men när de tänker med hjärnan, och det gör de när de gör sina investeringar, då agerar de annorlunda än när de fyller i en enkät. Då ser de på realekonomiska förhållanden.

Lars Tobisson! Vi kan diskutera hur människor och hushåll i Sverige upp-

lever situationen. Jag säger bara att om de upplever att de har fått det sämre, beror det oftast på att de har fått det sämre. Om de upplever att de har fått det bättre, beror det oftast på att de har fått det bättre. Några har fått det väldigt mycket bättre, nämligen de som handlar med aktier och har mycket pengar på banken. De vanliga hushållen har fått det sämre – genom skattehöjningarna!

Ni har inte sänkt några skatter på arbete, Lars Tobisson. Ni har höjt dem kraftfullt, och det är ett pinsamt påpekande jag gör för er del när jag tycker att ni bör säga som det är.

Ni har sänkt skatterna, säger ni, med 17 miljarder, och så har ni infört egenavgifter på 12 miljarder som ni har vältrat över på hushållen. Då har ni visserligen kvar litet grand i skattesänkning, men netto har ni inte sänkt skatterna, och ni har lagt den stora skattebördan på hushållen. Det är fel politik när sysselsättningen viker, Lars Tobisson.

Sedan talar ni om den nödvändiga strukturförändringen i kommunsektorn. Ja, förändringar är nödvändiga för att få verksamheten mera serviceinriktad, för att få den demokratiserad och effektiv. Men det är inte samma sak som att ta bort 100 000 anställda, som ni har gjort.

På vilket sätt blir det bättre bara man får bort personal? Det blir bättre om personalen arbetar effektivare, om den är mer serviceinriktad, om lärarna lär bättre. Visst är det utmärkt om vi får den offentliga sektorn effektivare. Men det håller inte att bara ta bort folk och säga att nu har det blivit bättre. Det har blivit mindre, men mindre är inte detsamma som bättre, om man inte är utpräglad nyliberal.

Anf. 88 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall ge Lars Bäckström det erkännandet att det är trevligt att diskutera med honom, till skillnad från föregångaren här, eftersom vi kan diskutera sakfrågor som också är viktiga i finansutskottets betänkande.

När det gäller ROT-sektorn kan jag bara konstatera att ingen skall komma och påstå att jag talar i eget intresse när jag bestrider värdet av ökade satsningar på det området. Jag gör det i alla fall, därför att jag ser på de ekonomiska konsekvenserna.

Det förhållandet att vi nu inte bygger så mycket bostäder är endast till en del ett konjunkturfenomen. Jag menar alltså att beslutet att dra ner på boendekonsumtionen i landet fattades med den skatteomläggning som gjordes och som vi moderater inte deltog i. Vi kritiserade bl.a. att man så kraftigt drog upp beskattningen av boendet, och jag sade här i kammaren den gången – jag blev kritiserad för slarvighet, men jag kan upprepa det – att den omläggning som gjordes skulle leda till att vi fick bo i ett hål i väggen och cykla till jobbet med ett smörgåspaket på pakethållaren. Det är detta som är på väg att inträffa, och därför bestrider jag att vi kommer tillbaka till ett byggande av bostäder i den storleksordning som tidigare förekommit.

Talet om att vi inte har sänkt skatter tycker jag var så dumt att det vill jag inte ens kommentera. Låt mig bara ge beskedet att medan skattetrycket var 56–57 % av BNP när vi tog över så är det nu ca 50 och fortfarande på väg nedåt. Detta får alla hushåll i landet nytta av. Även i de fall då det är sänkta löneskatter eller sänkta skatter på kapitalbildning innebär det att det skapas

jobb, att vi får en ekonomisk verksamhet som alla blir delaktiga av. Så fungerar det i nationalekonomin.

Då kommer vi över till detta att folk har fått det så mycket sämre. Det är faktiskt så, om man återigen går till finansplanen, att trots de problem vi onekligen har haft med den ekonomiska nedgången har det bara varit ett år då hushållens disponibla inkomster har minskat, och det var förra året. Nu är de på väg uppåt igen. Det är anmärkningsvärt att vi har lyckats hålla levnadsnivån uppe på det viset, med hänsyn till de yttre svårigheterna.

Till slut kommunsektorn. Jag menar att vi måste tänka oss att det kan ske omställningar där också. Vi diskuterar just i finansutskottet ett förslag om att satsa överblivna AMS-medel på att förhindra att förändringar i kommunsektorn äger rum, att uppsägningar träder i kraft. Vi hade en skrivelse från Kommunförbundet som sade, att av över 700 000 i denna sektor räknar man med att 4 000 skulle kunna bli föremål för uppsägningar. Jag menar att det vore konstigt, inom ett så stort område, om det inte behövdes förändringar, rationaliseringar och omställningar åtminstone i den utsträckning som 4 000 av mer än 700 000 utgör.

Anf. 89 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Denna riksdag har några problem. Ett tycks vara att Ny demokrati finns här. Vi har fått höra att det var fel av Socialdemokraterna att göra upp med oss i någon fråga. Det tyckte Tobisson. Sedan tyckte Socialdemokraterna att det var fel över huvud taget allt vad regeringen gjorde tillsammans med oss.

Det är ganska märkligt egentligen. Jag tycker att det vore bra om vi någon gång kunde få svar på de frågor vi ställer och kunde få en saklig kritik av våra förslag. Jag lovar er, och det beror inte på dåligt omdöme, att jag tycker inte att jag är intellektuellt undermålig eller okunnig i jämförelse med herrar Persson, Tobisson, Per-Ola Eriksson och vilka som helst. Ändå framställs det på det viset.

Jag skall föregå med gott exempel och svara på frågor. Lars Tobisson nämnde kyrk-ROT – den oheliga alliansen om heliga ting. Vi kan här se hur Ny demokrati tassar in på traditionella kds-marker. Vilka gräsliga saker är det som har skett?

Det handlar inte om politiska partier utan om en sakfråga, nämligen om att vidta s.k. ROT-åtgärder. Man vidtar åtgärderna, även om det t.ex. råkar finnas trossamfund i lokalerna, därför att det lönar sig, därför att det är klokt och därför att det inte är konstgjord andning. Det är vad vi till stor del sysslar med i denna riksdag: massvis med konstgjord andning. Då är det jättebra.

Det gäller arbeten som ändå skall göras. Det är mycket bättre än att hålla pengar över Hörnlund. Det har jag varit inne på förut.

Nästa fråga gällde de anställda i offentlig sektor och vad som görs där. Vi skall se upp. Jag har förut betonat att det gäller att rationalisera den offentliga sektorn. Om man inte gör det går det åt skogen med hela Sverige. Det handlar om skattebetalarna. Det är de som finansierar den offentliga sektorn. Vi kan låta bli att tala om riktiga jobb och jobb som inte är riktiga – det gäller skattefinansierade jobb. Vi vet vem som står för de fiolerna.

Vad handlar det om i detta fall? Vi har sagt att man efter speciellt tillstånd

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

skulle kunna ge just vårdpersonal dispens att hänga kvar på sina riktiga jobb i tolv månader.

Varför skall det göras just nu? Om man gör det som en korrektion är det faktiskt rätt timing. Det kostar ingenting under denna period. Vi har alldeles tydligt tidsbegränsats. I andra fall gör man sådant. Man tillgriper konjunkturpolitik och vidtar olika åtgärder i olika konjunkturskeden.

Om ett år är det förmodligen för sent att göra en sådan här sak. Då skall man inte göra det. Vårt förslag gäller fr.o.m. nu och tolv månader framåt. Det hade gått bra att hänga på detta förslag.

Anf. 90 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag har ingenting emot att Ian Wachtmeister och Ny demokrati stöder trossamfund. Jag tycker bara att det är dubbelmoral att gång efter annan i anförande efter anförande driva hård kritik mot organisationsstödet och säga att det finns 20 miljarder att hämta där. I detta organisationsstöd ingår förvisso stöd till trossamfund. Alla måste ha uppfattat det så, att Ian Wachtmeister menar att staten inte skall lägga sig i. Han har många gånger förut sagt att man får bygga verksamheten på medlemmarnas avgifter. Varför skall det då inte ske här?

När det dyker upp en möjlighet att hitta på en extra utgift i kulturutskottet ansluter sig nydemokraten i utskottet till den socialdemokratiska partimotionen. Detta är inte det enda fallet. Jag förutser att det kommer att upprepas gång på gång i kulturutskottet. Där är det lätt att få loss pengar till t.ex. teatrar och museer, trots allt Ian Wachtmeister säger om att man skall vara försiktig med offentliga utgifter och hålla igen på budgetunderskottet.

Jag vet inte om Ian Wachtmeister har så mycket att göra med dessa frågor längre, men jag vill gärna uppmana honom att ta ett snack med representanterna i skilda utskott och tillhålla dem att följa den linje som han predikar för oss när det gäller vikten av att hålla igen på den offentliga upplåningen.

Så till frågan om uppsagd personal i kommunerna. Det finns alltid skäl att säga att det är värdefullt att få ytterligare resurser så att man kan hålla den ena och den andra verksamheten i gång. Men man frågar sig varför detta särskilt skall gälla kommunal eller offentlig verksamhet. Det går inte att på det viset komma med anslag till en aldrig så angelägen privat driven verksamhet. För att få det att fungera måste vi se till att det råder lika villkor. När nu efterfrågan på arbetskraft kommer i gång skall det vara möjligt att också tillgodose den och inte låsa fast personal i tidigare anställning.

Om vi ger subventioner till kommunerna blir den naturliga slutsatsen att man alltid är fredad i kommunal tjänst och inte behöver riskera arbetslöshet. Inte vågar man då ta steget ut på den privata marknaden, även om man som t.ex. sjuksköterska eller sjukgymnast gör det för att etablera privat egen verksamhet! Stora delar av nedgången beror ju på att det etableras privat sjukvårdsverksamhet på entreprenad.

Det sägs att förslaget bara skall gälla just nu när det är dåliga tider och att vi skall vänta till bättre tider. Då säger jag: De kommer aldrig. När de kommer finns det mindre press att spara, och då blir det svårare att få till stånd den erforderliga rationaliseringen.

Anf. 91 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Organisationsstödet är något alldeles förfärligt. Det är bra att Lars Tobisson tar upp den frågan igen så att jag får säga någonting om det. Jag fick nämligen inget svar från P-O Eriksson. Han sade bara någonting om att idrottsrörelsen är bra.

Jag talar om det förfärliga missbruket med skattebetalarnas pengar, som delas ut till höger och vänster. Det finns en massa föreningar och organisationer som existerar endast på grund av de statliga bidragen och inte på grund av medlemmarnas aktiviteter. Detta är förfärligt. Vi är överens på den punkten.

Åtgärden var inte tänkt att hjälpa något trossamfund, även om trossamfundet tillhör de bättre av alla konstiga samfund i Sverige. Vi ville vidta en konkret bra åtgärd för att skapa ROT-sysselsättning. Vad är vitsen med ROT? Jo, vitsen är att det gäller jobb som ändå måste göras. De skall göras nu. Vi har sagt att de skulle ha satts i gång för ett eller två år sedan, men de kommer i gång nu. De kanske inte alls skall göras om ett år – det säger jag inte. Det finns något som heter konjunkturpolitik.

Ingen har tänkt svara på de frågor jag ställde förut, men det kan vara skojigt att försöka en gång till. Jag sade att vi skall se allvaret i den svenska situationen. I stället för att tala om 12 miljoner i en ohelig allians kan man tala om 30 miljarder i besparingar. Det kan ingen här inne utom Ny demokrati åstadkomma. Vi anses vara konstiga i huvudet bara för att vi kan tänka och räkna. Hur är det med det? Kan inte Lars Tobisson intellektuellt och hederligt se möjligheten att spara 30 miljarder?

Hur är inställningen till förslaget att vi i Sverige skall ha budgetbalans sett över en konjunkturcykel? Vi skall inte acceptera att någon regering flöjtat i väg och att det blir enorma budgetunderskott. Allt skall planeras så, att det blir balans åtminstone över en konjunkturcykel.

Det är bristen på sådan politik som har försatt oss i det läge vi är i. Jag skulle vara hemskt intresserad av att få svar på den frågan. Jag vill tala om för herr talman att jag kommer att ställa frågan även till fru Wibble. Vi får se hur det går den gången.

Anf. 92 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Ian Wachtmeister säger nu att stöd till trossamfund inte är stöd till trossamfund utan till byggande. Kan vi då vid sidan av kyrk-ROT inrätta parti-ROT? Jag menar att partierna mottar stöd i överdrift. Kan partier som står i begrepp att bygga om sina fastigheter vända sig till Ian Wachtmeister för att få litet parti-ROT och därmed stöd till byggandet? Det här resonemanget håller inte. Det är faktiskt likadant som med det organisationsstöd som Ian Wachtmeister angriper. Det vidgas till att omfatta hela problemet.

Ni i Ny demokrati säger att ni kan spara 30 miljarder. Det kan ni inte. Det förutsätter att ni får egen majoritet, och det kommer ni inte att få. Vi kan också spara mycket. Moderaterna som parti kan spara mer än vad som sparas i regeringens förslag, men vi får inte majoritet för det. Vi kommer att arbeta för att skaffa oss majoritet för att göra fler besparingar. Jag är överty-

gad om att vi kommer att behöva detta för att få ordning på Sveriges ekonomi.

Dessa ansträngningar saboteras av Ian Wachtmeister och Ny demokrati. Wachtmeister säger att partiet kan spara 30 miljarder, men att man först vill ösa ut mer utgifter. Det gäller inte bara det lilla anslag vi har talat om. Det gäller extraanslag för att hålla i gång uppsagd personal i kommunerna, ROT-verksamhet i kommuner och för enfamiljsfastigheter osv. Det är inte trovärdigt att tala om utgiftsminskningar och minskat budgetunderskott när man säger att det är läge att öka budgetunderskottet just nu.

Anf. 93 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Det framgick av Göran Perssons anförande att bitterheten växer kring de svenska köksborden. Det är litet svårt att förstå. Både P-O Eriksson och Lars Tobisson har påpekat att det görs regelbundna undersökningar av hushållens bedömning av svensk ekonomi. De visar på en mycket stor optimism. Det är litet svårt att föreställa sig att familjen runt köksbordet både är oerhört bitter och mycket optimistisk inför framtiden.

Jag tycker att stämningsslaget i svensk ekonomi märks tydligt även när man besöker företag. Många företagare vittnar om bättre förutsättningar och en ny optimism. Min erfarenhet är inte att företagen bedömer att uppgången bara beror på devalveringen. Svaret på frågan varför det nu går bättre brukar tvärtom innehålla två, tre eller kanske fyra olika faktorer.

Många nämner att beskattningen av företagen har blivit bättre. Många nämner också att sjukfrånvaron har minskat. Många är positiva till de förändringar av arbetsrätten som har skett, även om de ännu inte har fått något praktiskt genomslag. Sedan varierar det förstås från bransch till bransch. High-tech-företaget nämner tillgången på välutbildad personal och tillgången till bra kommunal service som sådant som gör att det går att locka till sig personal. Exportföretaget betonar närmandet till Europa. Tjänsteföretaget nämner de vidgade möjligheterna att konkurrera med alternativen i egen regi om jobben i kommunerna.

Herr talman! Om jag skall begränsa mig vore det bra med en klocka. Men det kanske inte är önskvärt att jag begränsar mig.

Anf. 94 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jodå, det är önskvärt. Det kommer service här.

Anf. 95 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Tack!

Det som jag hittills har talat om, nämligen att man nämner så många olika faktorer, är i sig en viktig insikt som olika debattörer bör ta till sig. Begrepp som företagsklimat och konkurrenskraft är mycket bredare och rymmer fler komponenter än många tänker på. De är definitivt mycket bredare än begreppet kostnadsläge.

När vi lyssnar till socialdemokratiska debattörer är det framför allt två invändningar som de inläggen brukar koka ner till. Det ena är att vi har fört fel konjunkturpolitik, och det andra är att vi har gett företagen för bra vill-

kor. När det gäller den första punkten säger Socialdemokraterna ofta så här: Företagen vill inte ha era strukturförbättringar. De vill ha kunder.

Det slående argumentet mot den invändningen är att påminna om situationen i slutet av 80-talet. Då hade ju företagen kunder. Både inom och utom landet ropade man efter de svenska företagens produkter och tjänster. Men vi förmådde ändå inte att öka produktionen då på grund av de olika flaskhalsar som fanns i den svenska ekonomin. Orsaken var att det under huvuddelen av 80-talet – från 1982 och fram till 1989 – gjordes mycket litet åt flaskhalsproblemen, eller strukturproblemen med ett finare ord.

Socialdemokraterna valde helt enkelt fel dagordning för 80-talet. När de borde ha fullföljt de borgerliga regeringarnas insatser för småföretagen, hållit fast vid och vidareutvecklat den marginalskattereform som vi gjorde tillsammans den s.k. underbara natten, fortsatt att avreglera den offentliga sektorn och reformera socialförsäkringarna sysslade de med annat. De sysslade bl.a. med löntagarfonder och andra fonder, engångsskatter och flergångsskatter, rundhänta löften om mer semester och större bidrag.

När den nuvarande regeringen tog över ansvaret för politiken, eller huvudansvaret för politiken, bör man säga – även oppositionen har ett ansvar – hade ett par årtiondens försummelser i fråga om strukturförändringar blommat ut i en akut kris. Sverige höll på att avindustrialiseras. Produktionen föll och jobben i den privata sektorn försvann i en rasande takt. Den allt överskuggande uppgiften var att vända den utvecklingen genom insatser över ett brett fält.

Vi klarar aldrig arbetslösheten om sysselsättningen i den privata sektorn faller. För att tala i riksdagstermer lägger vi en alldeles orimlig börda på arbetsmarknadsutskottet om vi i övrigt i riksdagen inte förmår att föra en sådan politik att antalet jobb i den privata sektorn inte minskar. Då blir arbetsmarknadspolitiken som att ösa en båt som har ett stort hål i botten. Det foras in mer än man kan ösa ur. Insatserna blir alltid otillräckliga.

Därför var det en nödvändig förutsättning att få fart på industrin och den privata tjänstesektorn. Talet om att vårt besked skulle vara att vi skall vänta till 1996 är helt orimligt. Hela vår politik har ju inriktningen att vi nu måste få fram fler jobb. Vi börjar nu se resultat av den politiken. Ett huvudinslag i den politiken har varit att förbättra förutsättningarna för företagandet. Därför tar jag också ganska lätt på den andra huvudkritiken vi möter från Socialdemokraterna, nämligen att företagen har fått det för bra. Det är en helt nödvändig strategi.

Skillnaden mellan den nuvarande regeringens första tre år och de år på 80-talet när Socialdemokraterna satt vid makten är att vi verkligen har tagit itu med de stora strukturfrågorna. Alla socialförsäkringar är reformerade eller, när det gäller pensionerna, på väg att reformeras. Den offentliga sektorn har öppnats för konkurrens, skatterna på företagande har gjorts rimligare och besparingar och andra budgetförstärkningar på uppemot 100 miljarder kronor har genomförts i den offentliga sektorn. Vi har nått enighet om institutionella reformer som avsevärt ökar förutsättningarna för en långsiktig ekonomisk politik. Vi har ett EES-avtal, vi har ett GATT-avtal och om folket vill har vi också ett EU-medlemskap.

Jämfört med det här batteriet av strukturella åtgärder hände mycket litet

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

under de socialdemokratiska åren på 80-talet. Jag gör undantag för de åtgärder som de tvingades till av en liberal opposition, t.ex. den stora skattereformen.

Vi har utnyttjat våra första tre år till att lösa strukturfrågor som gör att uppgången, när den kommer – och det tycks den göra nu – blir kraftigare än den blev på 80-talet.

Jag har hittills egentligen argumenterat för två teser. För det första tror jag att vi har anledning att vara optimistiska om svensk ekonomi. För det andra är det viktigt att komma ihåg att begreppet konkurrenskraft rymmer oerhört mycket mer än kostnadsläge. Detta för mig också i polemik mot dem som kritiserar regeringen från höger.

Där är en återkommande tes att Sverige nu är så illa ute att vi måste kasta välfärden över bord ungefär som när ett fartyg i sjönöd kastar barlasten över bord. Jag tror att dessa kritiker har fel i de två avseenden som jag har nämnt. Det senaste exemplet på dessa kritiker är väl de ekonomer som skrivit den senaste SNS-rapporten. De underskattar för det första styrkan i svensk ekonomi när vi nu successivt har löst ett antal av de grundläggande strukturfelen. För det andra underskattar de välfärdens betydelse för konkurrenskraften.

För vissa av dessa ekonomer förefaller välfärden bara vara ett problem som gör att svenskarna hellre lever på bidrag än att arbeta och som tvingar oss att belasta produktionen med höga skatter. Lösningen på Sveriges problem är enligt dessa debattörer avskaffad eller avrustad välfärd och vidgade klyftor. Till SNS-ekonomernas heder skall sägas att de är utomordentligt pregnanta i sitt budskap. I den mån den här skildringen syftar på dem kan man inte påstå att den är överdriven på något sätt. De talar mycket tydligt om den reträtt ut ur välfärdssamhället som är nödvändig.

Vi i Folkpartiet gör en annan analys och kommer till andra slutsatser. Det gäller också regeringen så länge vi sitter i den. Vi tror att välfärden är produktiv. Det är bra för produktionen att t.ex. också kvinnor står till arbetsmarknadens förfogande, att sjukvården är effektiv, att barnomsorgen fungerar och att skolan präglas av kvalitet.

Det är också bra att samhället inte präglas av stora sociala spänningar. Den kraftigt ökade ojämlikhet som skulle bli resultatet av en del av de åtgärder som nu diskuteras skulle skapa nya klassklyftor av ett slag som få svenskar önskar och som – vilket är det viktigaste i just den ekonomiska debatten – inte heller skulle öka Sveriges konkurrenskraft och attraktivitet som investeringsland.

Jag var år 1988 med och skrev en bok som hette *Möjligheternas tid*. Tesen i den boken var att vi då fortfarande hade chansen att undvika en djup kris i svensk ekonomi om vi vidtog rätt åtgärder, inte minst att effektivisera den offentliga sektorn. I efterhand kan konstateras att boken var för optimistisk. Åtgärderna kom för sent.

Frågan är om vi inte nu på nytt lever i möjligheternas tid. Genom kostnadsanpassningen och strukturreformerna har vi nu en unik möjlighet att långsiktigt stärka svensk ekonomi. I ekonomiska termer kan det uttryckas på följande vis: Nu har bytesbalansen kommit på plus. Sverige är ett land

som betalar för sig. Nu skall ett huvudmål för den ekonomiska politiken vara att vi inte på nytt hamnar på minussidan.

Det orimliga förhållandet att ett av världens tio rikaste länder nästan varje år har tvingats låna av andra har ersatts av det mer naturliga att Sverige nettoexporterar kapital. Med andra ord har Sverige nu börjat betala av sina utlandslån. Det lägger den bästa grunden för att även kommande generationer i vårt land skall få leva i ett välfärdssamhälle.

Men en sådan utveckling förutsätter naturligtvis att den nuvarande inriktningen av politiken ligger fast: bra villkor för arbete, företagande och investeringar, och att saneringen av statsfinanserna och kampen mot inflationen fullföljs.

Om Sverige på nytt som under de socialdemokratiska åren skulle prioritera konsumtion och fördelning framför produktion och tillväxt kan vi snart återigen tillhöra låntagarnationerna. Skulle det hända är risken dessutom överhängande att lånevillkoren blir sådana att välfärden inte kan upprätthållas på 2000-talet.

Det har i denna debatt av inlägg från både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet framgått att en huvudpunkt för att få ner budgetunderskottet är att arbetslösheten minskar. Det är ett riktigt påstående. Men det som både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hela tiden glider över är att den tesen bara gäller så länge vi talar om arbetslösheten i den privata sektorn.

Det är sysselsättningen i den privata sektorn som måste öka för att budgetbalansen skall återvinnas. Där har oppositionen väldigt litet att komma med. Om det gällde kreativa idéer om hur den offentliga sysselsättningen skulle öka kunde ni säkert tävla med oss i trovärdighet. Men alla som analyserar detta inser att det inte är det som problemet nu gäller.

När det gäller tillväxt och jobb i den privata sektorn verkar ni socialdemokrater sitta stenhårt fast i era ideologiska låsningar och er valtaktik. Det framgår t.ex. av en intervju med Mona Sahlin i Dagens Nyheter för någon vecka sedan att ett av era viktigaste budskap kommer att bli att företagarna har fått för goda skattevillkor och att ni tänker riva upp en del av vad vi har gjort, t.ex. avskaffandet av dubbelbeskattningen.

Jag vill här också påpeka att regeringen faktiskt bör ha en eloge även när det gäller offentlig sysselsättning i den meningen att kreativiteten i arbetsmarknadspolitiken har varit mycket hög. Vi har lyckats öka volymen i arbetsmarknadspolitiken på ett sätt som få trodde vara möjligt genom nya grepp som ungdomspraktik och invandrarpraktik. Det generella anställningsstödet, GAS, kan också räknas in i arbetsmarknadspolitiken.

Jag vill instämma i vad som här har sagts om riktiga jobb. Den benämningen kan naturligtvis inte reserveras för jobb i den privata sektorn. Det är en total missuppfattning. De som läste en artikel som finansminister Wibble och jag skrev om behovet av 4 % tillväxt kan finna att vi i början av artikeln gör just den centrala distinktionen att riktiga jobb självfallet är jobb i den privata sektorn och långsiktigt finansierade jobb i den offentliga sektorn.

Jag vill på denna punkt tillägga att jag däremot reagerar ganska kraftigt mot det slappa tal som Socialdemokraterna numera har när man talar om arbetsmarknadspolitiken. Ni räknar genomgående dem som t.ex. är i arbetsmarknadsutbildning och i beredskapsarbete som arbetslösa. Det är gammal

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m. m.*

högerretorik som ni själva var oerhört irriterade på när den förekom under den socialdemokratiska tiden.

När man säger att vi har 14 % arbetslöshet underkänner man de insatser som görs av t.ex. beredskapsarbetare. När jag jobbade tillsammans med Per Ahlmark när han var arbetsmarknadsminister brukade han säga: Om jag åker på en väg märker jag inte någon skillnad om den är byggd av vanliga vägarbetare eller av beredskapsarbetare. Så är det ju. Därför är det just slapppt tal att alltid bunta ihop de arbetslösa med t.ex. de som har beredskapsjobb.

Till sist kan jag hålla med om det som här har sagts om att skiljelinjerna inför valet i höst är mycket tydliga. Jag kan ge samma eloge till Mona Sahlin som jag gjorde till SNS-ekonomerna. Även hon är mycket pregnant i intervjun. Dubbelbeskattningen på aktier skall återinföras. Orimligheterna i arbetsrätten skall återinföras. Grundbulten i skattereformen – där har ni 50 % marginalskatt – skall brytas upp. Offentliga sektorn skall återregleras.

Allt detta är traditionell socialdemokratisk politik som kommer att fördjupa Sveriges problem. Den politiken kommer vi att tala emot under hela valrörelsen.

Anf. 96 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först börja med att säga att det sätt som Lars Leijonborg väljer att referera Mona Sahlin på inte är särskilt efterföljansvärt. Jag skulle föreslå att han, om han fortsätter att referera hennes intervju, skall välja att säga det hon sade.

Sedan vill jag ge Lars Leijonborg rätt på en punkt. Det förekommer alltför ofta, och jag tycker att det är beklagligt, att vi talar om alla 14–15 % som arbetslösa. Det är fråga om öppet arbetslösa och människor i åtgärder. De som är i åtgärder är förhoppningsvis i en verksamhet som gör dem bättre skickade att gå ut i ett arbete. Det står vi socialdemokrater för.

Historien om Per Ahlmark har han faktiskt fått från den gode Lennart Bodström, som tog exakt det argumentet och exemplet i en debatt med dåtidens höger. Där vill jag ge Lars Leijonborg rätt.

80-talet var fullt med strukturreformer, liksom 70-talet och 60-talet. Det tillhör det normala i svensk politik att successivt förändra stora grundläggande system. Vi genomförde genomgående förändringar i kommunerna, sjukförsäkringssystemet och skattesystemet. Vi tog initiativ i EG-frågan, som det då hette.

Vi genomförde också en annan stor sturkturreform under 80-talet, nämligen att arbeta bort det jättelika budgetunderskott som de borgerliga regeringarna, med ett icke obetydligt folkpartistiskt inslag, hade försett Sverige med i början på 80-talet.

Här kommer jag nu till min fråga. Lars Leijonborg sitter näst intill finansministern. Han är folkpartistisk gruppleddare. Jag gjorde i mitt anförande ett ordentligt angrepp på Folkpartiet för dess bristande socialliberala framtoning. Jag tog där vårdnadsbidraget som det tydligaste exemplet.

Det har en dubbel brist. Det är först och främst jämställdhetsfientligt. När kvinnor går ut i förvärvslivet blir det marginaleffekter som är groteska. Dessutom är det inte finansierat. Det är underfinansierat. Det täcks, som

finansministern brukar säga, inom budgetsaldot, som är på minus 172 miljarder kronor.

Detta är allvarligt för dem som följer politiken. Jag tror att Lars Leijonborg har ganska många väljare som undrar över hur Leijonborg som socialliberal och gruppleddare kan argumentera för vårdnadsbidraget. Dessutom vill de säkert veta: Hur är det finansierat? Det kan Lars Leijonborg upplysa kammaren om. Det har inte andra representanter för regeringen klarat av. Hur är vårdnadsbidraget finansierat?

Anf. 97 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag hade intervjun med Mona Sahlin i Dagens Nyheter den 22 februari med mig i kammaren. Jag skall medge att jag inte läste ordagrant ur den, men jag vågar bestämt påstå att det materiella innehållet i mitt referat återfinns i intervjun med Mona Sahlin.

Den konkreta punkten var att dubbelbeskattningen på aktier skall återinföras och reavinstskatten på aktieförsäljningar höjas. Det är ett exempel på att ni vill dra tillbaka de förbättringar av skatterna som vi har genomfört. Om ni får tillfälle att genomföra de förändringarna, kommer riskkapitalförsörjningen och kapitalmarknadens funktionssätt i övrigt definitivt att förämrassas.

Det är signifikativt att Göran Persson när han skall peka på strukturreformer från 80-talet nämner sådana som genomfördes möjligen 1989 eller 1990. Vi känner alla här inne till bakgrunden till EG-ansökningen och skattereformen. Jag var i mitt anförande ganska noga med att göra undantag för dem. Men de viktiga år då devalveringarna i början på 80-talet skulle ha eftervärldats och när vi skulle ha lagt grunden till en långsiktigt hållbar utveckling förlösade ni på en mängd oväsentligheter, destruktiva åtgärder som införande av löntagarfonder och engångsskatter.

När det gäller vårdnadsbidraget är det ingen hemlighet att Folkpartiet gärna hade sett att vi hade väntat något med dess genomförande tills samhällsekonomin hade varit i bättre balans. Jag tycker att vi nu dels har enats om en totalitet i familjepolitiken som gör att vårdnadsbidraget passar väl in, dels har fått in det i en fas av den ekonomiska utvecklingen som gör att det blir mindre bekymmersamt ur statsfinansiell synvinkel.

Budgetunderskottet sjunker nu snabbt, och vi har en plan för hur det skall reduceras ytterligare. Den planen fungerar också om vi har ett vårdnadsbidrag. Det är därför något oegentligt att så mycket koncentrera debatten på vårdnadsbidraget, samtidigt som Socialdemokraterna utan att blinka är beredda att försvaga statsbudgeten med mångfaldigt större belopp, t.ex. genom införande av direktavskrivningar.

Anf. 98 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Leijonborgs svar gav inte särskilt mycket vägledning – att man har fasat in detta i en statsfinansiell utveckling som medger denna reform. Den statsfinansiella utvecklingen pekar på ett statligt budgetunderskott i storleksordningen 172 miljarder kronor. Där finns Lars Leijonborgs infasade vårdnadsbidrag.

Lars Leijonborg menar att man så att säga har fasat in detta i underskottet.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Man genomför en social reform i ett läge då vi till alla andra i samhället säger: "Vi kräver maximal återhållsamhet och sparsamhet. Vänd på kronorna, eftersom resurserna är om inte slut så åtminstone oerhört begränsade."

Det är väl inte att undra på om man med den typen av ekonomisk-politiska företrädare får en bristande tilltro till Sverige och dess regering. Jag har träffat åtskilliga internationella representanter sedan jag började i min nuvarande syssla, och även dessförinnan, och jag har frågat dem om vad de tycker om vårdnadsbidraget. Men hör och häpna! Ingen av dem, oavsett om de kommer från Världsbanken, från Valutafonden eller från OECD, har fått någon information om att vi mitt i nuvarande budgetpolitiska moras genomför nya, ofinansierade reformer. Det talar regeringen inte om, och det kan man förstå.

För Folkpartiet, som tar på sig denna kvarnsten statsfinansiellt för att genomföra Alf Svenssons systemskifte i familjepolitiken, är detta dubbelt smärtsamt. Min fråga från kammarens talarstol till folkpartisterna var: Hur stämmer detta med Folkpartiets tal om jämställdhet? Om ni är beredda att göra en sådan enorm uppoffring vad gäller den statsfinansiella trovärdigheten, vad får ni då ut när det gäller jämställdheten? Det är ju den frågan som ni slåss för i regeringen.

Man kan se hur Alf Svensson står vid sidan om och ler förnöjt när Bengt Westerberg vecklar ut hans politiska fallskärm. Det är vad det handlar om. Det sker till priset av att jämställdheten mellan man och kvinna i vårt land flyttas avsevärt tillbaka, och åtgärden är dessutom ofinansierad.

Hur resonerar Folkpartiet? Gruppledaren har nu en möjlighet att utveckla klokskapen bakom denna reform och detta grepp. Vi lyssnar alla intensivt för att höra hur det hänger ihop. Var så god, Lars Leijonborg!

Anf. 99 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill verkligen tacka Göran Persson för denna möjlighet. Det går lätt att visa, och det har gjorts under årens lopp, att den grupp av familjer som har valt att ha en av föräldrarna arbetande i hemmet lever på en ganska låg standard. De har gjort detta val, och effekten är att de måste klara sig på betydligt lägre inkomster än andra.

Vi har tyckt att det är en rimlig rättvisereform att också denna grupp får någon lättnad. Det kan sägas vara ett uttryck för en valfrihet. Dessa familjer har önskat leva på det här sättet, och det är inte rimligt att de då måste ha en så låg standard som de hittills har haft. Därför är vårdnadsbidraget en rättvisereform. Jag är övertygad om att Göran Persson inte anser att tanken på rättvisereformer måste avstanna därför att vi har ett budgetunderskott.

Jag tycker att det är bra att Göran Persson är bekymrad över budgetunderskottet. Det är ett av våra största problem, även om jag tror att vi har goda förutsättningar att hantera det. Om man får tro Riksrevisionsverket, och det bör man göra – jag sitter själv i RRV:s råd – har statens upplåningsbehov minskat med 15 miljarder kronor sedan Anne Wibble lade fram sin budget i januari. Utvecklingen går alltså nu förvisso åt rätt håll. Men skall man bekymra sig över budgetutvecklingen är inte vårdnadsbidrag för en nettokostnad om kanske 2 miljarder kronor det stora problemet. De socialdemokratiska överbuden är av betydligt större omfattning.

Anf. 100 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Vad gäller frågan om utvecklingen går åt rätt håll vill jag säga att underskotten och statsskulden fortfarande växer. Utvecklingen i fel riktning har alltså saktat av, men åt rätt håll går det inte.

Vidare sade Leijonborg att man vid köksborden tycker att man har fått det bättre. Nej, Lars Leijonborg, det gör man inte. År 1993 fick alla hushåll det sämre. Det redovisas i regeringens egen finansplan. Man har fått 3,4 % lägre disponibla inkomster. År 1994 beräknas de disponibla inkomsterna bli 1 % högre, men det gäller för hushållen totalt, och det finns fattiga och det finns rika hushåll. Många hushåll kommer fortfarande att ha det dåligt. De har fått det sämre på grund av era stora skattehöjningar, era höjningar av momsen, av bensinskatten och av inkomstskatten. Era stora skattesänkningar har tillfallit företagen.

Ni säger att ni har fått i gång Sverige med stora skattesänkningar för företagen. Men, Lars Leijonborg, i valet år 1991 erkände Folkpartiets partiledare att Sverige redan hade världens bästa bolagsskatt. Den har ni nu gjort ännu bättre – om nu världens bästa bolagsskatt kan bli ännu bättre. Ni har helt enkelt gett företagen ett slags övergödning.

Men det viktigaste för ett företag är inte en låg skatt utan att ha en god produkt, bra arbetskraft och en duktig företagsledning. Att det är det viktiga för ett företag bekräftar av all ekonomisk teori och av all praktik.

Det är nu många ekonomer som kritiserar era åtgärder på företagsskattesidan. Jag kan nämna Jan Södersten, och i dagarna sade Carl-Johan Westholm, VD för Företagarnas riksorganisation, att ni har gjort det här på fel sätt. Carl-Johan Westholm föredrog den metod som vi i vänstern och Socialdemokraterna pläderar för när det gäller att lindra dubbelbeskattningen. Det är ju anmärkningsvärt. Vi har inte sagt att vi vill införa en fullständig dubbelbeskattning, utan vi vill ha en lindring, men på bolagssidan. Det är vårt alternativ. Det står Socialdemokraterna och vänstern gemensamt för.

Så till frågan: Hur skall vi uthålligt få fart på produktionen? Ja, den viktigaste investering man kan göra, den viktigaste enskilda åtgärden för att få fart på näringslivet, är satsningar på den privata sidan. Det är väldigt viktigt för att få ner underskotten, det har Lars Leijonborg rätt i. Det enda sättet att få ner underskotten är att få till stånd en ökad sysselsättning inom den privata sektorn. Det är korrekt.

Vad kan man då göra? Från vänstern har vi föreslagit att medel anvisas på en rad olika punkter för riktat stöd till småföretagsamhet. Detta gällde en miljard i budgeten. Men ni från Folkpartiet och resten av den borgerliga majoriteten i utskottet avstyrkte förslaget.

En annan viktig sak är utbildningssatsningar, men ni ökar inte dessa satsningar utan drar i verkligheten ner på utbildningen. Varför gör ni det, Lars Leijonborg? Varför satsar ni inte mer på utbildning? Det är nämligen att satsa på produktivitet för framtiden.

Anf. 101 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Budgetunderskottet minskar. Statsskulden kommer att öka fram till det att budgetunderskottet är noll. Budgetunderskottet har emellertid minskat flera tiotals miljarder kronor jämfört med de bedömningar som

gjordes bara för något år sedan. Så när det gäller budgetunderskottet går utvecklingen uppenbarligen åt rätt håll. Vi menar att om vi får tillfälle att fullfölja det saneringsprogram som vi har fått riksdagens godkännande för, kommer budgetunderskottet att vara eliminerat mot slutet av 90-talet.

Lars Bäckström säger att vi övergöder företagarna. Ja, det har ju ni alltid sagt. Jag minns inte vad kommunisterna sade när beslut fattades om den hitillsvarande bolagsbeskattningen, men jag är helt övertygad om att Hilding Hagberg eller vem det kan ha varit som förde ordet på den tiden ansåg att det systemet innebar en övergödning av företagarna. Varje förbättring som vi har genomfört har sedan också setts som en övergödning av företagarna. Ni har därför väldigt liten trovärdighet när ni säger att ni vill medverka till att skapa bra villkor för företagare. Som jag sade tar jag ganska lätt på den kritiken.

Bland de många förutsättningar som måste till för att vi skall få fart på hjulen i den privata sektorn, ingår nämligen också rimliga skattevillkor. Att t.ex. ta bort skatten på arbetande kapital, som vi har gjort, är en mycket rimlig förändring. Få människor förstår de gamla reglerna när man berättar för dem att bara det faktum att en företagare innehar en lokal och en maskin i sig gör att han måste betala förmögenhetsskatt. Det är mycket rimligt att förändra detta, och det vore trevligt att höra om Lars Bäckström kan lova att Vänsterpartiet inte skall medverka till ett återinförande av förmögenhetsskatt på arbetande kapital.

Anf. 102 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är kanske så att vi har liten trovärdighet. Jag vill då bara tala om för Lars Leijonborg att jag på partiets vägnar i en partimotion har motionerat om att förmögenhetsskatten på arbetande kapital skall slopas. Denna motion bifölls av riksdagen. Det är väl svar på frågan.

Detta visar också att man måste vara väldigt alert i dagens politik och inte hänga fast vid vad kommunisterna sade på 1950-talet. Om Lars Leijonborg gör det, kanske jag börjar rota i vad vissa folkpartister sade på 50-talet. Allting blir kanske knepigt, om vi här skulle ta upp vad som sades om att Sverige skulle gå med i NATO och det ena med det tredje. Inte är väl Lars Leijonborg av den uppfattningen – eller det kanske han är i dag, man vet aldrig.

Vi har sagt att vi vill satsa mer på utbildning. Lars Leijonborg är också utbildningspolitiker i botten. Jag minns att Lars Leijonborg en gång talade om att det skulle vara så hemskt med en kommunalisering av skolan, för då skulle skolan få sämre resurser. Men vad gjorde ni sedan när ni fick makten? Jo, ni tog bort det riktade statsbidraget till skolan, de utbildningspengar som vi i Vänsterpartiet och Göran Persson kom överens om att garantera skolan. Nu stoppar ni i stället alla pengarna i en stor säck – lägg dina sorger i en säck! – och nu sitter de ute i kommunerna med sorgerna och drar ner på utbildningssatsningarna. Följden blir att småföretagarna kommer att få sämre utbildad arbetskraft, och det är att såga i grenen för Sveriges produktiva framtid.

Vi vill ha pengar till kommunerna inte för att få ner underskottet utan för att kunna hålla en god standard på utbildningen och ge en bra barnomsorg. Men ni drar ner. Det första ni gjorde när ni kom till makten var att ta ifrån

kommunerna 7,5 miljarder varje år, sedan gav ni dem 4 miljarder ett enda år. Resten skär ni bort från kommunsektorn. Det är det som är så fel. Det gäller riktiga jobb – det är vi överens om – och det är t.o.m. framtidsjobb. Varför, Lars Leijonborg, skär ni i kommunsektorn och tvingar merparten av Sveriges skolor att spara, att öka antalet elever i klasserna och ha färre lärare?

Lars Leijonborg målade upp kommunaliseringens faror. Jo, den innehöll faror, men Lars Leijonborg har sett till att verkställa hoten. Det är ännu värre.

Anf. 103 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag ser fram emot att jämföra citat från 50-talet. Jag tror att de citat Lars Bäckström kan hitta från folkpartister som på något sätt skulle vara besvärande, väger mycket mycket lätt jämfört med de citat jag skulle kunna hitta från Lars Bäckströms andliga fäder i riksdagen på den tiden.

Jag håller naturligtvis med om att en satsning på utbildning är något av det absolut viktigaste som vi kan göra för att få fart på Sverige. Jag menar också att den här regeringen har genomfört mycket mycket kraftiga satsningar. En sak vi har gjort är att använda den kapitalanhopning som låg i löntagarfonderna till att satsa på en kvalitetshöjning i den högre utbildningen och framför allt forskningen. Vi har också genom arbetsmarknadspolitiska medel genomfört en väldig satsning på arbetsmarknadsutbildning, folkhögskolor och kommunal vuxenutbildning, dvs. sådan återkommande utbildning som är mycket viktig för att öka arbetskraftens kompetens.

Vi skall väl inte fördjupa oss i frågan om skolans kommunalisering, men man kan väl kort säga att allt det jag varnade för i den debatten sedan har hänt. Göran Persson har ingen replikrätt nu, men jag vill ändå nämna ett av hans mera beramade uttalanden till lärarfacken: Det är klart ni skall till kommunerna, det är ju där pengarna finns. Jag tror att Göran Persson har haft anledning att fundera en del på det uttalandet.

Jag menar inte att de nedskärningar av statsbidragen till kommunerna som har skett behöver gå ut över skolans kvalitet. Jag vet många exempel på att skolan för närvarande fungerar utmärkt. Vi har fått större valfrihet, och vi har på många sätt också fått en högre kvalitet. Den läroplan och det betygssystem som vi nyligen har fattat beslut om kommer också att bidra till det. Jag tror att Lars Bäckström har varit emot en hel del av de förändringarna, men i själva grundfrågan är vi ändå överens, nämligen att något av det absolut mest strategiska som vi kan göra är att satsa på utbildningen.

Anf. 104 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Vi kunde i Göran Perssons anförande höra att han har utvecklat en konspirationsteori. Det var tydligen så att kds låg bakom Moderaternas högerpolitik, och detta ledde i sin tur – om jag förstod konspirationsteorin rätt – till att Wibbe förstörde statsfinanserna och höjde skatterna. De skattehöjningar för vanligt folk som åsyftades var tydligen sänkningen av grundavdraget och höjningen av bensinskatten, och det var ju socialdemokratiska krav i krisförhandlingarna för ett tag sedan, liksom kravet på en sänkning av sjukersättningen till 70 %.

Man brukar beskylla oss i kds för att lägga oss platt och vara alltför tysta i debatten, men här ligger vi tydligen bakom t.o.m. socialdemokratiska ekonomisk-politiska förslag. Det är intressant att höra att vi har fått en sådan ruskigt stor betydelse i regerings- och riksdagsarbetet. Jag är litet förvånad över detta, men det var en ganska avancerad konspirationsteori, som var litet väl märklig.

Annars har vi hört många fririer här. Lars Bäckström har friat förgäves. Han har formligen krupit på knäna fram till Socialdemokraterna. Vi vet att Ingvar Carlsson brukar fria till Folkpartiet, och Göran Persson försöker nu skälla ut Folkpartiet för att få kontakt i debatten. Lars Leijonborg har tagit avstånd från Socialdemokraterna, och Anne Wibble kommer troligen också att göra det snart. Ingvar Carlsson säger sig vara purken över att han inte får något gensvar på sina fririer och vill inte tjata längre. Göran Persson försöker i sina anföranden sträcka ut handen, samtidigt som han smäller till i samma gest.

Allt det här tyder på att Socialdemokraterna har vissa relationsproblem, vissa svårigheter att umgås med sina partner. När det gäller enskilda personer brukar det bero på att man inte är trygg i sig själv, inte är i harmoni med sig själv. Det här kanske är ett uttryck för det förhållandet inom socialdemokratien.

Fru talman! Vid många tillfällen har vi kristdemokrater i denna kammare talat om etikens betydelse. Detta gäller inte minst för den ekonomiska utvecklingen. Vi menar att den ekonomiska debatten inte får begränsas till att enbart handla om procentsatser i skatteskalor eller ekonomiska stimulanser.

I finansplanen betonas vikten av samhällets förankring i en god etik för en väl fungerande ekonomi. Förra årets nobelpristagare i ekonomi Douglass C. North har i sin forskning tydligt visat just institutionernas betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Med institutioner menas de vanor, normer och regler som utgör spelreglerna i ekonomin. Effektiva normer och regler skapar säkerhet i affärer och sänker kostnaderna för ekonomiska transaktioner. Rika länder skapas av ekonomier som baseras på specialisering, arbetsdelning och därmed en omfattande handel och byte av varor och tjänster. Utvecklingen av produktionsförmågan blir då alltmer likartad mellan länderna och allt mindre begränsande. Samtidigt blir transaktionskostnaderna allt viktigare. Alltför höga kostnader för att genomföra en affär förhindrar att välstånd kommer till stånd. Om vi inte kan lita på varandra, på offerter och kontrakt, på rättssystemet, på muntlig och skriftlig information, då tar varje affär mer tid, kräver mer pappersarbete, mer advokatkostnader, fler rättegångar. Följden blir mindre risktagande och att ekonomins utvecklingskraft avtar.

I grunden skapas alltså inte ekonomisk tillväxt av investeringar i realkapital, humankapital eller teknisk utveckling. Detta är i själva verket endast tillväxtens förlopp. Tillväxtens motor är hur samspelet mellan människor, företag och myndigheter fungerar, vilket avgörs av institutionerna, som Douglass C. North pratar om. Den viktigaste långsiktiga uppgiften för ekonomisk politik måste därför vara att skapa just goda vanor, normer och regler. Vi kristdemokrater tror att den etik som finns i svensk tradition, den

kristna etiken, är den bästa grunden för att bygga ett sådant samhälle och en sådan ekonomisk politik.

I utskottet har vi uppnått enighet kring skrivningar i den här riktningen, och det är bra. Jag upplever också att det finns en växande insikt i de här frågorna, både bland regeringspartierna och i oppositionen, och det välkomnar jag. Här tror jag att vi har mycket kvar att göra, och det krävs både en långsiktig politik i den riktningen och en helhetssyn på dessa frågor. Jag tror att det är en av de viktiga frågor som vi har att jobba med i ekonomin framöver.

Fru talman! Vår enorma statsskuld och de stora underskotten i de offentliga finanserna kräver en mycket stram finanspolitik. Detta är också i hög grad en etisk och moralisk fråga. Vi har ett ansvar att reda ut obalanserna i ekonomin och inte vältra över en gigantisk statsskuld till våra barn och barnbarn. Redan i dag uppgår statsskulden till smått fantastiska 120 000 kr/person, pensionärer och spädbarn inräknade. I utskottets betänkande beskrivs konsekvenserna av detta tydligt. Om räntenivån är oförändrad innebär ett underskott i nuvarande omfattning att staten måste spara 15 miljarder kronor varje år bara för att undvika att budgetunderskottet ökar.

Det här är en sak som också Ian Wachtmeister har talat mycket om. Han höll ett engagerat anförande om detta. Men vi ser ju – Lars Tobisson var inne på detta – hur Ny demokrati går ihop med Socialdemokraterna i olika utskott, bl.a. kulturutskottet och skatteutskottet, om utgiftsökningar, men inte om besparingar för att finansiera dem. Man frågar sig var helheten i Ny demokratis politik finns. Eller har Ian Wachtmeister svårt att hålla ordning på sina partikamrater?

Det är med stigande förvåning man tar del av de socialdemokratiska reservationerna till detta betänkande. Samma parti som under 70-talet tillämpade *överbrygningspolitiken*, med väl känt resultat, och under 80-talet bedrev en *överhettningsspolitik*, med de katastrofala följder vi nu måste hantera, följer nu på 90-talet upp detta med något som närmast kan beskrivas som en *överbudspolitik*.

Finansplanen och den ekonomiska politiken, som av Socialdemokraterna brukar betecknas som passiva, innehåller faktiskt flera viktiga saker:

- 50 miljarder i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder,
- större satsningar i infrastruktur och utbildning än någonsin tidigare och
- fattade beslut om budgetförstärkningar på sammanlagt 90 miljarder kronor, när de får fullt genomslag, under denna mandatperiod som ger förutsättningar för lägre räntor, vilket i sin tur underlättar nya investeringar och nya jobb. Bara under 1993 har denna politik lett till 3–4 procentenheter lägre räntor på bostadslån, för att ta ett exempel.

Fru talman! Jag anser att det socialdemokratiska budgetalternativet ger ett hokus-pokus-intryck. Med skattesänkningar och utgiftsökningar kommer budgetunderskottet att minska med 5,2 miljarder, skriver socialdemokraterna i sin reservation. Frågan som inställer sig är: Varför nöja sig med endast 5,2 miljarder i minskat underskott, om man nu med ytterligare utgiftsökningar och skattesänkningar kan åstadkomma ännu större förbättringar i statsbudgeten?

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

I en av reservationerna till finansutskottets betänkande skriver socialdemokraterna att "de få utgiftsnedskärningar som föreslagits har redan in-tecknats av ökade kostnader för bl.a. vårdnadsbidraget". Detta debatterade Göran Persson och Lars Leijonborg tidigare. Sanningen är att vårdnadsbi-draget finansieras med besparingar utöver saneringsprogrammet. Dessutom har det lagts fram ytterligare en besparing sedan dess, nämligen sänkningen av föräldraförsäkringen. Det är intressant att notera att regeringen anklagas för att radera hela vår välfärd och i samma dokument beskylls för att spara för litet. Det är också intressant att höra hur vänsteroppositionen klagar på att vi inte har råd med reformer som vårdnadsbidraget i dagens statsfinan-siella läge. Samtidigt för man inte liknande resonemang om andra reformer som vi genomför, t.ex. på handikappområdet eller när det gäller höjningen av u-landsbiståndet. Om varje reform anses vara ofinansierad, måste också handikappreformen och u-landsbiståndet m.m. vara ofinansierade.

I själva verket finns det en långsiktig strategi i regeringens budgetarbete där dessa reformer ryms. Därför är de alltså finansierade. Om man anser att allting är ofinansierat när vi har ett budgetunderskott, måste det vara mycket mer än de här sakerna som är ofinansierat, och då är vi inne på att ifrågasätta mycket mer i så fall. Det måste bli en konsekvens i attackerna och angreppen på vårdnadsbidraget.

Fru talman! Den i särklass viktigaste ekonomisk-politiska uppgiften är att få fler människor i arbete, av sociala, ekonomiska och etiska skäl. Den i år enskilt största frågan för att klara denna uppgift är att svenska folket säger ja till medlemskap i den europeiska gemenskapen och unionen. Men det räcker inte. Enligt oss kristdemokrater måste politiken under flera år följa efter tre viktiga linjer:

För det första, vilket jag redan har talat om, måste fokus riktas på *etikens* betydelse för en långsiktigt positiv ekonomisk utveckling.

För det andra, som jag också berört tidigare, måste arbetet med att *sanera de offentliga finanserna* fortsätta med oförminskad styrka. Ett minskat bud-getunderskott är en förutsättning för lägre räntor och en låg inflation, och därmed också en sund tillväxt i ekonomin.

För det tredje måste *fler människor* ges chansen till *meningsfull sysselsätt-ning*. De offentliga finanserna tillåter inte att antalet skattefinansierade ar-betstillfällen ökar i den offentliga sektorn. De nya jobben måste i stället ska-pas i den privata sektorn. Det är ofta i de små och medelstora företagen som framtidens nya jobb skall skapas. Riksdagen har redan fattat en rad beslut för att skapa gynnsamma förutsättningar för ett ökat företagande.

Det gäller att få maximal sysselsättningseffekt av den tillväxt vi nu börjar uppleva. Men då krävs en politik som på bred front skapar utrymme för alla former av tjänsteproduktion. Det innebär en politik som samtidigt främjar kompetens och kunskapsintensiva företag, minskar beskattningen av arbete och öppnar arbetsmarknaden för nya typer av arbeten. Exempel på en sådan politik är en skatteväxling, från arbete till miljöbelastande utsläpp, ändliga naturresurser och energi.

I avvaktan på större sänkningar av arbetsgivaravgifter eller sänkt tjänste-moms bör en särskild u-skattesedel införas för arbetslösa ungdomar under

25 år. Den skulle innebära slopad moms och sänkta arbetsgivaravgifter för ungdomar som vill arbeta direkt mot hushållssektorn.

Arbetsuppgifterna skulle kunna vara snöskottning, barnpassning, städning, gräsklippning, bilvård, etc. Då dessa tjänster är mycket priskänsliga tror vi att det är nödvändigt att skattesystemet anpassas så att hushållen har råd att köpa dem. Ett införande av en u-skattesedel, alltså en speciell ungdomsskattesedel, riktar statens skattelindring till redan arbetslösa, som därmed skapar sig arbeten som i dag inte existerar eller endast utförs svart.

De som ser en fara i att människor skulle fastna i den här typen av arbeten borde kunna ansluta sig till kds-modellen, eftersom den innebär en övre gräns på 25 år. Därmed kan vi också avföra en hel del av övertonerna i den s.k. pigdebatten.

Fru talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande FiU10 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 105 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Först vill jag göra en reflexion över Attefalls anförande, där han sade att vårdnadsbidraget är finansierat, precis som allt annat som ligger i budgeten och som representerar statliga utgifter. Man slutar med ett underskott på 172 miljarder kronor, punkt slut.

Finessen med vårdnadsbidraget är att det definitivt är en nytillkommen utgift. En annan sak är att om man har en sådan attityd, Stefan Attefall, i det läge som landets ekonomi befinner sig i, så tenderar reformutrymmet att bli obegränsat.

Varför inte klippa till med ett vårdnadsbidrag på 4 000 kronor? Då blir budgetunderskottet 174 miljarder kronor, men det är ändå finansierat, eftersom det ligger i budgeten. Detta är logiken i Attefalls resonemang. Därmed kan vi kanske lämna den frågan.

Det finns en annan fråga som jag tycker att Attefall skall ta upp här i kammararen, och den rör vården. Han nämner inte den. Men det var den frågan som förde kds in i riksdagen, med Jerzy Einhorn i spetsen för ökade satsningar.

Vi vet alla vad som har hänt. Vi har sett reportagen; på sjukhus, vårdcentraler och i äldreomsorgen möter vi människors oro. Det är en bild av de neddragningar som har skett i den kommunala sektorn.

Attefall berömde sig i sitt tal av att man har tagit ytterligare utgiftsnedskärningar i den offentliga ekonomin. Jag tror att han preciserade det till 90 miljarder kronor. I detta ligger en icke oväsentlig del kommunala utgifter, Stefan Attefall! Regeringen har själv uppskattat det till 60 000 jobb som skall bort i kommuner och landsting, i vård och utbildning. Det ingår i den s.k. Nathalieplanen, av och till prissatt till 35-miljardersnivå.

Med tanke på det budskap som kds hade i valrörelsen, med tanke på den opinion vi alla möter och med tanke på vad etik och moral kräver i form av anständiga svar – berätta hur denna besparing skall ta sig uttryck i landets kommuner, i vården och i omsorgen, Stefan Attefall! Vi väntar alla på kds beskrivning av den utvecklingen.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Anf. 106 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Jag skall gärna ta upp frågan om vården.

Det är inte så enkelt att enbart vårdfrågan förde kds in i riksdagen, men jag tror att det var en av många frågor som man kände att kds hade ett engagemang i. Det har vi.

Men vi har också en insikt om att detta är mycket svåra problem. Vi har varit med om att göra en viss neddragning av statsbidragen till kommuner och landsting. Det är dock bara en femtedel av de neddragningar som Göran Perssons socialdemokratiska vänner genomförde under 80-talet. Men vi gjorde det helt enkelt därför att vi upplevde en akut ekonomisk situation.

Vi vet också att kristdemokrater ute i landets kommuner och landsting ser till att man prioriterar just vården och omsorgen där de har möjlighet att påverka.

Som ett exempel kan jag nämna Västerbottens läns landsting, som styrs av socialdemokraterna. De ville skicka ut hundratals sjukvårdsbiträden och sköterskor i arbetslöshet mot oppositionens vilja. De ville inte bara ta igen de skulder som fanns på pensionssidan just då, utan de ville hämta igen 70-talets och 80-talets försyndelser på en gång.

Hela oppositionen, kristdemokrater och andra, upplevde att detta var en dålig stabiliseringspolitik. Det var Länsarbetsnämnden som räddade landstingets socialdemokratiska ledning från en stor och besvärlig debatt.

Vi har det besvärligt ute i kommuner och landsting på grund av att ekonomin har gått bakåt i ett par års tid till följd av de missgrepp som skedde under 80-talet. Nu gäller det att se framåt. Den offentliga konsumtionen kan inte öka, men vi skall inte heller dra in ytterligare statsbidrag till kommunerna. Det anser kristdemokraterna i dagens läge.

Men det krävs ett ordentligt, praktiskt prioriterande för att skydda just de gamla och sjuka, inte minst de långvarigt sjuka, från att drabbas av Sveriges dåliga ekonomi. Det är alltid så att de människor som har minst får det besvärligast när ekonomin är dålig. Därför är det viktigt att vi för en långsiktig och ansvarsfull politik och inte ger Sverige nya problem utöver dem vi har att reda upp nu.

Jag vill också säga något kort om vårdnadsbidraget. Socialdemokraterna har en filosofi som går ut på att bara den reform som man ogillar anses vara ofinansierad på grund av budgetunderskottet i Sverige. Men reformer som man gillar, t.ex. handikappreformen och biståndsökningarna, är inte ofinansierade enligt Göran Perssons retorik. Den inkonsekvensen måste Göran Persson förklara.

Självfallet kan vi säga att 170 miljarder av statsutgifterna är ofinansierade, men det är mycket mer än vad vi talar om när det gäller vårdnadsbidraget. Det är en strukturreform för att flytta makten från politiker och planerare till köksborden, där människorna skall fatta beslut om sin egen barnomsorg och om försäkringar för sina barn och sig själva.

Jag är övertygad om att det kommer att innebära att vi får kostnadsbesparingar på sikt. Men i avvaktan på de vinsterna har vi också finansierat detta inom saneringsprogrammets ram. Så kommer budgetarbetet att fortsätta: Sakta men säkert kommer vi att plocka ned budgetunderskottet till en han-

terbar nivå – om den här regeringen får fortsätta och inte Socialdemokraterna kommer och förstör alltihop.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

Anf. 107 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Just det! Om den här regeringen får fortsätta så blir det ytterligare 60 000 färre anställda i kommuner och landsting, Stefan Attefall! Det är innebörden av vad Attefall nyss läste upp här i kammaren.

Men när man pressar honom – och lyssna noga nu! – på besked om vad detta betyder, säger han till mig och övriga som har lyssnat att det inte skall bli några ytterligare nedskärningar! Detta framgår av protokollet. Men han sade nyss i sitt anförande att 90 miljarder kronor, varav en stor del är besparingar i offentlig konsumtion, skall bort! Det är Nathalieplanens innehåll.

Antingen står Stefan Attefall bakom regeringens ekonomiska politik – och det gör han faktiskt – och då är det god etik och moral att icke bära falskt vittnesbörd utan stå för sin uppfattning. Eller så upplever Stefan Attefall det som han har framför sig som så plågsamt att han rimligen bör söka andra politiska konstellationer att verka inom.

Detta, äldreomsorgen och vården, är en ödesfråga för kds. Stefan Attefall går runt detta och ger dubbla budskap. Det är uppslutning kring de kraftfulla besparingarna, samtidigt som inte en krona skall tas utöver vad som har tagits. Det går inte att säga så. Det är dålig etik, Stefan Attefall!

Han trasslar sedan runt i Västerbottens läns landsting. Jag kan förstå att han vill fly dit. I dagens nummer av tidningen Dagen läser jag en insändare från en kvinna som har lämnat kds. Hon skriver så här:

”Den lilla människan kommer i kläm mellan de stora målen. Generositeten inom KDU har försvunnit. Ärligheten är borta och likaså den goda stämningen. Vad annat kan man vänta sig med MUF-åsikter i den högsta ledningen?” Det är undertecknat av en avgående organisationschef för kristdemokraterna i Västerbotten.

Förstår inte Stefan Attefall att det budskap som kds levererade i den föregående valrörelsen om att satsa på vården i dag möts av en oerhörd besvikelse, när man ser politiken som bedrivs? Förstår inte Stefan Attefall att om man i anförandet säger att man står fast vid beslutet om nedskärningar i kommunerna, så kan man inte i repliken hävda att inte en krona skall tas? Då bär man falskt vittnesbörd.

Anf. 108 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag kommentera den insändare som Göran Persson citerar. Han börjar läsa på ett väl valt ställe. De mål som den här damen var kritisk mot gällde medlemskap i den europeiska unionen och ekonomisk tillväxt. Jag uppfattar det som att Göran Persson inte har någon annan uppfattning än den jag har, nämligen att vi skall vara med i den europeiska gemenskapen. Den här damen delar, som sagt, inte den uppfattningen. Det är detta som hon är kritisk mot.

Låt oss gå tillbaka till vården! Jag försöker vara seriös när jag säger att detta är en svår fråga. Vi har en krympande kaka, och vi har att hantera en svår situation inom exempelvis vården. Vi kunde se bilder från 1989, 1990 och 1991 som visade gamla och sjuka som låg i korridorerna utan tillsyn. De

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

problemen fanns då, och vi har sett att en del av de problemen fortfarande finns kvar. Jag vet också att kristdemokrater styr och ställer med just den sociala omsorgen i kommunerna. Man satsar mycket på nya äldrebooster och gör mycket stora insatser för att hjälpa de gamla och sjuka. Man prioriterar verkligen det området i den kommunala budgeten.

Detta med reall oförändrad konsumtion, som det heter i saneringsprogrammet, innebär att kommunerna reall sett inte får växa ytterligare. När det blir tillväxt i vår ekonomi kommer kommunerna inte att tillåtas växa i samma takt som ekonomin. Det innebär för den skull inte att kommunerna alltid måste krympa vård- och omsorgsinsatserna. Det innebär att man får fortsätta med att effektivisera och hålla igen och att man inte får vara med och dela på den ökning av kakan som kommer att ske. Den måste gå till att sanera statsfinanserna.

Detta innebär inte alls att vi skall genomföra samma 35-miljardersbesparing på kommuner och landsting som Göran Perssons partikamrater gjorde under 1980-talet. Det finns inga sådana planer i regeringens arbete just nu.

Göran Persson måste förklara sig. Han är orolig för kommunernas ekonomi. Det var han inte minst när vi var tvungna att genomföra en del smärtsamma besparingar på det området. Hur kan det komma sig att dessa pengar aldrig finns i Socialdemokraternas budgetförslag? Sedan våren 1993 har dessa pengar aldrig funnits med. Lars Bäckström ställde frågor om detta i dagens debatt. Göran Persson och alla andra socialdemokrater vägrade svara på dem. Socialdemokraterna har inte mer pengar än vad vi har. Ni har mindre, eftersom ni skall använda era pengar till många andra saker som innebär att ni t.ex. stimulerar exportindustrin och investerar ännu mer, trots att man just nu gör goda vinster. Detta är ert dilemma. Det måste ni stå till svars för. Ni försöker skjuta över den bollen till oss.

Anf. 109 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Stefan Attefall inledde med att säga att jag hade friat till Socialdemokraterna. Attefall! Det var inget frieri. Det var en inbjudan till en släktträff. Det är något helt annat än frierier i vanlig mening.

Vi känner en ideologisk gemenskap med Socialdemokraterna. Det vill vi utnyttja, Stefan Attefall! Jag rullar t.o.m. ut en röd matta för Göran Persson. Samtidigt säger jag till honom att han inte får torka av några leriga skor på mina mattor. Det är dålig etik i politiken om han försöker med det. Det är alltså mycket klara och enkla besked.

Jag tycker att det som Stefan Attefall sade om skatteväxlingen var bra. Det är inte något frieri. Jag konstaterar faktum. Vi är överens. Centern och t.o.m. Socialdemokraterna, tror jag, är överens om detta. Vi är i majoritet. Ändå kommer det inte att hända något på länge. Det är några andra som bromsar, Stefan Attefall. Det är vännerna i regeringen, dvs. Moderata samlingspartiet och kanske Folkpartiet liberalerna. Så knepigt kan det vara i politiken.

Jag betvivlar inte Stefan Attefalls vilja att ge mer till vården, inte heller hans vilja att sitta i regeringen med Moderaterna. Då får man ge avkall på pengar till vården. Då får man ge avkall på detta med skatteväxlingen. Så

kan det vara när det finns två olika viljor och den ena är starkare. Det är kristdemokraternas problem.

Jag skall nu gå över till EU-frågan. Stefan Attefall sade att det vore bra med sänkt moms på tjänster. Sedan sade han: Nu skall vi in i EU. Det skall bli så bra.

Det går inte, Stefan Attefall. Nu får ni välja igen, antingen sänkt moms på tjänster eller EU. EU förbjuder stenhårt och kategoriskt sänkt moms på tjänster. Så var det med den saken.

Jag som står utanför EU kan driva kravet om sänkt moms på tjänster för att få fler tjänstjobb i den privata sektorn. Det kan jag göra med ett glatt hjärta, men det kan inte Stefan Attefall. Han skall in i EU. Så blir det ibland när man måste välja. Politik handlar ofta om att välja.

Stefan Attefall säger att vi skall spara bort underskotten. Jag är oerhört hederlig. Jag säger att vi måste höja skatterna, spara och få tillväxt. Alla dessa tre saker behövs, Stefan Attefall, om man skall klara de svåra underskotten. Säger man något annat talar man inte sanning.

Göran Persson har varit inne på frågan om vården. Det är oerhört viktigt, Stefan Attefall! I Dagens Nyheter från i dag står det: "Allt är till salu". Artikelns handlar om Stockholms läns landsting. Där finns en stor bild på ett monopolspel, och alla sjukhus finns med på spelplanen. Detta med marknadstänkande i sjukvården är dåligt och dumt, men det har ni tillåtit. Ni drog in ca 7,5 miljarder från kommunerna. Det var det första ni gjorde när ni kom i regeringsställning, Stefan Attefall! Är det inte dags att ge kommunerna 5 miljarder?

Anf. 110 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Göran Persson har hävdatt att vi styr hela regeringen och även indirekt socialdemokratiska förslag. Lars Bäckström säger att vi lägger oss platta och bara lyder andra. Detta är den bild vi har att brottas med. Vi får höra sådana här påståenden från helt olika håll.

Sanningen är den att vi påverkar och betyder en del, inte lika litet som Lars Bäckström tror och inte lika mycket som Göran Persson tror.

Skatteväxlingen är viktig. Vi har drivit den frågan. Vi har också drivit krav på att det skall bli en parlamentarisk utredning om detta, inte för att begrava frågan utan för att skapa en politisk överenskommelse över gränserna kring en långsiktig skatteväxling. Vi vill ha en skatteväxling för att skapa trygghet och spelregler för industri och näringsliv och för att också skapa lösningar som gör att det kan bli en rejäl växling av skatter mellan t.ex. arbete och miljöfarliga utsläpp. Den här utredningen är på gång. Vi har fått gehör för detta krav. Även Lars Bäckströms parti kommer att bli inviterat till det arbetet. Om det blir en släktträff eller ej är svårare att bedöma.

Jag skall återigen ta upp frågan om kommunerna och landstingen. Inom de trånga och begränsade ekonomiska resurser som finns skall vi se till att det prioriteras utifrån vad vi skulle vilja kalla människovärdighetsprincipen. Då kommer vården och omsorgen i första rummet. Men detta innebär inte att vi kan trola med knäna och få fram pengar från luften.

Eftersom vi har världens högsta skattetryck i Sverige beror problemen inte i första hand på att det har varit brist på pengar. Vi har använt pengarna på

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

ett felaktigt sätt, på ett sätt som inte har skapat tillräckligt stark ekonomi för att bära upp alla de ambitioner som vi har. Därför måste vi börja bygga underifrån. Vi måste bygga upp musklerna i den svenska ekonomin för att därigenom skapa resurserna. Vi kan inte börja med att sätta musklerna på en svältkur genom gigantiska skattehöjningar. Det blir tyvärr ofta det enda receptet som kommer från Vänsterpartiet.

Ni räknar bra i Vänsterpartiet, men ni räknar på fel åtgärder. Ni har landat fel i ert synsätt. Det är i och för sig bättre att vara hederlig i sina felaktiga slutsatser än att vara mindre nogräknad i vackra slutsatser som låter bättre än de egentligen är.

Anf. 111 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! För det kommande budgetåret har vi i Vänsterpartiet föreslagit skattehöjningar i statsbudgeten på 10 miljarder och besparingar i statsbudgeten på 7 miljarder. Det är en ganska hyfsad fördelning. Det är nödvändigt med besparingar under de kommande budgetåren. Det kommer också att vara nödvändigt med skattehöjningar under många år för att det skall bli balans i ekonomin.

Naturligtvis kan man inte trolla. Men man kan göra en sådan enkel sak för att skaffa resurser till vården som att slopa grundavdraget för dem som har inkomster över brytpunkten, alltså för dem som tjänar mer än 200 000. Då får man in 5 miljarder. Dessa pengar går bara till kommunsektorn, ingen annanstans. Det är alltså en utvidgning av den kommunala skattebasen. Marginalskatten stiger inte över 51-procentsnivån vid en kommunalskatt på 31 %. Nu har jag nästan trollat med knäna i alla fall. Så bra har jag konstruerat detta förslag. Det skulle vi säkert gemensamt kunna rösta för om inte kristdemokraterna satt fast i den här regeringen.

Naturligtvis påverkar ni en del. Den stora presenten till er var ju vårdnadsbidraget. Det är er stora sak. Det hade varit bättre för det svenska folket om ni hade sagt att ni absolut inte skulle vika från kravet på mer pengar till vården. Nu drev ni i stället fram vårdnadsbidraget. För de sjuka och gamla hade det varit bättre att ni hade gjort den prioriteringen. Då hade ni nog kunnat få igenom pengarna till vården. Men ni gjorde en annan prioritering, och det får ni ta på er ansvaret för.

Stefan Attefall, vi skall se frågan långsiktigt och korrekt och vara oerhört hederliga. Arbetslösheten skall minska. Det är vi överens om. Det kommer inte att gå om vi inte förkortar arbetstiden. Men om vi förkortar arbetstiden, Stefan Attefall, kan vi klara att få ned arbetslösheten till den nivå som vi anser är normal för Sverige.

Nu skall jag ge kristdemokraterna ett ord på vägen. Förkortad arbetstid ger också mera tid för familjen. Om man arbetar kortare tid kan man vara hemma mera med sina barn. Ni värnar ju om familjen. Det här är alltså en bra åtgärd även för familjepolitiken. Utan kortare arbetstid, Stefan Attefall, kan man inte få ned arbetslösheten till en nivå på 2-3 % som vi tycker är acceptabel. Det är ganska lätt att bevisa detta matematiskt.

Anf. 112 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Det finns ingen ekonomisk forskning som styrker att förkortad arbetstid verkligen skulle skapa flera jobb. Det skulle det möjligen göra

om man sänkte lönen i motsvarande grad. Men jag tror inte riktigt att Vänsterpartiet tänker i de banorna. Däremot är det självfallet trevligt om vi kan åstadkomma en sådan utveckling att vi kan ta ut en löneökning i form av kortare arbetstid för att få mera tid för barnen och de nära och kära. Det ser jag inte alls negativt på. Jag tror i och för sig inte att framtiden kommer att innebära att vi kommer att kunna göra sådana alexanderhugg på arbetsmarknaden och av arbetstiden. Det kommer snarare mera att bli fråga om individuella och flexibla lösningar. Det behöver man inte heller vara negativ till.

Jag vill göra Lars Bäckström uppmärksam på ett förhållande när det gäller kommunernas ekonomi. Vi har varit med om en smärtsam neddragning. Den är dock blygsam om man jämför med socialdemokraternas neddragning under 80-talet. Men vi har också varit med om att ge 4,2 miljarder extra till kommunsektorn under 1993 för att lindra minskningen i kommunernas ekonomi. Vi har också varit med om att slopa det statliga grundavdraget för inkomster över brytpunkten. Det gav 2 miljarder. Dessa pengar har använts för finansiering av andra åtgärder.

Vi har också beslutat om ROT-åtgärder på olika områden. Till stor del har det gällt att kommunerna har kunnat bygga äldreboenden tidigare än beräknat och reparera sådana som har varit slitna och i dåligt skick. Vi använder också arbetsmarknadspolitiska medel för att utbilda och höja kompetensen på arbetskraften i kommuner och landsting. Det gäller personer som annars kanske skulle bli varslade till följd av kommunernas ekonomiska situation och organisationsförändringar. Dessa organisationsförändringar är nödvändiga på lång sikt men kom kanske inte helt perfekt i tiden. Nu får man chansen att utbilda sig och höja sin kompetens. Därmed skapar vi bättre förutsättningar för kommunerna att klara sina ambitioner på det sociala området.

En rad sådana åtgärder vidtas för att försöka parera den akuta situation som vi upplever just nu och för att skapa bra förutsättningar för en långsiktigt riktig utveckling. Men vi tar också hänsyn till de stora begränsningar som finns i statens ekonomi. Det är det sistnämnda som skiljer oss från Vänsterpartiet.

Anf. 113 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Med utgångspunkt ifrån ett belopp på 12 miljoner kronor, en utgiftspost, flög herr Attefall i väg och började undra över helheten i Ny demokratis politik. Han fick inte den att gå ihop. Det är faktiskt mycket lätt att läsa vår ekonomiska motion. I den finns förslag på besparingar på 38 miljarder kronor. Det är den enda motion som har presenterats inför denna kammare som skulle kunna väcka någon som helst respekt hos något internationellt organ, vågar jag påstå. Vi är det enda parti som föreslår de neddragningar som man måste göra. Regeringspartierna har förvisso inte gjort det.

Herr Attefall säger vidare att han är så nöjd med de insatser som kds gör på olika områden. Jag får hoppas att han verkligen är nöjd med dem. Det gäller bl.a. ROT-förslaget. Det lustiga är att det handlar om att ett utskott beslöt sig för att genomföra något som kallas kyrko-ROT på 12 miljoner kro-

nor. Det är detta som kds av alla partier tycker är så konstigt och inkonsekvent. Man tar sig för pannan, och i mitt fall är den stor.

Här vet vi alla att det är kds och andra regeringspartier som inte är med på några av våra besparingar. Det är detta som det handlar om. När det gäller de 38 miljarderna vågar ni inte gå med på en enda bit. Ni menar att alla våra förslag skall täckas av era besparingar. Det är klart att det inte går. Ni har ju inga. Det är netto 0,5 miljarder.

Snälla herr Attefall, tro inte att vi är någon sidovagn eller att jag skulle vara någon springpojke, eller vad det nu var som nämndes tidigare. Förra året bevisade vi det genom att yrka avslag på riktlinjerna för regeringens ekonomiska politik. Det gjorde vi den 10 mars. I dag är det således nästan en årsdag. Vi kanske inte skall göra det nu. Det vet jag inte. Men om det kommer fler sådana dumma påpekanden kan vi kanske göra det.

Den gången räddades ni av Socialdemokraterna. Socialdemokraterna räddade samtidigt sitt eget skinn, eftersom de i annat fall skulle ha blivit avslöjade. Ni lever i dag, som regeringspartier, faktiskt på vårt ansvarstagande och på vår bedömning att de förslag som kommer från er i allmänhet inte är lika illa som de som kommer från Göran Persson och kompani. Men den jämförelsen är inte särskilt mycket att yvas över.

Anf. 114 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Jag kritiserade helheten i Ny demokratis politik. Jag menar att man måste ta ansvar för slutresultatet av partiets olika ageranden i olika utskott. Att tycka något i en text är en sak, men det är en helt annan sak att se till att det blir en helhet som man kan stå för när frågan behandlas i olika sammanhang och i olika utskott. Om man går ihop med Socialdemokraterna om utgifterna men inte får gehör någonstans för inkomsterna, blir inte helheten bra. Jag menar att det är upp till varje parti i riksdagen att ta ansvar för att helheten av partiets agerande också blir bra. Jag ifrågasatte därför Ian Wachtmeisters förmåga att hålla ihop partigruppen.

Det har talats om en kyrko-ROT, och visst kan det vara trevligt med pengar för sådana ändamål. Vi kristdemokrater försöker alltid se till att finansieringen är ordnad när vi gör något som kostar pengar. Vi försöker nämligen ta ett helhetsansvar. Självfallet vore det lätt och populistiskt för oss att gå ut i vissa kretsar och säga att vi skall satsa pengar på kyrko-ROT. Men vi vill faktiskt ha ett mål på ännu längre sikt.

Vi vill skapa trovärdighet för att vi försöker ta ett helhetsansvar för vad våra förslag innebär. Vi vill ta ett ansvar för helheten efter det att beslutet är fattat. Det medför vissa begränsningar för hur vidlyftiga vi kan vara. Det är dock den enda realistiska linjen om man skall ta ansvar både i riksdag och regering. Jag hoppas att Ian Wachtmeister skall ha samma ambitioner som vi kristdemokrater har. Jag hoppas att han har det.

Anf. 115 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Vi har betydligt högre ambitioner än vad ni har inom regeringspartierna. Vi tar ansvar, och vi ser till helheten. Det anförande jag höll tidigare handlade om allmänintresset. Vi representerar inga särintressen. Tyvärr gör nästan alla andra det här inne.

Herr Attefall frågar sig om jag kan hålla ihop partiet. Svaret på den frågan är: Ja, det kan jag en stund till. Lugn, bara lugn, vår uppgift här inne är faktiskt att hålla ihop Sverige. Det handlar om Sveriges ekonomi och Sveriges finanser. Vi har kommit med den typ av tuffa förslag som är nödvändiga i den här situationen. Det har ingen annan här inne vågat. Ni vågar inte ens diskutera de förslagen.

När man talar med kds kan man inte komma undan frågan om vårdnadsbidraget. Hur kan ni över huvud taget tala om finansierade åtgärder och helhet i politiken? Ni svamlar om ett vårdnadsbidrag som inte är finansierat med en enda krona, åtminstone inte när det skall dra i gång. Det är helt otroligt. Vi talar om 2 miljarder kronor. I det avseendet måste jag hålla med Göran Persson. Han behöver inte så mycket medhåll annars. Han ser så nöjd ut. Men i det här fallet måste man faktiskt göra det. Kds förslag är häpnadsväckande, särskilt som det kommer från ett parti som säger att vi inte har finansierat 12 miljoner till någon gammal kyrka.

Anf. 116 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Jag tycker att frågan om kyrko-ROT har fått litet väl stor betydelse. Det är principen som är intressant. Nu har Ian Wachtmeister sagt att han har t.o.m. högre ambitioner än vad regeringspartierna har att se till att helheten blir bra för Sverige. Jag tycker att det är utmärkt. Om denna princip får vägleda Ian Wachtmeister och hela Ny demokrati-gruppen under vårens riksdagsarbete, tror jag säkert att det kan bli konstruktiva diskussioner med regeringspartierna i utskotten. Ibland tvivlar jag på detta, och det är det som har föranlett mitt inlägg.

Jag får väl ta upp frågan om vårdnadsbidraget en gång till. Bl.a. läggs det ut riktlinjer för hur budgetunderskottet skall krympas. Sparas det mer pengar än vad riktlinjen kräver för att åstadkomma reformer – oavsett om vi pratar om bistånd, handikapp, kommunalt bostadstillägg eller vårdnadsbidrag – måste det innebära att det hela skall klaras inom saneringsprogramets ram. Det gör vi i det här fallet.

Men vad som också är intressant – och det borde intressera Ian Wachtmeister – är att vårdnadsbidraget är en strukturellt viktig reform. Det innebär att en del av makten över barnomsorgen flyttas från politiker och planerare till köksborden hemma hos familjerna. En större del av statens stöd styrs till familjepolitiken. Detta kommer att innebära att det kommer att finnas flera olika alternativa lösningar. Beräkningar från SCB visar att om detta påverkar efterfrågan på dagisplatser med bara några få procent, är reformen självfinansierande.

Jag tycker att Ian Wachtmeister borde intressera sig litet mer för dessa mekanismer. Då ser han att det är fråga om kortsiktig finansiering av vårdnadsbidraget men också att vårdnadsbidraget troligtvis – med god sannolikhet – blir självfinansierande. Efterfrågan på dagisplatser minskar. Fler kommer att stanna hemma längre innan de påbörjar ett förvärvsarbete. De väljer andra lösningar för barnomsorgen med utgångspunkt i lokala förhållanden osv. Jag tycker att vi skall se positivt på den valfriheten, och den kommer att få positiva effekter på svensk ekonomi. Samtidigt ser vi till att det finns goda

förutsättningar och bra kvalitet för den offentligt finansierade barnomsorgen i kommunerna. Den är också viktig och behövs.

Vi behöver mera av valfrihet och flexibilitet. Det är det fina med vårdnadsbidragsreformen. Därför tror jag att när Ian Wachtmeister ser närmare på det hela kommer han att kunna göra en bedömning med ett mer vidgat perspektiv än vad som framkommer i denna diskussion.

Anf. 117 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! För vad jag trodde skulle bli 24 timmar sedan när jag förberedde detta anförande men som nu har blivit 28 satt jag och mina kolleger och förhandlade med Europeiska unionen om villkoren för Sveriges medlemskap. Det var många och långa turer, många låsta lägen och i flera fall nästan sammanbrott. Men vi nådde ända fram kl. 12.12 den 1 mars 1994. Det kan vara värt att lägga på minnet. Klockan hade då stoppats nästan 12 timmar tidigare. Många har i dag konstaterat att detta var ett historiskt ögonblick. För mig var det framför allt ett glädjens ögonblick!

Jag är glad över att jag nu kan konstatera att Finland och Österrike också är klara med sina förhandlingar. Jag hoppas och tror att också Norge blir det.

Resultatet är en mycket stor framgång för Sverige. Det kommer att ha stora positiva effekter på vår ekonomi. Jag noterade med viss glädje att Göran Persson använde precis samma ord. Det är bra. Som alla har förstått satt resultatet långt inne. Men till sist fick vi den bananformade infasning på statsbudgeten för medlemsavgiften som vi ville ha. Det kan vara bra att veta att sammanlagt avlastas budgeten med ungefär 9,3 miljarder kronor under de fyra första åren. Vår medlemsavgift till EU blir alltså netto blygsamma 50 kr per person under 1995 och 150 kr per person under 1996. Det är ganska små belopp i förhållande till de fördelar som gives. När infasningen är slut efter de första fyra åren och full avgift skall betalas, handlar det om 700–750 kr per person och år. Fördelarna är långt, långt större för oss i Sverige.

Förhandlingsresultatet visar att Europeiska unionen respekterar våra svenska särdrag. Det gäller t.ex. miljön eller regionalpolitiken där gles befolkning utgör en bas för stöd till Sverige. Vi har fått igenom särkrav i fråga om regler mot salmonella. Systembolaget blir kvar. Listan kan göras mycket längre. Redan avtalsförhandlingarna visar sanningshalten i att vi kan påverka. Inflytandet blir naturligtvis ännu större när vi är medlemmar. Genom medlemskapet – som vi hoppas på att få ja till i folkomröstningen – får vi rösträtt i Sverige, rösträtt i Europa och jobb i Sverige.

Jag är faktiskt mycket stolt över att kunna bidra till att Sveriges medborgare föreläggs avtalet i en folkomröstning. Vi vet att Europa har sagt ja till Sverige. Nu är det dags för oss svenskar att säga ja till Europa. Det bästa vi kan göra för freden, för tillväxten, för miljön, för jobben och tryggheten är att säga ja till Europa.

Nu är det hög tid för Socialdemokraterna att komma ur startgrupparna. Startskottet har gått, Göran Persson. Det finns inget att vänta på. Det är dags att aktivt börja bedriva opinion för ett medlemskap.

Fru talman! EU-medlemskapet är ett bra mer långsiktigt och kraftfullt sätt

att skapa nya jobb än det s.k. recept som skrivs ut i den socialdemokratiska reservationen till dagens betänkande.

I den motion som ligger bakom denna reservation finns det en tabell. Den tabellen påstås visa att för varje arbetslös människa som går från a-kassa till ett jobb tjänar staten 173 420 kr – mycket exakt. Om tabellen vore riktig – vilket den inte är – skulle vilken omfattning eller inriktning som helst kunna motiveras för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, så länge arbetslösa människor finge jobb. Varför i allsin dar, Göran Persson, föreslår ni inte ännu högre utgiftsnivåer än dem som finns i motionen? Ännu mer av denna goda karamell skulle vara mycket bättre, särskilt som ni felaktigt påstår att budgetunderskottet blir lägre genom att man spenderar mer! Finansutskottets majoritet frågar sig också helt logiskt varför ”motionärerna nöjer sig med att förbättra budgetunderskottet med endast 5,2 miljarder om man genom ytterligare utgiftsökningar och skattesänkningar kan åstadkomma ännu större förbättringar i statsbudgeten.” Kort sagt: Varför så blygsam, Göran Persson?

Göran Persson har i dag i olika replikskiften försökt att göra sig till tolk för något slags mera högtstående politik än vad regeringens politik innefattar. Göran Persson sade i sitt anförande att regeringen målmedvetet skapar arbetslöshet. Han insinuerade att regeringen vill att människor skall få det sämre.

Detta är oförskämt, och det borde vara ovärdigt Socialdemokraternas talesman. Men det är, fru talman, värre än så. Hela den socialdemokratiska motionen som ligger till grund för reservationen som är fogad till dagens betänkande är en skymf mot allt vad hederlighet och politisk stil heter. Den är en förolämpning inte bara mot den svenska regeringen – vi kan ta sådant –, utan också mot alla de politiker, borgerliga såväl som socialistiska, som i regeringsställning runt om i hela Europa brottas med problemet att få ned den skrämmande höga arbetslösheten. Motionen är också en förolämpning mot de människor som är arbetslösa.

Självfallet skulle vi alla för länge sedan ha tagit fram det trollspö som Göran Persson påstår finns och svingat det – om det hade funnits. Men det finns inte. Trollspön finns bara i sagor.

Fru talman! Skälet till att Göran Persson är så blygsam, vilket är olikt honom, och inte fullföljer resonemanget i motionen och reservationen, är att han vet att det hela är en bluff. Det gör ohederligheten än mera anmärkningsvärd. Denna bluff blir tydligare och tydligare ju mer man öser på. Det finns, som har nämnts tidigare i dag, ett grundläggande fel i tabellen som Göran Persson ”glömmer” att nämna. Jobben måste skapas i den privata sektorn för att det hela skall fungera.

Göran Persson, liksom ofta LO och ibland också AMS, antar att jobben uppkommer i den privata sektorn. Det är nämligen bara om de privatfinansierade jobben uppkommer som det uppstår positiva effekter i de offentliga finanserna. Men förslagen i de socialdemokratiska motionerna är helt annorlunda. De är nästan uteslutande inriktade på offentligfinansierade arbetstillfällen.

Jobb i kommuner och landsting, oavsett om det är s.k. vanliga jobb, utbildningsvikariat eller beredskapsjobb, har många positiva effekter. Men de

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

förbättrar inte de offentliga finanserna. De offentliga finanserna förbättras tyvärr inte av att kommuner och landsting nyanställer, eller av att staten nyanställer, även om man räknar aldrig så generöst på de dynamiska effekterna, dvs. att människors löner spenderas och till viss del går till skatt.

Vad Göran Perssons tabell i socialdemokraternas motion visar är *inte* att det går att lösa problemen i de offentliga finanserna, och därmed det stora arbetslöshetsproblemet, med ännu mer utgifter till AMS eller till kommuner och landsting. Sifferexercisen visar i stället hur viktigt det är med företag som anställer.

Fru talman! Detta leder en osökt in på frågan: Varför förespråkar Socialdemokraterna förslag, och en politik, som försvårar och försämrar för småföretagen i samma andetag som de vill ha fler jobb? I tidningsintervju efter tidningsintervju kan man läsa om ledande företrädare för Socialdemokraterna som vill riva upp än det ena än det andra beslut som fattats av denna riksdag, beslut som tillkommit efter ganska långa och många diskussioner i avsikt att underlätta för företagen. Besluten skall framför allt underlätta för småföretagen och småföretagarna, de här människorna som jobbar och sliter för att få företagen att fungera, så att andra människor kan få jobb.

Ena dagen är det Mona Sahlin som lovar att riva upp gjorda förändringar vad gäller arbetsrätten och dubbelbeskattningen. Nästa dag är det LO:s ordförande, den nye, Bertil Jonsson, som säger sig inte vilja spara ett enda öre mer och som dessutom vill riva upp alla genomförda förändringar i ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna. Det kan vara litet besvärande för Göran Persson. Det gäller ju även a-kassan.

Göran Perssons kalkyler är lätta att vända mot socialdemokraterna själva. De utgör i själva verket ett mycket starkt argument för ett gynnsamt företagsklimat, nämligen argument för vettiga skatteregler, för reformerad arbetsrätt, för privat riskkapital och för en stram finanspolitik som möjliggör fortsatt lägre räntor. Göran Perssons tabell visar alltså paradoxalt nog egentligen ett mycket starkt stöd för regeringens ekonomiska politik: det behövs fler jobb i privat näringsliv.

Fru talman! Ett annat favoritargument som oppositionspartierna framför är att regeringen ingenting gör. Påståenden att regeringen väntar till 1996 har varit ett genomgående drag, nästan den enda genomgående linje som går att upptäcka i Göran Perssons olika anföranden. Ingenting kunde vara mer felaktigt än detta. Utom alla de åtgärder som skapar nya riktiga jobb i privat sektor, bedrivs det en mycket aktiv och omfattande arbetsmarknadspolitik, en mycket offensiv utbildningspolitik och en långsiktig finanspolitik för att få bukt med underskotten, allt i mening att skapa fler nya arbetstillfällen.

Regeringen kommer också, så fort de nödvändiga besluten är fattade här i kammaren, att trycka på knappen för att få i gång sysselsättning för ytterligare nära 10 000 människor fram till sommaren. Det sker genom att vi aktiverar de kvarvarande 1,5 miljarder kronor som redan är avsatta i Arbetsmarknadsdepartementets anslag, men som ännu inte kunnat omvandlas till angelägna åtgärder.

Det gäller insatser inom viktiga områden där det är möjligt att snabbt komma i gång. Det finns viktiga insatser att göra inom kulturen, framför allt

när det gäller kulturmiljövård och kulturbyggnader. Det finns viktiga insatser att göra inom miljöområdet, exempelvis radonsanering, bullerbekämpning eller allergisanering. Vi kommer också att satsa en del på bostäder till äldre. När arbetsmarknadsutskottets betänkande kommer upp till debatt kommer Börje Hörnlund att redovisa fler detaljer. Men det är redan nu mycket klart att man på det här viset kan förena angelägna insatser för såväl kultur- som miljö- och handikappolitik med målet att på ett effektivt sätt använda de medel som redan är avsatta, så fler människor får något vettigt att göra.

Låt mig också, med tanke på påståendet att regeringen ingenting gör, påminna kammarens ledamöter om de beslut som fattades strax före jul och om de insatser som följer av dessa och andra tidigare fattade beslut – förvånansvärt sällan omnämns nämligen detta. De handlar om att flytta en del pengar från konton där de inte gått åt till konton som innebär ett möjliggörande av olika typer av utbildningsinsatser. Det går under benämningen företagsutbildning i kommuner och landsting, liksom företagsutbildning i företag. Detta är en ganska smart idé. Den fyller tre olika syften, nämligen att skapa tillfälliga sysselsättningstillfällen och att ge ett stort antal människor bättre service och högre kompetens. Dessa människor kan därmed bättre medverka i den fortsatta förnyelseprocessen inom såväl företag som kommuner och landsting.

Fru talman! Den långsiktigt viktigaste förutsättningen för fler jobb och lägre arbetslöshet är att den svenska ekonomin återfår och tillväxer i kraft och i utvecklingsförmåga. Uppgången har kommit i gång ganska ordentligt. Småföretagen får fler order, och man är mer optimistisk där. AMS, som producerar arbetslöshetsstatistik varje vecka, visar just varje vecka att arbetslösheten minskar. I går kom uppgifter om ökad bilförsäljning, ca 20 % i år. Det är mycket glädjande att den politik som leder till fortsatt optimism får stöd i finansutskottets majoritetstext.

Man kan säga att idogt arbete börjar ge resultat. Ekonomin går bättre, ett pensionsförslag har presenterats och förhandlingsresultatet för svenskt medlemskap i EU är klart. De offentliga finanserna förbättras också och fler människor får jobb. Det är mycket viktigt att den politiken kan fullföljas, precis som finansutskottets majoritet föreslår.

Låt mig tillägga, fru talman, att Göran Persson i en av sina repliker sade att budgetunderskottet sjunker därför att staten säljer ut sin egendom. Han vet inte vad han pratar om!

Anf. 118 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig ta upp det sist sagda först. Den senaste prognosen från Riksrevisionsverket visar tydligt varför man reviderar prognosen från 211 till 206. Man gör det genom förväntad utförsäljning av statlig egendom. Det går att gå till handlingen för att finna det, fru Wibble. Jag vet vad jag talar om.

Jag blev enormt förvånad när jag hörde Anne Wibbles aggressiva ton och våldsamma påhopp. Jag funderade på vad det egentligen stod för. Hon sade att det som vi socialdemokrater föreslog var ohederligt och det var en skymf, trots att stora delar av riksdagen ansluter sig till det. Jag undrade också vad

som skulle komma ut av det hela. När man sedan efter alla otidigheterna hör Anne Wibble komma till kärnan i budskapet, får man höra att hon tänker ta resurser i anspråk som Börje Hörnlund redan fått avsatta för att åstadkomma traditionella beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska insatser för 10 000 av de 700 000 människor som står utanför arbetsmarknaden. Det var dit hon kom med alla sina våldsamma påhopp och svingar. Man hade kanske förväntat sig något mer av en finansminister i en tid då den reala ekonomin är så skakig.

Ovanpå detta levereras de vanliga paradnumren om bilförsäljningen och AMS-statistiken. Det är bra, och det är vi glada för. Jag hoppas att det kommer att gå ännu bättre, det borde det kunna göra. Men jag hade också trott att fru Wibble skulle kommentera de stigande långa räntorna. Vad gör hon för analys av detta? Vad betyder utvecklingen på börsen? Jag trodde att hon inte bara skulle konstatera att vi har fått en pensionsreform utan att hon också skulle beskriva hur den bidrar till den samhällsekonomiska stabiliteten. Om detta fanns ingenting, utan det fanns bara otidigheter och de grövsta av angrepp i den här debatten.

Fru Wibble är också skyldig mig ett svar. Regeringsrepresentanten Attefall förklarade att Nathalieplanens 35-miljardersbesparing för kommunerna inte är någon besparing. Jag skulle vilja fråga fru Wibble om han har rätt eller om det är så, att planen verkligen innebär en besparing på 35 skarpa miljarder på den kommunala sektorn fram till 1998.

Med tanke på den höga moral och den framgång som fru Wibble tycks tro att hon själv har haft i den ekonomisk-politiska debatten vore det väl anständigt att åtminstone få ett svar på dessa raka frågor, särskilt med hänsyn till hur hon angrep socialdemokratien. Vi väntar på besked.

Anf. 119 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag har under ett antal debatter försökt att diskutera i sak med Göran Persson, men jag har funnit att det inte lönar sig, eftersom han bara svarar med olämpliga formuleringar. Nu ställde faktiskt Göran Persson en sakfråga, så därför skall jag försöka en gång till.

Det är skandalöst att en människa som är vice ordförande i finansutskottet inte känner till det som har stått i jag vet inte hur många propositioner från regeringen och betänkanden från utskottet. 35 miljarder kronor är jämfört med en antagen utveckling på ca 2 %. Därmed förutsätts att man kommer ned till noll. Om det hade varit 2 % skulle det ha kostat ytterligare 35 miljarder. Nu förutsätter man att det blir noll, och då blir det en besparing som kan jämföras med de antagna 2 %. Lindbeckkommissionen gick till väga på samma sätt. Man trodde att det annars kunde tänkas bli 3 %. För att komma ner till noll fick man då en besparing på 43 miljarder eller någonting sådant. Jag finner det ytterst anmärkningsvärt att Göran Persson inte känner till detta. Det handlar icke – som Stefan Attefall mycket tydligt sade – om några indragningar av statsbidrag o.d.

Nåväl, jag har suttit här ganska många timmar och lyssnat till dagens debatt, och jag har successivt blivit alltmer upprörd över Göran Perssons politiska stil, som jag tycker är under all kritik. Jag var redan från början upprörd, eftersom jag tycker att den socialdemokratiska motionen och reserva-

tionen ger uttryck för ett osedvanligt otrevligt lurendrejeri. Man gör en stor poäng av de 173 420 kronorna som man påstår sig kunna spara till staten genom att flytta en arbetslös människa från a-kassa till ett jobb. Men detta är ju icke sant, om det nu inte handlar om privatfinansierade arbetstillfällen. Alla förslag i era motioner handlar ju om offentligfinansierade arbetstillfällen. Det är ju bara bluff och båg alltihop, och jag tillåter mig därför att bli litet upprörd.

Göran Persson har inte bara lyckats att reta upp mig, vilket kanske är egalt. Men han har inte ens lyckats övertyga t.ex. Allan Larsson om det snillrika i denna socialdemokratiska politik. Allan Larsson har under det senaste året rest runt i Europa för att söka efter nya idéer som ger ökad sysselsättning. Det var ju helt onödigt, eftersom Göran Persson redan har svaret.

Anf. 120 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Med tanke på den ton som Anne Wibble tar sig i debatten tycker jag att det hade varit bra om hon hade läst motionen. De 173 000 kronorna som nämns i motionen är ett räkneexempel som visar vad som händer när en människa bland de 700 000 människorna i arbetslöshet går över till ett jobb i näringslivet. Då blir det den effekten på statsbudgeten, på den samlade offentliga sektorn. Det är samma exempel som Anne Wibble har använt när hon har visat vad en nedpressning av arbetslösheten med 1 % betyder i förhållande till ett svenskt EU-medlemskap. Vi har använt exakt samma sätt att räkna.

Vårt budgetsaldo är 5,2 miljarder kronor högre än regeringens, vilket – såvitt jag har förstått – uppenbarligen har stört Anne Wibble mycket, eftersom regeringen bedriver en slapp budgetpolitik. Dessa 5,2 miljarder kronor är så långt som vi har orkat pressa, och de åtgärder som vi har föreslagit har inte varit våra egna. Det är förslag som vi har övertagit från statliga myndigheter, varav några lyder direkt under Finansdepartementet. Detta är förslag som dessa myndigheter har lämnat till regeringen, men som regeringen inte har beaktat. Det är så vi har byggt upp vårt budgetalternativ, där allt finns redovisat siffra för siffra. Det vore bättre att föra en diskussion i sak i stället för att kasta den här typen av anklagelser mot varandra.

Om vi lämnar detta åt sidan, är jag återigen nyfiken på att höra fru Wibbles bedömning av den reala ekonomins utveckling, dvs. det som en finansminister rimligen bör syssla med i en ekonomisk debatt. Hur ser finansministern på ränteutvecklingen? Hur ser hon på börsens utveckling? Hur bedömer hon läget framöver? Detta är sådant som i allra högsta grad är avgörande för vår nations långsiktiga förutsättningar.

Vi har nu fått besked om de 35 skarpa miljarderna i Nathalieplanen. Vi har hela tiden påstått att detta inte var någon skarp besparing utan ett räkneexempel. Fru Wibble valde 2 %, men hon hade lika gärna kunnat välja 3 % eller 4 %. Då hade hon fått den dubbla eller tredubbla besparingen. Detta är bara en bekräftelse av vår kritik, och det är bra att vi har fått den bekräftad.

Det återstår för Anne Wibble att klara ut det som andra inte har klarat ut i debatten, nämligen hur vårdnadsbidraget skall finansieras. Det skulle vara intressant att höra också om den saken innan vi avslutar dagens debatt.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Anf. 121 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Det var väldigt bra att Göran Persson backade på de tolkningar som har givits, inte bara i de egna motionerna utan i en lång rad andra debattinlägg från socialdemokratisk sida om hur mera pengar till offentligt finansierade jobb skall lösa statens budgetproblem. Jag skulle vilja ha ytterligare bekräftelse på detta. Det finns en mängd artiklar – jag har själv läst ett antal, inte minst av Göran Persson – som framställer hela operationen som om den ginge att lösa utan privatfinansierade jobb. Men det gör ju resultaten i förslagen ännu mer anmärkningsvärda. Förslagen handlar inte om att skapa privata jobb i det privata näringslivet, utan de handlar om motsatsen. De handlar om att lägga ökade bördor på näringslivet, och då blir det ju färre jobb där.

Förslagen i er politik handlar om att riva upp och ta ett steg tillbaka, vilket har sagts här flera gånger, och det är så uppenbart. Det är åtskilligt som man skall riva upp: lägre skatter för småföretag, en reformerad arbetsrätt till fromma för småföretagen, förslag som innebär att småföretagen kan få tillgång till privat riskkapital, beslutet om att ta bort straffskatten på arbetande kapital. Det är bara upprivningar och en återgång till gamla regler som ni skall åstadkomma. Det var ju de gamla reglerna som skapade problemen. Det är faktiskt väldigt dåligt. Det återstår en hel del för Göran Persson att backa på, men ni är ju ganska vana vid att backa, så det kunde vara bra att backa ytterligare ett par steg.

Göran Persson sade att Valutafonden och OECD ogillar vårdnadsbidraget. Jag tror faktiskt inte att de har den minsta uppfattning om detta. Där emot har de åsikter om upplåningsbehovet i det här landet. Men det hör inte riktigt till de normala debattreglerna att citera vad IMF säger, men av OECD-ekonomernas besök kan man dra vissa slutsatser. Jag tänker inte citera vad OECD-ekonomerna säger om den socialdemokratiska politiken, därför att ordvalet lämpar sig faktiskt inte för kammaren, men jag kan ändå ge en liten vink: det är inte fråga om beröm.

Fru talman! Göran Persson ville ha en analys av det ekonomiska läget. Min taletid är slut. Men jag hade uppriktigt sagt aldrig drömt om att Göran Persson skulle vara intresserad av detta. Han har inte visat något som helst intresse för en sådan diskussion vid de senaste tio debatttillfällena.

Anf. 122 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Först ber jag att få gratulera fru finansministern till deltagandet i de lyckade förhandlingarna nere i Europa. Jag håller med om att EU är ett av de verkligt få och förnämliga medel som finns för oss att skapa riktiga arbeten i Sverige. Vi tackar Europa för det och även vårt folk, om de någon gång i framtiden går med på EU-medlemskap. Men vi måste ju göra någonting alldeles själva. Jag återkommer till det.

Det var en ganska fräsch attack – jag vet inte om den berodde på att finansministern hade surnat till, eftersom vi nu har diskuterat bra länge – på antagonisten och pösmunken Persson eller bluffgubben eller vad det var. Det var också ett ganska bra klarläggande om vissa ekonomiska grundbegrepp som jag själv har haft stora problem med att få fram i denna kammaren så att

folk verkligen förstår, nämligen vad offentliga jobb och offentliga finanser innebär osv.

Jag vill nu fråga om några enkla saker när vi är i Sverige. Enligt all statistik, alla experter och alla möjliga människor som fru Wibble själv har träffat har vi ett stort problem i Sverige. Nu talar jag inte om arbetslösheten, för den är så att säga ett internt problem i Sverige, utan om problemet som alla ser det utifrån, nämligen den galopperande statsskulden. Vad är det som skall hända med den? Det ni åstadkommer är något typiskt politiskt, en minskande ökningstakt eller något liknande. Det är det bästa man kan säga. Men i stort sett skenar den vidare, om den nu travar på eller galopperar, vad vet jag. Men läget är i alla fall utomordentligt allvarligt.

Finansministern liksom statsministern har på en direkt fråga från mig gång på gång sagt att man skall sätta in alla klutar och jaga reda på alla möjliga sätt att begränsa utgifterna. Det skulle minsann inte finnas några heliga kor etc. Var är de åtgärderna nu? Kommer det något i kompletteringspropositionen som har någon betydelse i sammanhanget?

Vidare ber jag finansministern om ett intellektuellt hederligt svar på frågan om hon anser att det saneringsprogram som regeringen lagt fram räcker i det läge som vi ser i dag. Jag påstår att det inte räcker. Det som behövs är någonting i storleksordningen dubbelt så mycket.

Till sist kan jag inte låta bli att påminna om vilken tur det var att det gick åt pepparn för er i regeringen i november 1992. Tänk om ni hade lyckats med att till varje pris försvara den svenska kronan. Då hade det varit rena kalabaliken här i dag. Det kanske vore trevligt med litet ödmjukhet i den frågan, men det vore väl att gå för långt.

Anf. 123 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! På den sista punkten kommer Ian Wachtmeister och jag aldrig att bli överens. Ibland när man hör Ian Wachtmeister låter det på något sätt litet klokt – höj inte skatten utan sänk utgifterna, se till att få ordning på statens finanser. Det är väldigt många som säger så, och det låter klokt och bra. Men när det sedan verkligen kommer till kritan, när Ny demokrati vid några tillfällen haft chansen att faktiskt påverka besluten genom att antingen ansluta sig till en socialdemokratisk linje eller till en regeringslinje, har beteendet varit påfallande ologiskt och egenartat för att komma från någon som påstår sig måna om statsfinanserna. Då handlar det väldigt ofta, för att inte säga alltid, om att ansluta sig till Socialdemokraterna och därigenom skapa mer offentliga utgifter. Detta ger då en sämre offentlig finansiell situation. Ibland ansluter de sig till att sänka en skatt, men det ger ju precis samma effekt från statsfinansiell utgångspunkt. När de verkligen har chansen att påverka något väljer de mycket konsekvent att stödja sådana åtgärder som försvagar statsfinanserna.

Jag har funderat över detta en hel del. Men när jag i förmiddags lyssnade på debatten kom jag på en möjlig tanke, som Ian Wachtmeister kanske vill kommentera, vilken kan vara en förklaring till detta. Ian Wachtmeister har uppenbarligen en stor tilltro till experter – det skall vara experter för att avgöra vad som är bra eller dåligt. Detta kan man ha olika åsikter om, eftersom det finns ganska många experter som tycker litet olika, så då kan man kanske

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

välja experter. Men jag förmodar att denna tilltro till experter som någon sorts högre kunskapskälla helt enkelt måste bero på att Ny demokrati inte har någon egen värderingsgrund. De har ingen egen bas för sitt tyckande, de saknar ideologi och de saknar ledstjärna i själva beslutsfattandet. Det är därför de kommer så konstigt fram i olika typer av beslut, och det är därför som de vill få fram olika typer av andra auktoriteter som skall motivera varför man landar på det ena eller det andra beslutet. Det är den enda förklaring jag kan finna till ett så irrationellt beteende.

Anf. 124 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Det var förfärligt vad debatten helt plötsligt har börjat handla om olika människors beteende. Nu lät inte jag så dum, eller vad det nu var hon sade. Men när det kommer till kritan så gör vi fel, och det var något fel på våra uppgörelser. Jag skulle vilja fråga: Är det något fel på de uppgörelser som vi har träffat med regeringen – jag har själv suttit i rökiga rum med finansministern – eller är det denna kyrko-ROT som nu har antagit fullständigt abnorma proportioner, eller vad är det för något?

Finansministern säger att vi ser till att det blir högre offentliga utgifter. Det gör vi ju *inte*. Nu börjar jag också att härska till här snart. Ta och läs våra motioner och se vad som står där! Titta på de 38 miljarderna, när ni inte kan plocka upp ett enda öre själva. Att sedan komma och påstå att vi bidrar till att höja de offentliga utgifterna är nonsens.

Det var värst vad vi har gjort mycket tillsammans med Socialdemokraterna. Det var nästan kul tycker jag, därför att vi är nämligen ett fristående parti. Jag har inget kontrakt med fru Wibble att göra som fru Wibble vill, inte ett ögonblick. Det har inte Ny demokrati heller. Vi stöder den politik som vi tycker är bäst. När vi har stått inför olika val har vi i allmänhet tyckt att ni har varit bättre än Socialdemokraterna.

När det sedan gäller att vi inte skulle ha någon värderingsgrund vill jag säga att jag har låtit folk som kan detta med värderingsgrunder titta på våra förslag. De tycker nog betydligt mycket mer om detta än vad fru Wibble gör. Vi vet mycket väl var vi står, men vi tror också att det behövs expertis. Hur man kan vara i Sveriges riksdag eller över huvud taget delta i en politisk debatt utan att tro att det behövs experter som uttalar sig i frågor övergår mitt förstånd. Fru Wibble har ju själv varit tvungen att förklara för herr Persson sådant som över huvud taget är "basics" i ekonomi.

Anf. 125 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Vad trevligt att någon annan också blev upprörd här.

Det är klart att det är fel på de åtgärder som ni har föreslagit. Det är nästan definitionsmässigt så i och med att vi inte från regeringssidan själva har lagt fram dem. Det borde rimligen Ian Wachtmeister kunna ta aldeles för givet. Om vi tyckte att åtgärder var bra skulle vi själva föreslå dem. Om vi inte har gjort det så är det för att de är sämre. På många punkter tycker jag att det är ganska dåliga förslag som ni presenterar. Man får utgå från att regeringen inte har egen majoritet i riksdagen och då vidtar diskussionerna i de olika utskotten. Det är klart att det i sak är larvigt att under 9–10 månader det här kalenderåret ha en postmoms på 12 % i stället för 25 % som regeringen hade

föreslagit. Detta är självklart, och det borde t.o.m. Ian Wachtmeister kunna förstå.

Detta med experterna var intressant. Det fanns inget argument mot det jag sade om bristen på egen ideologisk ledstjärna och att det var den som styrde er tilltro till experter. Det är säkert utmärkt med sakkunskap, men Ian Wachtmeister verkar tycka att det är experterna som skall bestämma. Experterna skall ju vara till hjälp, men det är ändå politiker och politiska värderingar som skall avgöra var besluten skall fattas. Det är sådana värderingar som ni inte har, och det är därför som besluten blir konstiga från gång till annan. De stämmer inte, de är ologiska och irrationella.

Jag tror att detta faktiskt är ett av skälen till förändringarna i opinionsläget. Många människor är faktiskt konkret beroende av de beslut som fattas i denna riksdag, och många människor tycker att det vore bra om man någorlunda kunde förutse vilka beslut som skall fattas. Det kan man normalt sett göra, eftersom de flesta partier har en ideologi i grunden. Det gör att man något så när kan räkna ut var de olika ideologierna lever i enskilda sakfrågor. Men det går inte när det gäller Ny demokrati, vilket skapar en osäkerhet som jag tror bekymrar ganska många enskilda människor.

Anf. 126 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Några debattörer har blivit upprörda. Jag är mindre upprörd. Jag blir sällan upprörd av att borgerliga politiker driver borgerlig politik, så det är ingenting att förvåna sig över.

En sak förvånade mig kanske – ja, inte riktigt, men vi kan låtsas att jag är förvånad – nämligen att Anne Wibble är så nöjd med tanke på arbetslösheten och budgetunderskottet. Men man måste förstås vara nöjd så länge man har en post. Annars står man inte ut. Men fru Wibble borde inte vara nöjd med detta underskott och denna arbetslöshet. Dessutom är fru Wibble jättenöjd med EU-avtalet. Då blir jag litet fundersam över hur bra det avtalet är. Finns det anledning att vara nöjd med detta avtal?

Jag vill, fru Wibble, ställa en väldigt rak och konkret fråga: Hur mycket betalar statsbudgeten till EU år 1995 och år 2000? Fru Wibble som var med i Bryssel bör ju kunna ge besked om antalet miljarder. Decimaler behövs inte.

En sak har fru Wibble rätt i: endast jobb i den privata sektorn kommer att sanera budgetunderskottet. Vi i Vänsterpartiet delar fullständigt denna ståndpunkt. Det syns på vårt budgetalternativ; eller hur fru Wibble? Fru Wibble kan inte bestrida att vi har denna insikt.

Arbetslösheten och budgetunderskottet förvärrar ömsesidigt varandra. Man kan inte angripa bara det ena problemet för att lösa båda. Det är helt sant. Men jag behöver inte upprepa mig. Fru Wibble kan i morgon läsa i protokollet vad jag sade i mitt huvudanförande. Fru Wibble var här när jag höll det. Hon vet att vi har anvisat medel för att angripa båda problemen.

Det är sant att endast jobb i den privata sektorn kan sanera budgetunderskottet. Men det är inte hela sanningen. Endast skatteinkomsterna kan sanera budgetunderskottet, inte jobben i sig. Ni i regeringen har under er tid sänkt de skatter som redan var låga och höjt de skatter som redan var höga. Skatten på arbete har höjts, medan de redan låga skatterna på företag och

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

kapital har sänkts. Därför har vi fått problem med efterfrågan och med stora underskott. Det är en felaktig skattepolitik i grunden.

När det gäller Nathalieplanen, fru Wibble, vill jag fråga: Tjänar staten på att kommunerna håller reallt oförändrad konsumtion? Det är en komplicerad och klurig fråga.

Anf. 127 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Lars Bäckström borde veta – och jag tror att han vet och att det är ett uttryck för en glidning i formuleringen – att jag sannerligen inte är nöjd med underskottet. Det var en ovanligt fånig formulering. Däremot är jag nöjd med att underskottet minskar efter att tidigare ha varit för stort. Detta är positivt.

Medlemsavgiftens belastning på budgeten har figurerat i debatten i EU-sammanhang under ganska lång tid. Avgiften har legat på 20-miljardersnivå. Efter förhandlingarna kan vi nu konstatera att den för 1995 blir ungefär 9 miljarder och för 1996 mellan 11 och 12 miljarder. Därefter ökar den. Så småningom, beroende på hur ekonomierna utvecklas, ligger den i trakten av 18–19 miljarder. Detta är egentligen ganska irrelevant, och jag skall återkomma till detta.

Lars Bäckströms insikt om att det krävs jobb i det privata näringslivet för att såsom ett tillskott till Nathalieplanen sanera finanserna är uppenbarligen otillräcklig. Era förslag är sådana som i långa stycken förstör möjligheterna för de privata företagen att växa och erbjuda jobb. Det kanske finns en insikt i ord, men den är otillräcklig i förslagen.

Det finns en inkongruens med tanke på den grundläggande ideologin – om den heter kommunism eller något annat numera. Det är ju en internationell rörelse, och därför är det konstigt att man har landat i en så skarpt negativ uppfattning om medlemskapet i Europeiska unionen. Det ger en låg trovärdighet i de andra komponenterna i Vänsterpartiets förslag. Jag har dock inte någon speciell anledning att bekymra mig för det. Eftersom jag har en helt annan uppfattning än Vänsterpartiet om det mesta, är det ju bra från Folkpartiets synpunkt om Vänsterpartiet har låg trovärdighet. Men det borde bekymra Lars Bäckström liksom den mycket försvagade trovärdighet som Vänsterpartiet rimligen måste ha inom miljöpolitiken efter att inte ens ha vågat rösta för 13 öre i ökad bensinskatt.

Anf. 128 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Detta är en ekonomisk debatt. När det gäller ekonomin ger EES-avtalet exakt vad Sverige behöver. Vi får inte mer genom EU-medlemskapet, som medför en finansiell kostnad på 18 miljarder. Min väsentliga fråga lyder: Kan staten tjäna en enda krona på att kommunerna har en reallt oförändrad konsumtion? Mitt svar på den frågan är nej. Staten tjänar inte något. Men det är inte slut därmed. Om kommunerna skall hålla en reallt oförändrad konsumtion, vad måste de då göra? Om prisutvecklingen är 2 %, får kommunerna kostnader på 2 %. Men den ekonomiska utvecklingen under Nathalieplanens tid skall ju vara minst 4 %, säger fru Wibble.

Vi skall alltså ha en real tillväxt. Reallönerna kommer att vara högre än det som på fikonspråket kallas BNP-deflatoren. Det medför att kommunerna

måste höja reallönerna för sina anställda, och då måste de göra sig av med personal för att hålla en reall oförändrad konsumtion. De får göra sig av med ungefär 70 000 människor. Staten får betala arbetslöshetsunderstöd eller utbildningsinsatser. Men staten får inte in en enda krona på att kommunerna har en reall oförändrad konsumtion, såvida inte staten gör stora indragningar.

Det finns också ett annat scenario, fru Wibble, nämligen att kommunerna håller en reall oförändrad konsumtion med 4 % tillväxt i ekonomin. Vad händer då? Jo, det kommer in skattepengar till kommunerna, men de får inte öka konsumtionen. Då skulle kommunerna få ett finansiellt sparande samtidigt som de inte får anställa folk och samtidigt som de tvingas avskeda personal. Det skulle bli en fullständigt absurd situation, fru Wibble. Då skulle fru Wibble kunna ta medel från kommunerna, men det har fru Wibble hittills inte velat. Avser regeringen att kunna utnyttja ett sådant eventuellt finansiellt utrymme och dra in det till staten, då börjar jag förstå att det inte bara var skuggtankar som diskuterades tidigare mellan Göran Persson och Stefan Attefall. Men, fru Wibble, tjänar staten någonting på att kommunerna håller en reall oförändrad konsumtion? Mitt svar är nej. Vilket är fru Wubbles svar? Vore det inte dags att lyssna på Calmfors, att lyssna på Expressens ledarskribenter, och ge kommunerna en möjlighet att ha folk i arbete på riktiga jobb i kommunsektorn, på daghem, i skolor, i omsorg och i sjukvård, i stället för att öka arbetslösheten?

Anf. 129 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Lars Bäckström gör intressanta inlägg, men den väsentliga frågan i sammanhanget är tyvärr felställd i den meningen att Lars Bäckström tar fasta på staten. Men det som är intressant i det offentlig-finansiella perspektivet är ju de samlade offentliga finanserna. De omfattar staten, kommunerna, AP-fonderna och socialförsäkringssektorn. Det konstituerar dagens allvarliga problem. Den fråga som bör ställas är: Vad händer med de samlade offentliga finanserna när man gör olika saker?

I det avseendet kan man konstatera att det är alldeles självklart att de offentliga finanserna förbättras om kostnaderna för verksamheten inte växer så snabbt som de gjorde under 70- och 80-talen, då vi hade prisökningar som blåste upp alla siffror. Det är alltså mycket positivt.

Låt mig upprepa en gång till att det i detta sammanhang inte handlar om att dra in statsbidrag från kommuner och landsting. Det finns inte med något sådant i Nathalieplanen. Vad det handlar om är i stället att i verkligheten få en reall oförändrad utgiftsnivå för kommuner och landsting. Om denna skulle ha blivit noll ändå blir det inte någon besparing i sifvertabellerna. Skulle den ha varit 4 % i en annan ekonomisk miljö skulle besparingen ha blivit kanske 60–70 miljarder kronor. Men det är inte det som är det intressanta, utan det är mer en indikativ beskrivning. Det intressanta är att det blir noll i kostnadsökning.

Vad Lars Bäckström sade på en annan punkt var mindre klokt – för att uttrycka det vänligt. Ilskan börjar nämligen gå över. EES-avtalet skulle alltså vara tillräckligt. Men så är inte fallet enligt min bedömning. Det är inte tillräckligt stabilt för att vi skall få den säkerhet i fråga om de ekonomiska

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

förutsättningarna för investeringar och jobb i Sverige som vi behöver för att lösa upp våra två stora obalanser: jobben och de offentliga finanserna. Inte heller ger det, och då på helt andra grunder, oss svenskar möjlighet att vara med och bestämma. Vi får i stället så att säga anpassa merparten av vårt beteende efter beslut som fattas på annat håll.

Jag är tillräckligt mycket av maktmänniska – och det är väl alla vi som är politiskt verksamma – för att vilja vara med och bestämma så att det blir bra för oss i Sverige. Således tycker jag att vi svenskar har tolkningsföreträde när det gäller det som är bra för Sverige. Därför vill jag att vi svenskar är med och bestämmer, och då krävs det ett medlemskap.

Anf. 130 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Fru talman! Eftersom kammaren tidsmässigt ligger långt efter skall jag korta ned mitt anförande för att på det sättet underlätta det fortsatta arbetet. Men några saker tycker jag att det är viktigt att ta upp.

Vårt land har väldigt stora problem. Dagens debatt visar också på det. På tre år har statsskulden fördubblats, arbetslösheten tredubblats samt budgetunderskottet och upplåningsbehovet fyrdubblats. Det här är våra stora problem men också våra stora arbetsuppgifter.

Vi kommer att klara det hela under vissa förutsättningar. Men då måste i varje fall nästan alla känna att politiken är rättvis, att bördorna fördelas efter bärkraft. Man måste vara lyhörd och en smula ödmjuk. Den som är det inser att medborgarna måste märka att man gör allt som göras kan för att medborgarna skall få göra vad de allra helst vill: arbeta.

Det kan finnas hur många EU-avtal som helst och det kan förekomma hur många råd som helst från ekonomer – vad de råden nu kan vara värda – men om de stora och breda medborgargrupperna inte märker att uppoffringarna fördelas på ett rimligt sätt ställer folk inte upp. Då klarar vi inte det hela. Detta är vårt lands problem.

Demokrati är det bästa styrelseskick som vi känner till. Men demokrati är mer än så. Demokrati är nämligen också ett sätt att lösa för medborgarna viktiga frågor när det gäller vardagen. Det handlar om arbete, välfärd och rättvisa. Ja, det handlar kanske t.o.m. om rättfärdighet.

Det går alltså inte att lösa vårt lands problem om – för att ta ett exempel – mina väljare, dvs. de socialdemokratiska väljarna hemma i Sjuhäradsbygden, lågbetalda tekoarbetare, arbetslösa byggnadsarbetare och oroliga människor som jobbar inom vård och omsorg märker att uppoffringarna inte gäller alla. Då klarar vi alltså inte nämnda uppgift.

Vissa kan ju ses susa förbi i gräddfilen. Det är vad den här debatten borde handla om. Jag är fullständigt övertygad om att våra arbetsuppgifter och problem, som är mycket stora, är av den karaktären att de inte kan lösas om det inte sker en uppslutning från vad jag kallar de stora och breda medborgargrupperna.

Vi skall vara glada över att det nu går bra – Göran Persson har också poängterat det – när det gäller en viss del av ekonomin, nämligen exportindustrin. Men vi skall komma ihåg att det är resultatet av vad statsministern kallar för misslyckandet. Vi har en del att lära av det. Men vi skall också

komma ihåg att det gäller en så liten del av ekonomin att det stora problemet inte löses. Jag tänker då på arbetslösheten.

För att ingen skall beteckna oss som gnällspikar vill jag alltså poängtera att vi är glada över att det nu går bra. Bilförsäljningen ökar. Ericsson, som företaget numera heter, säljer yuppianallar världen över. Man säljer AXE-växlar osv. Allt detta är mycket bra, men det räcker inte. Vi får inte luras i fällan och tro att det här räcker. Det behövs ytterligare något.

I går kunde vi höra att Stadshypotek – herr Tobisson sitter ju med i dess styrelse – har fått sänkt "rating". Det var inte överraskande, sade herr Tobisson. Jag förstår inte varför, men han sade faktiskt så – ja, det var kanske förutsett. Varför har man fått sänkt "rating"? Standard and Poors anser, jag återger Text-TV från i går, att arbetslösheten i Sverige är oroväckande hög och efterfrågan väldigt låg. Det kunde nästan ha varit en socialdemokrat som hade sagt det – Göran Persson eller jag t.ex. Men ni tror inte på oss.

Kan ni ändå inte fundera ett ögonblick över vad det här internationellt erkända företaget anser om svensk ekonomi? Ni behöver bara fundera över det, kanske på er kammare.

I finansplanen står det att arbetslösheten i år kommer att gå upp litet grand jämfört med 1993. 1995 kommer arbetslösheten att gå ner litet grand jämfört med 1994. Jag har alltså läst finansplanen. Där står det att arbetslösheten kommer att ligga kvar, om man räknar alla som står utanför arbetsmarknaden, på 14 %. Jag poängterar detta efter fru Wibbles upprördhet i den här frågan.

Vi menar att det är för sent om man väntar till 1996. Jag påminner om vad Standard and Poors har sagt: Arbetslösheten är oroväckande hög och efterfrågan väldigt låg. Det är alltså nu som vi måste komma i gång.

Finansministern har lämnat kammaren. Men eftersom jag stod på talarlistan när fru finansministern var här tillåter jag mig faktiskt att kommentera en del av vad hon sade. Hon var väldigt upprörd. Hon tyckte att vi socialdemokrater var dumma, att vi körde med bluff och båg och också med lurendrejeri samt att det vi föreslagit var en skymf. Hon gjorde nog en artskillnad mellan Socialdemokraterna och Lars Bäckström. Lars Bäckström var nämligen inte dum. Hans förslag var bara mindre klokt. Jag vet inte vad som ligger förborgat bakom denna nyansskillnad. Något finns väl där bakom.

För några år sedan genomförde vi i vårt land vad som har kallats för århundradets skattereform. Nuvarande finansministern, fru Wibble – dåvarande riksdagsledamoten och ledamoten av finansutskottet – var en av dem som personifierade denna skattereform. Många av oss politiker åkte land och rike runt. Själv hade jag 78 möten den vintern. Jag sade: Nu skall skatten på arbete och skatten på kapital jämsställas. Det är rättvist. Dessutom är det nödvändigt för att förhindra att man trixar och dribblar mellan olika inkomstslag.

Jag är säker på att nuvarande finansministern sade precis samma sak på alla möten som hon hade, och de var säkert fler än mina 78.

Sedan blev det val. Bo Lundgren, som hade 160 reservationer i skatteutredningen, blev skatteminister. Han åkte till Borås, och enligt Borås Tidning – jag var inte där – sade han under moderatstämman jubel: "Vi skall

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

fortsätta och sänka skatter i flera mandatperioder, bara för nöjet att sänka skatter.”

Finansministern lade sig tydligen platt. Chefen på Finansdepartementet tillät skatteministern att säga och göra detta.

När jag nu talar om för mina väljare hemma i Sjuhäradsbygden att det finns sju eller kanske åtta olika nivåer för skatten på kapital, från 0 % till 25 %, funderar de naturligtvis på vad det är fråga om. Tekoarbetarna och de andra hemma i Sjuhäradsbygden vet att de själva betalar drygt 30 %. Jag sade ju för ett par år sedan, när vi hade gjort upp med Folkpartiet, att skatten på arbete och skatten på kapital skulle vara lika. Fru Wibble, finansministern, har varit med och raserat allt detta med robusthet, enkelhet och likformighet, och det är inte rimligt.

Jag känner mig blåst. Men det är ingenting mot vad mina socialdemokratiska väljare hemma i Sjuhäradsbygden gör. De känner sig verkligen blåsta.

Fru talman! Det är bl.a. med detta som bakgrund som vi har utformat vårt alternativ och våra reservationer. För att göra det kort och formellt riktigt skall jag be att få yrka bifall till samtliga s-reservationer som är fogade till detta betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)

1. utskottet
2. res. 1 (s)
3. res. 2 (nyd)
4. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering 1:

16 för res. 2

13 för men.

270 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

126 för res. 1

17 för res. 2

154 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

150 för utskottet

124 för res. 1

26 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 28 fp, 26 c, 21 kds, 1 -
För res. 1: 123 s, 1 -
Avstod: 16 nyd, 9 v, 1 -
Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 5 kds, 7 nyd, 5 v, 1 -

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Mom. 2 (framtidsgupp om ekonomi och arbetsmarknad)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

288 för utskottet

10 för men.

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 74 m, 28 fp, 26 c, 21 kds, 15 nyd, 2 -

För men.: 9 v, 1 -

Avstod: 1 nyd

Frånvarande: 16 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 5 kds, 7 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 3 (inrättande av en framtidsfond, m.m.)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter ifråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottet
2. hemställan i men. i motsvarande del (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Motiveringen:

1. godkännande av utskottets motivering
2. godkännande av motiveringen i res. 3 (s)

Kammaren biföll utskottets motivering med acklamation.

Mom. 4 (kommission om samhällsekonomin)

1. utskottet

2. res. 4 (nyd)

Votering:

283 för utskottet

17 för res. 4

1 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 74 m, 28 fp, 26 c, 21 kds, 8 v, 3 -

För res. 4: 17 nyd

Avstod: 1 v

Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 5 kds, 6 nyd, 5 v, 1 -

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Den ekonomiska
politiken och
budgetregleringen
m.m.*

Mom. 7 (det internationella betalningssystemet)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

291 för utskottet

9 för men.

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 73 m, 28 fp, 26 c, 21 kds, 17 nyd, 3 -

För men.: 9 v

Frånvarande: 15 s, 7 m, 5 fp, 5 c, 5 kds, 6 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 8 (allmänna riktlinjer för budgetregleringen)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

3. res. 6 (nyd)

4. men. i motsvarande del (v)

Förberedande votering 1:

17 för res. 6

12 för men.

271 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Förberedande votering 2:

124 för res. 5

17 för res. 6

159 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

148 för utskottet

124 för res. 5

28 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 73 m, 28 fp, 26 c, 20 kds, 1 -

För res. 5: 123 s, 1 -

Avstod: 1 m, 17 nyd, 9 v, 1 -

Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 6 kds, 6 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 9 (överkurser vid emissioner av statsobligationer)

1. utskottet

2. res. 7 (s)

Votering:

166 för utskottet

135 för res. 7

Kammaren biföll utskottets hemställan.

2 mars 1994

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 74 m, 28 fp, 26 c, 21 kds, 16 nyd, 1 -

För res. 7: 123 s, 1 nyd, 9 v, 2 -

Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 fp, 5 c, 5 kds, 6 nyd, 5 v, 1 -

Karl Gustaf Sjödin (nyd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 12 (statliga myndigheters internationalisering)

1. utskottet

2. res. 8 (s)

Votering:

165 för utskottet

134 för res. 8

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 28 fp, 26 c, 21 kds, 17 nyd, 1 -

För res. 8: 123 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 15 s, 8 m, 5 fp, 5 c, 5 kds, 6 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

5 § Tillämpning i fråga om Libyen av lagen om vissa internationella sanktioner

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1993/94:UU17 Tillämpning i fråga om Libyen av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner (prop. 1993/94:131).

Kammaren beslutade i enlighet med vad utskottet föreslagit att ärendet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

6 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1993/94:UU13 Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94
(prop. 1993/94:105 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

7 § Tullpreferenser för Albanien

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU24 Tullpreferenser för Albanien (prop. 1993/94:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

8 § Anslag till Kronofogdemyndigheterna

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU18 Anslag till Kronofogdemyndigheterna (tilläggsbudget) (prop.
1993/94:105 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1993/94:FöU7 Tilläggsbudget inom Försvarsdepartementets område (prop.
1993/94:105 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

10 § Vissa ändringar i läkemedelslagen

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU15 Vissa ändringar i läkemedelslagen (prop. 1993/94:92).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

11 § Sekretess m.m. hos Barnombudsmannen

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU18 Sekretess m.m. hos Barnombudsmannen (prop.
1993/94:107).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

12 § Kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU19 Kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård m.m. (prop. 1993/94:121).

Tal mannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

13 § Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets område

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU10 Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets område (prop. 1993/94:105 delvis).

Tal mannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

14 § Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU12 Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Tal mannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

15 § Lotterinämnden

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU15 Lotterinämnden (prop. 1993/94:100 delvis).

Tal mannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Prot. 1993/94:68

2 mars 1994

Kammaren biföll utskottets hemställan.

16 § Utveckling av ideell verksamhet

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU16 Utveckling av ideell verksamhet (prop. 1993/94:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

17 § Internationellt samarbete m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1993/94:KrU17 Internationellt samarbete m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

18 § Tilläggsbudget inom Utrikes- och Näringsdepartementens områden

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1993/94:NU13 Tilläggsbudget inom Utrikes- och Näringsdepartementens områden (prop. 1993/94:105 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

19 § Åtgärder för att skapa sysselsättning åt arbetslösa

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1993/94:AU21 Åtgärder för att skapa sysselsättning åt arbetslösa.

Anf. 131 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Inför den här debatten vill jag kort informera om hur regeringen i morgon ämnar fördela de 1,5 miljarder kronor som riksdagen skall besluta om, detta under förutsättning att beslut hinner ske före kl. 18, för annars dröjer det 14 dagar.

100 miljoner kronor till statliga kulturbyggnader.

70 miljoner kronor till icke statliga kulturbyggnader. Det är museer runt om i landet.

Ett stort belopp, 195 miljoner kronor, till miljövard och kulturbyggnader.

5 miljoner kronor till kungliga slotten.

580 miljoner kronor till ROT när det gäller undervisnings- och omsorgslokaler.

20 miljoner kronor till radonsanering.

100 miljoner kronor till äldreboenden.

330 miljoner kronor till miljöförbättrande åtgärder i bostäder.

100 miljoner kronor till samlingslokaler. I det inräknas då också samfundens lokaler.

Det här blir en och en halv miljard och beräknas ge ca 8 500 årsverken.

Anf. 132 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Börje Hörnlund kom upp oanmäld här och redovisade hur han skall fördela pengarna. Det fanns en partiledare, i ett Börje Hörnlund mycket närstående parti, som sade att man inte skulle sälja skinnet innan björnen var skjuten. Nu fördelar Börje Hörnlund skinnet, men han har faktiskt inte deltagit i jakten ens en gång. Han har inte lagt två strån i kors för att skjuta björnen. Det har å andra sidan oppositionen gjort. Det har vi från Vänsterpartiet gjort.

Till arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 har jag fogat en meningsyttring. Jag vill passa på att omedelbart yrka bifall till denna. Meningsyttringen innebär att vi använder ytterligare en halv miljard kronor till ROT-insatser. Jag skall kort försöka motivera varför och ge en liten bakgrund.

Vi har en situation som är beklämmande. Inom byggsektorn är arbetslösheten oerhört hög. I snitt uppgår den öppna arbetslösheten nu till 31,5 %. Ytterligare 8 % finns i åtgärder. Fem län har en byggarbetslöshet på över 50 %.

Man slår ut människor. Vi har en utslagning av kapacitet. Det här är inte någonting som bara inträffar. Regeringen är mycket klar över det. Låt mig

läsa ur finansplanen: Sysselsättningen har minskat inom byggnadsverksamheten med 12 % per år 1992–1993. Nedgången beräknas fortsätta i samma takt 1994.

Det innebär enligt tabellen i finansplanen att 31 000 sysselsättningstillfällen tappas bort.

I den situationen får byggnadsarbetare och andra som arbetar i byggsektorn – det må vara arkitekter eller andra yrkesgrupper – ersättning från arbetslöshetskassa. Alternativet är någon åtgärd, t.ex. ALU-projekt, som också kostar för Arbetsmarknadsfonden. Det kan inte vara rimligt att en bataljon människor inom byggsektorn skall kosta för Arbetsmarknadsfonden när det finns så stora behov. Det finns behov av att renovera bostadsområden, kommunala fastigheter, skolor och daghem, och det finns behov av att göra miljösaneringar, insatser på kulturbyggnadsområdet osv.

Samtidigt har AMS ett överskott av anslagna medel. Man räknar i dag från AMS sida med att det kommer att vara 4 miljarder kronor vid budgetårsskiftet. Orsakerna till det kan och kommer vi att diskutera. Det handlar om ryckighet från regeringens och från riksdagsmajoritetens sida när det gäller vilka regelsystem vi skall ha för arbetsmarknadspolitiken. Det handlar om försämrade incitament. Det handlar om en mångfald ting som vi skall diskutera också i senare betänkanden.

Byggsektorn minskar enligt finansplanen med 31 000 jobb och kommunsektorn med 37 000 jobb under innevarande år. Man noterar detta och har inte velat göra någonting.

AMS gick ut med en skrivelse den 19 november 1993 – för tre och en halv månader sedan – där man skrev: Vi kommer att få pengar över. Vi kan satsa på ett bra sätt inom kommunsektorn. Vi kan satsa på ett bra sätt inom ROT-sektorn.

Inom kommunsektorn sker det i dag satsningar av utbildningstyp inom ramen för åtgärden Företagsutbildning. När det gäller ROT-sidan gjordes det en begränsad satsning efter kalabaliken den 15 och 16 december. Den gick inte lös på mer än 600 miljoner. De pengarna är intecknade.

Det finns ett väl dokumenterat behov av mycket stora insatser på ROT-området. Det har gjort att flera oppositionspartier – bland dem Vänsterpartiet – har motionerat om att under nästa budgetår göra kraftfulla ROT-insatser. Det finns behov av det, och det skulle gagna sysselsättningen.

Vänsterpartiet har också motionerat om att man till varje pris skall utnyttja de medel som faktiskt är anslagna till att hävda sysselsättningen. Vi föreslår bl.a. utbildningsinsatser, stopp för uppsägningar inom den kommunala sektorn och ROT-program för innevarande år. Det gäller att fatta beslut nu, teckna in volymen pengar och därefter sätta i gång. Det är inte säkert att alla fakturor hinner betalas innan budgetåret går ut.

Arbetsmarknadsministern har varit utomordentligt passiv. Såvitt jag vet har AMS ännu inte fått svar på sin skrivelse från november. Frågan har gång på gång varit uppe i interpellationsdebatter och i den allmänpolitiska debatten här i kammaren. Frågan har bara fått passivt avvaktande svar: "Det är bäst att vänta", "Det kan vara farligt att subventionera denna sektor", "Vi får väl se vad som händer". Detta sker trots att förslagen har kommit gång på gång från oppositionens sida.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Åtgärder för att
skapa sysselsättning
åt arbetslösa*

Jag skall väl ändå vara tacksam. Den motion vi väckte under den allmänna motionstiden i år har delvis bifallits genom att utskottet föreslår att 1,5 miljarder används till ROT-verksamhet. Jag vill hävda att man skulle ha gått högre. Det är inte något slags allmän överbudspolitik; det finns en god bakgrund till detta. Jag skall ge några synpunkter.

Genom att man har väntat har man missat en del chanser. Nu är det bara 3 till 4 månader kvar på budgetåret. Det är synd. Vi hade kunnat starta i höstas.

Det är viktigt att man går in för *varsam*, miljömässig renovering. Det påpekas också i utskottets betänkande. Det får inte bli en upprepning av det som skedde under 80-talet då renoveringar i själva verket ledde till försämrad situation för miljön, bostäderna och fastigheterna.

Det finns mycket man kan göra inom kulturbyggnation. Det var glädjande att höra att regeringen tänker komma med initiativ på det området i morgon.

Det finns mycket man kan göra för att förbättra inomhusmiljön, klimatet och allergiproblemen osv. På det sättet skapar man också mer sysselsättning. Om man renoverar gamla fönster med hjälp av duktiga äldre byggnadsarbetare får man dessa i sysselsättning och skapar meningsfull verksamhet. Man får också en bättre miljö som inte skadar utan snarare skonar fastigheterna.

Alternativet är passivitet och kostnader inom ALU-projekt eller inom arbetslöshetsförsäkringen. Det jag pratar om här är bara omdisponeringar av redan anslagna medel för att upprätthålla sysselsättningen och hävda arbetslinjen. Det är alltså inte dyrare. Det finns väldigt stora behov som man kan tillfredsställa på detta sätt.

Det framgår i min meningsyttring, som jag yrkar bifall till, att vi föreslår att man skall använda 2 miljarder kronor. Det innebär att vi ökar på ramen. Om det inte är möjligt att få fram bra projekt inom ramen för 2 miljarder kronor kommer det inte något mer yrkande från vår sida. Men om vi inom ramen för 2 miljarder kan få fram bra projekt som inte ryms inom ramen för de 1,5 miljarder kronorna missar riksdagen chansen att sätta ytterligare byggnadsarbetare och andra sysselsatta inom byggsektorn i meningsfullt arbete och att täcka behov som faktiskt bör täckas.

Både i utskottets betänkande och i Börje Hörnlunds redovisning föreslås det att 370 miljoner kronor skall gå direkt till kulturbyggnationer av olika slag, inklusive slott. Jag köper gärna förslaget om fem miljoner till vård av dessa kulturminnen. Dessa förslag har kommit till helt vid sidan av det som förut var aktuellt och som redovisats av AMS, länsarbetsnämnderna, Boverket, Kommunförbundet, Byggnadsfacket osv.

Det finns goda projekt att sätta i gång till kostnader som klart överstiger de 1,5 miljarder kronorna – särskilt när man har lagt till kulturbyggnader.

Herr talman! Det är hemskt att uppleva arbetslösa byggnadsarbetare i en situation när behoven skriker. Man ser hur dåliga skolorna är. Man ser hur dåliga daghemmen är. Det finns pengar. Planeringen är redan gjord. Det finns framlagda förslag. Det finns arbetsmarknadsresurser. Må det då ske! Må det också ske till en kostnad som överstiger de 1,5 miljarder kronor som arbetsmarknadsutskottet har lagt fram förslag om.

Siffran 1,5 miljard har inte någon särskilt bra grund. Den är ett resultat

av en mycket svajig förhandling i ett när det gäller regeringsgruppen mycket motvilligt utskott.

Man kan göra mer. Det ligger ett förslag på riksdagens bord. 2 miljarder ger bättre resultat.

Anf. 133 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Vi skall nu ta ställning till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21, som handlar om ROT-åtgärder. Det är glädjande att det finns en så stor politisk uppslutning bakom betänkandet och att utskottet har enats om den skrivning som presenteras.

Betänkandet är några få sidor långt, men det innebär ändå betydande möjligheter för arbetslösa att få jobb. Avsikten är också att förhindra att ytterligare människor slås ut från arbetsmarknaden. De föreslagna åtgärderna kommer att ha stor betydelse.

Arbetsmarknadsutskottets budskap till regering och myndigheter är för det första: Sätt folk i arbete!

För det andra: Gör nyttigheter på eftersatta områden!

För det tredje: Det är bråttom!

Bakgrunden till utskottets initiativ är en bred iakttagelse. Vi hade en kraftig nedgång i industriproduktion, export och investeringar i skarven mellan 80- och 90-talet. Den ledde till många konkurser, stigande antal varsel och en arbetslöshet som under senare år nått höjder som är historiska i modern tid.

Under den allmänna motionstiden väcktes det många motioner som innehöll yrkanden om ROT-satsningar. Bakom det här betänkandet finns också ett par motionsyrkanden i vilka det föreslås att de anslagna medlen i innevarande års budget tas i anspråk. Vidare finns det en skrivelse från socialdemokraterna i utskottet om att vi med förtur skulle behandla frågan om att utnyttja de medel som finns tillgängliga i innevarande års budget. I bakgrunden finns också den skrivelse från AMS som kom före jul.

Till detta kan sägas att för 1993 anslogs i två omgångar sammanlagt 1 400 miljoner till insatser liknande dem som nu föreslås i det aktuella betänkandet.

Läget på arbetsmarknaden har förbättrats något under den senaste tiden. Antalet varsel har sjunkit kraftigt, och antalet lediga platser har ökat – låt vara från en låg nivå. Det har medfört att vi har fått en viss dämpning av den öppna arbetslösheten, men läget är fortfarande för ansträngt för att arbetsmarknadsutskottet skall slå sig till ro. Därtill kommer att långtidsarbetslösheten har en eftersläpande effekt som är mycket tung och svårhanterlig. Det är mot den bakgrunden man skall se den ROT-satsning som föreslås i betänkandet.

I våra kontakter med AMS har vi i utskottet fått klart för oss att det varit svårigheter att nå de åtgärdsvolymen som det finns pengar till i innevarande års budget.

Vi i utskottet upprepar också det vi sade före jul och som riksdagen godkände, nämligen att det finns anledning för arbetsförmedlingen att i högre grad använda sig av den högre bidragsprocenten, 65 %, vid nyanställning med rekryteringsstöd. Vi har också pekat på beredskapsarbeten som en möj-

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Åtgärder för att
skapa sysselsättning
åt arbetslösa*

*Åtgärder för att
skapa sysselsättning
åt arbetslösa*

lighet. Det finns dessutom skäl att se över orsakerna till att utbildningsvika-
riaten inte utnyttjas i avsedd utsträckning.

Vi finner att den stora lediga kapaciteten bör användas till att bereda de
redan arbetslösa arbete och till att göra stora ansträngningar för att förhindra
att ytterligare människor mister jobbet. Det är särskilt angeläget eftersom
vi vet att människor som gått lång tid utan arbete i praktiken aldrig kommer
tillbaka in i arbetslivet igen. Därför får ingen möda sparas när det gäller att
ge människor meningsfull sysselsättning. De nu föreslagna åtgärderna är ett
viktigt led i kampen för arbete och för att förhindra långtidsarbetslöshet.

De medel som nu föreslås är, som redan sagts, 1,5 miljarder kronor. De
är ett viktigt inslag i kampen mot arbetslösheten. Vi har sagt att detta bör
komma i gång snarast. Medlen som nu avsatts skall avse insatser som är be-
slutade eller igångsatta under detta budgetsårs återstående månader.

Vi har också pekat på en rad områden där insatser kan göras. Många av
dessa är redan nämnda, skolor, samlingslokaler, bostäder, äldreboenden,
sjukhem, vissa kulturbyggnader och kulturmiljövård. Men vi har också talat
om de ombyggnader av radonhus och lokaler med miljöproblem som finns
uppräknade i betänkandet. De objekt som vi pekar ut innebär att man kan
köra i de gamla spår som riksdagen redan tidigare har lagt ut. Ett regerings-
beslut de närmaste timmarna innebär att projekt snabbt kan komma i gång.

Herr talman! Därför tycker jag att det är positivt att regeringen ser ut att
vara beredd att handla mycket skyndsamt när det gäller en närmare utform-
ning av detta ROT-program. Arbetsmarknadsministern presenterade ju
detta nyss. Vi ser fram emot ett snabbt ställningstagande.

Låt mig avsluta med att säga att en ytterligare krympning inom byggsek-
torn bör undvikas. Därför är den här ROT-satsningen ett värdefullt stöd för
att genomföra många nödvändiga renoveringar ute i landet och i våra kom-
muner. Det paradoxala är att om vi inte nu gör särskilda insatser kan vi
hamna i en överhettningssituation inom byggsektorn om några år när kon-
junkturen rejält har svängt uppåt.

När nu ett enigt arbetsmarknadsutskott föreslår att riksdagen beslutar att
göra insatser för att bekämpa arbetslösheten är det nödvändigt att de ome-
delbart kommer i gång och att informationen snabbt förs ut. Det är min över-
tygelse att vi med ett sådant brett riksdagsbeslut medverkar till en förnyelse
och upprustning av många angelägna objekt som under lång tid varit efter-
satta. Det är också ett led i det som regeringen och riksdagen säger sig vara
överens om, nämligen att främja arbetslinjen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i be-
tänkande 21.

Anf. 134 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Jag hade tänkt att kritisera arbetsmarknadsminister Börje
Hörlund, men jag lär väl få fler tillfällen att göra det. Den arbetsmarknads-
politik som han har gett sig in på lär väl inte ändra karaktär under våren. Jag
får säkert betydligt mer tid att kritisera den i framtiden.

Det är ändå skönt att kunna hälsa arbetsmarknadsministern välkommen.
Det är ju lätt att omvända sig under galgen. Det förslag som vi skall fatta
beslut om i riksdagen i dag kommer från ett initiativ från socialdemokra-

terna. Vi har hela tiden varnat för det läge som vi nu har hamnat i med en arbetslöshet bland byggnadsarbetarna på nästan 50 %.

Det viktigaste är kanske att vi fattar beslutet i dag. Om vi inte gör detta kommer hela ambitionen bakom att vi väckte frågan i arbetsmarknadsutskottet att bli förfelad. Därför har jag tänkt att fatta mig kort och yrkar bifall till utskottets hemställan. Det är en stor glädje att vi kunnat göra detta i enighet i utskottet. Framför allt lär det bli till glädje för alla de arbetslösa byggnadsarbetare som åter kan känna att de har en samhörighet på arbetsmarknaden.

Anf. 135 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Ny demokrati har i många sammanhang förordat ROT-insatser för att avhjälpa delar av arbetslösheten. Byggsektorn är för stor och måste bantas, men i rådande konjunkturläge kan bantningen gå för långt. Därför bör vi satsa på reparationer och ombyggnader som ändå måste göras. Sverige får då arbeten utförda till en mycket låg nettokostnad.

Den omfattande omställning som måste ske i byggbranschen försvåras av det alltigenom dystra arbetsmarknadsläget. Därför skall åtgärder sättas in snarast för att få i gång jobben. Det viktigaste skälen som talar för ROT-satsningen är att den ger jobb i stället för arbetslöshet. Det är möjligt att bygga om till lägre priser än tidigare. ROT är arbetsintensivt. Dessutom ger ROT-jobb många arbetstillfällen i andra branscher. Det finns många byggnader som behöver renoveras. Det är ett jobb som ändå måste göras.

Det är viktigt att rädda jobb i befintliga företag som nu ligger på marginalen, annars hotar en utslagning som på sikt leder till underkapacitet med risk för påföljande överhettning.

Det är också viktigt att göra något för de yngre byggnadsarbetarna som inte har arbete. Förgubbningsen är ett stort problem i byggbranschen. Den sker genom principen sist in – först ut. Det är viktigt att åtgärder snabbt kommer i gång.

Skolan är vår största arbetsplats. Regeringen har ambitionen att vi skall ha världens bästa skola. Då kan den inte se ut hur som helst. Vi vet alla vad arbetsmiljön betyder. Va-nätet är på många håll i mycket dåligt skick. Där finns också mycket att göra.

Inom kulturmiljövården finns gott om projekterade arbeten för upprustning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer. Men trots svår arbetslöshet och många miljarder i outnyttjade arbetsmarknadsmedel har man tidigare inte ansett att arbetsmarknadsmedel skall sättas in för att rädda kulturella värden.

Enligt de bedömningar som AMS gjort kommer de inte att nå upp till det av regeringen beräknade åtgärdsvolymerna under innevarande budgetår. AMS gjorde vidare den bedömningen att åtminstone fyra miljarder kronor av anslaget till arbetsmarknadsåtgärder skulle bli outnyttjade för de avsedda målen under innevarande budgetår. Detta sker samtidigt som flera projekt inom ROT-sektorn är klara att sätta i gång omedelbart. Märkligt och glädjande nog sammanfaller dessa projekt med dem som vi fört fram i vår motion A269 daterad den 25 januari. Ärendet har därefter fått en milt sagt märklig hantering.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Åtgärder för att
skapa sysselsättning
åt arbetslösa*

Ny demokrati och Vänsterpartiet var de enda partier som insåg den möjlighet som öppnade sig. Med delar av det outnyttjade anslaget för innevarande budgetår skulle man kunna bekämpa arbetslösheten och samtidigt investera i byggnader såsom skolor, äldreboenden, sjukhem, kulturbyggnader och kulturmiljövård. Vi motionerade konsekvent i ärendet.

Det märkliga är att varken Socialdemokraterna eller de borgerliga partierna har framlagt motioner i detta ärende. Det är en sak att prata och en annan sak att handla. Sent omsider vaknar Socialdemokraterna. Hemska verklighet – det räcker inte längre med att propagandera för ROT, nu måste de även handla trots att det egentligen är för sent. Hur skall de kunna förklara denna fadäs. Jo, de tillställde utskottet en skrivelse i ärendet – motionsmöjligheten hade de redan missat – och försökte att få det hela att se ut som om det var de som tagit ROT-initiativet.

Än så länge är det ingen fara. De borgerliga partierna sover fortfarande sött, och medierna har ännu inte upptäckt Ny demokratis och Vänsterpartiets motioner.

Sagt och gjort. En skrivelse till arbetsmarknadsutskottet daterad den 4 februari författas av Socialdemokraterna. Pressen inkallas och informeras om initiativet. Nu vaknar de borgerliga partierna och ansluter sig till motionärerna. Det ser bättre ut då.

Trots alla dessa försök till desinformation står det dock klart och tydligt i hemställanspunkten vilka partier som föranlett detta beslut. Här är det fakta som gäller.

Där står: ”att riksdagen med bifall till vad utskottet anfört samt med anledning av motionerna 1993/94:A250 yrkande 4” – dvs. Vänsterpartiets motion – ”i motsvarande del och 1993/94:A269 yrkande 5” – dvs. Ny demokratis motion – ”i motsvarande del bemyndigar regeringen – – – att använda 1 500 000 000 kronor för åtgärder som syftar till att bekämpa arbetslösheten i enlighet med vad utskottet förordat”.

Herr talman! Jag vill här ta tillfället i akt att honorera arbetsmarknadsministern för att ha agerat snabbt och för att den fördelning av dessa 1,5 miljarder som redovisats har gjorts enligt intentionerna i Ny demokratis motion. Med anledning därav yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande AU21.

Anf. 136 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Om det varit en normal situation här i riksdagen hade naturligtvis bostadsutskottet berett dessa frågor. Vi har när det var en socialdemokratisk regering upplevt en hel del kritik mot att riksdagen lämnar en finansfullmakt till regeringen, inte minst från den nuvarande arbetsmarknadsministerns sida. Men vi accepterar detta med utgångspunkt från att det handlar om de tusentals byggjobbare som i dag går arbetslösa och att det finns behov.

Herr talman! Jag vill också ha sagt att detta inte innebär att vi socialdemokrater ger upp de krav vi har fört fram dels i vår partimotion, dels i de motioner som avser kommande budgetår och som ligger för behandling i bostadsutskottet. Det beslut vi har att fatta i dag gäller innevarande budgetår.

Vi kommer inte att ge upp de krav som vi ställt i bostadsutskottet, om det

nu är någon som tror det. Vi kommer att driva en politik som leder till en bättre bostadsbalans i vårt samhälle.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

Anf. 137 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Det är bra att vi nu kan fatta ett enigt beslut om en totalram för sysselsättningsåtgärder på byggsektorn. Det är också bra att regeringen är beredd att redan i morgon fatta beslut om att fylla denna ram med verkningfulla åtgärder. Det är viktigt att dessa åtgärder nu kommer i gång snabbt.

En förutsättning för det är att riksdagen kan fatta beslut i dag och ge regeringen detta bemyndigande. Jag skall därför inte gå i polemik eller ägna tiden åt att framhålla mitt eget partis förtjänster i dessa sammanhang. Jag skall inte heller debattera handläggningsordningen i dag.

Herr talman! Jag ber kort – för att jobben nu skall komma i gång – att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Anf. 138 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag vet att vi har bråttom i dag, och jag håller med Elver Jonsson om att det är bråttom att komma i gång.

Jag vill därför ställa en fråga till Elver Jonsson: Varför är vi så sena? Det har varit en oerhörd passivitet från den borgerliga gruppen i utskottet. Och kanske allra mest: Vilka motiv finns för att inte tillgodose det yrkande vi i Vänsterpartiet har haft om ett ramanslag på 2 miljarder kronor? Allt talar för att det hade varit det sakligt bästa.

Anf. 139 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! När det gäller bedömningen av anslaget kan vi konstatera att samtliga ordinarie ledamöter efter både erfarenheter och kontakter har bedömt att 1,5 miljarder är en rimlig, avvägd summa. Om det har jag inte mer att säga.

Beträffande tempot i utskottet är det bara att konstatera, att sedan vi beslutade oss för att behandla ärendet med förtur har det gått mindre än tre veckor fram till det att vi nu står färdiga för beslut. Få ärenden går genom riksdagen med den hastigheten.

Anf. 140 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att Ny demokratis historieskrivning inte alls stämmer. Vi behandlade ROT-åtgärder så sent som den 16 december i denna kammare. Enligt vad jag kommer ihåg föll, med hjälp av Ny demokrati, alla förslag från socialdemokraterna. Det är ju skönt att syndaren vaknar någon gång.

Ny demokrati anmärker sedan på hanteringen. Att vi har inkommit med en skrivelse beror på att våra förslag föll den 16 december. Enligt vad jag i dag kan erinra mig har vi socialdemokrater lagt fram förslag om ROT-åtgärder sedan hösten 1991, och varenda gång har Ny demokrati biträtt regeringen och fällt våra förslag här i kammaren.

*Åtgärder för att
skapa sysselsättning
åt arbetslösa*

Anf. 141 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag vill bara konstatera fakta som står i betänkandet. Socialdemokraterna har inte motionerat. För att inte förlänga debatten – det är viktigare att agera i stället för att tala – vill jag inte kommentera detta ytterligare.

Anf. 142 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Våra motioner föll den 16 december med Ny demokratis hjälp.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

1. utskottet

2. men. (v)

Votering:

277 för utskottet

8 för men.

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 71 m, 26 fp, 23 c, 20 kds, 14 nyd, 2 -

För men.: 1 c, 7 v

Frånvarande: 17 s, 9 m, 7 fp, 7 c, 6 kds, 9 nyd, 7 v, 2 -

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick företas till avgörande vid arbetsplenum onsdagen den 16 mars.

20 § Vissa ändringar i tobakslagen

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1993/94:SoU17 Vissa ändringar i tobakslagen (1993:581) (prop. 1993/94:98).

Anf. 143 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Information om tobakens skadeverkningar har länge bedrivits i vårt land. Även om andra åtgärder vidtas, är information och utbildning fortfarande grundläggande element i samhällets åtgärder mot tobaksbruket. Genom det tobaksprogram som Folkhälsoinstitutet bedriver har de hälsoupplysande informativa insatserna mot tobaksbruket förstärkts på central nivå. Det är viktigt att informationen om tobakens skadeverkningar in-

tensifieras på lokal nivå, inom skolor, primärvården, frivilliga organisationer etc.

Det viktigaste instrumentet är och förblir opinionsbildning och information. Inom många andra områden har information och aktiv upplysning visat sig mycket effektiv. Ett bra exempel på detta är den omfattande antirökkampanj som bedrevs främst i slutet av 1970-talet. Resultatet har blivit en kraftig minskning av rökningen bland de ungdomar som var föremål för denna information. Erfarenheter från denna och liknande kampanjer bör sporra till efterföljelse.

Skolans förebyggande insatser måste få hög prioritet och stort utrymme på skolschemat. Särskild vikt måste läggas vid att nå ungdomsgrupperna. Sjuk- och primärvårdens kunskaps- och informationsmaterial om tobakens skadeverkningar måste komma skolor och övriga myndigheter till del. Särskilt angeläget är det att understryka vikten av att gravida kvinnor och småbarnsföräldrar informeras om tobakens skadliga effekter. I detta sammanhang har mödravården och sjukvården liksom Folkhälsoinstitutet en viktig roll.

Insatserna för att tillförsäkra människor en rökfri miljö måste fortsätta och intensifieras. Unga människor skall i hemmet och i skolan erinras om vikten av att inte börja röka och av att de, om de trots allt börjar röka, visar hänsyn mot dem som inte röker. Fostran av barn och ungdom i hem och skola är avgörande för grundläggandet av sunda och goda värderingar, liksom all informationsverksamhet och opinionsbildning är.

Utvecklingen i Sverige är av dessa skäl mycket positiv. Andelen rökare minskar sedan flera år tillbaka, och detta tyder på att de redan vidtagna åtgärderna haft god effekt. Det är en mycket viktig folkhälsofråga att minskningen fortsätter. Sverige är kanske det land som har de bästa utsikterna att nå WHO-målet 80 % av befolkningen rökfri till år 2000.

Så här långt är socialutskottet enigt, och därför ställde sig utskottet bakom regeringens förslag om införandet av den nya tobakslagen, vilket kammaren fattade beslut om den 28 maj 1993. I samband med detta beslut begärde en majoritet av riksdagens ledamöter att den nya lagen skulle kompletteras på en rad punkter. Den proposition som kammaren nu skall behandla innehåller således en effektivering av denna riksdagsbeställning, dvs. de föreslagna lagändringarna har initierats av riksdagen.

När vi behandlade dessa tilläggsförslag anförde vi från moderat håll att de nya förbudskraven andades förmyndarmentalitet och övertro på det politiska beslutsfattandets möjligheter att påverka mänskligt beteende. Denna inriktning bekräftas genom de föreslagna skärpningarna av lagen. Våra värderingar därvidlag kvarstår oförändrade. Detta måste sägas, även om vi nu böjer oss för det faktum att besluten har fattats i demokratisk ordning och därmed måste respekteras.

Med anledning av motionsyrkandet om förbud mot s.k. förtäckt tobaksreklam föreslår utskottets majoritet ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt skall utreda frågan och därefter återkomma till riksdagen. Utskottets ledamöter från regeringspartierna reserverar sig och avstyrker de aktuella motionerna. Vi konstaterar att frågan om förbud mot förtäckt reklam övervägs inom regeringkansliet.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Det är naturligtvis angeläget att de regler om tobaksreklam och marknadsföring som nu gäller eller framgent kan komma att antas i Sverige görs konkurrensneutrala, så att konkurrensen mellan svenska och utländska företag kan bedrivas på lika villkor.

Vad gäller själva reklamen finns det inte något sakligt underlag för antagandet att reklamen vilseleder konsumenterna och därigenom på något sätt bidrar till en ökning av den totala tobakskonsumtionen.

Däremot är det självklart att reklam för tobak, vari exempelvis anges en tillverkares namn och produktens varumärke, kan bidra till att göra företaget känt och därigenom skapa goodwill även för företagets produktutveckling. Sådana effekter är ofrånkomliga konsekvenser av marknadsekonomins och varumärkenas funktion.

Det är viktigt att erinra om att några restriktioner inte kan genomföras beträffande varumärkeshavares rätt att för sina varor använda sitt registrerade varumärke. Sverige är anslutet till den s.k. Pariskonventionen 1983 för industriellt rättsskydd, och enligt artikel 7 i denna får beskaffenheten av den vara på vilken ett fabriks- eller handelsmärke är avsett att anbringas inte i något fall utgöra hinder för registrering av märket. Härav följer att hinder inte heller kan uppställas i Sverige för ett företag att på sina varor använda sina i vederbörlig ordning registrerade varumärken. Förslag med denna innebörd är alltså ogenomförbara, därför att de strider mot svensk rätt och Sveriges internationella konventionsförpliktelser.

Det finns inga undersökningar som visar att ett förbud mot tobaksreklam orsakar en minskning av konsumtionen. Vid en jämförelse mellan Sverige och Norge, som fick förbud 1975, Finland, som fick förbud 1977, och Island, som fick förbud 1971, visar det sig att någon positiv effekt av reklamförbudet inte kan iakttas. Jämfört med dessa nämnda länder har konsumtionen i stället efter reklamförbudens införande minskat mest i Sverige. Att ett förbud mot användande av tobaksvarumärken för andra produkter än tobak skulle ha någon effekt på totalkonsumtionen förefaller med hänsyn härtill högst osannolikt.

Ett förbud mot att för tobaksvaror använda sådana varumärken eller andra kännetecken som används i någon annan bransch, av helt andra näringsidkare eller vice versa, skulle innebära ett otillåtet ingrepp i varumärkesrätten. Eftersom det är legitimt för såväl utländska som svenska näringsidkare att registrera samma varumärke vare sig det rör sig om ordmärken, figurmärken eller utstyrselar, både för tobaksvaror och andra typer av varor, måste det normalt också vara tillåtet att använda dessa varumärken för de olika typerna av produkter.

I den mån samma märke används för såväl tobaksvara som andra varor behöver det inte vara så att användningen för tobaksvaran är den ursprungliga. Skulle dessa märken komma att drabbas av att de används för tobaksvaror och därmed vara förbjudna? Många märken som används för tobak används också självständigt för helt andra produkter eller tjänster, vilka av konsumenter inte på något sätt förknippas med tobak, t.ex. Hotel Prince. Skall följden bli att ett hotell tvingas byta namn?

Välkända varumärken representerar ett mycket stort ekonomiskt värde. Ett förbud mot att använda ett varumärke för tobaksvaror även för andra

produkter och vice versa innebär ett stort ingrepp i ett företags rätt att utnyttja sina varumärken genom t.ex. licensiering. Detta måste anses strida mot grundläggande principer i varumärkesrätten.

Varumärkesrätten omfattas av äganderättsskyddet enligt det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Ett förbud mot att använda ett varumärke, vare sig det gäller tobaksvaror eller andra varor, skulle närmast vara att uppfatta som konfiskation av varumärket, eftersom det inte längre får användas. Detta skulle i sin tur kunna leda till ersättningsskyldighet för staten.

Marknadsdomstolen har i en dom från 1989 slagit fast att ett förbud mot att marknadsföra andra produkter än tobaksvaror under ett tobaksvarumärke skulle stå i motsats till grundläggande principer i varumärkesrätten. Ett förbud mot förtäckt reklam skulle innebära att en näringsidkare som över huvud taget ej marknadsför tobaksvaror skulle vara förbjuden att använda ett sådant varumärke för sina produkter. Detta strider mot tryckfrihetsförordningen, eftersom undantaget i förordningen endast möjliggör förbud mot kommersiell annons vid marknadsföring av bl.a. tobaksvara. Marknadsdomstolen menar i den nyssnämnda domen att det är tveksamt om ett förbud mot att marknadsföra andra produkter än tobaksvaror under ett tobaksvarumärke skulle vara förenligt med grundlagarna, yttrandefriheten och tryckfriheten.

Nya handelshinder skulle skapas, eftersom företag som har samma varumärke för tobaksvaror och andra varor skulle bli förhindrade att sälja de senare i Sverige under originalvarumärket. Detta skapar importhinder, som inte torde vara godtagbara enligt EES-avtalet. Detta har också fastslagits av professor Ulf Bernitz i ett utlåtande med anledning av den finska regeringens förslag till ändring av lagen om åtgärder för inskränkande av tobaksrökning.

Herr talman! Ett ingripande genom lagstiftningsåtgärder mot den indirekta reklamen är således, som jag nu har påvisat, förenat med avsevärda svårigheter och komplikationer av såväl varumärkesrättslig som tryckfrihets-, yttrandefrihets- och näringsfrihetsrättslig natur. Noggranna överväganden måste därför, som regeringen anför i propositionen, föregå varje ansats att utvidga det annonsförbud som regeringen i enlighet med den dåvarande riksdagsmajoritetens begäran har lagt fram.

Mot denna bakgrund är regeringens och statsrådet Könbergs bedömning välmotiverad, och vi reserverar oss tillstyrker därför regeringens förslag till ställningstagande. Det är därför naturligt att denna fråga inte har kunnat behandlas i den nu framlagda propositionen, utan måste bli föremål för fortsatta överväganden.

Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation som fogats till socialutskottets betänkande.

Anf. 144 RINALDO KARLSSON (s):

Herr talman! Det är glädjande att vi i Sverige äntligen har börjat ta itu med de problem som tobaken innebär. Tobaken är en drog som också påverkar användarens omgivning hälsomässigt.

Det är inte länge sedan vi inte hade en aning om hur rökarna påverkade

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

sin hälsa, och om någon hade sagt att också passiva rökare angrips, skulle han inte ha blivit trodd.

När vi nu har kunskapen är det därför svårt att förstå att det fortfarande finns partier och personer som tycker att detta är en fråga för marknaden.

Vi i socialutskottet som har ansvaret för folkhälsan måste på fullaste allvar ta itu med allt som påverkar folkhälsan negativt. Det kan gälla alkohol, tobak och andra droger.

Man kan läsa i Dagens Nyheter om hur tobaksindustrin i USA utsätter tonåringar för ett enormt tryck för att de skall börja röka. Den amerikanska kongressen har lagt fram ett lagförslag som skall sätta stopp för rökning på allmänna platser. Detta förslag applåderas av den sittande Clintonregeringen.

Tobaksindustrin tillbakavisar, i USA liksom i Sverige, att den medvetet riktar sig till tonåringar. Vi vet att rökningen minskar i de högre åldrarna, men tonåringar, och då i högsta grad lågutbildade flickor, är en grupp som röker. Detta är tobaksbolagen både här i Sverige och i USA helt medvetna om. Det är därför reklamen och indoktrineringen har tagit nya former.

Jag läste i Aftonbladet nu innan jag gick ner i kammaren att man i Amerika har skapat en seriefigur som heter Camel och som är mer känd hos sexåriga barn än Musse Pigg.

Jag måste här uttrycka min förvåning och förtvivlan över att de borgerliga partierna reserverar sig mot utskottsmajoriteten och inte vill ge regeringen till känna att den bör återkomma till riksdagen med ett förslag om hur den dolda reklamen skall stoppas.

Tobaken är ingen vanlig produkt som man kan överlåta till marknaden själv att avgöra hur den skall marknadsföras. Jag vill än en gång påminna om folkhälsan. Vi läser i rapporter om hur ofödda barn har påverkats trots att mamman själv inte röker men ändå har befunnit sig i en rökig miljö.

Vi vet också att när rökningen minskar i industriländerna söker producenterna sig till u-länder för att hitta nya marknader. Detta är den moral som tobaksindustrin har.

Vi som vill ha ett förbud har bra på fötter. Vi har all expertis på vår sida, bl.a. Läkare mot tobak.

Nu har sanningens minut kommit, nu är det dags att visa färg. Vad säger talesmannen Jerzy Einhorn? Är inte tobaken av den arten att man inte bör överlåta den åt marknaden? Varför reserverar ni er egentligen? Vad har Barbro Westerholm för åsikt i dag? Visst blev er svängning ganska tvär sist? Vi var ju ganska överens i den preliminära behandlingen.

Att hänvisa till att grundlagen måste ändras är bara nonsens. Vi har kommit överens när det gäller alkoholen och dess reklam, och där finns inga problem.

Skall vi låta tobaksbolagen producera musik som gör reklam för ett visst tobaksmärke och uppmanar ungdomar att röka eller att ha namn på klädmärken som hänför till cigarettmärken?

När ett så marknadsinriktat land som Amerika tar tag i detta problem, då bör väl ändå också de svenska borgerliga partierna kunna rösta för tuffare tag mot smygreklamen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationen.
(forts.)

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.00 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

20 § (forts.) Vissa ändringar i tobakslagen (forts. SoU17)

Anf. 145 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först påpeka för Rinaldo Karlsson att regeringen i propositionen har anmält att det pågår en beredning i detta ärende. Samtidigt har man pekat på att detta är en mycket komplicerad materia. Det behövs således inget tillkännagivande av det skälet, eftersom beredningsarbetet är i gång.

Sedan sade Rinaldo Karlsson att han är klar över vad som behöver göras med lagstiftningen. Han har kanske färdiga förslag.

Jag skulle gärna vilja veta om Rinaldo Karlsson kan redovisa hur en förändring skall gå till. Han säger ju att man snabbt och lätt kan expediera en sådan och att man skall agera skyndsamt.

Vårt land är anslutet till den s.k. Pariskonventionen för industriellt rättskydd från 1983. Enligt artikel 7 i denna konvention får beskaflenheten av den vara på vilken ett fabriks- eller handelsmärke är avsedd att anbringas inte i något fall utgöra hinder för registrering av märket. De förslag som Rinaldo Karlsson pläderar för skall genomföras är med den innebörden ogenomförbara, därför att de strider mot svensk rätt och Sveriges internationella konventionsförpliktelser. Alltså måste lagstiftningen ändras.

Jag vill då ställa några konkreta frågor. På vilket sätt skall lagstiftningen ändras, Rinaldo Karlsson? Är det Rinaldo Karlssons mening att regeringen skall ta initiativ till en omförhandling av Pariskonventionen från 1983 för att möjliggöra de förändringar som Rinaldo Karlsson pläderar för? Jag skulle gärna vilja ha ett klart besked när det gäller dessa frågor.

Jag vill dessutom veta: Vilka förändringar i tryckfrihetsförordningen vill Rinaldo Karlsson åstadkomma för att man skall kunna komma åt användningen av varumärken i dessa sammanhang?

Jag har en annan konkret fråga. I den mån samma märke används såväl för tobaksvara som för andra varor behöver inte användningen för tobaksvaran vara den ursprungliga. Skulle då dessa märken komma att drabbas av att

de används för tobaksvaror och därmed förbjudas? Är det Rinaldo Karlssons mening att det skall vara så? Hur skall i så fall den lagstiftningen se ut? Skall t.ex. ett hotell som heter Hotell Prince tvingas att byta namn för att tillgodose dessa krav?

Anf. 146 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är typiskt. Så fort som man känner sig trängd och inte vill göra någonting åt vissa saker, t.ex. att förbättra folkhälsan, då kryper man bakom ett regelsystem eller någon lagstiftning och krånglar till det hela. Vi riksdagsmän är inte några experter på lagstiftning, och det har vi inte heller utgett oss för att vara och det skall vi aldrig heller bli. Det finns andra som sköter den saken.

Vi är här i riksdagen för att föra svenska folkets talan. Svenska folket vill i alla fall ha en lagstiftning så, att våra barn inte indoktrineras till att börja att röka. Det skall inte vara möjligt att krypa undan lagstiftningen genom att tillverka t.ex. Blendglasögon som ungarna kan ta på sig eller tändsticksaskar som det står Marlboro på och som delas ut på diskoteken. Det är svenska folket som man måste rätta sig efter. Man skall inte bara plötsligt krångla till saker och ting. Som lekman kan jag inte stå här och tala om precis hur lagstiftningen skall gå till. Det är typisk moderat propaganda att bara krypa undan bekymren och gömma sig bakom regelsystemen.

Jag hänvisade till Amerika, där man tillverkar leksaker och liknande som är mer kända än t.ex. Musse Pigg. Ungarna känner bättre till cigarettmärken än hur de gamla traditionella seriefigurerna ser ut. Då är det ett problem. Vi vet att det i regel är 16-åringar som börjar att röka. Skall vi lämna över våra barn till marknadskrafterna så att de kan förstöra sin hälsa? Det ställer i alla fall inte socialdemokraterna upp på.

Anf. 147 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Om man skall nå de syften som Rinaldo Karlsson nu pläderar för måste man ha en distinkt och klar lagstiftning, så att man inte åstadkommer några biverkningar eller skador. Jag har i mitt anförande noga understrukit att dessa åtgärder är förenade med avsevärda svårigheter och komplikationer när det gäller varumärkesrättsliga frågor, tryckfrihets- och yttrandefrihetsfrågor och även när det gäller näringsfriheten. Därför är det viktigt att man gör en ordentlig analys för att ta reda på vilka konsekvenser en sådan förändring av lagstiftningen innebär, inte minst i fråga om att ändra grundlagen – det är inte gjort i en handvändning. Därför måste man göra ett grundligt arbete och sedan redovisa resultatet. Det är detta som kommer till uttryck i regeringens proposition. Men detta avfärdar Rinaldo Karlsson. Han bryr sig inte om det. Jag tycker att det är beklämmande att man är så vårdslös.

Herr talman! Jag kan inte sätta något annat värde på Rinaldo Karlssons svar än vad hans tänkesätt kan tyckas förtjäna.

Anf. 148 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har sagt att det är lika lätt att lagstifta i det här fallet som det var att lagstifta om reklam för alkohol. Jag tycker att det vore bättre om

moderaterna hade sagt att man är emot den här typen av lagstiftning än att gömma sig bakom regelsystemen och lagböckerna.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Anf. 149 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag skall svara på Rinaldo Karlssons frågor. Tobaksbruket är den största enskilda hälsorisken i vårt land. Därför menar jag att vi kan göra en oerhört viktig insats för att övertyga unga människor att inte börja använda tobak.

Reklamförbud är här ett av flera medel. Det är vetenskapligt visat av Världshälsoorganisationen att ett reklamförbud har en dämpande effekt på alkoholbruket. Sten Svensson påstod något annat. Men man måste angripa både direkt och förtäckt reklam, vilket man har gjort i flera länder, bl.a. i Frankrike och i Norge. Det är alltså möjligt.

På Bilmässan nyligen fick faktiskt en fyraåring ett märke som gjorde reklam för Camel att klistra på sin pappas bil. Det vittnar litet grand om hur tobaksbolagen arbetar.

Jag kommer att rösta med utskottsmajoriteten i enlighet med hemställan i betänkandet, eftersom jag anser att skrivningen i propositionen är för svag. Där står bara att "frågan om eventuell reglering av förtäckt reklam för tobaksvaror är av komplicerad natur och kräver ytterligare överväganden". Man säger alltså ingenting om att man arbetar med detta.

Jag har anmält till min riksdagsgrupp hur jag tänker rösta, och man har inte invänt emot att jag tänker rösta i enlighet med utskottsmajoriteten.

Anf. 150 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att det i alla fall finns ledamöter som vet varför de sitter i Sveriges riksdag.

Anf. 151 JERZY EINHORN (kds):

Herr talman! Den fråga som vi diskuterar anser jag inte lämpar sig för att politiseras. Jag hoppas innerligt att den inte heller kommer att politiseras.

Personligen vill jag tala för alla de tonåringar som inom kort skall börja att röka tobak och sedan inte kan sluta som vuxna, hur förtvivlat gärna de än vill.

Jag har i 38 år levt bland dem som skadats av tobak. Jag har upplevt det svåra lidande hos dem som har ständig smärta på grund av förträngda blodkärl och bland dem som plågas av emfysem med ständig lufthunger. Jag har upplevt ångest och förtivlan hos dem som får lungcancer.

10 000 människor dör årligen i Sverige på grund av tobaksbruk. 27 kommer att dö i dag, den 2 mars, när vi i riksdagen behandlar socialutskottets betänkande. De kommer att dö på grund av tobaksbruk. Jag vill hävda att döden bara är toppen på ett isberg av svårt lidande bland många fler som under tonåren har blivit vanerökare. Som vuxna försöker de att sluta, men de kan inte. De vet att de genom passiv rökning skadar andra, men de kan inte sluta.

Föräldrarna vet att 2 000 barn per år kommer att utveckla svår kronisk luftröskatarr på grund av deras rökning, men de kan inte sluta.

Gravida mödrar vet att de löper ökad risk för missfall och deras barn för försenad fosterutveckling, men de kan inte sluta.

Föräldrarna vet att 5 000–10 000 barn årligen får lunginflammation på grund av deras rökning, men de kan inte sluta. De vet att hälften av fallen av plötslig spädbarnsdöd beror på passiv rökning, men de kan inte sluta. De kan inte sluta därför att de under tonåren, under en kort period av oförstånd, har blivit vanerökare.

Jag har följt med i litteraturen ordentligt. Man ifrågasätter på många goda grunder om det är meningsfullt att försöka påverka vuxna rökare. Det lönar sig inte att trakassera dem. Det stora flertalet av dem vill redan sluta röka. Om man vill påverka utvecklingen måste man vända sig till barn i de yngre tonåren, i dagens läge till 14–15-åringar.

Detta har även upptäckts av dem som vill sälja tobak. De vänder sig selektivt till den gruppen av barn och ungdomar med en alltmer uppfinningsrik, förtäckt reklam. Vi som sitter i riksdagen märker inte den reklamen. Men den finns överallt där tonåringar finns – på diskotek, klockor, skivor, på de mest stiliga glasögon som man kan köpa och på de mest stiliga kläder såsom Marlboro Classic. Tänd en cigarett så kommer du att se ut som de tuffa poj-karna och flickorna med dina kläder!

Jag tycker faktiskt inte att vi i dag skall kritisera tobaksindustrin. Jag tycker inte heller att vi skall kritisera dem som försöker sälja sina produkter. Det är deras jobb att göra det, och det är tillåtet att göra det. Om kritik skall riktas mot någon så är det mot oss som sitter här i riksdagen, för det är vi som bestämmer ramarna för deras agerande.

Jag vet att förbud mot förtäckt reklam är svårt att formulera på ett sätt så att överträdelse kan identifieras och beivras. Men ibland verkar det som om vi skulle vara det första landet som genom lagen skulle försöka att begränsa indirekt tobaksreklam. Flera länder har redan gjort det, bl.a. Norge sedan 19 år, år 1975, Frankrike, som faktiskt bekänner sig till Pariskonventionen och som är ett EES-land, sedan 1989, Kanada sedan 1988, Nya Zeeland och Australien. Finland har nyligen lagt fram ett förslag till åtgärder som begränsar indirekt tobaksreklam. I Belgien, som är ett EES-land, fälldes förra året en annons för förtäckt reklam.

Jag tycker faktiskt att det mot den bakgrunden är ganska rimligt att vi ger en signal till vår regering, som vi ber om så många saker, om att ge frågan hög prioritet för en skyndsam utredning av frågan.

Ett förbud mot reklam löser inte tobaksproblemet. Men det är ett viktigt steg på vägen för att göra det. Det finns, som Barbro Westerholm har sagt, flera undersökningar som klart visar detta.

Vi har i Sverige en hög utbildningsnivå. De bättre utbildade slutar att röka först, och det gör de över hela världen. Jag är personligen övertygad om och hoppas innerligt att det blir omöjligt att om tre fyra generationer sälja en cigarett i Sverige. Men vad vi kan göra i dag är att påskynda den processen. Min djupa övertygelse är att vi kan spara några liv och förebygga mycket onödigt lidande. Men det kan vi faktiskt inte göra i dag, därför att voteringen äger rum om 14 dagar, herr talman.

När vi avhandlar denna fråga kommer under dagens lopp, den 2 mars, 75 tonåringar att börja använda tobak. Det innebär tre nya rökare varje timme.

Många av dem är faktiskt lockade av den fantastiskt skickliga indirekta tobaksreklamen. När de har börjat röka kan de inte sluta.

Om vi om 14 dagar lyckas fatta ett beslut som hjälper några av dem att inte bli vanerökare tycker jag att vi har fattat kanske ett av de viktigaste besluten under mandatperioden.

Tobak är den i särklass främst kända hälso- och miljörisken. Inget annat är känt som medför större risker.

Är det någon som tror att det blir mer än 100 aborter årligen, att spädbarnsdödligheten fördubblas, att 10 000 barn per år får lunginflammation därför att vi bygger en Öresundsbro? Är det någon som tror att 10 000 mäniskor per år kommer att dö, att många kommer att lida av kroniska andnings- och cirkulationsbesvär, allergi och astma för att vi har haft kärnkraft i Sverige?

Alla dessa frågor är viktiga. Men jag vill hävda att vi i kväll i vår riksdag avhandlar en för vår befolkning också mycket viktig fråga, även om den inte är någon symbolfråga för något av våra riksdagspartier. Det är bra att det är så, för jag tycker inte att frågan lämpar sig för att politiseras.

Jag yrkar bifall till hemställan i det betänkande av socialutskottet som baserar sig på Fanny Rizells, Liisa Rulanders, Torgny Larssons, Margareta Winbergs, Eva Zetterbergs och min egen motion om skyndsam utredning av frågan om åtgärder för att begränsa indirekt smygreklam för tobak på samma sätt som flera andra länder redan har gjort.

I detta anförande instämde Barbro Westerholm (fp).

Anf. 152 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har stor respekt för Jerzy Einhorn som nog är den som i riksdagen har den största kunskapen när det gäller cancer och lungsjukdomar. Men jag håller inte med Jerzy Einhorn om att man inte skall politisera frågan. Jerzy Einhorn, vi är politiker. Jerzy Einhorn har varit riksdagsledamot i nästan tre år och måste börja förstå detta.

Varför springer tobaksgubbarna och gummorna här för att försöka påverka oss om det inte är politiska frågor? De försöker att krypa undan. Vi lagstiftar allteftersom de försöker att hitta nya vägar för den s.k. smygreklamen i dag. Titta på de utländska tobaksföretagen som söker sig mot u-länderna för att påverka människorna där. Är det ändå inte dags att vi tar itu med detta på allvar?

Anf. 153 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! "The Marlboro man is dead!" läste jag för ett tag sedan i en amerikansk tidskrift. Vad hade hänt? Hade han ramlat av hästen? Denne man som såg så frisk och stark ut hade väl ändå inte dött i någon sjukdom så plötsligt? Men det var just vad han hade gjort, och sjukdomen var lungcancer. Han hade haft gratis cigaretter som förmån från sitt företag i många år och hade rökt som en borstbindare. Så gick det som det gick. Sällan har väl det österländska karmabegreppet, dvs. som man sår får man skörda, illustrerats tydligare.

I Svenska Dagbladet i dag läser man att 200 askar av cigarettmärket M –

observera M – berättigar till en ryggsäck. 350 askar berättigar till en läderjacka, om man råkar bo i USA och tillhör Äventyrarnas klubb. Men varför säger man M i stället för Marlboro? Svaret är enkelt: Tidningar som går emot tobaksindustrin kan åka på en ordentlig blåsning vad gäller annonsintäkter. Det har hänt i USA. Det gäller inte bara annonser för cigaretter. Det är fråga om stora koncerner. Philip Morris t.ex. ligger på 13:e plats i storlek bland företagen i USA. Företaget tillverkar mängder av andra produkter, t.ex. livsmedel. Tidningarna i USA har faktiskt fått backa. De skriver inte några elakheter om tobaksindustrin. Det gäller ju sådana enorma penningssummor.

Jag fick från Smokepeace ett brev med en mängd frågor. Jag svarade att jag gärna besvarade frågorna men att Smokepeace först skulle besvara en fråga från mig: Hur mycket pengar får ni från tobaksindustrin? Jag fick aldrig något svar och har tack och lov sluppit ytterligare frågor. Man kan säga att mina diplomatiska förbindelser med Smokepeace är avbrutna, och det är jag bara glad för.

Om man granskar ett paket Camel, finner man att man inte ser en kamel utan en dromedar. Dromedaren har nämligen en puckel, medan kamelen har två pucklar. Men namnet betyder oerhört mycket. Camel är ett kort och slagkraftigt namn. Vem skulle köpa ett paket Dromedar? Vem skulle köpa ett par Dromedarkängor, ett par Dromedar Boots? Det skulle inte gå. Det förstår alla. För att inpränta namnet går man ner i åldrarna på köparna. Camelmångarna lär finnas ner till storlek 32, dvs. barnstorlek. Denna förtäckt reklam, som speciellt riktar sig till barn och ungdom, är något av det mest motbjudande som jag har kommit i kontakt med under mitt riksdagsarbete.

I detta sammanhang vill jag angripa Sten Svensson litet grand. Jag tycker att mycket av det som han anförde är sådant material som vi har fått från tobaksindustrin. Efter hans anförande börjar man undra om inte t.o.m. Sten Svensson ibland är ute och rider med Marlboromännen och deras anhang.

Herr talman! När jag hör ordet Hitler, associerar jag till skicklig propaganda, förledande av ungdom, giftiga gaser och massdöd. När jag hör ordet Camel, associerar jag också till skicklig marknadsföring, förledande av ungdom, giftig rök och massdöd. Ett slagkraftigt namn som Camel betyder oerhört mycket.

I Oman, där jag har haft nöjet att tjänstgöra periodvis och hjälpa till med olika saker, får man, trots att landet är muslimskt, köpa griskött. Det är ett mycket märkligt muslimskt land. Detta griskött kan man inte köpa på samma sätt som i Sverige, utan man hänvisas till en sidoavdelning i butiken. Där finns en frysdisk med bruna påsar med griskött. Så borde det vara med cigaretterna i Sverige. I stället för att ha dem vid kassorna i färgglada förpackningar, borde cigaretterna bli inpackade i bruna påsar och hänvisade till någon sidoavdelning.

Under mitt arbete som thoraxkirurg har jag behandlat många personer med sjukdomar som har framkallats av rökning. Största delen av mina patienter har varit rökskadade. Det gäller patienter med kärlekskramp, kärlförändringar i benen och lungcancer. Jag måste säga att jag har känt stor förtvivlan och otillräcklighet, när jag efter en operation har stått framför den stackars patienten och varit tvungen att säga att lungcancer tyvärr inte gick att ta bort, eftersom vi kom för sent. Vi måste börja mycket tidigare. Vi måste

börja redan i skolåldern. Jag skulle vilja överföra den känslan till dem som är ansvariga för tobaksreklamen.

I det antika Athen fanns ett allvarligt brott, förenat med dödsstraff i vissa fall. Brottet hette "förledande av ungdom". Sokrates dömdes till döden för detta brott. Han tvingades att tömma ödörtsbägaren och därigenom dö. Han hade förlett ungdomen. Denna brottsrubricering, förledande av ungdom, finns faktiskt kvar i våra lagtexter än i dag. Men nu är inte straffet döden, utan maxstraffet är sex månaders fängelse. I regel gäller det då sedlighetsbrott av olika slag. Jag tycker att brottsrubriceringen förledande av ungdom skulle gälla också dem som förleder våra barn till att börja röka.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan samt avslag på reservationen.

Anf. 154 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Sten Svensson anser att den nya lagen andas förmyndarmentalitet. Han sade också att reklamen inte vilseleder konsumenterna. Jag skulle då vilja att Sten Svensson karakteriserar följande rekommendationer från en reklamfirma om hur man skall utforma tobaksreklam för att få barn och ungdom att börja röka. Det gäller en reklamfirma i USA. Så här skriver firman:

"Framställ cigaretten som en av få symboler för inträde i vuxenlivet. Framställ cigaretter som en produkt och aktivitet som ingår i de förbjudna nöjerna. Skapa en situation som är hämtad från den unge rökarens vardagsliv. Låt situationen på ett elegant sätt anspela på grundläggande symboler för uppväxt- och mognadsprocessen. Förknippa i görligaste mån med tanke på legala hinder cigaretter med droger, vin, öl, sex etc. Förmedla inte några budskap med anknytning till hälsa. Det gäller att tränga bort rökarens oro över hälsorisker. Ge konsumenterna en godtagbar förevändning att röka."

Är inte detta förmyndarattityd, vet inte jag vad man menar med förmyndarattityd.

Jag instämmer i praktiskt taget allt vad Jerzy Einhorn sade. Bara en formulering håller jag inte riktigt med om. Han sade att vi inte skall kritisera företagen utan enbart oss själva, eftersom vi inte har förmått att ge de riktiga ramarna. Jag tycker faktiskt att reklamfirmor som ger sådana här rekommendationer om hur man skall utforma reklamen och företag som använder sådana här metoder skall kritiseras. Visst skall vi stifta bättre lagar, men vi måste också ha rätt att kritisera företagen. Vi kan inte komma åt alla orimligheter med enbart lagstiftning.

Efter riksdagens beslut i maj förra året har vi fått ett förslag till skärpt förbud mot direkt tobaksreklam, vilket är bra. Men vi får inte ha för stora förväntningar. Vi har sett från andra länder att när man har skärpt lagarna mot direktreklam så minskas visserligen tobaksbruket, men samtidigt ökar de olika indirekta reklammetoderna, vilket flera här har givit exempel på.

Det är naturligtvis bra att utskottet begär att regeringen skyndsamt utreder frågan om förtäckt reklam och återkommer till riksdagen i frågan. Vi vänsterpartister tar kanske åt oss en liten del av äran i och med att Eva Zetterberg var den som i en meningsyttring drev just denna fråga förra våren.

Inte heller vi är omedvetna om att det finns komplikationer av olika slag.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Jag lyssnade på Rinaldo Karlsson som exemplifierade med seriefiguren Camel, och jag funderade över Pariskonventionen – över vad den innebär och hur man skall hitta fram till en lag för att komma åt sådana här saker. Det är klart att också jag inser att det inte kan vara helt lätt.

Jag skulle vilja ta följande exempel, Sten Svensson. Det kan vara så att ett företag ger en produkt namnet Amfetamin eller LSD. Skall vi kunna ha lagar som på något sätt ingriper mot sådant?

Motståndarna till en skärpning av reklamförbudet brukar hävda att en ytterligare skärpning i Sverige bara innebär konkurrensfördelar för de företag som ändå kan få ut sin reklam och att effekten bara blir en förskjutning av marknadsandelarna, till de utländska företagens fördel.

Denna typ av argument används ju också när vi diskuterar vapenexport eller barnpornografi. Men på detta område, liksom på många andra, måste faktiskt någon börja. Någon måste gå i täten.

Sten Svensson talade här så vackert om att Sverige kanske blir det första land som når målet när det gäller detta med 80 % icke-rökare år 2000.

Jag kan för mitt liv inte begripa att denna regering som anser sig vara så kompetent – exempelvis kan man ju åstadkomma Europas bästa skola och under några hektiska nätter klara förhandlingar i betydligt större frågor än vad det här handlar om – inte skulle klara att på ganska kort tid få fram en lagstiftning som innebär en skärpning av ingreppen mot den typ av fullständigt vanvettiga metoder i form av smyg reklam o.d. som tillämpas.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 155 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Vi diskuterar här i riksdagen den svenska lagstiftningen. Jag sade i mitt huvudanförande att den reklam som vi i Sverige har inte är vilseledande med den utformning som den har i dag. Jag vill också peka på det faktum att tobaksreklamen redan är mycket noga reglerad. Den är också mycket balanserad. I de annonser som vi får se i Sverige upptar varningstexten minst 20 % av ytan. Med ett förbud försvinner den möjligheten. Det har alla klart för sig. I stället blir det en annan situation.

Detta ville vi förhindra när vi förra gången frågan behandlades – det var i maj 1993 – sade att det behövdes en ordentlig analys. Det gäller ju att få reda på vilka följdverkningarna blir när man går in på det här området.

När det gäller vår grundlag – med den yttrandefrihets- och tryckfrihetslagstiftning som vi nu har i vårt land – är det väldigt svårt att göra de förändringar som motionärerna här begär. Därför har jag sagt att det är viktigt att analysen görs noggrant och att resultatet av den redovisas, så att vi här i riksdagen får ett fullödigt underlag att ta ställning till innan man går vidare.

Jag sätter faktiskt stor tilltro till informations- och opinionsbildningsåtgärder. Jag påminde i mitt huvudanförande om den antirökkampanj här i Sverige för en tid sedan som har gett väldigt goda resultat. Jag påvisade också att rökningen minskar kraftigt. Detta har vi lyckats åstadkomma utan att göra ingrepp i gällande lagstiftning.

Anf. 156 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag sade redan i mitt första inlägg att detta är svårt. Men frågan är om Sten Svensson tänker hjälpa till med att få igenom åtgärder

som motverkar den typ av smyg reklam som vi hört talas om i flera exempel här i kammaren.

Är det så att man i regeringskansliet, där Sten Svensson har betydligt bättre kontakter än jag, arbetar aktivt med problemet? Försöker man få fram en effektiv lagstiftning, eller är innebörden i det som Sten Svensson säger egentligen bara att det hela är ett uppehållande försvar för att i själva verket försvara en regering som inte tänker göra något åt problematiken?

Anf. 157 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! För tredje gången i dagens debatt konstaterar jag att regeringen redan har den här frågan under beredning. Därför hävdade jag att ett tillkännagivande inte var behövligt i den här situationen.

Vidare har jag hävdat att man skall göra en ordentlig analys och att man skall titta på de olika rättigheterna – varumärkesskyddet, tryckfrihetsförordningen, yttranderättsfriheten etc. – för att vi här i riksdagen skall få ett fullödigt underlag. Då får vi betydligt bättre möjligheter att överblicka konsekvenserna av förändringarna. När man skall genomföra detta måste man vara distinkt och klar, så att man inte åstadkommer sidoeffekter som vi inte alls vill ha. Man måste ha kunskaper om detta. Det är vad jag har gett uttryck för.

Anf. 158 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Om man går igenom alla frågor som regeringen och regeringskansliet tittar på – frågor där man har hänvisat till att en djupgående analys pågår osv. – tror jag att listan blir oändligt lång. Det intressanta är dock inte om man tittar på frågan utan om vi kommer att få se ett konkret förslag om Sten Svenssons linje skulle segra vid voteringen här i kammaren om ett par veckor.

Anf. 159 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Det är sent på kvällen. Men för att det skall bli rätt i protokollet vill jag säga följande.

Jag vill tacka Johan Lönnroth för det han sade om mitt anförande. Men jag vill nämna att jag inte har sagt att man inte får kritisera dem som arbetar med förtäckt tobaksreklam. Vad jag däremot har sagt är att jag personligen inte tycker att man skall kritisera. De kämpar för sitt levebröd på det sättet. Sedan kan man tycka vad man vill om det sätt på vilket det görs.

Jag har också sagt att jag tycker att man skall vara kritisk mot oss om vi inte gör tillräckligt mycket i denna fråga. Jag menar då att man skulle ha varit kritisk mot mig om jag inte hade gått upp i debatten här i kväll.

Vi här har lyckats att få vissa frågor behandlade utan att de har blivit politiserade. Jag vill återigen säga att jag har framfört att det är min *personliga* uppfattning att jag inte anser att just denna fråga lämpar sig för politisering. Jag hoppas att den inte är politiserad vid voteringen den 16 februari.

Anf. 160 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det är bra att vi har fått detta klarlagt. Men samtidigt tycker jag att det är synd att just Jerzy Einhorn avstår från att rikta kritik mot de

företag som använder sig av nämnda metoder. Jag tror nämligen att Jerzy Einhorn ord väger tungt just där.

När det sedan gäller detta med om man vill kalla det hela för politisering eller inte vet jag inte om det skulle vara särskilt "politiskt" om Jerzy Einhorn riktade ett skarpt moraliskt upprört angrepp mot de företag som använder sig av nämnda typ av reklammetoder för att sprida tobaksrökningen bland ungdom.

Anf. 161 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag håller gärna med tidigare talare som har framhållit hur farligt det är att röka. Det är farligt. Ja, det är alldeles förskräckligt farligt. I själva verket är rökning en av de hälsovådligaste saker som man kan ägna sig åt.

Från den utgångspunkten har även jag uppfattningen att det är bra om bruket av tobak kan minskas.

Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att vi i Sverige har lyckats ganska bra med att minska tobakskonsumtionen. Vi har gjort det med traditionella metoder, nämligen en sorts straffbeskattning av tobaksprodukter. Det är för övrigt en metod som är mycket effektiv med tanke på de ungdomar som så många talare brukar förbarma sig särskilt över. Jag tycker att det är befogat med rimliga regler för att skydda tredje man som inte röker, och jag tycker att det är rimligt med en politik på det här området som bygger på upplysning och information om tobakens skadeverkningar. Det särskilda ansvaret ligger på familj, skola och sjukvård.

Jag var inte övertygad om behovet av en tobakslag när den frågan diskuterades i maj förra året, men jag tyckte att regeringen ändå lade fram ett ganska balanserat förslag. Det som hände var att Socialdemokraterna, som också traditionellt brukat inta en ganska balanserad hållning i de här frågorna, inte längre kunde hålla sig. Här fanns en möjlighet att köra över regeringen. Då kunde man släppa loss Rinaldo Karlsson i manegen, och det gjorde man.

Man fick snabbt stöd av Ny demokrati, som ju så länge det inte gäller sprit är en av de mer framträdande företrädarna för förbud och restriktioner här i kammaren, har det successivt under mandatperioden visat sig. Med stöd av enskilda ledamöter i övriga partier som tror att restriktioner och pekpinrar är det bästa sättet att åstadkomma förändringar av mänskligt beteende fick man en majoritet för att beställa skärpningar av tobakslagen innan trycksvärtan ens hade hunnit torka.

Det är intressant att se vad som händer sedan. Nu har beställningen efterleverats av regeringen. Är man då nöjd? Nej då. Kammaren är inte överfylld, men i den mån den fylkas av någonting så fylkas den av intresserade motionärer som begär ytterligare restriktioner och pekpinrar utöver dem man fick igenom förra gången. Samma allians av socialdemokrater och förbudsivrande nydemokrater formerar en majoritet i socialutskottet som skall gå längre.

Jag menar att det beslut man fattade i maj förra året var något slags trendbrott. Det innebar att vi i Sverige flyttade över tyngdpunkten i arbetet mot ett skadligt tobaksbruk från de traditionella åtgärderna information, upplys-

ning och beskattning och lade den på förbud, restriktioner och pekpinar. Jag tycker att det är synd, framför allt av två skäl. Det första och mest påtagliga skälet är att det traditionella arbetssättet har visat sig vara framgångsrikt. Det andra skälet till att det är synd är att det enligt min uppfattning devalverar riksdagens anseende i vanliga människors ögon.

Hur mycket Rinaldo Karlsson änorerar om marknaden i talarstolen och berättar om hur ni i socialutskottet skall ta tag i problemen handlar den här frågan i dag lika litet som den gjorde det den 27 maj förra året om en kamp mellan å ena sidan ett vitt hälsointresse och å andra sidan ett svart intresse representerat av en profithungrig multinationell tobaksindustri. Det är inte vad det handlar om. Vad det handlar om är ansvarsfördelningen mellan å ena sidan vilka beslut som vanliga individer och medborgare i vårt samhälle skall få fatta alldeles på egen hand och å andra sidan vilka beslut som politiker och beslutsfattare i t.ex. riksdagen skall hantera.

Nu har vi fått beställningen med sina olika delförslag verkställd. Jag såg att den innehöll förbud mot rökning t.o.m. utomhus, inte generellt, men på vissa platser. Det som jag tycker är principiellt mest betänkligt – jag var inne på det när vi diskuterade tobakslagen förra gången – är naturligtvis de inskränkningar i yttrande- och tryckfriheten som det innebär när man får ett förbud mot kommersiell reklam.

Jag skall inte överbetona konsekvenserna av detta, eftersom det är klart att yttrandefriheten och tryckfriheten inte försvinner därför att man har ett förbud mot tobaksreklam, lika litet som de gjorde det när vi införde ett förbud mot alkoholreklam. Men det innebär en inskränkning, och det är alltid principiellt intressant och principiellt viktigt. Nu förs det dess värre inte så mycket principiell debatt när det gäller tobak, för där är det jesuitiska principer som får gälla. Där helgar ändamålet medlen. Då kommer argumenten av typ: Det är barns och ungdomars frihet från tobak som vi skall diskutera, inte tobaksindustrins frihet att lura på vanliga dödliga människor sina produkter.

Det kan ligga något i det. Men lika fullt kvarstår faktum, att inför man ett totalt kommersiellt reklamförbud så innebär det en inskränkning i yttrande- och tryckfriheten som endast är möjlig därför att vi råkar ha en speciell undantagsparagraf i tryckfrihetsförordningen. Som på beställning kommer nästa problem. Förbjuder man den kommersiella reklamen leder det naturligtvis till en ökning av den s.k. smygreklamen. Då måste den också förbjudas, och då måste vi gräva djupare i tryckfrihetsförordningen.

För mig bygger värnet om fri- och rättigheter på att man inte skall göra inskränkningar bara därför att man ogillar en viss företeelse. I både den föregående och den här debatten om tobakslagen förefaller det i vart fall mig som om många av förslagen styrs av just tyckande. Man borde i alla fall ha två kriterier. Ett kriterium borde vara att det man försöker åstadkomma är någonting med mycket högt skyddsvärde. Där kan vi se av en nyligen aktuell diskussion att inte ens ett förslag med så högt skyddsvärde som att göra ingrepp i tryckfrihetsförordningen för att förhindra hanteringen med barnpornografi är särskilt lätt att åstadkomma utan att det får räckvid och komplikationer som kräver noggranna överväganden. De noggranna övervägandena pågår just nu.

Det borde också vara så, om man vill göra ingrepp i yttrande- och tryckfrihetens principer, att man åtminstone hade en viss säkerhet i sin bedömning av om de åtgärderna över huvud taget ger någon effekt. Ger de ingen effekt använder man onekligen mer våld än nöden kräver. Det är ingen som har visat att de har effekt. Över huvud taget vilar hela reklamförbudet på en mycket bräcklig grund.

Jag minns att det figurerade mycket statistik i debatten om tobakslagen den 27 maj förra året. Det bollades med åtskillig statistik. Man försökte bevisa olika saker. Den enda bestämda slutsatsen man kunde dra av den där statistikexercisen var att man faktiskt inte kan dra några bestämda slutsatser.

Statistiska centralbyrån kom den 13 december 1993 med en jämförande statistisk studie av tobakskonsumtionen i de nordiska länderna från 70-talets början till 90-talets början. Det visade sig att den totala konsumtionen av röktnobak under de här 20 åren har minskat, i Sverige med 25 %, i Finland med 7 %, i Danmark var den ungefär lika och i Norge ökade konsumtionen av röktnobak med 8 %. Det är notabelt att man i Norge har ett reklamförbud. I Finland har man det också. Där har vi en påfallande hög andel ungdomar som röker. Jag försöker med detta inte säga att det blir fler som röker därför att man inför ett reklamförbud. Men jag vill med bestämdhet hävda att ingen på ett övertygande sätt har kunnat visa att ett reklamförbud ens leder till de åsyftade resultaten. Har man redan från början mycket principiella invändningar mot den tekniken att stifta lag på, blir man inte mindre tveksam om hela lagstiftningsmanövern vidtas utan att det leder till några som helst resultat i praktiken.

Enligt min uppfattning misshandlade socialutskottet regeringens tobakslagsproposition redan förra gången. Nu har man fått ett nytt beställt betänkande. Misshandeln fortsätter, herr talman. Jag kommer naturligtvis att i en votering mellan utskottsmajoritetens förslag och den i utskottet avgivna reservationen stödja reservationen. Men min utgångspunkt är faktiskt att stå kvar vid den uppfattning jag hade när vi behandlade tobakslagen förra gången, nämligen att den propositionen innebar ett balanserat förslag.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att under mom. 1 i utskottets hemställan få yrka bifall till den av mig själv och Knut Billing avgivna motionen 1993/94:So33, innebärande avslag på propositionen.

Anf. 162 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle först vilja komplettera historieskrivningen angående Ny demokratis roll. Jag hade hand om frågan tillsammans med Stefan Kihlberg i utskottet. Vi väckte en partimotion, och vi trodde i vår enfald att vi hade hela partiet med oss. Det visade sig vid omröstningen att av de 24 ledamöterna var det bara fyra stycken som stödde oss. Men att utskottets ställningstagande stämde överens med Socialdemokraternas gjorde att det blev ett strömhopp av folkpartister, centerpartister och kds:are till det socialdemokratiska-nydemokratiska lägret. Vid omröstningen i kammaren röstade man enligt de siffror jag nämnde. Men det var inte vi som avgjorde frågan. Det var faktiskt regeringskolleger till Moderaterna som hoppade över. Det var de som avgjorde frågan.

Vidare har vi frågan om alkoholförbud. Alkoholen i motsats till tobaken

har vetenskapligt bevisat goda effekter i måttliga doser. Tobaken har inte några goda effekter som har bevisats vetenskapligt.

Det finns inte denna intensiva reklamföring av alkohol som riktas till ungdomen. Det finns inte stövlar som heter Long John eller skjortor som heter Absolut. Det är en avsevärd skillnad. Var och en får röka hur mycket de vill. Jag lägger mig inte i det. Det får var och en avgöra själv. Men när barnen förleds blir jag uppriktigt sagt förbannad.

Anf. 163 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag har ingen anledning att ägna mig åt någon fördjupad historieskrivning eller att särskilt framhålla Ny demokratis betydelse i sammanhanget.

Jag pekar på den litet bisarra omständigheten att det parti som påstår sig komma från verkligheten och som skall göra upp med förmynderi och politikervälde, visar sig i praktiskt handling i många frågor vara ett mycket starkt förbudsriktat parti. Det är en intressant notering. Att sedan Leif Bergdahl och Stefan Kihlberg är mer förbudsriktade än flertalet andra i gruppen är i sammanhanget ingen tröst.

Faktum kvarstår att det är förbud och restriktioner som gäller för Leif Bergdahl, så länge det inte handlar om att knäcka några öl om dagen. Det går bra och är tydligen hälsosamt. Förmodligen beror det på att Leif Bergdahl civilt är thoraxkirurg och inte sysslar med att operera längre ner i människokroppen. Då hade han kanske haft en annan inställning till vilka varor och produkter som borde förbjudas.

Anf. 164 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Det var många saker. Jag är inte någon förbudsivrare. Men i fråga om tobak och narkotika är jag definitivt för förbud – särskilt när det gäller tobak och förledande av barn.

Ny demokrati var som nytt parti utsatt för en enorm påverkan av tobakslobbyn. Ni såg väl i Dagens Nyheter artikeln i samband med debatten. Den var en dolkstöt i ryggen. Artikeln var naturligtvis inplanterad från tobaksindustrin – i varje fall enligt en Expressenjournalist som ringde mig i dagarna i denna fråga. I det fallet var partiet utsatt för en enorm press och påverkan. Jag lyckades inte övertala mina kolleger – tyvärr.

Anf. 165 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Liknelsen mellan tobaksprodukter och narkotika är inte särskilt välfunnen. När det gäller narkotika är jag en mycket ihärdig, för att inte säga dogmatisk, förbudsivrare. Nu är narkotika en gång för alla en olaglig och förbjuden produkt.

Jag hade haft mer respekt för Leif Bergdahls förhållningssätt om han i kammaren hade föreslagit ett förbud mot tobaksprodukter. Då hade hans övriga förbud fått något av logik över sig. Nu har han inte gjort det. Då får hans övriga förslag mer karaktären av privat personligt tyckande över sig. Det är principlöst, och det har litet att göra med förändringar av grundläggande fri- och rättigheter i svensk lagstiftning.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Anf. 166 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag har stor respekt för Mikael Odenberg och för hans stora intresse av att slå vakt om våra fri- och rättigheter. Jag vill inte kalla detta för något annat än vad det är: Jag måste reagera när Mikael Odenberg säger att vi som har en annan åsikt är förbudsivrare. Det är hårda ord.

Vi har olika uppfattning om effekterna av tobaksreklamen, Mikael Odenberg. Jag tycker att den bästa undersökningen är den omfattande undersökningen som gjorts av WHO. Den visar att i de länder som infört ett förbud mot direkt och begränsat indirekt tobaksreklam har förekomsten av rökare minskat fyra gånger snabbare.

Vi skiljer oss åt litet grand i uppfattningen om hur mycket tobaksbruket har lyckats minska i Sverige. Det är sant att många välutbildade män har slutat röka. Men vi har aldrig haft så många barn som har börjat röka. Medelåldern för dem som börjar röka i Sverige är 14–15 år. 60 % av de sämre utbildade flickorna i åldern 18–29 år röker. De kan inte sluta röka när de vid 20 års ålder blir gravida.

Jag tycker att det är mycket viktigt med fri- och rättigheter. Jag tycker att det viktigt att slå vakt om de beslut som ansvarsfulla individer fattar. Vi skall inte föregripa deras beslut. Men de ansvarsfulla individer vi diskuterar här är pojkar och framför allt flickor i 14–15 års ålder. Jag undrar om det är så ansvarsfullt att locka dem till att bli vanerökare.

Anf. 167 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag kan gärna vidgå att det epitet jag har använt i debatten, förbudsivrare, naturligtvis är ett provokativt begrepp. Jag kan försäkra Jerzy Einhorn – och andra med samma uppfattning – att det skall tolkas som ett provokativt samlingsnamn på dem som mer betonar olika typer av restriktioner än det som jag har betonat. Det skall inte ses som ett uttryck för ringaktning eller bristande respekt för att Jerzy Einhorn och andra har en annan uppfattning i sak. Det har jag naturligtvis full respekt för.

Vid sidan om de principiella frågorna rörande yttrandefriheten, menar jag, finns det en dålig dokumentation av att reklamförbud har en effekt. Den jämförande studien gjord av Statistiska centralbyrån belägger ingalunda att reklamförbud skulle ha någon effekt. Jag refererade i debatten i maj till den jämförande studie mellan 33 länder som National Toxic Substances Board på Nya Zeeland gjort. Deras slutsats var så vag att den kan sammanfattas med att det var mer sannolikt att förbud mot reklam orsakade en minskning av tobakskonsumtionen än att det inte åstadkom en minskning. Mera handfasta slutsatser än så gick det inte att dra trots jämförande studier i 33 länder. Det säger naturligtvis något om det bristande underlag som finns för det ganska långtgående beslut som kammaren tycks vilja fatta.

Jag är, i likhet med Jerzy Einhorn, bekymrad över att det är så många ungdomar som röker. Men jag är inte övertygad om att det reklamförbud som nu skall drivas igenom som det yttersta provet på politisk handlingskraft kommer att visa sig särskilt verkningsfullt. Det har det i varje fall inte gjort i Finland när det gäller att hindra ungdomar från att röka.

Anf. 168 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag tackar Mikael Odenberg för vad han citerade. Han citerade Folkhälsogruppens skrift. Jag vill bara nämna att jag var ordförande i den arbetsgrupp som gjorde den internationella genomgången av effekterna av tobaksreklam – både förtäckt och direkt reklam. Vi arbetade med dessa frågor i nio månader, och vi hade tillgång till flera experter som samlade allt material. Mikael Odenberg citerade den rätt omfattande skriften. Folkhälsogruppen tillsattes av regeringen på begäran av riksdagen.

Anf. 169 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Det citatet har i sin tur refererats av den tobaksutredning som avgav sitt betänkande för några år sedan. Men det är det sakliga innehållet i citatet som är det intressanta. Inte ens en så stor jämförande studie som den som gjordes i Nya Zeeland ledde till någon handfast slutsats. Till detta kommer den nya statistik som Statistiska centralbyrån presenterade så sent som den 13 december.

Utan att göra anspråk på att ha nått några högre akademiska höjder just i statistik vill jag ändå hävda att ur de siffrorna går det faktiskt inte att utläsa att reklamförbuden i Norge och Finland haft någon som helst inverkan på tobakskonsumtionen. I vart fall går det inte att bevisa vare sig det ena eller det andra. Då tycker jag inte att man skall försöka göra det heller.

Anf. 170 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är klart att vi har blivit hårdare under senare år när det gäller tobaken. För 10-15 år sedan var det inte många av oss som visste att rökningen var något större problem. Vi vet ju hur vi satt och blossade och hur mammor ammade barn och rökte. Ju mer upplysta vi har blivit och ju mer vi har provat har vi sett att det är farligt med rökning.

Vi kan säga att det är det senaste året som vi har skrikat efter lagstiftning, eftersom vi menar att det i första hand är med information som man skall nå fram till människorna. Som alla vet, har vi lyckats ganska bra med att få äldre människor att sluta röka, men bland ungdomarna ökar gruppen av rökare – Jerzy Einhorn nämnde sextonåriga lågutbildade flickor. Detta är ju ett stort problem.

Skulle det vara så att reklamen inte har effekt, varför slänger man då ut hundratals miljoner på reklam? De som gör det vill att folk skall börja röka, det är helt självklart.

Åtminstone vi som sitter i socialutskottet, som har hand om folkhälsan och som ser problemen, måste ta till oss vad vi har fått erfara. Många av oss har varit på lungkliniker och sett hur det ser ut, människor som över huvud taget inte kan andas. Vi har själva fått andas genom sugrör för att förstå hur astmatiker far illa av rökningen. Det finns ungdomar som aldrig kan gå ut på ett diskotek eller ett kafé för att de är allergiska mot rökning. Sådana människor måste vi ta hand om, de svagaste i samhället.

Sten Svensson sade att vi inte skulle kunna fatta beslut därför att vi inte kan tala om precis hur lagstiftning och regler ser ut. Då kom jag på att här satt man för ett par år sedan och röstade för att vi skulle söka inträde i EG. Jag visste då inte vad hela regelsystemet där innebar, men nu får vi väl se

Prot. 1993/94:68

2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

det. Så inte behöver vi kunna detaljerna för att ha en åsikt och ställa krav på regeringen.

Vi ställer inte krav på regeringen för att vara stygga mot den, men vi sitter inte heller här för att hålla den under armarna om den inte gör ett gott arbete.

Anf. 171 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Sanningen är ju den att varje gång regeringen kommer tillbaka har Rinaldo Karlsson kommit på några nya krav som är lämpliga att föra fram, nya pigga restriktioner som kan införas. Jag menar att detta är fullständigt kontraproduktivt. Den enda effekten av den typen av åtgärder är att man devalverar riksdagens anseende hos svenska folket. Det är inte en effektiv metodik för att komma till rätta med tobakens skadeverkningar. Hårda satsningar på information och upplysning, i kombination med en vetlig skattepolitik på området, är betydligt mer verksamma medel.

På Rinaldo Karlsson låter det som om vi diskuterade utifrån serierna som åberopades tidigare. Vi har dock restriktioner för tobaksreklamen i Sverige. Vi har ganska omfattande restriktioner redan i dag. Det skall vara varningstexter, reklamen får inte vara provocerande och påträngande, den får inte vara speciellt riktad till ungdomar, osv. Vi utgår ju inte ifrån den reklammarknad som man kan tro att vi har när man hör Rinaldo Karlsson beskriva situationen.

Anf. 172 INGRID NÄSLUND (kds):

Herr talman! Vad är det vi värdesätter mest här i livet? Det går säkert att få många olika svar på den frågan. Man kan räkna upp sådana saker som ungdom och skönhet. Kanske många talar om familjen, att känna närhet till människor man älskar eller att få arbeta med det som man tycker om. Men en sak som ofta brukar nämnas i det sammanhanget är hälsa. Vi värdesätter att ha en god hälsa.

Allt eftersom åren går värdesätter vi hälsan ännu mer än vi kanske gör när vi är unga, därför att när vi är unga är vi odödliga. Då tror vi inte att någonting kan drabba oss. Då vet vi att livet är långt och härligt och skönt. Det är därför som jag menar att vi som är vuxna och har hunnit litet längre måste göra allt vi kan för att skydda barns och ungdomars hälsa.

Det har talats här om att människor skall ta ansvar för sig själva. Det har talats om att man kanske inte påverkas så mycket av reklam. Men när det gäller ungdomar vet vi som har sysslat med att informera i de här frågorna att det är attitydpåverkan som betyder allra mest, inte att man kommer med fakta i sammanhanget. Det måste man göra hela tiden, man måste tala om hur det hela förhåller sig biologiskt, vilka skador den drabbas av som börjar röka, men det är inte detta som gör mest intryck på ungdomar. Det är frågan om att försöka skapa en attityd till att röka, att börja röka eller inte börja röka.

Påverkan i fråga om droger är i mycket en fråga om attitydpåverkan, och då vet vi att reklam spelar en roll. Hur vet vi det då? Ja, jag skulle vilja säga att det största beviset på det är inte undersökningar om reklam har spelat roll för den ena eller andra varan, utan det största beviset på att reklam spelar en

roll när det gäller att sälja varor eller påverka attityder är att de som vill sälja varan använder sig av reklam. Det är inte några idioter som håller på att försöka sälja varor och som häver ut miljarder för att lansera varor av ett visst slag. De gör de därför att de tror att reklamen har effekt.

Det kan vara svårt att belägga genom den ena eller den andra undersökningen vad det är som har åstadkommit att bruket går upp eller bruket går ner, därför att samtidigt är de människor som röker eller inte röker, de som börjar röka och de som slutar röka, utsatta för en massa olika åtgärder – för att få dem att sluta röka, för att få dem att aldrig börja, för att få dem att börja röka. Därför är det väldigt svårt att renodla sådana här undersökningar.

Jag tror därför att det är svårt att belägga att reklam har effekt eller inte har effekt. Däremot talar de miljarder som satsas på reklam av olika slag om att det finns några som tror på reklam, och det är de som vill lansera eller försälja en vara.

Jag har hört till dem som har motionerat i den här frågan. I den här omgången har jag inte motionerat om förbud mot förtäckt reklam, därför att det har Jerzy Einhorn gjort från vårt partis sida, och det har Liisa Rulander och Fanny Rizell gjort, och jag vill redan nu säga att jag yrkar bifall till de motionerna och därmed till utskottets hemställan.

Anledningen till att jag inte motionerat om den saken var alltså att det redan fanns motioner från vårt håll. Men under allmänna motionstiden har jag motionerat om information, därför att jag tror väldigt mycket på information. Jag har fått till svar att det kravet redan är tillgodosett, att det pågår så mycket information och att man förväntar sig att den skall fortsätta. Det gör naturligtvis jag också, men jag menar att informationen behöver intensifieras.

Jag tänker inte uppehålla mig så mycket vid den frågan här i dag, eftersom vi kan ta ytterligare ett litet steg framåt mer än vad propositionen föreslagit, även om den har nämnt om överväganden. Men när jag har lyssnat till Sten Svensson har jag inte fått något särskilt stort förtroende för att dessa överväganden skulle kunna resultera i någonting annat än att man säger nej till ett förbud mot förtäckt reklam. Jag vet inte om jag har missuppfattat någonting, men det var den uppfattning jag fick. Därför anser jag det säkrast att gå på de motioner som kräver ett sådant förbud och på utskottsbetänkandet.

Den uppfattning jag fick var att det nästan var omöjligt att åstadkomma detta inom ramen för svensk tryckfrihets- och yttrandefrihetslagstiftning och varumärkeslagen. Det märkliga är att andra länder som både är med i EG och har anslutit sig till Pariskonventionen har lyckats med detta. Är det då vår tryckfrihetslag som är så annorlunda?

När det inte går att förbjuda barnpornografi inom ramen för vår tryckfrihetslag och när det är omöjligt att förbjuda förtäckt reklam undrar jag om vi inte måste titta på den lagen. Jag är den första att stå för tryckfrihetslagen och yttrandefrihetslagen. Yttrandefrihet är en fråga om att fritt få propagandera för sin åsikt. Det här är inte fråga om några åsikter, utan det är fråga om att försöka förföra ungdom. Det är väl känt att mycket av den förtäckta reklamen och även av den direkta vänder sig direkt till ungdomar.

Vi har hört här i dag att det huvudsakligen är 14–15-åringar som börjar

röka. Vi kan inte skryta med att vi har hunnit särskilt långt när det är 600 ungdomar – jag skulle vilja säga barn – per vecka som börjar röka. Ni är tydligen beredda att ta ansvar för att ni inte gör allt som står i er makt för att förhindra det. Jag kan med det ansvar jag har som riksdagsman inte rösta för att *inte* göra så mycket vi kan också på detta område.

Jag kommer tillbaka – Mikael Odenberg kan vara alldeles lugn – när det gäller en åldersgräns. Jag har också motionerat om det, men den frågan tänker jag inte driva här i dag. Jag tror inte att det finns underlag för ett beslut här i kammaren ännu. Det tar sin tid att vakna upp – det gäller det ena området efter det andra. Jag vill använda alla tillåtna medel och alla medel vi kan göra lagliga.

Jag sätter information väldigt högt. Där vill jag inte att någon skall missförstå mig. Jag har talat om att information skall ges alltifrån det att barnen är i daghemsverksamhet och att den skall vända sig till hemmen. Den skall vända sig till blivande föräldrar. Jag menar att den inte bara skall inriktas på den gravida kvinnan utan också på barnafadern som solidariskt bör ställa upp på sin kvinna i det fallet.

Är det inte oerhört att den grupp som har störst problem när det gäller att börja röka och fortsätta röka är unga kvinnor med dålig utbildning? Hur kan vi i denna kammare påstå att de inte är öppna för reklam? Jag tror säkert att dessa kvinnor, som kanske saknar mycket av livets goda, är öppna för den reklam som talar om att man är elegant, störtskön, framgångsrik osv. när man har cigaretten i munnen. Verkligheten visar att det är en grupp som vi verkligen borde ömma för.

Jag var i Alperna och åkte skidor härnäst. Jag skulle vilja säga att Camel mer eller mindre hade köpt in en italiensk ort. På varje pelare fanns det en gul vadderad plastkudde som skulle skydda mot faran att åka på pelaren och kanske på det sättet skada sig svårt och dö. På varenda en av dem stod det "Camel".

På det liftkort som också jag måste bära stod det "Camel-Adventure" – dvs. "Äventyret". Det fanns jättestora affischer som talade om friluftsverksamhet och tilldragande äventyrsbetonade sportaktiviteter där det stod "Camel". Det fanns inga cigaretter med i sammanhanget, men på söndagen kom unga vackert och elegant klädda flickor i gula overaller med bruna boots som det stod "Camel" på och delade ut cigaretter gratis till den som ville ha – ung som gammal.

Det här är kanske svårt att förbjuda i lag, men jag yrkar på att regeringen skyndsamt utreder om det är möjligt att komma åt den indirekta reklamen. Om vi behöver titta på tryckfrihetsförordningar och andra lagar vill jag se att vi gör det.

Anf. 173 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill gärna svara Ingrid Näslund på den fråga hon ställde till mig.

Det är självfallet på det sättet att regeringen håller på och gör en studie av denna fråga. Det har jag också sagt flera gånger i dagens debatt. Det faktum att man inte nu kan ta fram ett förslag är också redovisat i propositionen. Det behöver inte göras något tillkännagivande, eftersom vi vet att vi kan

sätta tilltro till den regering vars underlag både Ingrid Näslund och jag ingår i.

Fri- och rättigheter har en mycket stark ställning i den svenska lagstiftningen. Den ser med andra ord litet annorlunda ut än i andra länder. Jag är glad över att Ingrid Näslund säger att man skall vårda dessa fri- och rättigheter. Det tycker jag är utmärkt. På den punkten skiljer sig Ingrid Näslunds uttalande på ett mycket välgörande sätt från det mycket vårdslösa uttalande Rinaldo Karlsson gjorde för en stund sedan.

Man måste veta vad det är för effekter man åstadkommer när man gör ingrepp i lagstiftningen. Vad man behöver som lagstiftare är ett bra underlag. Det är ju här i kammaren som besluten om lagändringar skall fattas. Vi vill ha ett fullödigt underlag i form av en djuplodande analys, så att vi får klart för oss att vi träffar rätt och att vi inte åstadkommer några sidoeffekter som vi inte vill ha.

Anf. 174 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att kommentera det Sten Svensson sade i ett tidigare inlägg. Han talade då om att det var viktigt att man i detta fall inte åstadkommer "biverkningar och skador". Jag skall inte säga att jag inte förstod vad Sten Svensson menade. Han menade naturligtvis "sidoeffekter", vilket han nu sade.

Men skall man tala om biverkningar och skador? Om man i dagens läge visste vad tobaksbruket innebar skulle varan vara förbjuden. Det är inte det vi diskuterar här i dag. På något konstigt sätt går det inte att diskutera den frågan. Egentligen är det otroligt. Vi vet ju att 600 ungdomar börjar röka varje vecka. Det är fullständigt makalöst att den frågan inte går att diskutera. Om jag skulle ta upp den diskussionen skulle en överväldigande majoritet av kammarens ledamöter tycka att jag gjorde något oerhört konstigt.

Det konstiga är ju egentligen att vi inte tar upp den diskussionen. Vilket läkemedel med samma inverkan som tobak skulle inte behöva förskrivas på våra apotek?

Anf. 175 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! När jag talar om sidoeffekter och biverkningar tänker jag exempelvis på effekter som innebär att man snedvrider konkurrensen och att man slår ut saker och ting som man egentligen inte vill skall försvinna från marknaden.

Jag ställde några frågor och gav några exempel tidigare i mitt anförande. De frågorna kvarstår fortfarande obesvarade.

Jag är överens med Ingrid Näslund om värdet av opinionsbildning och information. Jag instämmer med Ingrid Näslund i uppfattningen att vi skall intensifiera det arbetet. Det har ju i historisk tid visat sig vara väldigt effektivt. Vi lyckades minska rökningen ganska påtagligt innan vi ens började diskutera att göra ingrepp i gällande lagstiftning.

Genom att diskutera nya pekpinnar och förbud, vilket Mikael Odenberg var inne på, devalverar man värdet av informations- och opinionsbildningsåtgärder litet grand. Vi sätter ju stor tilltro till detta. Låt oss i stället gemensamt fortsätta att intensifiera det arbetet.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Anf. 176 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! När det gäller de eventuella sidoeffekter som skulle kunna uppstå om vi fick en lag som även rörde indirekt reklam är jag övertygad om att de kan lösas betydligt lättare än huvudproblemet att få dessa 600 ungdomar per vecka att inte börja röka. Det är ett betydligt svårare problem. Därför anser jag att vi där måste använda alla metoder som vi i laglighetens och rimlighetens namn kan använda. Man måste faktiskt skilja på saker som har en oerhörd betydelse för folkets hälsa.

Det talas om de betydliga framsteg som vi sägs ha vunnit på det här området, men de är inte så överväldigande. Jag föreslår att regeringen verkligen sätter sig in i siffrorna. Om vi ser på dem som börjar varje vecka – när nu något äldre människor slutar – är siffrorna inte speciellt imponerande. Det har visat sig att av dem som börjar när de är riktigt unga är det bara 20 % som förmår att sluta. Hur skall det gå med dessa ungdomar i 14–15-årsåldern som vecka ut och vecka in börjar röka? Hur kan vi veta att vi lyckas få dem att sluta?

Moderaterna brukar ju vara lyhörda för argument som har med ekonomi att göra. Hur kan vi ta det ekonomiska ansvaret för att dessa skall vårdas på sjukhus? Det kan väl inte vara så att man är så cynisk att man säger att vi inte behöver se detta som något stort ekonomiskt problem eftersom dessa människor inte lever som gamla och att vi därför inte behöver vårda dem? Det är faktiskt den effekt som vi får om detta får fortsätta.

Anf. 177 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! I höstas kunde vi åter läsa alarmerande uppgifter i pressen om skadeverkningar av tobaksbruk. Antalet fall av tobaksrelaterad cancer ökar bland kvinnor. Bara i Stockholmsområdet drabbas årligen 2 000 barn av luftvägsinfektioner till följd av passiv rökning i hemmet. För 100 av dem är tillståndet så allvarligt att de måste få sjukhusvård.

Vi vet att allergierna ökar. Samtidigt tillåts fortfarande en omfattande tobaksreklam som, enligt vad riksdagens socialutskott förra gången skrev, bidrar till att försvaga medvetandet om tobakens skadlighet och håller myten levande om tobaken som en harmlös produkt.

Förra våren beslöt först riksdagens socialutskott och sedan denna kammarare att uttala att en viktig åtgärd i arbetet med att minska tobakens skadeverkningar, och inte minst för att minska tobaksbruket bland barn och ungdomar, var att införa ett reklamförbud för tobaksprodukter. Vi sade då att regeringen snarast borde återkomma till riksdagen med ett lagförslag som förbjuder direkt reklam för tobaksprodukter. Förbudet borde enligt vår mening ges en liknande utformning som det som gäller för alkoholhaltiga drycker.

För att korrigera Mikael Odenbergs slängiga tal tidigare om vem som sagt vad och hur många vill jag säga att vid behandlingen i kammaren antogs utskottets uttalande med en stor majoritet. Det var 188 röster mot 84. 8 ledamöter avstod och 69 var frånvarande. De som stödde kravet på ett reklamförbud var så gott som samtliga socialdemokrater, samtliga vänsterpartister, samtliga centerpartister, nästan samtliga folkpartister och samtliga krist-

demokrater. Även enskilda moderater och nydemokrater stödde det här reklamförbudet.

Det förslag till ändrad tobakslag som regeringen nu har överlämnat till riksdagen innehåller emellertid som jag ser det inget förbud mot direkt tobaksreklam utan bara ett förbud mot annonsering i periodisk press. Jag vill gärna få det förklarat för mig sedan. Om detta skulle gå igenom kommer tobaksreklamen även fortsättningsvis att vara mindre reglerad än alkoholreklamen.

Jag har i min motion tagit upp några exempel. Jag vill gärna ta upp dem här också för protokollets skull. Utanför Systembolag och restauranger hänger det inga skyltar med märkesreklam för alkohol. Men utanför och inuti säljställen för tobak – då menar jag inte bara tobaksaffärer utan livsmedelsaffärer, kiosker, bensinstationer, gatukök osv. – kommer skyltar med tobaksreklam att hänga kvar.

Det är inte tillåtet att låta spritflickor i särskilda kläder med märkesreklam för alkohol vandra runt och dela ut gratis smakprov på alkohol på restauranger osv. eller sälja snapsar från tillfälliga stånd. Men på diskotek och vid populära publikevenemang, som t.ex. Stockholms Vattenfestival, kan cigarettflickor i särskilda kläder med märkesreklam även i framtiden gå runt för att bjuda på eller sälja småpaket med cigaretter.

Systembolagets expeditör har ingen märkesreklam för alkohol på sina arbetskläder eller i kassorna. Men på säljställen för tobak, i synnerhet i livsmedelsbutiker, kommer märkesreklam för tobak att finnas kvar inte bara på personalkläder utan också på pennor och andra tillbehör i kassorna.

Jag menar att dessa exempel är tillräckliga för att visa att det annonsförbud som regeringen nu föreslår inte motsvarar det som riksdagen har begärt, nämligen att tobaksreklamen skall regleras på ett liknande sätt som alkoholreklamen. Trots att inte bara den socialdemokratiska oppositionen utan även tre av de partier som ingår i regeringsunderlaget krävt ett förbud mot direkt tobaksreklam nöjer sig regeringen med en halvmessyr. Det är en eftergift åt det parti som dominerar regeringen trots att det bara utgör ett av fyra partier i koalitionen.

Jag tycker att det är nödvändigt att vi vidhåller och återupprepar det krav som vi då hade på förbud mot direkt tobaksreklam och inte bara mot annonser. Jag håller också med utskottsmajoriteten att det är angeläget att regeringen påskyndar sitt arbete när det gäller att överväga ytterligare åtgärder mot förtäckt tobaksreklam i enlighet med vad riksdagen har sagt.

Herr talman! Ingrid Näslund sade att det tar sin tid. Frågan om tobaksreklamen har gått framåt. När jag för över tio år sedan började att motionera om ett förbud var det inte många riksdagsledamöter som stödde mig. I dag finns det en majoritet för att driva regeringen till ytterligare handling. Det är mycket glädjande. Det visar att det går att förändra något även om man börjar i ett läge som är ganska kärt.

Men jag förstår inte riktigt varför man har avslagit mitt ena yrkande. Jag vill ställa en fråga, och det blir väl Rinaldo Karlsson som får svara. Anser Rinaldo Karlsson som företrädare för majoriteten att regeringen med det här förslaget uppfyller riksdagens begäran om att likställa alkohol och to-

bak? Är de exempel som jag anfört att sälla till kategorin förtäckt tobaksreklam?

Anf. 178 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det står i betänkandet att utskottet vidhåller sin tidigare inställning att ett förbud mot direkt reklam för tobaksvaror bör införas i tobakslagen. Men detta är inte fulländat förrän vi har täckt upp detta med smygreklamen. Här kommer det många gånger att uppstå gråa zoner. Vi måste ta upp hela problemet. Det är därför vi kräver att regeringen snarast skall återkomma med ett förslag till hur vi skall ta hand om smygreklamen. Det är klart att det är stor skillnad mellan detta och alkoholen så länge vi inte har täckt upp problemet med smygreklamen.

Anf. 179 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Då tolkar jag Rinaldo Karlssons förtydligande så att de exempel som jag gav på det jag kallar direktreklam anser Rinaldo Karlsson tillhör kategorin smygreklam. Då kan jag känna mig nöjd. Då kommer det att regleras om vi får en majoritet för det utskottsbetänkande som föreligger i dag.

Anf. 180 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja uttrycka samma förvåning som Margareta Winberg över att man har begränsat sig till annonser i skrifter. Jag tycker inte heller att det riktigt täcker upp det som riksdagen begärde.

Jag skulle också samtidigt vilja ge en utmaning. Jag var faktiskt inne på det när vi hade frågan uppe tidigare, men det blev inte riktigt tid för det då. Jag tycker att detta är en kvinnofråga i mycket stor utsträckning. Jag skulle vilja utmana alla kvinnoförbund som finns representerade i riksdagen att riktigt ordentligt ta tag i den här frågan.

Det säger jag därför att det gäller en så stor grupp unga kvinnor. De är de allra mest utsatta i detta fall, och jag tycker att vi som kvinnor verkligen skall värna speciellt om dem. Det är en särskild utmaning för kvinnoförbunden att se till att vi får majoritet för att driva denna fråga vidare.

Anf. 181 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag antar gärna den utmaningen, och jag har mitt kvinnoförbund bakom mig i det ställningstagande som jag har gjort under dessa tio år.

Vi säger att detta är en kvinnofråga. Det stämmer till viss del. Men vi skall också komma ihåg att det är en klassfråga. Flera talare har här framhållit att de är de unga lågutbildade kvinnorna som börjar röka och som har svårt att sluta. Då är det väldigt lätt att moralisera, och det tycker jag är mycket farligt.

Dessa unga lågutbildade kvinnor lever ofta i en arbetssituation som är tung och stressande. Det är kanske inte så konstigt att de då försöker att komma ifrån en liten stund och vila sig genom att gå och ta en cigarrett.

Jag vill till Ingrid Näslund m.fl. återsända frågan: Vad händer när man skär ned inom vård och omsorg och ökar belastningen på dessa kvinnor? Det är mest inom vård och omsorg som det förekommer att människor fortsätter

att eller börjar att röka. Vad händer när utslagningen i arbetslivet ökar och när otryggheten ökar? Ja, inte blir man mer mottaglig för upplysning och slutar att röka i den situationen.

Det finns en tendens i debatten att moralisera. Det finns också en tendens att tro att man kan lösa dessa problem genom upplysning och genom att reglera i lagstiftningen. Men det finns en ytterligare dimension, och det är ett klassperspektiv. Den frågan har den borgerliga majoriteten inget intresse av att lösa. Det tycker jag är synd, eftersom det gör att det blir svårare att komma till rätta med problemet.

Anf. 182 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! Det är bra att Margareta Winberg antar utmaningen, och jag hoppas att det skall få resultat.

Jag håller med om att det är fråga om en viss typ av unga flickor som har lägre utbildning och som kanske på olika sätt är pressade. Jag tycker att det är väldigt viktigt att ha med också detta i beräkningen. Däremot tror jag att väldigt många av dem har börjat att röka långt innan de kommer in i vården.

De har börjat röka redan i skolan. Jag kan verkligen vidimera att det även där i väldigt stor utsträckning rör sig om dessa flickor. Det är de som kanske inte orkar att ta skolan riktigt på allvar. Det skulle vara mig fjärran att moralisera över detta. Det jag vill åstadkomma är att de får allt det stöd och all den hjälp de kan få för att icke börja röka och för att sluta röka. Det är naturligtvis viktigt att deras arbetssituation är så bra som möjligt.

Anf. 183 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det är säkert så att väldigt många flickor börjar röka innan de kommer ut i arbetslivet. Men undersökningar visar också att det just är gruppen vård- och omsorgspersonal som har mycket svårt att sluta – och det är kvinnor som har tunga jobb.

När Ingrid Näslund säger att hon värnar om att de har en bra arbetssituation stämmer det inte särskilt väl med den politik som ni i övrigt bedriver. Den går nämligen ut på att dra in pengar från dessa områden. Det går i sin tur ut över de kvinnor som vi nu samfällt tycks vara så måna om att värna.

Jag menar att man inte kan å ena sidan värna om dessa grupper och sedan en annan dag i en annan debatt som rör ett annat ämne göra tvärtom.

Anf. 184 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Liksom Margareta Winberg har jag haft förmånen att få väcka motioner i den här frågan under drygt ett tiotal år. Jag vill också här en passant påpeka för Margareta Winberg att när det var votering här i våras var det ett tiotal medlemmar från Moderata samlingspartiet som också ställde upp. Nämner man andra partier skall man inte utesluta ett. Jag hoppas att det var ett misstag och att det inte gjordes med avsikt.

Jag har en känsla av att det håller på att ske en attitydförändring hos många människor, tyvärr inte tillräckligt mycket hos unga rökare. När Ingrid Näslund säger att hon utmanar det socialdemokratiska kvinnoförbundet att göra detta till en kvinnofråga kan jag inte hänga med. Jag tycker nämligen att detta är en mänsklig fråga.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Alla dessa barn har fäder, bröder, osv. Det måste vara en mänsklig fråga. Jag är rädd för att om man skulle begränsa frågan och göra så att allmänheten uppfattade den som en kvinnofråga, skulle frågan tyvärr kunna förlora i vikt för den stora allmänheten, och det vill jag inte medverka till.

Jag tror nu inte att det var därför som Ingrid Näslund uttryckte sig på detta sätt, och det var inte därför som Margareta Winberg svarade som hon gjorde. Men jag vill varna för att göra detta till en kvinnofråga.

När jag säger att jag tycker att det börjar bli en annan inställning till dessa frågor, vill jag påminna om några enskilda framträdanden i pressen som förekommit under den senaste veckan. Eftersom dessa människor har gjort detta med öppna ögon tror jag inte att de har någonting emot att jag nämner dem här.

Jag vet inte hur många av er som såg Peter Himmelstrand på en helsida i Expressen i går. Han talade där om vad mångårigt rökande hade åstadkommit med hans lungor, som inte längre fungerade. Han var förtvivlad, och han var arg för att han inte tidigare fått veta vad som kunde drabba honom.

För några veckor sedan var det en ung man i trettioårsåldern som hade förlorat sin sambo i lungcancer. Hon var inte 30 år fyllda. Det är såvitt jag förstår mycket ovanligt att det kommer så fort. Han var naturligtvis förtvivlad. Han var också mycket upprörd över att de inte hade fått en bättre information. De hade båda börjat röka när de var elva år. Nu är hon borta, men han är ännu frisk. Nu har han slutat, och han hoppades att det skulle gå bra.

Det tredje fallet var en ung kvinna som fotograferades med sin lilla flicka på armen. Hon såg väldigt glad ut. Men hon talade också om att hon för ett drygt år sedan eller kanske två hade förlorat en tidigare liten dotter i plötslig spädbarnsdöd.

Jag har många gånger motionerat om bl.a. plötslig spädbarnsdöd. Jag vet att vi då fick till svar att information går ut via BB osv. Men när jag har hört efter har det visat sig att det inte har slagit igenom till personalen. Nu lär det göra det. Nu har alla förstått hur viktigt det är. Det finns också en förening som arbetar för detta. Det är föräldrar som har drabbats som arbetar tillsammans med forskare.

Jag tror inte att det är någon som misstror mig när jag säger att jag tycker att detta är oerhört väsentligt. Men jag tänker ändå stödja reservationen. Samtidigt som jag har ett mycket starkt engagemang i frågan – jag kan parentetiskt säga att jag arbetat i Cancerfonden under ett tiotal år, och jag gör det fortfarande – har jag respekt för detta med yttrandefrihet.

Jag läser reservationen på ett sådant sätt, att avsikten är att man skall fortsätta det arbete som regeringen har påbörjat i denna fråga. Jag räknar med att man kommer att göra det. Jag kommer också att fortsätta att se efter vad som händer och om möjligt ställa min eventuella kunskap till förfogande.

Jag vet att detta är svåra saker. Jag anser att det är väldigt fint att vi har en yttrandefrihetslag som kanske är den allra bästa i Europa. Men samtidigt vill jag se hur man skall kunna komma åt detta med smygreklamen, dvs. den förtäckta reklamen.

Det är som Ingrid Näslund här säger: Tobaksindustrin i Sverige måste varje vecka rekrytera 600 nya brukare för att hålla sina försäljningssiffror. Om så inte sker, börjar siffrorna gå ned. Varför skulle man, som någon an-

nan sade, lägga ned 100 miljoner kronor eller mer på reklam, om man inte visste att man fick igen pengarna? Ingen av oss tror att man skulle göra det av någon annan anledning än att de ger ett återflöde.

Jag går så långt att jag kritiserar tobaksindustrin, helt enkelt därför att den inte "kör med raka rör". Det har jag sagt tidigare, och det kommer jag att upprepa.

Någon lämnade uppgiften att rökningen ökade när man i Norge fick ett förbud. Låt mig, herr talman, avslutningsvis tala om att man i samband med att man fick detta förbud började registrera bruk av rulltobak, vilket man inte hade gjort tidigare. Det var därför som siffrorna steg som de gjorde. Det var alltså helt enkelt falsk statistik som gjorde att det kunde påstås att bruket hade ökat.

Anf. 185 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Om Elisabeth Fleetwood hade lyssnat på vad jag sade, hade hon hört att jag räknade upp de partier som till fullo eller med något litet spill hade stött fjolårets förslag. Jag sade också att även enskilda moderater och nydemokrater stödde detta förslag. Jag hade alltså inte glömt Moderata samlingspartiet.

Det är litet märkligt, med tanke på det arbete som Elisabeth Fleetwood har utfört genom åren, att hon inte kan stödja utskottsmajoritetens förslag. Vi har många gånger gjort detta arbete tillsammans. Bl.a. stod vi och tog emot blommor tillsammans förra våren, när strupcanceropererade var så glada över att förslaget skulle förändras. Det var till stor del vi som stod bakom den förändringen. Det är litet märkligt att Elisabeth Fleetwood inte fortsätter att stå framme vid frontlinjen i denna fråga.

Det är också märkligt att både Elisabeth Fleetwood och tidigare också Mikael Odenberg med hänvisning till yttrandefriheten inte kan gå med på att skynda på regeringens utredning. I andra sammanhang gäller tydligen inte denna fina yttrandefrihet.

Jag tänker på alla de anställda i kommuner och landsting som är så rädda för att kritisera kommunal- och landstingsråd, oftast moderata sådana, att de i stället håller tyst eller vid demonstrationer tar på sig en huva på huvudet. De vågar inte visa vilka de är. De törs alltså inte utnyttja sin yttrandefrihet.

När moderata kommunal- och landstingsråd uttalar sig i anslutning till detta säger de att personalen gärna får tycka privat men inte när den är på arbetet. Men de anställda vågar inte ens tycka privat utan klär ut sig och gömmer sig bakom masker. Då står ni inte upp för yttrandefriheten. Det är mycket konstigt att det nu passar att krypa bakom yttrandefriheten, men inte i andra sammanhang.

Anf. 186 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Jag blev faktiskt litet förvånad. Jag trodde inte att Margareta Winbergs replik skulle få en sådan här vändning i en fråga där det är fullt klart vad jag tycker. Jag är nämligen övertygad om att om vi får en riktig lagstiftning, som är rätt formulerad och grundad på de lagar som i dag gäller, blir den mer effektiv än något som vi skyndar på för mycket. Därmed hoppas

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

jag också att det skall gå fort och att vi skall komma fram till ett bra resultat. Jag tror inte att någon hyser tvivel om min målsättning.

Att sedan tala om yttrandefriheten för anställda i några kommuner och landsting, utan någon som helst antydning om vilka eller vad som avses, och använda det som debattargument emot mig tycker jag helt enkelt inte fördrar något svar. Det hör inte hit.

Jag håller med Jerzy Einhorn om att vi inte skall göra skillnaderna mellan oss så stora att vi inte gynnar de mål som vi har, nämligen färre rökare och färre fall av sjukdomar av alla slag. Vi måste hålla en sådan balans i informationen och i lagstiftningen att vi hela tiden har målet klart för oss.

Anf. 187 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Om Elisabeth Fleetwood vill att det skall gå fort, och det sade hon alldeles nyss, vill jag peka på att det går snabbast om vi stödjer utskottsmajoritetens förslag. Elisabeth Fleetwood talar här litet grand med dubbla tungor.

Jag tar här upp det som händer i kommuner och landsting i anslutning till tryck- och yttrandefriheten, något som jag har läst om i tidningen. På samma sätt tog Elisabeth Fleetwood upp fall som hon hade läst om i tidningen. Det är inte konstigare att jag refererar till dessa fall. Det kan inte ha undgått Elisabeth Fleetwood att det förekommer att folk inte vågar visa sina ansikten när de demonstrerar mot nedskärningspolitiken i kommuner och landsting. Detsamma gäller deras rädsla för att mista sina jobb genom den senaste förändringen i arbetsrätten. Den innebär att man inte längre behöver ta den sist anställde utan kan plocka ut två ur turordningskretsen. Det är konstigt att Elisabeth Fleetwood inte ser denna koppling.

Jag förstår vidare att Elisabeth Fleetwood inte vill att vi skall göra skillnaden så stor. Det är naturligtvis litet pinsamt att inte i dag kunna ställa sig bakom majoritetsförslaget, med tanke på att Elisabeth Fleetwood tidigare har varit duktig i dessa frågor.

Anf. 188 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Jag föredrar effektivitet framför hastighet, Margareta Winberg. Det är därför som jag tyder formuleringen i reservationen som uttryck för den målsättning som jag ansluter mig till. Det är fullt klart.

Det är vidare lätt att slänga ur sig en anklagelse om tal med dubbla tungor i en debatt. Jag har aldrig talat med dubbla tungor i dessa frågor. Jag tror inte heller att jag har gjort det i någon annan fråga, och definitivt inte här. Jag har haft en klar målsättning sedan början på 80-talet. Det är inte det minsta pinsamt för mig att stå här. Jag vet precis vad jag tycker och vilket mål jag har, och det arbetar jag för.

Anf. 189 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag tycker att Margareta Winberg här har framhållit flera viktiga saker, bl.a. om gränsdragningen mellan direkt och indirekt tobaksreklam. Samtidigt vill jag upprepa vad jag sade medan Margareta Winberg, om jag inte tar fel, inte var här.

Anf. 190 TREDJE VICE TALMANNEN:
Repliken gäller Elisabeth Fleetwood.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

Anf. 191 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Detta gäller både Margareta Winberg och Elisabeth Fleetwood. Jag har suttit här bara två och ett halvt år, men jag tycker fortfarande, trots min bristande erfarenhet, att denna fråga inte lämpar sig för politisering.

Herr talman! Till slut vill jag säga att flera har citerat långa stycken ur Folkhälsogruppens yttrande i detta ärende och även ur Norgeundersökningen. Jag var ordförande i den grupp som utarbetade de två rapporterna, och jag vill bara peka på att Folkhälsogruppens slutsats entydigt var att förbud mot eller begränsning av tobaksreklam, oavsett om den är direkt eller indirekt, har effekt på tobakskonsumtionen.

Anf. 192 INGRID NÄSLUND (kds) replik:

Herr talman! Jag tycker att Elisabeth Fleetwood gjorde tydligt att hon förstod vad jag menar. Jag vill inte göra detta till en kvinnofråga på det sättet att jag placerar den i ett fack där vissa män inte är intresserade av att driva den. Så till vida är vi helt överens. Däremot tycker jag att detta är en fråga som alldeles särskilt borde intressera kvinnoförbunden, av det skälet att 60 % av de lågutbildade kvinnorna mellan 18 och 29 år röker. Kvinnoförbunden ömmar naturligtvis på ett särskilt sätt för de frågor som rör kvinnor. Det rör sig ju i det här fallet om en speciell grupp av kvinnor på ett alldeles särskilt sätt.

Jag är medveten om faran i att en del män helt och hållet förlorar intresset när vi förklarar att något är en kvinnofråga. Det vore ju ytterst olyckligt i det här fallet. Detta är naturligtvis i första hand en människofråga. Det tycker jag egentligen att alla kvinnoäksfrågor är.

Anf. 193 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Efter det som Ingrid Näslund nu sade kan jag säga att jag håller med henne om att alla frågor är mänskliga frågor. Min varning var bara att vi inte skall försöka feminisera den här frågan. Jag tror inte att det skulle vara en lycklig väg att gå fram mot målet. Det här är en fråga som alla måste engagera sig i och som jag också tycker att man kan ställa krav på både män och kvinnor att informera sig om och att hjälpa till med.

Anf. 194 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! För undvikande av eventuellt missförstånd vill jag gärna för Centerns räkning deklarera att vi står bakom utskottsbetänkandet med undantag av den del som gäller reservationen, som vi också står bakom.

Anledningen till att vi står bakom reservationen är inte att vi är emot reklamförbud, tvärtom. Vi ingick i den riksdagsmajoritet som tidigare av regeringen beställde ett förbud mot direktreklam. Vid det tillfället uttalade utskottsmajoriteten att frågan om indirekt reklam behövde övervägas ytterligare, varför man inte gjorde en sådan beställning. Nu kommer regeringen tillbaka och säger, precis som riksdagen den gången, att frågan fortsättnings-

*Vissa ändringar
i tobakslagen*

Ansökningsförfarandet enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

vis skall övervägas. Det är alltså inte så att man avstår från att göra något bara därför att man stödjer reservationen.

Jag tycker att flera talare här har försökt överträffa varandra i att beskriva tobakens skadlighet och farlighet. Jag vet inte riktigt vem det är man försöker övertyga. Jag tror nämligen att alla här i kammaren, i varje fall alla som sitter i socialutskottet, är mycket mycket medvetna om dessa faror. Vad jag vet är det t.o.m. så att det numera inte är någon enda i socialutskottet som röker.

Det finns alltså inte någon skillnad i uppfattning vad gäller hur farligt det är att röka. Det som frågan egentligen gäller är vilka medel vi skall använda för att hindra människor från att börja röka.

Liksom andra talare vill gärna även jag uttrycka min respekt för Jerzy Einhorn's stora kunskap på det här området, som naturligtvis är mycket större än kunskapen hos de flesta andra här i kammaren. Men vi andra har inte någon annorlunda uppfattning om att det är farligt att börja röka och att det är farligt att röka. För min egen del skulle jag inte vilja se att en enda unge började med den ovanan.

Däremot har vi en något annorlunda uppfattning när det gäller skillnaden mellan att göra ett tillkännagivande och att, som vi gör i reservationen, instämma i vad regeringen säger, nämligen att frågan fortsättningsvis skall övervägas. Eftersom de allra flesta av oss är eniga i sakfrågan, är ett tillkännagivande inte det där riktigt historiska beslutet som man vill göra det till.

Än en gång vill jag deklarerat att vi i Centern är emot rökning, vi är för ett reklamförbud, och vi ser gärna att man kommer till rätta med också den indirekta reklamen. Vi utgår emellertid ifrån att regeringen klarar det här såsom man själv har sagt i propositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 mars.)

21 § Ansökningsförfarandet enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1993/94:SoU16 Ansökningsförfarandet enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (prop. 1993/94:97).

Anf. 195 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Det ärende som vi nu skall behandla, om ansökningsförfarandet vid LVM-vård, har varit ett tvisteämne mellan oss och de borgerliga partierna ända sedan lagen om tvångsvård av missbrukare tillkom. Det är därför inte förvånande att regeringen nu har lagt fram det här förslaget, nu när vi är i slutet av mandatperioden.

För oss socialdemokrater är det en rättssäkerhetsfråga att någon annan än socialnämnden ansöker hos länsrätten om tvångsvård. Även att socialtjänsten befrias från sin roll som motpart i LVM-målen anser vi vara väldigt vik-

tigt. Erfarenheterna har visat att länsstyrelsen har klarat den här uppgiften mycket bra. Genom att länsstyrelsen gör ansökan får vi en likvärdig bedömning av ansökningarna mellan kommunerna i länen.

Att tvångsomhänderta någon för tvångsvård är ett allvarligt ingripande i den enskildes liv, även om vården som sådan kan vara nödvändig. Vi socialdemokrater är inte emot tvångsvården, utan vi vet att den behöver tillgripas, då den kan behövas för att rädda en missbrukares liv och få honom eller henne att bryta ett destruktivt beteende.

Länsstyrelserna har kommit att spela en viktig roll genom sin initiativrätt i LVM-ärendena. Det har gällt att få till stånd en enhetlig rättstillämpning, vilket är nödvändigt när det gäller sådana åtgärder som en längre tids frihetsberövande. Att praxis skiftar från kommun till kommun – det kan t.o.m. skifta från en kommundel till en annan – kan inte vara acceptabelt. Visserligen är det länsrätten som tar det slutliga avgörandet, men om en kommun inte ansöker om LVM-vård kommer inte detta till länsrättens kännedom.

Vi vet nu att kommunerna har ekonomiska bekymmer. Då ökar riskerna för att kommunerna inte ansöker om tvångsvård, då vården är mycket kostsam. All statistik kan nu bevisa att kommunerna drar in mer och mer på den här typen av vård.

Kommunerna kommer inte heller att få någon ersättning från staten när de nu övertar ansökningsförfarandet. Framför allt små kommuner är nu mycket mycket oroliga för den här nyordningen, då de inte har någon erfarenhet av att driva den här typen av mål.

Flera remissinstanser har också avstyrkt förslaget. Det är t.ex. Kammarrätten i Stockholm, Stockholms stad, SKTF, LO, Föreningen Sveriges socialchefer och de olika klientorganisationerna. Det man framför allt är orolig för är att vi inte längre skall få en enhetlig rättstillämpning och att missbrukarna inte skall få erforderlig vård.

En av fördelarna med vårt nuvarande system är att en från socialtjänsten fristående myndighet gör bedömningen om LVM är tillämplig eller ej. Länsstyrelserna bedömer också om den frivilliga vården har prövats i tillräcklig omfattning. Hänsyn behöver då inte tas till kommunernas ekonomi eller politiska direktiv om att inte göra dyra placeringar, utan det måste kommunerna göra när länsrätten på länsstyrelsens anmaning har beslutat det.

Erfarenheterna visar också att tudelningen mellan länsstyrelsen och socialtjänsten har gett goda effekter vid LVM-anmälningar, eftersom klienterna då har insett allvaret och underkastat sig frivillig vård.

Den sociala enheten är i dag också en trygghet för många anhöriga och en garanti för att något blir gjort för missbrukaren. Anmälningarna från kommunerna har kraftigt minskat i antal. Som jag sade tidigare sker det i vissa kommuner inga anmälningar alls, utan de flesta anmälningarna kommer i dag från polisen eller sjukvården.

Rättssäkerhet är viktigt för alla människor i vårt samhälle, även för dem som är mest utsatta. Därför är det olyckligt att regeringen nu vill tumma på denna genom att lägga över ansvaret för ansökningsförfarandet helt på socialtjänsten, som har att tillvarata dels kommunens intresse av besparingar, dels missbrukarens intresse av att få erforderlig vård.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på propositionens förslag och på hemställan i utskottets betänkande samt bifall till reservationen.

Anf. 196 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! När jag övertog detta ärende från Eva Zetterberg och satte mig in i frågan var det rättssäkerhetsaspekten som för mig var det tyngst vägande skälet mot att genomföra den föreslagna förändringen.

Jag anser att det i det här fallet inte är fel att göra en jämförelse med åklagarväsendet, domstolarna och kriminalvården. Att flytta över utredningar om ingripande tvångsvård från länsstyrelsen till socialtjänsten kan från rättssäkerhetssynpunkt jämföras med att kriminalvården skulle göra utredningar före domstolsprövningen inom det systemet.

Förutsättningarna för vård enligt lagen om vård av missbrukare är för det första att det skall finnas ett vårdbehov orsakat av ett fortgående missbruk. För det andra skall vårdbehovet kunna styrkas. För det tredje skall vårdbehovet inte kunna tillgodoses på annat sätt.

Anmälan om behov av vård enligt LVM görs till länsstyrelsen, som ansvarar för att det görs en utredning. Länsstyrelsen ansöker sedan hos länsrätten om vård av person enligt LVM. Länsrätten avslår eller bifaller ansökan. Domen om LVM-vård kan överklagas till kammarrätten. Regeringsrätten kan i principiella mål bevilja prövningstillstånd och utgöra högsta instans.

Anmälningsskyldighet – och det handlar verkligen om en skyldighet – har de myndigheter som i sin verksamhet regelmässigt kommer i kontakt med missbrukare, alltså socialtjänst, läkare, polismyndighet och kriminalvård. Rätt att göra anmälan till länsstyrelsen har också privatpersoner, såsom t.ex. föräldrar till missbrukare. Även efter en sådan anmälan kan länsstyrelsen inleda en förundersökning.

I förundersökningen skall länsstyrelsen alltid inhämta yttrande från socialtjänsten. Även ett läkarutlåtande bör finnas med.

Länsstyrelsen gör sedan en självständig bedömning, där man kan gå emot socialtjänsten åt båda hållen. Därefter övergår ansvaret för vården till socialtjänsten. Det är också socialtjänsten som efter vårdtidens slut har ansvaret för en eftervård på behandlingshem, inom öppenvård eller i eget boende.

Som Anita Persson sade är den modell som nu har varit rådande i tio år ett rättssäkert förfarande. Att tvångsomhändertagda människor är ju en mycket ingripande åtgärd.

Förutom rättssäkerhetsaspekten är det viktigt från vårdsynpunkt att den som skall verkställa länsrättens dom står fri gentemot den som är i behov av vård. Det är också viktigt att det finns förutsättningar för ett gott och förtroendefullt behandlingsklimat. Såvitt jag förstår leder detta förslag dessutom inte till några besparingar. Det leder i stället till en utgift för kommunerna för att bygga upp en kompetens och för att tillsätta personal som kan hantera dessa ärenden. I propositionen sägs att de personalresurser som frigörs hos länsstyrelsen skall användas för en intensifiering av länsstyrelsens tillsynsroll.

Jag kan inte se någon vettig orsak till en överflyttning från länsstyrelsen till socialtjänsten. Det är litet märkligt att man inte tar lika allvarligt på just

rättssäkerhetsaspekterna när det gäller vissa grupper av människor i samhället.

Vänsterpartiet väckte en motion i anslutning till den här propositionen, men vi har inte fogat någon meningsyttring till betänkandet. Det beror på att vår motion nästan helt sammanfaller med socialdemokraternas motion. Jag yrkar därför bifall till socialdemokraternas reservation.

Anf. 197 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Det förslag som regeringen har lagt fram när det gäller ansökningsförfarandet angående LVM-vård finner vi från utskottsmajoriteten vara både logiskt och rimligt. Det överensstämmer för övrigt helt med den uppfattning som de nuvarande regeringspartierna hade när lagen senast ändrades 1988. Det är alltså inte så, Berith Eriksson, att det nuvarande förhållandet har varit rådande under tio år utan bara sedan 1988 då en väsentlig ändring genomfördes.

Sedan dess har rollfördelningen mellan socialnämnden och länsstyrelsen varit något märklig, skulle jag vilja påstå. Gränsdragningen har i praktiken inte varit helt tydlig.

Rent formellt är det länsstyrelserna som har ansvaret också för utredningen. Samtidigt är det socialnämndernas kompetens, deras arbete och deras utredningsresultat som i de allra flesta fall avgör den fortsatta hanteringen av ärendet.

Det är min bestämda uppfattning att fördelarna klart överväger eventuella nackdelar om man som nu är föreslaget kan få till stånd ett mer renodlat ansvarsförhållande mellan myndigheterna, där var och en helt enkelt gör det som man är bäst på.

Det är väl egentligen inte någon som har ifrågasatt att det är hos socialnämnderna som den verkliga kompetensen finns. Det är där som man känner till missbrukaren, hans bakgrund, hans förutsättningar att tillgodogöra sig olika vårdformer osv. Det måste därför vara riktigt att socialnämnderna anförtros det fulla ansvaret för ärendets beredning också i de fall som leder fram till ansökan om LVM-vård hos länsrätten.

Länsstyrelserna har däremot en synnerligen viktig funktion som tillsynsmyndighet. Det är mycket angeläget att de kan fullfölja den uppgiften på ett tillfredsställande sätt. Men det torde väl vara ganska välbekant vid det här laget att det råder tämligen stora brister därvidlag. Gång på gång, i olika sammanhang och under ganska många år, även under den senaste socialdemokratiska regeringsperioden, har länsstyrelserna påpekat hur deras arbetsituation ser ut, att det är svårt och t.o.m. omöjligt för dem att fullfölja sina uppgifter som regionalt tillsyns- och expertorgan.

Om man på detta sätt kan frigöra resurser, dvs. öka deras tillsynskapacitet, motverkas också den risk som skulle kunna finnas för olikformig bedömning när socialnämnderna själva skall ansöka om vård.

Kritikerna till förslaget brukar ibland damma av det gamla argumentet att tvång inte hör hemma inom socialtjänsten och att sådana inslag försvårar ett förtroendefullt samarbete mellan socialtjänst och den enskilde.

För det första tror jag inte att det är ett särskilt relevant argument i sammanhanget. De personer som är föremål för socialnämndernas utredningar

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

Ansökningsförfarandet enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

vet i allmänhet mycket väl att det resultat som utredningen leder fram till kan vara direkt avgörande för ett beslut om tvångsvård.

För det andra finns det anledning att påminna om att socialtjänsten ensam har ansvaret för utredning och ansökan när det gäller omhändertagande av barn och ungdomar enligt lagen om tillfälligt omhändertagande, LVU. Det har alltså inte alls lett till samma ifrågasättande som när det gäller LVM.

Berith Eriksson! Om man påstår att särskilda grupper skulle omhuldas mindre av den borgerliga majoriteten i utskottet faller det tillbaka på det faktum att LVU fungerar utan invändning från något håll. Detta visar att så inte alls är fallet. LVU-ärendena handlar ändå om ytterst komplicerade och känsliga ärenden. Men det har visat sig att kommunerna kan sköta dem på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Anita Persson nämnde några remissinstanser som var emot förslaget. Jag kan nämna något som hon inte sade, nämligen att av 65 remissinstanser var det bara 9 som hade något att invända mot förslaget. Bland dem som tillstyrkte förslaget var Kommunförbundet och Socialstyrelsen, vilket bör väga ganska tungt i sammanhanget.

En instans som var emot förslaget var Kriminalvårdsstyrelsen. Där pekade man på att man under den senare tiden hade sett att kommunerna i vissa fall inte alls ansökte om LVM-vård beroende på den ekonomiska situationen. Detta visar att det är något som sker redan med de förhållanden som råder i dag. Det har alltså väldigt litet med ansvarsfördelningen att göra. Det är inget att sticka under stol med, och det vet ju alla vi som har sysslat med socialtjänstfrågor, att i dåliga tider när kommunerna har sämre ekonomi tillhör inte missbruksfrågor och liknande de mest högprioriterade frågorna. Men här är det framför allt viktigt att hävda rättssäkerheten, vilket både Anita Persson och Berith Eriksson gjorde. Det skall finnas en tillsynsmyndighet som kan utöva den uppgiften. Någon sådan finns inte i dag.

Som jag tidigare var inne på är det allra viktigaste med det förslag som vi nu behandlar att renodla rollerna, så att vi kan få till stånd den viktiga och aktiva tillsynsfunktionen som länsstyrelserna nu skall ha.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Anf. 198 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Den ändring som infördes 1988 innebär att länsstyrelsen skall inhämta yttranden från socialtjänsten. Tidigare, sedan 1981, hade länsstyrelsen det fulla ansvaret. Det är viktigt att socialtjänsten medverkar i utredningen, men även yttranden från läkare och andra ingår ju i underlaget.

Kommunerna har en ansträngd ekonomi. Oroväckande tendenser visar redan att kommunens ekonomi och inte missbrukarens behov avgör vilken vård som erbjuds missbrukaren.

Ansökningar till länsstyrelsen om tvångsvård kommer nu oftare från anhöriga, läkare och polis, medan ansökningar från kommunens socialtjänst minskar.

Det är magstarkt att i propositionen skriva att omläggningen skulle öka rättssäkerheten. Man behöver bara påpeka att det finns 24 länsstyrelser men 284 kommuner med socialtjänster för att förstå att skillnaden i hanteringen

i landets kommuner riskerar att bli väldigt stor. Lagen om omhändertagande av missbrukare innebär en mycket ingripande åtgärd. Det vore icke värdigt rättssamhället att gå ifrån den rättssäkerhet i hanteringen som har byggts upp under åren. Jag kan inte riktigt förstå varför man angriper detta på det sätt man gör om det inte handlar om att man på det sättet vill ge kommunerna möjlighet att själva avgöra vilken vård som skall erbjudas och att lägga sig vinn om att få missbrukare rehabiliterade.

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

Ansökningsförfarandet enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall

Anf. 199 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Berith Erikssons resonemang, som nästan går ut på att det skulle vara helt omöjligt för kommunerna att klara det hela och fulla ansvaret för hela utredningen fram till ansökan om tvångsvård, faller tillbaka på det som jag tidigare nämnde, att kommunerna faktiskt har detta ansvar när det gäller LVU, dvs. omhändertagande av barn och ungdom. LVU betraktas av de allra flesta som ett väl så starkt inkräktande i den personliga sfären som ett omhändertagande av en missbrukare utgör.

Berith Eriksson nämnde också den förändring som inträdde 1988. Men hon missade den väsentliga förändring som jag menade inträdde då, nämligen det faktum att socialnämnderna fick överta det verkliga utredningsansvaret som länsstyrelserna tidigare hade. Även om jag i grunden alltid har haft uppfattningen att det är bäst för klienterna att kommunerna har ansvaret – det är kommunerna som har kompetensen och kännedomen – tycker jag ändå att det förhållande som rådde fram till 1988 vore att föredra. Då var rollfördelningen mellan socialnämnd och länsstyrelse klarare än den som sedan uppstod.

Berith Eriksson talade om vilket stort ingripande det är för den enskilde att bli omhändertagen på detta sätt. Det håller jag verkligen med om. Men när man vill göra gällande att det dubbelarbete som det i dagens läge kan bli fråga om skulle vara en fördel i det sammanhanget, vill jag hävda motsatsen. Ett dubbelt utredande innebär naturligtvis ett dubbelt inkräktande på den personliga sfären.

Anf. 200 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Rosa Östh blandar ihop korten så här i slutet av debatten. Förändringen 1988 innebär ju inte att länsstyrelsen inte längre har ansvaret för utredningen. I så fall skulle vi ju inte stå här och debattera detta i dag. Länsstyrelsen har naturligtvis fortfarande ansvaret för utredningen, även om länsstyrelsen enligt 1988 års beslut måste inhämta yttrande från socialtjänsten. Men länsstyrelsen måste också inhämta yttrande från andra relevanta organ.

Det har givetvis betydelse om kommunerna nu skall anställa personal för att sköta dessa ärenden inom socialtjänsten och bygga upp en kompetens för detta, en kompetens som i dag finns hos länsstyrelserna. Det verkar inte riktigt klokt.

Anf. 201 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Det nog inte jag som blandar ihop korten, utan det är Berith Eriksson som t.o.m. blandar helt våldsamt. Det kan möjligen bero på att

hon inte har hunnit sätta sig in riktigt i detta ärende. Det handlar ju i praktiken inte om att länsstyrelserna skall inhämta ett yttrande från socialnämnden, utan det handlar om att socialnämnderna har skött den egentliga utredningen, den som har varit helt avgörande för omhändertagande för tvångsvård.

Ingen har påstått att kommunerna genom det nya förslaget skulle tvingas bygga upp en ny kompetens. Kompetensen finns redan hos socialtjänsten, men den finns inte hos länsstyrelserna. Länsstyrelserna har så dåliga resurser att de inte ens kan klara sin huvuduppgift, nämligen tillsynsskyldigheten. All logik talar för att detta är ett riktigt förslag. Hävdar man att man vill tillvarata den kompetens som finns, måste man bifalla det förslag som regeringen här har framlagt.

Anf. 202 ANITA PERSSON (s):

Fru talman! Som så många gånger förr i dessa debatter kommer Rosa Östh tillbaka till att socialnämnden redan har ansvaret när det gäller att ansöka om LVU-vård. Men det är stor skillnad mellan att ansöka om LVU-vård och att ansöka om LVM-vård. Vid LVM-vård ansöker man om vård för vuxna, som skall tvångsomhändertas. Vid LVU-vård gäller det barn, och socialnämnden är en motpart till föräldrarna. Nämnden skall hjälpa barnen så att de får en bra vård. Det är stor skillnad mot att tvångsomhänderta vuxna människor.

Rosa Östh påstod att jag inte tog upp vad de andra remissinstanserna sade. Hon nämnde då bl.a. Kommunförbundet. Kommunförbundet tyckte att förslaget var bra. Men kommunerna är väldigt oroliga, eftersom de inte får något extra för detta. Det blir en ny uppgift för dem. Även om de tidigare har gjort utredningar, skall de nu få en ny roll. De går nu in såsom åklagare i stället för att bara vara behandlande och ställa upp för klienten. Nu skall de vara en motpart till klienterna i ansökningsförfarandet.

Jag blev väldigt förvånad, när Rosa Östh påstod att det inte finns någon kompetens hos länsstyrelserna. Det är ett gräsligt påstående. De som jobbar på länsstyrelsens sociala enhet har en oerhört stor kompetens när det gäller sociala ärenden. Hade de inte haft det, hade de inte heller kunnat utöva någon tillsyn. Länsstyrelsen känner mycket väl till dessa klienter. Vid tvångsvård är det tyvärr ofta så att det är samma klienter som kommer igen gång på gång.

Nu blir det i stället någon annan som får en dubbelroll, nämligen socialnämnden som skall vara både behandlande och åklagare. Det är som kammarrätten säger. Den dubbla roll som länsstyrelsen i dag har är väldigt viktig, och den kan man stå ut med för att få en ordentlig rättssäkerhet för klienternas del.

Vad är det som säger att de utredningstjänster som blir kvar på länsstyrelserna verkligen kommer att användas för tillsynen och inte används till något annat? Det står i propositionen att det skall vara så, men det har vi ingen garanti för.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Fru talman! Det är klart att det är skillnad mellan vuxna och barn. Därvidlag har vi inte olika uppfattningar, Anita Persson. Men eftersom Anita Perssons huvudinvändning mot förslaget var att det kunde bli olikformighet genom att kommunerna kunde ha olika vårdkulturer, måste det var fullt relevant att anknyta till LVU i detta sammanhang.

Sedan var Anita Persson upprörd över att jag sade att länsstyrelserna inte hade kompetensen. Det är klart att de få människor som arbetar med detta har kompetensen. Men eftersom de just är så få och eftersom det är själva problemet, kan man enkelt dra slutsatsen att länsstyrelserna som sådana inte har den nödvändiga kompetensen.

Anita Persson undrade om de frigjorda resurserna skulle användas till att öka tillsynen. Jag kan svara med en motfråga. Vad är det som säger att så inte skulle bli fallet, eftersom länsstyrelserna alltid framhåller att de vill ha just denna ökade möjlighet att utöva den funktion som man vet är tillsynsmyndighetens huvuduppgift? Det kanske beror på vilka kommunföreträdare som vi har träffat. Jag har inte mött någon kommunföreträdare som har varit särskilt orolig för att man inte skall klara detta. De har sagt att detta är något som de länge har velat ha. Inte heller Socionomförbundet har haft något att invända mot förslaget.

Fru talman! Att Rosa Östh inte har hört något från kommunerna kanske kan stämma, men jag har det i Alkoholkommissionen, där vi just håller på med vård av missbrukare. Kommunförbundets representant talade om att hon hade blivit uppringd av företrädare för flera kommuner, som just hade varit oroliga för den nya roll som de skall få. I många små kommuner finns det kanske bara en tjänsteman, och där saknas erfarenheten.

Det är annat i de stora kommunerna. Där har man större möjligheter och där är det lättare att utbilda folk.

Vi är oroliga för att det blir olikheter mellan kommunerna och även mellan kommundelarna när varje kommun eller kommundel själv skall ansöka om den här vården. Länsstyrelserna har ju varit en garanti för likhet i bedömningarna. Det har varit väldigt viktigt. Länsstyrelsernas tillsyn är viktig. I utskottsbetänkandet hänvisar man till propositionen och till att resurser skall kunna frigöras här. Vidare sägs det att detta inte får leda till att resurserna tas i anspråk för andra ändamål. De skall gälla för det sociala området. Men vem kan garantera att det blir så? Resurserna används kanske ännu mer inom samhällsarbetet, där de ju också har en viktig uppgift. Där vill jag så att säga inte ta tillbaka något. Socialtjänstlagen säger ju att man skall arbeta även med de här bitarna.

Tillsynen är alltså viktig. Men genom LVM-ansökan har man en tillsyn just när det gäller missbruksområdet som är oerhört viktig. Jag är väldigt orolig för vad som skall hända med de allra sämst ställda människorna, med dem som har de allra största problemen. Jag är rädd att rättssäkerheten inte kommer att gälla för dem.

Vi har hört en minister tidigare tala om rättssäkerheten när det gäller småföretagare. Skattemyndigheterna skall alltså inte kunna gå in och kontrollera

småföretagen just från rättssäkerhetssynpunkt. Jag tycker dock att rättssäkerheten är precis lika viktig när det gäller missbrukarna och de mest utslagna.

Anf. 205 ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Anita Persson återkommer till talet om de oroliga kommunföreträdarna. Jag tror också att man kan träffa på sådana. Men jag tror att de i första hand inte är oroliga för den här något utvidgade uppgiften som de får. I stället är det väl så, bl.a. genom en rad beslut som riksdagen fattat, att kommunerna i allmänhet har fått utökade uppgifter.

I ett inledningsskede eller när man står inför en ny uppgift kan man självfallet känna oro och undra om man klarar av det hela. Blir det flera nya uppgifter ökar naturligtvis också oron.

Anita Persson frågar hur man skall kunna veta hur det blir. Hon säger: Tänk om det inte fungerar. Tänk om de här resurserna inte avsätts på det sätt som vi har avsett när det gäller länsstyrelserna! Jag för min del kan tänka mig att det är en uppgift för oss i riksdagen att se till att beslut som fattas här följs upp och att det hela fungerar på det sätt som vi har avsett. En ny infallsvinkel som man har tänkt att riksdagens arbete skall ha är ju att det mera skall vara fråga om uppföljningsverksamhet.

Jag skulle vilja påminna Anita Persson om att man under den förra regeringsperioden vid ett par tillfällen, bl.a. i en departementspromemoria, har pekat på uppgifter om att länsstyrelserna på grund av resursbrist haft svårt att fullgöra sina tillsynsuppgifter på det sociala området och på att det behövs en översyn bl.a. beträffande ansökningsförfarandet i LVM-ärenden.

Även från den socialdemokratiska regeringens sida var man alltså inne på att pröva nämnda väg. Jag för min del är ganska övertygad om att de farhågor som bl.a. Anita Persson talat om är betydligt överdrivna. Socialnämnderna kommer att sköta de här uppgifterna till full belåtenhet för alla, inte minst för de klienter som är i behov av vård.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 mars.)

22 § Svenska företags verksamhet i Sydafrika

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1993/94:UU11 Svenska företags verksamhet i Sydafrika (skr. 1993/94:96).

Anf. 206 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Fru talman! Jag är gammal, och det är sent. För att inte glömma bort mitt yrkande yrkar jag redan nu bifall till våra två reservationer.

Kommerskollegium har i fråga om regeringens skrivelse beträffande redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika 1992 konstaterat att efterlevnaden av investeringsförbudslagen får anses vara god. Regeringen har instämt i detta. Man kan fråga: God för vem? Ja, troligtvis inte för alla an-

ställda som har funnits i de svenskkontrollerade företagen, som enligt den här redogörelsen har reducerat sitt antal anställda till 1 085 från att på 70-talet – då var jag själv chef för ett bolag i Sydafrika som friställde över 2 000 personer – ha varit 7 000–8 000. Sedan 70-talet har antalet alltså dragits ner till 1 000.

Många tragedier har utspelats i Sydafrika när familjer ställts på bar backe. Jag tror inte att de personerna är lika tillfredsställda som man är på Kommerskollegium.

Sverige har som ett av de sista länderna i världen nu upphävt sanktionerna mot Sydafrika, och det är alla väldigt glada över. Svenska företag har, som jag antytt, under ett tjugotal år berövats möjligheten att expandera och överleva. Många företag har tvingats likvidera och sälja ut verksamheten. Smärtsamma friställningar har blivit följden. De svenska sanktionerna har bidragit till att en redan rekordstor arbetslöshet i Sydafrika permanentats eller ökats. Arbetslösheten där är snarare över än under 40 %.

Jag har tidigare diskuterat med Europaministern hur man skall få i gång investeringarna i Sydafrika. Han har visat förståelse för många av mina synpunkter. Man kunde ha väntat att regeringen skulle återkomma med förslag om hur jobb skaffas fram speciellt för den svarta befolkningen. Det måste ju vara ett speciellt intresse att hjälpa till med investeringarna, och då inte bara beträffande svenska företag utan också beträffande sydafrikanska företag.

Tyvärr har regeringen inte visat någon större dådkraft då det gäller att presentera exportfrämjande åtgärder som skulle hjälpa svenska och även sydafrikanska företag. Det verkar snarare vara försiktiga byråkrater, inte kreativa marknadsförare, som styr de svenska exportansträngningarna.

Vidare är jag rädd för att Europaministerns entusiasm för u-ländernas problem avtar med kvadraten på avståndet från Bryssel. Men jag vill i alla fall repetera några av de förslag för att få i gång investeringarna som jag har presenterat tidigare här i kammaren.

Bl.a. gäller det för regeringen att ge EKN instruktioner om att börja ta risker i stället för att tyda olika konventioner efter bokstaven. När andra länder är på exportoffensiven som ett led i ansträngningarna att få ner arbetslösheten har svenska EKN fortfarande en byråkratisk inställning i fråga om alla förslag.

Regeringen måste ge EKN instruktioner om att man skall ta risker, för det gör alla andra exportkreditnämnder, i stället för att – som i dag är fallet – försöka tjäna pengar. Vi har i dag 600 000 arbetslösa. Det gäller därför att skaffa fram jobb.

Vi anser alltså att svenska företag skall ges större möjligheter att erhålla investerings- och exportkreditgarantier. Dessutom måste vi hjälpa till så att BITS får möjligheter att ge krediter och så att Sydafrika definieras som ett u-land med en bruttonationalproduktinkomst understigande 2 695 US-dollar. Då kan man dra fördel av s.k. mjuka lån som löper på tio år, utan amortering och ränta. Egendomligt nog får mjuka lån inte användas för kommersiella investeringar. Men det är just sådana som behövs. Det är bara att hoppas att UD:s alla jurister kan finna en praktisk väg ut ur de här diplomatiska labyrinterna, som delvis förpestar våra hjälpanbitioner.

Om man kan hjälpa sydafrikanska företag som har många svarta, "coloured", anställda samtidigt som svensk industri får stöd, anser jag att det verkligen är fråga om u-landshjälp. Därför har vi föreslagit att man skall finansiera dessa försäljnings- och investeringsfrämjande åtgärder genom att ta 100 miljoner i anspråk av UD:s kommande anslagspost budgetåret 1994/95 för demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd. Som jämförelse kan sägas att den totala anslagsposten som rör Sydafrika för innevarande år har fastställts till 240 miljoner kronor.

Nu hoppas jag att minister Dinkelspiel, som skall vara ledare för en handelsdelegation till Sydafrika, kommer hem igen med huvudet fullt av idéer om hur Sverige skall kunna återerövra sina förlorade marknadspositioner i Sydafrika. Det hoppas jag kommer att göras genom investeringar som kommer både svenska och sydafrikanska företag till del.

I detta anförande instämde Hugo Hegeland (m).

Anf. 207 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag kan instämma i mycket av det som Simon Liliedahl har sagt om vikten av att svenska företag nu aktivt går in och utvecklar industrier och arbetstillfällen i Sydafrika. Det finns mycket att uträtta där, och alla tänkbara möjligheter skall vi naturligtvis utnyttja för att få en bra utveckling i Sydafrika, där man går till val i slutet av april.

Jag tycker dock att åtminstone den första reservationen, som Simon Liliedahl har yrkat bifall till, är tillgodosedd i det betänkande som vi behandlar. Man vill ha utökade möjligheter att erhålla investerings- och exportkreditgarantier för affärer med Sydafrika. Precis som utskottet skriver finns de möjligheterna i dag genom Exportkreditnämnden. Det finns pengar för detta ändamål, men tyvärr har det inte blivit riktig fart på detta ännu. Enligt uppgift har efterfrågan på garantierna än så länge varit mycket liten. Men vi skall hoppas på en ändring och att det blir fart på investeringarna.

Den andra reservationen tar upp just finansieringen av stödåtgärder i syfte att stärka svensk industris konkurrenskraft. Där har Ny demokrati ett förslag om att man skall hämta pengar ur biståndsanslaget för demokrati som också innehåller mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd. I reservationen står det 50 miljoner. Jag hörde att Simon Liliedahl yrkade att man skulle ta 100 miljoner från det anslaget. Jag vet inte om det var ett nytt förslag eller om det var en felsägning. Skall vi följa reservationen som Lars Moquist har skrivit på är det 50 miljoner som man har tänkt sig.

Jag yrkar avslag på förslaget vare sig det är 50 eller 100 miljoner. De här pengarna kommer att gå åt till just de ändamål som de är avsedda för. Det kommer att behövas mycket investeringar i form av demokratistöd, stöd för mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd efter valet den 27 april. Det vore olyckligt, tycker jag, om man skulle ta pengarna ur det anslaget.

Ny demokrati har ett yrkande som man inte har följt upp. Det var bra att man inte gjorde det. Det gick ut på att man även fortsättningsvis skulle ha återkommande redogörelser från regeringen om svenska företags arbete i Sydafrika. Detta har fallit. I och med att man har tagit bort sanktionerna behöver man inte återkomma med rapporter. Jag vet egentligen inte varför

Ny demokrati framför det förslaget. Men eftersom man inte har följt upp det med någon reservation är det inte mycket att orda om.

Fru talman! Med detta vill jag yrka avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 208 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Fru talman! Jag vill bara beträffande de 50 och 100 miljonerna säga att det var en lapsus linguae. Det skall naturligtvis vara 50 miljoner.

Däremot anser jag att man knappast kan använda dessa pengar bättre än att ge dem till investeringar, framför allt till lokala sydafrikanska företag. Jag tycker att detta är mycket fin u-hjälp som man kan erbjuda för att få bukt med den stora arbetslösheten.

Det låter bra att EKN funkar. Men de facto funkar inte EKN. Man är för försiktig. Jag har ett färskt exempel på en femårskredit till Sydafrika där EKN debiterar en ränta som är dubbelt så hög som den man får från England. EKN är i dagens läge helt enkelt inte konkurrenskraftig. Det är det försiktigaste av alla exportkreditgarantiinstitut i Europa. Man måste få andra instruktioner från regeringen. Det kan inte vara rätt att ett exportkreditgarantiinstitut skall gå ihop, man skall kunna ta risker för att hjälpa till att få bukt med arbetslösheten.

Apropå kommentaren om rapporteringen var den ursprungliga tanken med detta att regeringen skulle tvingas att rapportera vad man hade gjort för att få i gång investeringar, så att man kunde visa på att antalet anställda börjar gå upp igen och inte bara vara nöjd med den nedåtgående trenden.

Anf. 209 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Det är klart att det är intressant att följa det som Simon Liliedahl talar om med anledning av rapporteringen. Det kommer att finnas tillfälle att göra det när vi presenterar budgetpropositioner. Vi kommer att titta på det fortsatta stödet till Sydafrika, vilket vi förmodar kommer att ligga kvar även i kommande budgetar. Då får vi tillfälle att också rapportera om utvecklingen i Sydafrika. Helt utan information kommer vi inte att bli.

Jag vill bara än en gång konstatera att vi är överens om vikten av utvecklingen av svensk industri, ja, naturligtvis all industri i Sydafrika. Det kommer att fordras mycket positiv utveckling av arbetstillfällen, eftersom arbetslösheten är mycket hög.

Jag menar dock att svensk exportindustri med sina produkter och sitt kunnande kommer att hävda sig väl i konkurrensen på den sydafrikanska marknaden, vilken har en stor potential.

Det är möjligt att det kan ligga någonting i det som Simon Liliedahl säger, att det är byråkratiskt inom kreditnämnden. Men jag tror ändå att möjligheterna för svensk industri att hävda sig är stora framöver. Det välkomnar vi.

Anf. 210 SIMON LILIEDAHL (nyd):

Fru talman! Vi har väl vid denna sena tidpunkt, Karl-Göran Biörsmark, enats om det mesta. Jag tror att vi båda två kanske skall försöka att animera statsrådet Dinkelspiel att föra med sig hem från delegationsresan till Syd-

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Svenska företags
verksamhet i Syd-
afrika*

afrika nya idéer om hur vi skall kunna få fart på investeringarna i Sydafrika, vilka skall komma både svenska och sydafrikanska företag till del.

Anf. 211 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Med tanke på Ulf Dinkelspiels framgångar i Europa tror jag att vi med viss förtröstan kan se hans fortsatta arbete an också nere i Sydafrika.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 16 mars.)

23 § Strålskydd

Föredrogs

försvarsutskottets betänkande

1993/94:FöU6 Strålskydd (prop. 1993/94:100 delvis).

Tal mannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 16 mars.)

24 § Stöd till trossamfund m.m.

Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1993/94:KrU14 Stöd till trossamfund m.m. (prop. 1993/94:100 delvis).

Anf. 212 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Fru talman! Vi behandlar kulturutskottets betänkande om stöd till trossamfund. Det råder enighet i kulturutskottet om större delen av anslaget till trossamfund. Det är bra. Regeringen föreslår för budgetåret 1994/95 att 69 500 000 kr anvisas under anslaget. Lokalkostnadsposten inom anslaget är oförändrad och uppgår till 12 480 000 kr. Om denna post råder det oenighet i utskottet.

Socialdemokraterna har fått Ny demokratis stöd för att bjuda över regeringen med 13 000 000 kr – tyvärr ofinansierat.

Det är värt att framhålla att trossamfund fått och får bidrag till lokalkostnader utöver ordinarie anslag. Detta har skett av arbetsmarknadspolitiska skäl. Förra budgetåret anvisades 20 miljoner kronor, och innevarande budgetår 15 miljoner kronor.

Fru talman! Det är min bestämda uppfattning att ytterligare medel bör anvisas av arbetsmarknadspolitiska skäl. Riksdagen har tidigare i kväll be- myndigat regeringen att använda 1,5 miljarder kronor till ett omfattande ROT-paket. Dessa medel kommer att kunna tas i anspråk omedelbart och inte först efter halvårsskiftet.

Arbetsmarknadsministern har i dag informerat kammaren om hur rege-

ringen kommer att fördela ROT-pengarna. Man kommer att anvisa 100 miljoner kronor till samlingslokaler inklusive samfundens lokaler.

ROT-paketet är välkommet och viktigt. Socialdemokraternas och nydemokraternas önskan att späda på budgetunderskottet och upplåningsbehovet nästa budgetår är däremot förvånande och klart negativt.

Som tur är stöder Vänsterpartiets meningsyttring reservationen från regeringspartierna. Jag talar alltså för en formell utskottsminoritet men en faktisk majoritet i kammaren. Omröstningen här i kammaren om två veckor kan därför rätta till detta olycksfall i utskottsarbetet.

Fru talman! Kulturutskottets betänkande nummer 14 illustrerar tydligt behovet av en förändrad budgetprocess i enlighet med riksdagsutredningens förslag där man börjar med att lägga fast de ekonomiska ramarna och där varje påslag måste finansieras inom ramen.

Socialdemokraterna säger sig ta budgetunderskottet på allvar. Men i det konkreta arbetet i utskotten märks det inte alltid – tyvärr. Om Socialdemokraterna regelmässigt skulle få med sig både Vänsterpartiet och Ny demokrati skulle det vara förödande för vårt land med sviktande förtroende för svensk ekonomi, höjda räntor och försvagad krona som följd.

Det är minst sagt anmärkningsvärt att Ny demokrati, som inte ens har en finansierad ökning av lokalbidragen i sitt eget ekonomiska alternativ till regeringens budgetproposition, hakar på s-motionerna. Är detta samma parti som jag mötte i den ekonomiska debatten den 10 februari företrädd av Dan Eriksson i Stockholm? Han gjorde då tappra försök att ställa alla andra partier mot väggen i statsskultsfrågan. Man tar sig för pannan, för att citera en för nydemokrater känd partiledare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till fyrpartireservationen i kulturutskottets betänkande nummer 14.

Anf. 213 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Hur Rose-Marie Frebran kan vara så säker på att hon talar för en faktisk majoritet förefaller mig något konstigt. Man kan i debatten övertyga alla intresserade åhörare att den utskottsmajoritet som föreligger har rätt argument.

Jag blir också något förvånad över att när man har en regering som har ett galopperande budgetunderskott på åtskilliga miljarder och där Socialdemokraterna har väckt en motion med förslag till finansiering som är 5,8 miljarder starkare än regeringen, gör man en jättestor affär av 13 miljoner kronor. Jag tycker att det är litet grand att fly undan verkligheten.

Lars Tobisson spann på samma tema tidigare i dag. Han talade om en oheilig allians – det är passande ord i detta sammanhang när vi talar om trossamfund – mellan Socialdemokraterna och Ny demokrati. Med vem är Rose-Marie Frebran allierad? Blir hennes allians helig för att hon allierar sig med Vänsterpartiet? Det bör hon tipsa sin partiordförande om.

Detta är "välsignade" pengar. Trossamfundet har under två budgetår fått 35 miljoner kronor extra. Reservenarna säger att detta ger arbeten till en produktionskostnad av 300 miljoner kronor. Det är nästan ett tiofaldigande av de pengar som staten anslår. Det är för mig obegripligt att man inte är

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Stöd till
trossamfund m.m.*

beredd att ge mer pengar om det går att tiofaldiga effekten av dem på detta område.

Apropå ekonomi och statsfinanser: Även om det kan förefalla var en innovation för företrädare för regeringspartiet, kan det faktiskt vara en vinst för samhället med några färre byggnadsarbetare som går arbetslösa.

Riksdagens utredningstjänst har tittat på utvecklingen av anslagen. De har gått tillbaka till mitten av 80-talet i fråga om lokalbidragen. Rose-Marie Frebran kanske erinrar sig vilket parti som satt i regeringsställning 1984/85. Då var det 22,5 miljoner kronor som gavs i lokalbidrag. Hon talar om löpande priser. Det skall jämföras med 12,5 miljoner kronor förra året. Sysselsättningen på arbetsmarknaden har inte förbättrats sedan dess. Den är närmast katastrofal inom byggnadsindustrin. Nu föreslås ett oförändrat anslag i de avseendena. Det är inte särskilt ansvarsfullt eller, Rose-Marie Frebran, solidariskt med trossamfundet, som faktiskt mer än väl behöver pengarna. Precis som ni själva säger i reservationen kan varje satsad krona nå en tiofaldig effekt. Då är det helt vansinnigt att inte satsa de kronorna. Men det kanske finns någon speciell förklaring som vi kan få tillfälle att lyssna till.

Det är en självklarhet för mig att yrka bifall till de mycket starka skrivningarna och det starka yrkandet som majoriteten i kulturutskottet har lagt fram.

Anf. 214 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Fru talman! Jag är en av dem som inte alls tror på den socialdemokratiska budgeteffekten på plus 2,8 miljarder i förhållande till regeringens budget. Åke Gustavsson yrkar ju gärna på bidrag till de ökningarna som ges i budgeten, trots att Socialdemokraterna inte får igenom den övriga budgeten. Jag vet inte hur man får det att gå ihop.

Jag talar inte om oheliga allianser, som Lars Tobisson gjorde. Jag kallar inte heller vår allians – om det finns någon sådan – på något sätt för helig. Jag använder inte de begreppen. Jag håller med om att det är fråga om väl-signade pengar. Därför hoppas jag att när regeringen skall fördela inom ramen för dessa 100 miljoner mellan allmänna samlingslokaler och trossamfundens lokaler, skall merparten läggas på trossamfundens lokaler, eftersom man till allmänna samlingslokaler brukar ge 50 % i bidrag.

Trossamfundens genomsnittliga bidrag till varje projekt har legat under 20 %. Den lokala satsningen rör sig alltså om över 80. Dessutom är reparation av kyrkor ett mycket hantverksmässigt arbete och därmed sysselsättningseffektivt. Så jag hoppas att man skall ge merparten av de 100 miljonerna till trossamfundet.

Det råkar vara så att det finns en kö på 300 miljoner både från allmänna samlingslokaler och från trossamfundet. Man skulle alltså kunna tillgodose trossamfundens hela behov, om man tog 60 av de 100 miljonerna, och där kan man köra i gång direkt. Det här är mycket mycket bra.

Anf. 215 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt att vi under innevarande budgetår kan få 100 miljoner kronor och därmed få en sysselsättningseffekt vad gäller samlingslokalbyggnad. Men detta hade ju inte kommit till stånd,

om inte arbetsmarknadsutskottet hade tagit ett initiativ, efter Socialdemokraternas skrivelse.

Så där är vi överens. Den frågan behöver vi inte diskutera. Vad vi diskuterar nu är om vi därutöver skall satsa 13 miljoner kronor på trossamfundens lokaler.

Nu krymper det här. Förut var det en tiodubbling och nu är det 80 %, men låt gå för det! Om församlingarna satsar 80 % och staten 20 % och det uppstår en mycket stark sysselsättningseffekt, ge mig då, Rose-Marie Frebran, ett enda exempel på ett annat område där sysselsättningseffekten blir lika stor som här! Ett exempel räcker, tack!

Anf. 216 ROSE-MARIE FREBRAN (kds) replik:

Fru talman! Jag behöver inte ge något exempel på det, för vi är ju inte oense i den frågan. Jag säger att vi har mer pengar än vad som behövs för att tillgodose allt det som trossamfundet har i sin kö av ansökningar i dag. 300 miljoner är nämligen den totala produktionskostnaden.

Det skulle alltså räcka med att ge 60 miljoner för att alla projekt som man i dag har ansökt om skulle kunna genomföras. Det finns möjlighet att ge detta. Jag hoppas att regeringen i sina överväganden är så klok att den lägger merparten på trossamfundet och inte på allmänna samlingslokaler, där den lokala satsningen är mycket mindre.

Anf. 217 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Det här är mycket intressant. Rose-Marie Frebran säger att det finns mer pengar än vad som behövs. Tänk efter en gång till! Det innebär alltså att vi t.o.m. kan skära på anslaget. Det är nämligen konsekvensen av vad Rose-Marie Frebran säger. Det finns mer pengar än vad som behövs – alltså kan vi skära på anslaget!

Nu får nog Rose-Marie Frebran bestämma sig för vilken argumentationslinje som skall gälla. Om Rose-Marie Frebran frågar samarbetsnämnden vad den har för projekt och vad den behöver, tror jag inte att det första nämnden säger är att det finns mer pengar än vad som behövs. Hur mycket pengar man får vet vi inte förrän samlingslokalpengarna har fördelats. Då skulle man alltså fortfarande säga att man har mer pengar än vad som behövs. Det finns ingen sannolikhet i det argumentet.

Vad vi däremot vet är att inklusive de 100 miljonerna till samlingslokaler garanterar vi genom detta anslag 25 miljoner kronor i stället för de 12,5 miljoner som regeringen har. Men min uppmaning kvarstår, för det här är en viktig fråga om vi diskuterar den ur sysselsättningssynpunkt: Ge mig ett exempel på att det går att få en bättre sysselsättningseffekt med en satsning på 13 miljoner kronor! Jag vill inte ha någon lång uppräkningslista, utan det räcker med ett exempel.

Anf. 218 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Åke Gustavsson citerade Lars Tobisson, som talade om en ohelig allians mellan Socialdemokraterna och Nydemokraterna. Jag förstår att Åke Gustavsson känner sig illa berörd nu, när han talar sig varm för ökat

Prot. 1993/94:68
2 mars 1994

*Stöd till
trossamfund m.m.*

anslag till trossamfundet med 13 miljoner och glorian lyser kring hans huvud.

Därefter undrade Åke Gustavsson om det var fråga om en helig allians mellan borgerliga partier och Vänsterpartiet. Där är svaret naturligtvis nej. Det är inte fråga om en helig allians. Det är fråga om ett tillfälligt samarbete, till skillnad från det regelbundna samarbete som har rått mellan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i många år.

Anf. 219 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Jag är inte säker på att den typen av tillfälliga förbindelser är till gagn för parlamentarismen i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 16 mars.)

25 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställdes

den 1 mars

1993/94:384 av *Hans Göran Franck* (s) till statsrådet Görel Thurdin om starkströmsledning i Bergshamra:

Genom stadsdelen Bergshamra i Solna går en starkströmsledning som tillhör Stockholm Energi AB. Ledningen som går rakt genom bebyggelsen ovan jord har skapat stor oro för betydande hälsorisker bland befolkningen, särskilt bland barnfamiljer. Det gäller att söka finna en lösning som innebär att kraftledningen kan flyttas på ett acceptabelt sätt inom Ekoparken.

Jag får därför fråga statsrådet Görel Thurdin:

Är regeringen beredd att, i avvaktan på att kraftledningarna i södra Bergshamra i Solna grävs ned under jord, verka för en temporär lösning som undanröjer riskerna för de boende?

26 § Kammaren åtskildes kl. 22.06.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. voteringen kl. 11.42,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 67 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 104 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 18 §,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.00,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 21 § anf. 198 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Prot. 1993/94:68

2 mars 1994

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Onsdagen den 2 mars

1 § Information från regeringen om avtalet med EU	1
Talmannen (om debattreglerna m.m.)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
Ingvar Carlsson (s)	
Hadar Cars (fp)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Gudrun Schyman (v)	
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
Johan Lönnroth (v)	
Pär Granstedt (c)	
Mats Hellström (s)	
Lena Klevenås (s)	
Christer Windén (nyd)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Björn Samuelson (v)	
Margareta Winberg (s)	
Widar Andersson (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Birgitta Hambræus (c)	
Hans Göran Franck (s)	
Maj Britt Theorin (s)	
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	37
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 februari	37
Utrikesutskottets betänkande UU21	
Skatteutskottets betänkande SkU28	
Lagutskottets betänkande LU14	
Lagutskottets betänkande LU15	
Utbildningsutskottets betänkande UbU3	
Utbildningsutskottets betänkande UbU4	
4 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m.	38
Finansutskottets betänkande FiU10	
Debatt	
Göran Persson (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Lars Bäckström (v)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Lars Tobisson (m)	
Lars Leijonborg (fp)	

Beslut	114
5 § Tillämpning i fråga om Libyen av lagen om vissa internationella sanktioner	117
Utrikesutskottets betänkande UU17	
Beslut	117
6 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94	118
Utrikesutskottets betänkande UU13	
Beslut	118
7 § Tullpreferenser för Albanien	118
Skatteutskottets betänkande SkU24	
Beslut	118
8 § Anslag till Kronofogdemyndigheterna	118
Lagutskottets betänkande LU18	
Beslut	118
9 § Tilläggsbudget inom Försvarsdepartementets område	119
Försvarsutskottets betänkande FöU7	
Beslut	119
10 § Vissa ändringar i läkemedelslagen	119
Socialutskottets betänkande SoU15	
Beslut	119
11 § Sekretess m.m. hos Barnombudsmannen	119
Socialutskottets betänkande SoU18	
Beslut	119
12 § Kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård m.m.	120
Socialutskottets betänkande SoU19	
Beslut	120
13 § Tilläggsbudget inom Kulturdepartementets område	120
Kulturutskottets betänkande KrU10	
Beslut	120
14 § Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m.	120
Kulturutskottets betänkande KrU12	
Beslut	120
15 § Lotterinämnden	120
Kulturutskottets betänkande KrU15	
Beslut	121
16 § Utveckling av ideell verksamhet	121
Kulturutskottets betänkande KrU16	
Beslut	121
17 § Internationellt samarbete m.m.	121
Kulturutskottets betänkande KrU17	
Beslut	121
18 § Tilläggsbudget inom Utrikes- och Näringsdepartementens områden	121

Näringsutskottets betänkande NU13	
Beslut	122
19 § Åtgärder för att skapa sysselsättning åt arbetslösa	122
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU21	
Debatt	
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Hans Andersson (v)	
Elver Jonsson (fp)	
Johnny Ahlqvist (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Lennart Nilsson (s)	
Agne Hansson (c)	
Beslut	130
Beslut om uppskjuten votering	130
20 § Vissa ändringar i tobakslagen	130
Socialutskottets betänkande SoU17	
Debatt	
Sten Svensson (m)	
Rinaldo Karlsson (s)	
(forts.)	
Ajournering	135
Återupptagna förhandlingar	135
20 § (forts.) Vissa ändringar i tobakslagen (forts. SoU17)	135
Jerzy Einhorn (kds)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Johan Lönnroth (v)	
Mikael Odenberg (m)	
Ingrid Näslund (kds)	
Margareta Winberg (s)	
Elisabeth Fleetwood (m)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Rosa Östh (c)	
<i>Beslut skulle fattas den 16 mars</i>	
21 § Ansökningsförfarandet enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall	162
Socialutskottets betänkande SoU16	
Debatt	
Anita Persson (s)	
Berith Eriksson (v)	
Rosa Östh (c)	
<i>Beslut skulle fattas den 16 mars</i>	
22 § Svenska företags verksamhet i Sydafrika	170
Utrikesutskottets betänkande UU11	
Debatt	
Simon Liliedahl (nyd)	
Karl-Göran Biörsmark (fp)	
<i>Beslut skulle fattas den 16 mars</i>	

23 § Strålskydd	174	Prot. 1993/94:68
Försvarsutskottets betänkande FöU6		2 mars 1994
<i>Beslut skulle fattas den 16 mars</i>		
24 § Stöd till trossamfund m.m.	174	
Kulturutskottets betänkande KrU14		
Debatt		
Rose-Marie Frebran (kds)		
Åke Gustavsson (s)		
Hugo Hegeland (m)		
<i>Beslut skulle fattas den 16 mars</i>		
25 § Anmälan om fråga		
1993/94:384 av Hans Göran Franck (s) om starkströmsled-		
ningar i Bergshamra	178	

